

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ANA BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AİLELERİNDEKİ OTORİTE
İLİŞKİLERİNİN SOSYOLOJİK BİR BAKIŞLA İNCELENMESİ: BATMAN İLİ
ÖRNEĞİ

HAZAL KARAKUŞ

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ANA BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AİLELERİNDEKİ OTORİTE
İLİŞKİLERİNİN SOSYOLOJİK BİR BAKIŞLA İNCELENMESİ: BATMAN İLİ
ÖRNEĞİ

HAZAL KARAKUŞ

Danışman: Doç. Dr. Mustafa YAŞAR
Jüri Üyesi: Prof. Dr. İsmail SANBERK
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Özkan ÖZGÜN
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mehmet Hakan GÜNDOĞDU
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Betül YANIK

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2025

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Ana Bilim/Ana Sanat Dalında
DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Ünvanı, Adı Soyadı
(Danışman)

Üye: Ünvanı, Adı Soyadı

Üye: Ünvanı, Adı Soyadı

Üye: Ünvanı, Adı Soyadı

Üye: Ünvanı, Adı Soyadı

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../20...

Prof. Dr. Hüseyin GÜLER
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 20....

İMZA
Hazal KARAKUŞ

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ AİLELERİNDEKİ OTORİTE İLİŞKİLERİNİN SOSYOLOJİK BİR BAKIŞLA İNCELENMESİ: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

Hazal KARAKUŞ

Doktora Tezi, Okul Öncesi Eğitim Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mustafa YAŞAR

Eylül 2025, 174 Sayfa

Bu araştırmanın amacı; aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiği, çocuklar ve ebeveynler arasındaki otorite mekanizmalarının nasıl uygulandığı ve aile içerisinde çocukların ebeveyn otoritesi ile ilişkisi ve otorite ile baş etme stratejilerinin neler olduğunu geleneksel yapı ve kültürel bağlam içerisinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye'nin güneydoğusunda geleneksel bir yapı sunan Raman Aşireti, araştırmanın bağlamı olarak belirlenmiştir. Bu amaçtan hareketle aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiği, otorite mekanizmalarının uygulanma biçimleri, çocukların otorite ile ilişkisi ve otorite ile baş etme stratejilerinin neler olduğu Pierre Bourdieu'nün Tahakküm (Domination) Kuramı bağlamında ele alınmıştır.

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından çoklu durum çalışması desenine göre tasarlanmış ve veri toplama süreci kapsamında yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, odak grup görüşmeleri, katılımcı gözlem ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada ayrıca, çocukların otoriteyle ilişkilerini anlamaya yönelik olarak geliştirilen özgün oyun ve etkinlik temelli veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, kültürel olarak geleneksel normlara bağlılık gösteren ve bu normların aile dinamikleri üzerinde etkili olduğu beş çekirdek aile oluşturmaktadır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş; aile bireylerinin otoriteye dair algı ve pratikleri Bourdieu'nün habitus, sermaye türleri, sembolik şiddet ve yeniden üretim kavramları çerçevesinde analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, aile içi otoritenin büyük oranda hiyerarşik ve geleneksel yapılar üzerinden inşa edildiğini; otoritenin özellikle kültürel ve sembolik sermaye

aracılığıyla meşrulaştırıldığını göstermektedir. Ebeveynler, çocuklar üzerinde doğrudan baskı kurmaksızın, normlar ve değerler üzerinden içselleştirilmiş bir otorite yapısı tesis etmekte; bu durum, çocukların otoriteye rıza gösterme veya belirli stratejilerle direnme biçimlerini belirlemektedir. Çocukların aile içi otoriteye karşı geliştirdikleri stratejiler arasında müzakere, duygusal manipülasyon, büyüklere başvurma, kuralları esnetme, kabullenme gibi örüntüler yer almaktadır. Bu bulgular, çocukların otorite ilişkilerinde yalnızca edilgen konumda değil; aksine aktif özne olarak rol aldığını ortaya koymaktadır.

Çalışma, ailedeki otorite ilişkilerinin yalnızca bireysel tercihlere değil; aynı zamanda kültürel yapı, toplumsal normlar ve kuşaklar arası aktarım yoluyla şekillenen çok katmanlı bir tahakküm düzeni içerisinde işlediğini göstermektedir. Bu yönüyle araştırma, Bourdieu'nün kuramsal çerçevesini temel alarak aile içi otoritenin sosyolojik olarak nasıl inşa edildiğine ve çocukların bu inşa sürecindeki konumuna ilişkin derinlemesine bir bakış sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Otorite ilişkileri, tahakküm kuramı, aile sosyolojisi, okul öncesi dönem çocukları, durum çalışması, Pierre Bourdieu

ABSTRACT**A SOCIOLOGICAL INVESTIGATION OF AUTHORITY RELATIONS IN THE
FAMILIES OF PRESCHOOL CHILDREN: CASE OF BATMAN PROVINCE****HAZAL KARAKUŞ****Ph.D. Thesis, Department of Elementary Education****Supervisor: Doç. Dr. Mustafa Yaşar****September 2025, 174 pages**

This study aims to examine the formation of intra-familial authority relations, the mechanisms of authority between parents and children, and children's relationship with and coping strategies for parental authority within a traditional structure and cultural context. The Raman Tribe in southeastern Turkey, representing a traditional societal structure, was selected as the research setting. The study examines the formation of authority relations within the family, the application of authority mechanisms, and children's relationship with and strategies for coping with authority and applies Pierre Bourdieu's theory of domination.

The research was designed as a qualitative multiple case study. Data were collected through semi-structured in-depth interviews, focus group discussions, participant observation, and document analysis. In addition, original game- and activity-based data collection tools were developed and utilized to understand children's relationships with authority. The study group consists of five nuclear families that adhere to traditional cultural norms, which in turn influence their family dynamics. The collected data were analyzed using content analysis, and the perceptions and practices of family members regarding authority were analyzed based on Bourdieu's concepts of habitus, forms of capital, symbolic violence, and reproduction.

The findings point out authority within the family is largely built on hierarchical and traditional structures, and it is legitimized primarily through cultural and symbolic capital. Parents establish an internalized structure of authority through norms and values without exerting direct pressure on their children. As a result, this shapes whether children consent to authority or resist it through specific strategies. Children's strategies for dealing with intra-familial authority include patterns such as negotiation, emotional manipulation,

appealing to elders, bending the rules, and acceptance. Results show that children are not merely passive subjects in authority relations but active agents.

The study demonstrates that authority relations within the family are not shaped solely by individual choices but operate within a complex system of domination formed by cultural structures, social norms, and intergenerational transmission. In this respect, the research offers an in-depth sociological perspective on how intra-familial authority is constructed and on the position of children within this process, drawing on Bourdieu's concepts.

Keywords: Authority relations, domination theory, family sociology, preschool children, case study, Pierre Bourdieu

ÖN SÖZ

“Yaşadım diyebilmek için...”

Her doktora süreci belirli zorluklar içeriyor. Benim de oldukça zorlanmış olduğum süreçte benden desteklerini esirgemeyen, varlıkları ile bana güç veren, tez çalışmama katkı sunan birçok kıymetli hocam ve dostum oldu. Her ne kadar burada hepsine yer veremeyecek olsam da yazamadıklarım affına sığınarak bu yoldaki desteğini asla unutamayacaklarıma teşekkür etmek istiyorum.

Tez çalışmamın şekillenmesinde, bu çalışmanın bir aile çalışması olması noktasında beni cesaretlendiren ve çalışmama danışmanlık eden hocam Doç. Dr. Mustafa Yaşar’a, bu uzun yolculukta çalışmamın güçlenmesi ve tamamlanması için kıymetli katkılar sunan tik üyeleri hocalarım Prof. Dr. İsmail Sanberk ve Prof. Özkan Özgün’e, ayrıca tez jürisinde yer alıp, çalışmama sunduğu katkılardan dolayı Betül Yanık’a teşekkür ederim.

Akademik hayatımın tüm önemli aşamalarında yer alan, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim sürecimde hep yanımda olan, akademisyenlik yolunda attığım adımlarda, içimde gelişen öğrenme tutkusunda büyük yeri olan sevgili hocam, Prof. Dr. Mehmet Hakan Gündoğdu’ya doktora tez jürimde de yer aldığı ve katkılarını sunduğu için çok teşekkür ederim, iyi ki varsınız.

Tezimi yazdığım süreçlerde ne zaman tökezlesem beni motive eden, kendime olan inancımı tazeleyen, naifliği ve babacan tavrı ile her ihtiyacım olduğunda yanımda olduğunu hissettiğim yüksek lisans tez danışmanım, kıymetli hocam Prof. Dr. Burhan Çapri’ye teşekkür ederim.

Lisans eğitimimin ilk yılından beri örnek aldığım, akademik duruşları ve yüreklerindeki iyilik ile yolumu aydınlatan, bu yolda yürürken varlıklarını hep yüreğimde sevgiyle hissettiğim, sevgili hocalarım Prof. Dr. Binali Tunç ve Prof. Dr. Yusuf İnaldı’ya hayatıma dokundukları için, öğretmenim oldukları için çok teşekkür ederim.

Tez çalışmamı tasarlamaya başladıktan sonraki tüm aşamalarda yanımda olan, beni motive eden, benimle okumalar yapan, çalışmamın her aşamasında desteklerini sunan fahri tez danışmanım diyebileceğim değerli hocam Doç. Dr. Feridun Duman’a, yine her ihtiyacım olduğunda bana destek sunan ve yurt dışında olduğu zamanlarda bile ne zaman ihtiyacım olsa ulaşabildiğim, yardımını alabildiğim canım arkadaşım Dr. Selahattin Barış Çelebi’ye teşekkür ederim. Tez yazım süreçlerimin son döneminde bana destek olan, deneyimlerinden yararlandığım ve dertleştiğim Arş. Gör. Enes

Demirel'e teŖekkür ederim. Tezimin veri toplama sürecinde bana çok büyük destekler sunan, benimle emek veren, dostane tavrı ile rahatlıkla ulaşabildiğim Ferdi Özdemir'e teŖekkür ederim.

Bana ne kadar inandıklarını hep dillendiren, beni motive eden mesai arkadaşlarım, sevgili Doç. Dr. İbrahim Selçuk Kuru'ya ve Öğr. Gör. Şeyma Uğur'a çok teŖekkür ederim. Doktora eğitiminin ilk gününden itibaren bana yoldaşlık eden, aynı zamanlarda tez yazma ve mezun olma süreçlerini birlikte yaşadığımız, lisans yıllarına dayanan dostluğumuzdan destek aldığım Dr. Sedef Özet'e teŖekkür ederim.

Tezime katılımcı olmayı kabul eden, bana evlerini açan sevgili aileler, sizlere ne kadar teŖekkür etsem az, siz olmasanız bu çalışma olmazdı. Ben gitmeden önce hazırlıklar yapan, süreçteki her aşamaya keyifle eşlik eden anneler, çalışmamda katılımcı olmak için vakit ayıran, etkinliklere katılmaya gönüllülük gösteren babalar, bana yüreğini açan ve kısa sürede sevgilerini hissettiğim çocuklar çok teŖekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan ailemden öncelikle canım ablacığım İlke Geyikli'ye ayrıca Turgay Geyikli ve Metin Geyikli'ye, Abdülkadir Yarbay'a Mehmet Nurullah Yazgan ve İkbâl Yazgan'a teŖekkür ederim. Son olarak okumaya ve kitaplara olan merakımı güdüleyen sevgili babam Halil Karakuş'un anısına teŖekkür ederim. Varlığı için, hayatımı güzelleştirdiği için Hasan İpekten'e teŖekkür ederim.

Yaşamış olduğum bu uzun yolculukta hiç vazgeçmeyen ve yolculuğun sonunu hayal eden yüreğime, yüreğimdeki inancıma, inancımı besleyen her şeye minnettarım. Hayatıma çizdiğim yolu renklerden onlarca şair ve binlerce şiire teŖekkür ederek, kendime ettiğim teŖekkürü de bir dize ile tamamlamak istiyorum: *Hangi tanrılar bahşetmişse bana, Şükrederim yenilmez ruhum için onlara...*

Hazal KARAKUŞ

Adana/2025

Bu tez,
bir tanecik ablacığım İlke'ye ithaf edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	Sayfa iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	viii
KISALTMALAR	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
EKLER LİSTESİ.....	xviii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Varsayımlar.....	10
1.6. Tanımlar	11

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar	14
2.1.1. Otorite Kavramı	16
2.1.1.1. Güneydoğu Anadolu'daki Aşiretlerde Aile İçi Otorite İlişkileri	18
2.1.2. Bourdieu'nün Tahakküm Kuramı	20
2.1.2.1 Tahakküm ve Sembolik Şiddet	21
2.1.2.1.1. Tahakküm Çeşitleri	23
2.1.2.2. Sermaye Türleri	25
2.1.2.2.1. Ekonomik Sermaye	26
2.1.2.2.2. Kültürel Sermaye	28
2.1.2.2.3. Sosyal Sermaye	31
2.1.2.2.4. Sembolik Sermaye	32

2.1.2.3. Habitus	34
2.1.2.4. Alan.....	36
2.1.2.5. Kültürel Yeniden Üretim	38
2.1.2.6. Bourdieu'nün Sosyolojisinde Aile.....	40
2.1.2.6.1. Ailenin Toplumsal Alanı.....	42
2.1.2.6.2. Ailenin Sermayesi	43
2.2. İlgili Araştırmalar	44

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	48
3.2. Çalışma Grubu	49
3.2.1. Batman İli Özellikleri	49
3.2.2. Raman Aşireti	50
3.2.3. Durumların Seçimi.....	52
3.2.4. Alana Giriş	53
3.2.5. Ailelerin Özellikleri	55
3.2.5.1. Birinci Aile	56
3.2.5.2. İkinci Aile	57
3.2.5.3. Üçüncü Aile	59
3.2.5.4. Dördüncü Aile.....	60
3.2.5.5. Beşinci Aile.....	61
3.3. Veri Toplama Teknikleri	63
3.3.1. Gözlem.....	65
3.3.2. Görüşme.....	67
3.3.3. Doküman Analizi	69
3.4. Veri Toplama Süreci	70
3.5. Alınan Etik Önlemler.....	74
3.6. Verilerin Analizi	75
3.7. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	78
3.7.1. Pilot Uygulama	81
3.8. Araştırmacının Rolü.....	83

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Bir Aşirete Mensup Olmanın Aile İçi Otorite İlişkilerini Şekillendirme Rolü.....	87
4.1.1. Otoriteyi Taşıyan Yatkınlıklar	88
4.1.1.1. Söz Dinlemenin Günlük Pratikleri.....	89
4.1.1.2. Ebeveyn Sözü'nün Mutlaklığı.....	91
4.1.1.3. “Bizde Böyle” ile Sınır Çizmek.....	92
4.1.2. Gelenekle Gelen Rıza	94
4.1.2.1. Gölgedeki Otorite	95
4.1.2.2. Bizden Biri Olmanın Bedeli	98
4.1.2.3. Saygıdan Gelen Sessizlik.....	100
4.1.3. Otoriteyi Güçlendiren Kaynaklar.....	102
4.1.3.1. Dışarıda Saygı, Evde Söz Hakkı.....	103
4.1.3.2. Otoritenin Maddi Yüzü.....	105
4.1.3.3. Gelenekten Kültüre, Kültürden Otoriteye.....	106
4.2. Aşirete Mensup Olan Bir Ailede Ebeveyn ve Çocuk Arasındaki Otorite İlişkisi .	108
4.2.1. Gündelik İlişkilerle Kurulan Otorite.....	109
4.2.1.1. Yeri Gelince Esneyen Kural	110
4.2.1.2. Sözle Kurulan Otorite	111
4.2.1.3. Kuralın Sebebi Sorgulanmaz	112
4.2.1.4. Ne Gördüyse Onu Yapar.....	114
4.2.2. Doğal Sanılan Kabulleniş	116
4.2.2.1. Adımları Belirleyen Cinsiyet Rollerini	117
4.2.2.2. Kim Olduğunu Bilmek.....	118
4.3. Aşirete Mensup Ailelerde Çocukların Otorite ile İlişkisi ve Otoriteye Karşı Kullandıkları Direnme Stratejileri	120
4.3.1. Rutini Esnetme.....	121
4.3.1.1. Kuralları Revize Etme	123
4.3.1.2. Rollerini Esnetme.....	124
4.3.1.3. Otoriteyi Yeniden Dağıtma.....	125
4.3.2. Sınırları Bilerek Aşma	126
4.3.2.1. Kurallara Meydan Okuma	127
4.3.2.2. Büyüklere Başvurma.....	128

4.3.2.3. Duygusal Manipölasyon	129
4.3.3. Sulh İçinde Var Olma	130
4.3.3.1. Vazgeçme.....	131
4.3.3.2. İç Kapanma	133

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Bir Aşirete Mensup Olmanın Aile İç Otorite İlişkilerini Şekillendirme Rolüne Dair Tartışma	135
5.2. Çocuklar ve Ebeveynler Arasında Otoritenin Uygulanmasına İlişkin Tartışma ...	139
5.3. Aile İçerisinde Çocukların Otoriteyle Baş Etme ve Otoriteye Karşı Direnme Stratejilerine İlişkin Tartışma	142

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	145
6.2. Öneriler	146

KAYNAKÇA.....	148
EKLER	158
ÖZGEÇMİŞ	174

KISALTMALAR

vb.: Ve benzeri

vd.: Ve diğerler

akt.: Aktaran

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Ölçütlere uygun olan ailelerle ilgili demografik değişkenler	56
Tablo 2. Veri toplama süreci.....	73
Tablo 3. Araştırmada geçerlik ve güvenirlikle ilgili sağlanan koşullar	80
Tablo 4. Otoriteyi taşıyan yatkınlıkların alt boyutları.....	89
Tablo 5. Gelenekle gelen rızanın alt boyutları	95
Tablo 6. Otoriteyi güçlendiren kaynakların alt boyutları.....	102
Tablo 7. Gündelik ilişkilerle kurulan otoritenin alt boyutları	109
Tablo 8. Doğal sanılan boyun eğişin alt boyutları	116
Tablo 9. Rutini esnetmenin alt boyutları.....	122
Tablo 10. Sınırları bilerek aşmanın alt boyutları	126
Tablo 11. Sulh içinde var olmanın alt boyutları.....	131

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Çalışmaya katılan ailelerle ilgili demografik bilgiler	63
Şekil 2. Farklı kaynaklardan elde edilen bulguların birbirini desteklemesi "Convergence of Evidence"	64
Şekil 3. Çalışmanın veri toplama araçları.....	65
Şekil 4. Veri toplama süreci	72
Şekil 5. Çalışmada alınan etik önlemler	75
Şekil 6. Verilerin analizi	77
Şekil 7. Bulgular	86
Şekil 8. Aşirete mensup olmanın rolüne ilişkin bulgular	87
Şekil 9. Bloklarla ev inşası etkinliğinden örnek	97
Şekil 10. Ebeveyn ve çocuk arasındaki otorite ilişkisine yönelik bulgular	108
Şekil 11. Çocukların otoriteye karşı kullandıkları direnme stratejilerine yönelik bulgular	121

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Etik kurul raporu	158
EK 2. Anne ve baba ile yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılan görüşme soruları.....	159
EK 3. Doğum günü öyküsü	160
EK 4. Bloklarla ev inşası	161
EK 5. Ailece resim çizme	162
EK 6. Korsan oyunu	163
EK 7. Pikniğe gitme planı	164
EK 8. Aydınlatılmış onam	165
EK 9. Ebeveyn onayı.....	166
EK 10. Bloklarla ev inşası etkinliğinin uygulama örnekleri	167
EK 11. Ailece resim çizme etkinliğinin uygulama örnekleri	169
EK 12. Korsan oyununun uygulama örnekleri	170
EK 13. Pikniğe gitme planı etkinliğinin uygulama örneği	171
EK 14. Raman Aşireti soyağacı	172

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilen aile, yalnızca bireylerin temel gereksinimlerini karşılayan bir birim değil; aynı zamanda toplumsal normların, değerlerin, rollerin ve otoritenin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, yeniden üretildiği özgün bir sosyalleşme alanıdır. Bu bağlamda aile, bireyin toplumsallaşma sürecinde ilk ve en belirleyici rolü oynayan kurum olarak öne çıkar. Çocuğun ilk sosyal deneyimlerini yaşadığı bu yapı, onun ileriki yaşantısındaki davranış kalıplarını, ilişkilerini ve otoriteyle kurduğu bağı doğrudan şekillendirir. Özellikle okul öncesi dönem çocukları açısından aile, yalnızca bakım ve koruma sağlayan bir ortam değil; aynı zamanda otorite ilişkilerinin ilk kez deneyimlendiği ve içselleştirildiği bir alan olarak kritik öneme sahiptir.

Aile içinde kurulan otorite ilişkileri, bireyler arasındaki etkileşimden ibaret değildir; aynı zamanda toplumun genelinde geçerli olan otorite yapılarının bir yansımasıdır (Engelhardt, 2007). Bu ilişkiler, bireylerin sahip olduğu ekonomik, kültürel ve sosyal sermayelerin etkisiyle şekillenir ve yeniden üretilir. Bu noktada Pierre Bourdieu'nün tahakküm kuramı, aile içindeki otoritenin yalnızca açık güç kullanımıyla değil, aynı zamanda sembolik şiddet, habitus ve çeşitli sermaye türleri aracılığıyla nasıl sürdürüldüğünü anlamada güçlü bir kuramsal çerçeve sunmaktadır (Alanen, 2011). Otorite, çoğu zaman meşru, doğal ve değişmez bir yapı gibi sunulurken; bu doğallık, Bourdieu'nün sembolik şiddet kavramıyla açıklanabilecek şekilde, toplumsal olarak inşa edilmiş ve içselleştirilmiş bir tahakküm biçimi olarak işlev görür. Aile bireyleri, bu sembolik tahakküm biçimini yalnızca uygulayan değil, aynı zamanda yeniden üreten aktörlerdir (Bourdieu, 1994).

Bu bağlamda, otoritenin aktarımı ve yeniden üretimi, yalnızca ebeveynlerin kişisel özelliklerine değil; aynı zamanda içinde bulundukları toplumsal yapıya, kültürel normlara ve bu yapı içerisinde sahip oldukları sermaye biçimlerine bağlıdır (Alanen, 2011; Bourdieu, 1994). Aşiret temelli toplumsal yapılarda ise, aile içi otorite ilişkilerinin şekillenmesinde geleneksel normlar, kuşaklar arası aktarılan değerler ve kolektif kimliğin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Aşiret sistemleri, yalnızca bir akrabalık yapısı

değil; aynı zamanda bireylerin sosyal konumlarını, davranış normlarını ve otorite algılarını şekillendiren karmaşık toplumsal formasyonlardır. Bu yapılar içerisinde otorite, topluluğun hiyerarşik yapısı, soy ilişkileri, cinsiyet rolleri ve kültürel kodlarla iç içe geçmiş bir şekilde inşa edilir (Bruinessen ve Yalkut, 2003; Büchner ve Brake 2006: Glendon, 1975).

Türkiye'nin toplumsal yapısı tarihsel olarak çok katmanlı ve farklı kültürel unsurları bir arada barındıran bir karaktere sahiptir. Bu yapının önemli bileşenlerinden biri olan aşiretler, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde tarihsel süreçte hem sosyal dayanışmanın hem de siyasal ve kültürel düzenin temel taşıyıcısı olarak varlık göstermiştir (Bozarslan, 2002; Yalçın-Heckmann, 1991). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde devletin merkezileşme çabalarına rağmen, aşiret yapıları yerel otoriteyi ve toplumsal düzeni biçimlendirmeye devam etmiş; bu durum, modernleşme politikaları ile geleneksel yapılar arasında bir iç içe geçmişlik yaratmıştır (Tapper, 1990). Aşiret, yalnızca bir akrabalık örgütlenmesi değil; aynı zamanda bireyin kimliğini, toplumsal rollerini ve itaat ilişkilerini belirleyen bir sosyal çevre olarak işlev görmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de aşiret yapısının etkili olduğu bölgelerde aile, sadece özel yaşam alanı olarak değil; aynı zamanda aşiretsel ve toplumsal ağların bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu dinamiklerin pratikteki yansımaları, yerel düzeydeki kimlik ve toplumsal yapı örneklerini anlamada önemli ipuçları sunarak, Batman ilinde gözlemlenen sosyal yapı ile bağlantı kurmamıza zemin hazırlamaktadır.

Batman ilinde yaşayan Raman Aşireti, geleneksel aşiret yapısını modern kent yaşamı ile harmanlayarak sürdüren örneklerden biridir. Şehirleşme sürecine görece yakın zamanda dahil olmuş bu bölgede, çekirdek aile yapısının yaygınlaşmasına rağmen, aşiret ilişkileri ve buna bağlı otorite yapıları güçlü biçimde varlığını sürdürmektedir. Modern çekirdek ailenin kurumsal sınırları içinde yaşamını sürdüren bireyler, geleneksel otorite normlarıyla iç içe geçmiş bir sosyal dünyada yer almakta; bu da çocukların otoriteyle kurdukları ilişkinin yalnızca aile içi dinamiklerle değil, aynı zamanda aşiret normları, mahalle baskısı, sosyal ağlar ve kültürel mirasla da şekillendiğini göstermektedir (Aktaş, 2019). Bu bağlamda, otorite yalnızca anne ya da babanın sesiyle değil, aynı zamanda aşiretin sesiyle de konuşmaktadır.

Aile içi otorite ilişkileri, sosyoloji ve psikoloji literatüründe uzun yıllardır tartışılan konular arasında yer almakta; çoğunlukla ebeveynler arası güç paylaşımı, karar alma süreçleri ya da eşlerin rollerine odaklanan çalışmalarla ele alınmaktadır (Gehring, Wentzel ve Feldman, 1990; McDonald, 1980; Wille, 2002). Bu literatürde çocuğun

konumu ise çoğu zaman edilgen bir yerden tanımlanmakta; özellikle de geleneksel toplumsal yapılarda, çocukların otorite ilişkilerinde nasıl bir yer edindiği yeterince sorgulanmamaktadır. Oysa otoritenin yalnızca ebeveynler arasında değil, aynı zamanda ebeveyn ile çocuk arasında da çok yönlü biçimlerde kurulduğu ve yeniden üretildiği bilinmektedir (Omer, Steinmetz, Carthy ve Von Schlippe, 2012; Paskalieva, 2022). Ancak bu yeniden üretim sürecinde çocuğun aktif konumunu anlamak, özellikle de geleneksel otorite ilişkilerinin hâkim olduğu toplumsal bağlamlarda, hâlâ önemli bir boşluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşiret gibi hiyerarşik ve geleneksel yapılarda otorite, aile içi kurallar ve rollerin yanı sıra topluluğun kültürel kodları ve tarihsel meşruiyet düzenekleri aracılığıyla da inşa edilmektedir. Dolayısıyla çocuk yalnızca ebeveynin otoritesine tabi olan bir birey değil; aynı zamanda aşiret aidiyeti üzerinden biçimlenen daha geniş bir tahakküm ilişkisi içerisinde konumlanmaktadır. Aşiret yapılanmaları, nesiller arası kültürel aktarımı ve iktidar ilişkilerini güçlü biçimde yeniden üretirken, çocuklar bu yapı içerisinde hem sosyalizasyonun nesnesi hem de potansiyel öznesi hâline gelir (Annet, 2025; Kelly ve Nicholson, 2022). Ancak mevcut literatürde, aşiret gibi kolektif yapılarda otoritenin çocuk üzerindeki yansımalarına ve çocukların bu otorite biçimleri karşısında nasıl konumlandıklarına dair kapsamlı ve çocuk merkezli çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Nitekim Türkiye bağlamında yapılan aile araştırmalarında, aşiret yapılarının aile içi ilişkiler üzerindeki etkisi kimi zaman sınırlı biçimde ele alınsa da (Aktaş, 2015; Gürsu, 2015), bu araştırmalarda çocuk perspektifinin sistematik bir biçimde dâhil edilmediği dikkat çekmektedir. Aynı şekilde, çocukluk sosyolojisinin gelişimiyle birlikte çocukların sosyal dünyalarda aktif birer özne olarak değerlendirilmesine yönelik yaklaşım yaygınlaşmış olsa da (Alanen, 2012; Mayall, 2002), aşiret bağlamında bu yaklaşımın ne ölçüde uygulanabildiği sorusu yanıtlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, hem aile içi otorite ilişkilerinde çocuğun konumunu analiz etmeyi hem de bu analizde geleneksel yapılarla şekillenmiş otorite biçimlerini dikkate alarak literatürdeki bu göz ardı edilmiş konuyu sosyolojik bir bakış açısıyla analiz etmeyi hedeflemektedir.

Literatürde, aile içi otorite ilişkilerine dair çalışmalar çoğunlukla ebeveynler arası otorite paylaşımı, karar alma mekanizmaları ya da eşler arası güç dengeleri üzerinden yürütülmektedir (Gehring, Wentzel ve Feldman, 1990; Kabaklı Çimen, 2012; Kaser, 2002; McDonald, 1980; Mercan ve Şahin, 2017; Taylan, 2009; Wille, 2002; Vives-Cases, Gil-Gonzalez ve Carrasco-Portiño, 2009;). Uzun yıllar boyunca gelişimsel yaklaşımlar

çocuğu, yetişkinlerin koyduğu kuralları içselleştiren ve uygulayan bir nesne olarak değerlendirmiştir (Baumrind, 1966; Piaget, 1932; Kohlberg, 1969). Bu yaklaşımlar, çocukların sosyal ilişkilerde aktif anlam üreten ve otorite ilişkilerini yeniden biçimlendiren özneler oldukları gerçeğini büyük ölçüde göz ardı etmiştir. Oysa çağdaş çocukluk sosyolojisi, çocukları sadece yetişkinlerin kararlarını pasif biçimde alan bireyler olarak değil, toplumsal ilişkilerin ve normların yeniden üretiminde aktif rol oynayan özne varlıklar olarak ele almaktadır (James ve Prout, 1997; Corsaro, 2015; Mayall, 2002). Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar, aile içindeki otorite biçimlerini gözlemleyerek, deneyimleyerek ve kimi zaman direnerek öğrenmekte; bu öğrenme süreci onların toplumsal yapıdaki yerlerini nasıl algılayacaklarını belirlemektedir (Laupa, 1994).

Günümüzde şehirleşme, eğitim, medya ve dijitalleşme gibi faktörler, geleneksel toplumsal yapılar üzerinde önemli değişimler yaratmaktadır. Bu dönüşümler, özellikle geçiş süreci yaşayan toplumsal ortamlarda belirgin hâle gelmekte; geleneksel yapılar tamamen ortadan kalkmasa da eski işlevlerini kaybetmeye başlamaktadır (Aktaş, 2015; Gürsu, 2015). Böyle bir toplumsal zeminde, aile içi otorite ilişkilerinin nasıl yeniden şekillendiğı, bu dönüşümde hangi toplumsal, kültürel ve ekonomik unsurların etkili olduğu ve çocukların bu ilişkilerde nasıl bir konum edindiğı soruları önem kazanmaktadır. Modernleşme ile geleneksel değerler arasında yaşanan gerilim, aile yapısında hem süreklilik hem de değişim içeren bir dinamik yaratmakta; bu da otorite ilişkilerini basit bir hiyerarşi olmaktan çıkararak çok katmanlı ve karmaşık bir yapıya dönüştürmektedir. Bu nedenle, günümüz ailelerinde otorite, yalnızca ebeveynlerin bireysel tercihleriyle değil; aynı zamanda toplumsal dönüşüm süreçlerinin dayattığı yeni normlarla da şekillenmektedir (Aslan, 2002).

Okul öncesi dönem çocuklarının aile içi otorite ilişkilerinde nasıl konumlandıkları ve bu ilişkilerin toplumsal, kültürel ve sembolik yapılar içerisinde nasıl kurulduğı sorunsalı, çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bourdieu'nün tahakküm kuramı temelinde, otoritenin sembolik şiddet, sosyal ve kültürel sermaye aracılığıyla nasıl aktarıldığı; bu aktarımın çocuklar tarafından nasıl deneyimlendiğı ve yeniden üretildiğı incelenmektedir. Ayrıca, çocukların bu otorite yapılarına karşı geliştirdikleri direnç stratejileri de çalışmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Araştırma, bu olguları geleneksel yapının güçlü biçimde hissedildiğı bir toplumsal bağlamda – örneğin aşiret ilişkilerinin hâlâ etkili olduğu çekirdek ailelerde – ele almakta ve otoritenin sadece bir

güç ilişkisi değil, aynı zamanda anlam ve meşruiyet üretimiyle şekillenen çok katmanlı bir toplumsal süreç olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiği, çocuklar ve ebeveynler arasındaki otorite mekanizmalarının nasıl uygulandığı ve aile içerisinde çocukların ebeveyn otoritesi ile baş etme ve buna karşı direnme stratejilerinin neler olduğunu geleneksel yapı ve kültürel bağlam içerisinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'nin güneydoğusunda geleneksel bir yapı sunan Raman aşireti bu araştırmada araştırmanın bağlamı olarak belirlenmiştir. Bu amaçtan hareketle Raman Aşireti'nde aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiği, otorite mekanizmalarının uygulanma biçimleri, otorite ile baş etme ve otoriteye karşı direnme stratejilerinin neler olduğu Bourdieu'nün Tahakküm (domination) Kuramı bağlamında incelenecektir.

Bu amaç doğrultusunda belirlenen araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Bir aşirete mensup olma, aile içi otorite ilişkilerinin şekillenmesinde nasıl bir rol oynamaktadır?
2. Aşirete mensup olan bir ailede ebeveyn ve çocuk arasında otorite nasıl uygulanmaktadır?
3. Aşirete mensup ailelerde çocuklar otoriteyle nasıl bir ilişki kurar ve bu otoriteye karşı hangi direnme stratejilerini geliştirir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile, toplumsal yapının en temel kurumu olarak yalnızca bireylerin gündelik yaşamlarını düzenleyen bir birim değil, aynı zamanda toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan en önemli örgütlenme biçimlerinden biridir. Çocukların aile içinde yaşadıkları deneyimler, toplumsal normların, değerlerin ve otorite algılarının öğrenildiği ilk bağlamı oluşturmaktadır. Bu süreçte otoritenin inşa edilme ve yeniden üretim biçimleri, bireylerin yalnızca aile yaşamını değil, daha geniş toplumsal ilişkilerdeki konumlarını da belirlemektedir. Dolayısıyla aile içi otoriteyi sosyolojik bir bakış açısıyla incelemek, toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan mekanizmaları anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Pierre Bourdieu'nün tahakküm kuramı, aile içi otorite ilişkilerinin çok katmanlı yapısını çözümlemede güçlü bir teorik araç sunmaktadır. Habitus, alan, sermaye, sembolik şiddet ve yeniden üretim gibi kavramlar, otoritenin yalnızca açık güç ilişkileriyle değil, görünmez mekanizmalar aracılığıyla nasıl sürdürüldüğünü açıklamaya olanak tanımaktadır. Literatürde Bourdieu'nün kavramları daha çok eğitim, sınıf ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmış; aile içi ilişkilerdeki otorite boyutu ise çoğunlukla ebeveynlik stilleri (Yaffe, 2020) ya da ebeveyn sermayelerinin çocukların akademik başarılarına etkileri (Eruslu, 2023) çerçevesinde tartışılmıştır. Oysa aile, tahakküm kuramının görünmeyen şiddet ve meşruiyet mekanizmalarını somut biçimde gözlemleme imkânı sunan en önemli toplumsal alanlardan biridir. Bu bakımdan, aile bağlamında tahakküm kuramının merkeze alınması, literatürde görece az işlenmiş bir boyuta teorik katkı sağlamaktadır.

Aşiret yapıları, modernleşme ve kentleşme süreçlerine rağmen özellikle Güneydoğu Anadolu'da güçlü bir sosyal ve siyasal örgütlenme biçimi olarak varlığını sürdürmektedir. Ekonomik kaynakların dağılımı, siyasal temsil biçimleri ve toplumsal dayanışma pratikleri açısından belirleyici olan aşiret, geleneksel ve modern otorite biçimlerinin bir arada bulunduğu özgün bir toplumsal formasyon oluşturmaktadır (Ökten, 2006; Uluç, 2010; Karadeniz, 2012). Ancak bu bağlamda yapılan çalışmalar genellikle yetişkinlerin deneyimlerini merkeze almış, çocukların otoriteyle ilişkilerini ve gündelik pratiklerde geliştirdikleri stratejileri görünür kılmamıştır. Çocukların aşiret içindeki konumlarını merkeze alan bir bakış hem aile sosyolojisi hem de aşiret çalışmaları için yeni ve özgün bir katkı sağlayacaktır.

Çocukluk sosyolojisi yazını, çocukların edilgen değil aktif öznel olduklarını vurgulamaktadır. Çocukların mizah ve oyun aracılığıyla otoriteye karşı direniş geliştirebildikleri (Shayan, 2020), aile habitusunun gündelik yaşam pratiklerini ve gelecek tahayyüllerini belirlediği (Tomanović, 2004; Pimlott-Wilson, 2011) ve boş zaman etkinliklerinin kültürel yeniden üretimde işlev gördüğü (Choi, 2016) önceki çalışmalarda gösterilmiştir. Bununla birlikte, bu literatürün büyük bir bölümü Batı toplumlarına odaklanmış; aşiret gibi kolektif ve güçlü toplumsal yapılarda çocukların otoriteyle ilişkilerini inceleyen kapsamlı analizler sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla çocukların gündelik yaşamda otoriteyi nasıl deneyimlediklerini, bu otoriteye karşı nasıl uyum ya da direnç stratejileri geliştirdiklerini aşiret bağlamında ele almak, literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Yöntemsel açıdan bakıldığında, aile içi otoriteye dair yapılan pek çok araştırma yalnızca yetişkinlerin anlatılarına dayanmakta ve çocukların deneyimlerini dolaylı olarak yansıtmaktadır. Oysa çoklu veri kaynaklarıyla yürütülen nitel bir araştırma tasarımı, otoritenin farklı aktörlerce nasıl deneyimlendiğini daha bütünlüklü biçimde anlamaya olanak tanır. Bu bağlamda gözlem, görüşme ve doküman analizi yöntemlerinin birlikte kullanılması, aile bireylerinin otorite algılarının daha derinlemesine incelenmesine imkân vermektedir. Özellikle oyun ve etkinlik temelli gözlemler, çocukların otoriteye dair deneyimlerini doğal ve spontane biçimde açığa çıkarmakta; böylece araştırma, literatürde sıklıkla göz ardı edilen çocuk bakış açısını doğrudan görünür hale getirmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu araştırma üç yönüyle önem taşımaktadır. Teorik açıdan, tahakküm kuramını aile içi otoriteye uygulayarak sosyolojik literatürde görece ihmal edilmiş bir alana katkı sunmaktadır. Bağlamsal açıdan, aşiret yapısı içinde çocukların otorite deneyimlerini ele alarak hem çocukluk sosyolojisine hem de aşiret çalışmalarına yeni bir boyut eklemektedir. Yöntemsel açıdan ise, çoklu veri kaynakları ve çocuk merkezli yöntemleri kullanarak aile içi otoriteyi gündelik yaşam pratikleri üzerinden analiz etmektedir. Böylece toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan otorite mekanizmaları görünür kılınırken, çocukların bu mekanizmalar içindeki etkin rolleri de ortaya çıkarılmakta ve literatürdeki önemli bir boşluk doldurulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Her bilimsel araştırmada olduğu gibi bu çalışmada da veri toplama süreci ve saha koşullarından kaynaklanan bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar, katılımcıların mahremiyet algılarından araştırmacının sahadaki varlığına, ailelerin idealize edilmiş davranışlarıyla kendilerini sunma biçimlerinden babaların sınırlı katılımına kadar farklı boyutlarda ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, kullanılan veri toplama yöntemleri ve kuramsal çerçevenin açıklayıcılık düzeyi de araştırmanın sınırlılıkları arasında değerlendirilmiştir.

Birinci olarak, araştırmanın veri toplama süreci, katılımcıların mahremiyet algısı nedeniyle belirli kısıtlamalar içermektedir. Lull (1985), aile araştırmalarında araştırmacının aile mahremiyetine nüfuz etmesinin katılımcılarda çekingen davranışlara yol açabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, aile bireylerinin araştırmacının varlığına verdikleri tepkiler, gözlem ve görüşme süreçlerini dolaylı olarak etkilemiş olabilir. Bu sınırlılığı aşmak için ailelerle yapılan ilk görüşmelerde araştırmanın amacı, kapsamı ve

süreci şeffaf bir şekilde paylaşılmış, katılımcıların istedikleri anda araştırmadan çekilebilecekleri belirtilmiş ve gizlilik esasına dayalı güven ortamı sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece katılımcıların mahremiyet endişeleri en aza indirilmiş ve doğal davranışların gözlenmesine zemin hazırlanmıştır.

İkinci olarak, araştırma sürecinde ailelerin araştırmacıya karşı idealize edilmiş bir aile ortamı sunma eğiliminde oldukları gözlenmiştir. Ziyaretlerde aileler, ev ortamlarını düzenlemiş, özenli ikramlar hazırlamış ve çocukların temiz, düzenli ve iyi giyimli olmasına dikkat etmişlerdir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarla ilişkilerinde çoğunlukla olumlu bir iletişim dili tercih ettikleri görülmüştür. Bu durum, aşiret yapısının kapalı ve dışarıya karşı temkinli karakteriyle de ilişkilidir. Literatürde de belirtildiği üzere, aşiret gibi kapalı toplumsal yapılarda araştırmacılara karşı “ideal” ya da “temsili” bir aile görüntüsü sunulması olağan bir durumdur (Biçim, 2018; Karadeniz, 2012). Dolayısıyla, aile içi iletişimde yaşanabilecek çatışmaların, olumsuz duygusal tepkilerin ya da otoritenin sert biçimlerde uygulanmasının gözlemlere yansımamış olabileceği dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, elde edilen verilerin ailelerin gündelik yaşamındaki tüm çeşitliliği tam olarak yansıtmadığı ve daha çok kendilerini dışarıya karşı sunma biçimlerini ortaya koyduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Üçüncü olarak, araştırmacının sahadaki varlığı, katılımcıların doğal davranışlarını değiştirme riski taşımaktadır. Katılımcılar, farkında olmadan sosyal olarak kabul edilebilir yanıtlar verme eğiliminde olabilirler. Bu nedenle, veri toplama sürecinde bu tür olası etkileri en aza indirmek için uzun süreli gözlem ve etkileşim stratejileri uygulanmıştır. Ancak, bu tür değişkenlerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir.

Dördüncü olarak, araştırmacının çalışmanın yürütüldüğü aşiret ile aynı şehirde ikamet etmesi ve şehrin nispeten küçük bir yerleşim yeri olması, araştırma sürecinde bir sınırlılık oluşturmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen aile üyeleriyle ilerleyen süreçlerde şehirdeki sosyal ortamlarda karşılaşma olasılığı bulunmaktadır. Ayrıca, aile üyelerinin şehrin büyük ve etkili bir aşiretine mensup olmaları, araştırmacı ile katılımcılar arasında dolaylı sosyal bağlantıların bulunma ihtimalini artırmış ve bu durum, veri toplama sürecinde belirli sosyal dinamiklerin gözetilmesini gerektirmiştir. Bu sınırlılıkla ilgili olarak katılımcıları rahatlatmak için araştırmanın başlangıcında ailelere süreç hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve çalışmanın herhangi bir değerlendirme ya da yargılama içermediği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca gizlilik esası konusunda bilgilendirmeler yapılmıştır.

Beşinci olarak, ailelerin günlük rutin alışkanlıkları, özellikle babaların evde geçirdiği sürenin sınırlı olması nedeniyle, veri toplama sürecinde çeşitli zorluklara neden olmuştur. Babaların yemek saatlerinin diğer aile üyelerinden farklı zamanlarda olması, yemeklerini genellikle tek başına yemeleri ve akşam saatlerinde sosyalleşmek amacıyla daha çok ev dışında vakit geçirmeleri, onların araştırma sürecine katılımını kısıtlamıştır. Ayrıca, yoğun çalışma saatleri nedeniyle babaların diğer aile üyeleriyle aynı zaman diliminde evde bulunamaması, aile ziyaretlerinin planlanmasını zorlaştırmıştır. Bu sınırlılığı aşmak için babaların uygun oldukları zamanlara göre ziyaretler planlanmış, bazı görüşmeler akşam ya da hafta sonu saatlerine kaydırılmıştır. Ayrıca kısa süreli odaklı görüşme teknikleri uygulanarak babaların katkısının alınması sağlanmış ve bu veriler diğer aile üyelerinin gözlemleriyle desteklenmiştir. Böylece babaların sınırlı katılımından kaynaklanabilecek veri eksiklikleri en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Altıncı olarak, araştırmada kullanılan veri toplama yöntemleri (görüşme, gözlem ve doküman analizi) farklı türde sınırlamalar barındırmaktadır. Görüşmeler sırasında katılımcıların kendi deneyimlerini aktarmaları, öznel yorumları içerebilir ve bu durum veri analizinde dikkate alınması gereken bir faktördür. Gözlem yönteminde ise araştırmacının yorumları ve algıları sürece dahil olduğu için, veri toplama sürecinde belirli bir yorumlayıcı öznellik kaçınılmazdır (Patton, 2014). Bu sınırlılıkların farkında olunarak, araştırmanın sonuçları bağlam içinde değerlendirilmiş ve bulguların güvenilirliğini artırmak için çeşitli veri kaynakları karşılaştırılmıştır.

Son olarak, araştırmanın teorik çerçevesine ilişkin bir sınırlılıktan da bahsetmek gerekir. Çalışmada otorite ilişkilerinin incelenmesinde temel kuramsal dayanak Bourdieu'nün tahakküm kuramı olmuştur. Bu kuram aile içi otoritenin sembolik boyutlarını, görünmeyen tahakküm biçimlerini ve kültürel yeniden üretim süreçlerini açıklamada oldukça işlevsel olsa da tüm bulguları kapsamlı biçimde açıklamakta sınırlı kalmaktadır. Özellikle üçüncü araştırma sorusunda çocukların otoriteye karşı geliştirdikleri direnme ve uyum stratejilerinin anlaşılmasında Weber'in otorite tipolojisi –özellikle geleneksel ve patriyarkal otoriteye dair vurguları– daha açıklayıcı bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın teorik sınırlılıklarından biri, bulguların yalnızca Bourdieu'nün tahakküm kuramı üzerinden değil, aynı zamanda Weber'in otorite anlayışıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğidir.

1.5. Varsayımlar

Her araştırma, belirli varsayımlara dayanarak kurgulanır ve yürütülür. Araştırmacının doğrudan kontrol edemediği fakat çalışmanın anlamlı, tutarlı ve sürdürülebilir olması için doğru kabul ettiği bu kabuller, çalışmanın kuramsal, bağlamsal ve yöntemsel çerçevesini oluşturur. Bu çalışmada varsayımlar, aile içi otorite ilişkilerinin çok katmanlı yapısını görünür kılmak, bulguların yorumlanmasını kolaylaştırmak ve ulaşılan sonuçların dayandığı temel kabulleri açık biçimde ortaya koymak amacıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda varsayımlar üç temel grupta toplanmaktadır: kuramsal, bağlamsal ve yöntemsel kabuller.

Kuramsal varsayımlar araştırmanın dayandığı düşünsel çerçeveyi oluşturmaktadır. Çalışma, Bourdieu'nün tahakküm kuramı ve çocukluk sosyolojisi perspektifine yaslanmakta; aile içi otoritenin yalnızca bireyler arası güç ilişkisi değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve sembolik bir inşa süreci olduğu kabul edilmektedir. Bu doğrultuda aile içi otorite ilişkilerinin şekillenmesinde toplumsal yapı, kültürel normlar ve kuşaklar arası aktarımın belirleyici olduğu, Bourdieu'nün habitus, sermaye türleri, alan ve sembolik şiddet kavramlarının bu ilişkileri anlamada açıklayıcı bir çerçeve sunduğu ve çocukların aile içi otorite ilişkilerinde edilgen değil, aktif özne olarak konumlandıkları varsayılmaktadır. Bu kabuller, araştırmanın teorik yönelimini açıklığa kavuşturmakta ve elde edilen bulguların anlamlandırılmasında yol gösterici olmaktadır.

Araştırma bağlamına ilişkin varsayımlar, çalışmanın Raman Aşireti özelinde yürütülmüş olmasından kaynaklanan kültürel kabulleri içermektedir. Aile içi otorite ilişkilerini açıklarken yalnızca çekirdek aile içi etkileşimlerin değil, aynı zamanda aşiret bağlarının, mahalle ilişkilerinin ve toplumsal normların da belirleyici olduğu kabul edilmiştir. Bu çerçevede Raman Aşireti'ne mensup çekirdek ailelerde otorite ilişkilerinin geleneksel normlarla birlikte modernleşme dinamiklerinden etkilendiği, ailede gözlenen otorite biçimlerinin yalnızca ev içi dinamiklerle sınırlı kalmadığı, çekirdek ailenin aşiretin kültürel kodlarını yeniden üreten ve aktaran temel sosyal alanlardan biri olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ailelerin sahip oldukları ekonomik kaynakların ve şehirdeki politik konumlarının, aile içi otorite ilişkilerinin meşruiyetini güçlendiren unsurlar arasında yer aldığı varsayılmaktadır. Bu varsayımlar, araştırmanın bağlamsal çerçevesini oluşturarak elde edilen bulguların toplumsal bağlamda konumlandırılmasına imkân tanımaktadır.

Yöntemsel varsayımlar ise araştırmada benimsenen desen, kullanılan veri toplama araçları ve araştırmacının alanla kurduğu ilişkinin niteliğiyle ilgilidir. Çoklu durum çalışması deseninin aile içi otorite ilişkilerinin çok boyutlu doğasını ortaya koymada uygun olduğu kabul edilmektedir. Görüşme, gözlem ve doküman analizinin aile üyelerinin otoriteye dair algı ve pratiklerini bütüncül biçimde anlamaya imkân sağladığı, çocuklarla gerçekleştirilen oyun ve etkinlik temelli veri toplama araçlarının onların otoriteyle ilişkilerini doğal biçimde yansıttığı varsayılmaktadır. Ayrıca araştırmacının uzun süreli alan etkileşiminin ve çoklu veri kaynaklarının karşılaştırılmasının bulguların geçerlik ve güvenilirliğini artırdığı kabul edilmektedir. Bu kabuller, yöntemsel tercihlerle araştırma probleminin uyumlu olduğunu göstermekte ve elde edilen bulguların sağlamlığını desteklemektedir.

1.6. Tanımlar

Araştırmalarda kavramların açık ve tutarlı biçimde tanımlanması hem kuramsal çerçevenin netleşmesi hem de okuyucunun metni takip edebilmesi açısından önemli bir gerekliliktir. Bu çalışmada yer verilen tanımlar, Pierre Bourdieu'nun sosyolojik düşüncesinde merkezi bir konuma sahip kavramlardan oluşmaktadır. Böylelikle kavramların teorik içerikleri ile araştırmada kullanım biçimleri arasında tutarlı bir bağ kurulmakta ve elde edilen bulguların açıklanmasında kavramlar yol gösterici bir işlev üstlenmektedir.

Alan: Bourdieu'nün toplumsal yapıyı anlamlandırmak için geliştirdiği kavramlardan biridir. Toplumsal alanlar, belirli kurallar ve mücadele biçimlerine sahip olan, bireylerin ve grupların farklı sermaye türleri aracılığıyla konumlandığı güç ilişkileri sistemidir. Örneğin akademik alan, sanatsal alan veya siyasal alan gibi farklı toplumsal alanlar mevcuttur (Bourdieu, 1992). Bu araştırmada ise "alan" kavramı, aileyi yalnızca bireylerin özel ilişkiler kurduğu bir mekân olarak değil, aynı zamanda farklı sermaye türlerinin (ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik) dolaşımında olduğu, iktidar ilişkilerinin üretildiği ve yeniden üretildiği bir toplumsal uzam olarak ele almaktadır. Aile, bu yönüyle hem mikro düzeyde bir etkileşim alanı hem de makro düzeyde toplumsal yapının etkilerini taşıyan bir mücadele sahası olarak değerlendirilmiştir.

Kültürel Sermaye: Bourdieu kültürel sermayeyi, bireylerin sahip olduğu bilgi, beceri, eğitim ve kültürel pratikler olarak tanımlar. Kültürel sermaye; nesneleşmiş (kitaplar, sanat eserleri), bedenleşmiş (dil kullanımı, davranış biçimleri) ve

kurumsallaşmış (diplomalar, sertifikalar) olmak üzere üç biçimde var olabilir (Bourdieu, 1986). Bu araştırmada kültürel sermaye, aile bireylerinin – özellikle ebeveynlerin – eğitim düzeyleri, çocuk yetiştirme pratiklerinde kullandıkları dil, davranış örüntüleri ve kültürel yönelimleri bağlamında ele alınmıştır. Kültürel sermaye, ebeveynlerin otoriteyi kurma ve sürdürme biçimlerinde belirleyici bir rol oynamakta; çocukların sosyal çevreyle ilişkilenme ve otorite karşısındaki konumlanışlarını da dolaylı olarak etkilemektedir.

Habitus: Pierre Bourdieu'ya göre habitus, bireylerin sosyalleşme tipleri süre içinde çocuklukta ilköğretim, yetişkinlikte ortaöğretim az çok bilinçsiz bir şekilde içselleştirilmiş ve benimsemiş olduğu idrak (dünyanın nasıl algılanacağına dair), değerlendirme (nasıl değerlendirileceğine dair) ve eylem (nasıl davranılacağına dair) şablonlarından meydana gelir. Habitus aynı zamanda bireylerin toplumsal dünyayı algıladığı zihinsel yapılarıdır (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 42; Bourdieu, 1980). Bu araştırmada habitus kavramı hem ebeveynlerin hem de çocukların aile içi otorite ilişkilerine dair eğilimlerini anlamlandırmak için kullanılmıştır. Ebeveynlerin çocukluk deneyimlerinden aktarılan otorite algıları, çocuk yetiştirme pratiklerine yön verirken; çocukların da bu ilişkiler içerisinde geliştirdiği tutumlar ve tepkiler, içinde bulundukları sosyal çevre ve kültürel yapı tarafından şekillenen habitus aracılığıyla okunmuştur. Habitus, böylece otoriteye boyun eğme ya da direnme gibi davranış kalıplarının ardındaki yapılayıcı mekanizmayı anlamada temel bir kavramsal çerçeve sunmaktadır.

Yeniden Üretim: Toplumsal yeniden üretim, mevcut toplumsal yapının ve eşitsizliklerin nesilden nesile aktarılmasını ifade eder. Bourdieu'ye göre eğitim sistemi, aile ve diğer toplumsal kurumlar aracılığıyla kültürel sermaye aktarımı sağlanır ve böylece toplumsal yapı korunur (Bourdieu & Passeron, 2019). Bu araştırmada yeniden üretim kavramı, aile içinde otorite ilişkilerinin kuşaklar boyunca benzer biçimlerde sürdürülmesini ve ebeveynlerin kendi çocukluklarında deneyimledikleri otorite anlayışlarını bilinçli ya da bilinçsiz biçimde çocuklarına aktarmalarını anlamlandırmak amacıyla kullanılmıştır. Ebeveynlerin benimsediği değerler, kurallar ve davranış kalıpları; kültürel sermaye aracılığıyla çocuklara aktarılmakta, bu süreçte otorite ilişkileri yeniden üretilerek mevcut toplumsal yapının sürekliliği sağlanmaktadır.

Tahakküm: Bourdieu'nün toplumsal iktidarın nasıl işlediğini açıklamak için kullandığı bir kavramdır. Bu kavrama göre iktidar ilişkileri, yalnızca açık baskı ve zor kullanımıyla değil, aynı zamanda sembolik şiddet aracılığıyla da sürdürülür. Bireyler, içinde bulundukları alanın kurallarını içselleştirerek bu tahakkümü gönüllü olarak kabul ederler (Bourdieu, 1991). Bu araştırmada tahakküm kavramı, aile içi otorite ilişkilerinde

görünür baskının ötesinde, toplumsal normlar ve kültürel kodlar yoluyla içselleştirilen bir otorite biçimini anlamlandırmak için kullanılmıştır. Ebeveynlerin çocuklara yönelik beklentileri ve yönlendirmeleri, çoğu zaman açık bir zorlama içermese de çocuklar bu yönlendirmeleri sorgulamadan benimsemekte; böylece otorite, rıza yoluyla sürdürülmektedir. Bu durum, otoritenin sadece hiyerarşik bir güç ilişkisi değil, aynı zamanda doğal ve meşru kabul edilen bir düzen olarak nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir.

Sembolik Şiddet: Toplumsal tahakkümün fiziksel baskı ya da zor kullanımı olmaksızın, bireylerin algı, düşünce ve davranışları üzerinde kurulan görünmez bir hâkimiyet biçimi olarak tanımlanır. Sembolik şiddet, egemen grupların toplumsal yapıda sahip oldukları gücü meşrulaştırmak ve sürdürmek için kullandıkları dil, eğitim, kültürel normlar ve değerler aracılığıyla işler. Bu süreçte tahakküm, bireyler tarafından fark edilmeden, içselleştirilmiş ve doğal kabul edilen normlar üzerinden gerçekleştirilir (Bourdieu, 1991). Bourdieu'ye göre sembolik şiddet, habitus yoluyla bireylerin bilinç dışı olarak toplumsal hiyerarşiyi kabullenmesine neden olur ve toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretiminde önemli bir rol oynar (Bourdieu & Passeron, 2019). Bu araştırmada sembolik şiddet kavramı, özellikle ebeveynlerin otoriteyi doğrudan baskı kurmadan, kültürel normlar ve değerler aracılığıyla nasıl sürdürdüklerini analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Ebeveynlerin kullandığı dil, beklentiler, davranış biçimleri ve değer aktarımı yoluyla, çocuklar belirli toplumsal rolleri ve kuralları sorgulamadan benimsemekte; böylece otorite ilişkisi görünmez ama etkili bir biçimde içselleştirilmektedir. Bu durum, ailedeki güç ilişkilerinin doğal ve kaçınılmaz kabul edilmesine yol açarak, sembolik şiddetin işleyişini görünür kılmaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmaların sağlam bir temele oturması, ele alınan olgunun yalnızca saha verileriyle değil, aynı zamanda kuramsal tartışmalar ve mevcut literatürle ilişkilendirilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda aile içi otorite ilişkilerinin hangi teorik kabuller üzerine inşa edildiğini ve literatürde nasıl tartışıldığını açıklamak, araştırmanın hem yönünü hem de özgün katkısını ortaya koymak açısından önemlidir. Bu bölüm, iki farklı fakat birbirini tamamlayan başlıktan oluşmaktadır: kuramsal açıklamalar ve ilgili araştırmalar.

Kuramsal açıklamalar kısmında, araştırmanın teorik arka planını oluşturan Pierre Bourdieu'nün tahakküm kuramı merkeze alınmaktadır. Bu çerçevede otorite, sermaye, habitus, alan, kültürel yeniden üretim ve sembolik şiddet gibi temel kavramlar ele alınmakta, yalnızca tanımlayıcı bir düzeyde bırakılmadan araştırma problemine yönelik işlevleri de tartışılmaktadır. Böylece elde edilen verilerin yorumlanmasında kullanılacak analitik araçların dayandığı teorik zemin netleştirilmekte ve çalışmanın kuramsal yapısı belirgin hale getirilmektedir.

İlgili araştırmalar başlığında ise, konuyla doğrudan bağlantılı ulusal ve uluslararası çalışmalar sistematik biçimde ele alınmıştır. Bu kapsamda aşiret yapısını konu alan araştırmalar, çocukluk sosyolojisi ve Bourdieu merkezli yaklaşımlar ile otorite ve güç ilişkilerine dair incelemeler ayrı ayrı özetlenmiştir. Bu değerlendirmeler aracılığıyla, alanyazında hangi konuların ele alındığı, hangi yönlerin eksik bırakıldığı ve mevcut araştırmanın bu boşluğu nasıl doldurmayı amaçladığı daha açık bir şekilde ortaya konmaktadır.

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Toplumsal yapılar, bireylerin yalnızca toplumsal konumlarını belirlemekle kalmaz; aynı zamanda bu konumların kuşaklar boyunca nasıl sürdürüldüğünü sağlayan dinamikleri de biçimlendirir. Bu dinamiklerin işleyişini anlamak, yalnızca bireyler arası ilişkilere odaklanmakla değil, aynı zamanda bu ilişkilerin dayandığı toplumsal ve kültürel kodları çözümlemekle mümkündür. Bu noktada Pierre Bourdieu'nün geliştirdiği tahakküm kuramı, toplumsal ilişkilerin karmaşıklığını ve bu ilişkilerin sürekliliğini sağlayan yapıları analiz etmek için güçlü bir teorik çerçeve sunar. Bourdieu'ye göre

tahakküm yalnızca açık baskı ya da hukuki yaptırımlarla değil; aynı zamanda bireylerin farkında olmadan içselleştirdikleri ve meşru kabul ettikleri sosyal düzenler aracılığıyla sürdürülür (Bourdieu & Passeron, 1990). Bu durum, sembolik şiddet, habitus, sermaye türleri ve kültürel yeniden üretim gibi temel yapılarla birlikte işlerlik kazanır.

Bu çalışmada sık kullanılan ve merkezi öneme sahip bazı temel kavramların kuramsal temelleri açıklanmaktadır. Kavramlar yalnızca tanımlayıcı biçimde sunulmamakta; aynı zamanda araştırmanın temel problematiğiyle ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda, kuramsal açıklamalar otorite kavramı ile başlamakta, ardından Bourdieu'nün teorik evrenini oluşturan kavramlar sistematik biçimde tartışılmaktadır.

İlk olarak, otorite kavramı farklı kuramsal yaklaşımlar ışığında ele alınarak, toplumsal meşruiyetin nasıl kurulduğu ve otoritenin hangi mekanizmalar aracılığıyla sürdürüldüğü ortaya konmaktadır. Otoritenin geleneksel toplumsal yapılardaki tezahürü, özellikle Güneydoğu Anadolu'daki aşiret sistemi bağlamında değerlendirilmektedir. Böylece, çalışmanın odağını oluşturan aile içi otorite ilişkilerinin tarihsel ve kültürel temelleri anlaşılır hale getirilmektedir.

Bu girişin ardından, Bourdieu'nün tahakküm ilişkilerini anlamada kullandığı dört temel sermaye türü –ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik sermaye– açıklanarak, bu sermayelerin bireylerin toplumsal konumları ve otoriteyle ilişkileri üzerindeki etkisi ortaya konmaktadır. Aile içindeki otorite ilişkilerinin nasıl inşa edildiği, bu ilişkilerin kuşaklar arası aktarım ve yeniden üretim süreçleri, özellikle kültürel sermayenin aile aracılığıyla aktarımı üzerinden tartışılmaktadır.

Sermaye türlerinin ardından, bireylerin eğilimlerini ve pratiklerini belirleyen temel yapı olan habitus kavramı ele alınmaktadır. Habitusun bireylerin sosyal dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimleri üzerindeki etkisi, ailedeki otorite deneyimleriyle ilişkilendirilerek analiz edilmektedir. Bu çerçevede, habitusun oluştuğu sosyal bağlamlardan biri olan “alan” kavramı, bireylerin sosyal konumlarını nasıl inşa ettiklerini ve bu konumlar üzerinden nasıl mücadele ettiklerini açıklamak üzere kuramsal yapıya dâhil edilmektedir.

Kuramsal çerçevenin son halkaları olarak, kültürel yeniden üretim ve sembolik şiddet kavramları ele alınmakta; tahakkümün sürekliliğinin nasıl sağlandığı açıklanmaktadır. Bu kavramlar, otoritenin meşru görülen kültürel kodlar ve semboller aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ve bireyler tarafından nasıl içselleştirildiğini açıklamada işlevsellik taşımaktadır. Son olarak, Bourdieu'nün aileye ilişkin

çözümlemelerine yer verilerek, ailenin bir toplumsal alan olarak işlevi ve sermaye aktarımındaki rolü tartışılmaktadır. Bu kısım, araştırmanın aile içi otorite ilişkilerine odaklanan yapısıyla kuramsal bütünlüğü sağlayan temel zemin olarak konumlandırılmaktadır.

2.1.1. Otorite Kavramı

Bu bölümde, çalışmada sık kullanılan ve merkezi öneme sahip kavramlardan biri olan *otorite* ele alınmaktadır. Araştırmanın temel amacı olan aile içi otorite ilişkilerinin sosyolojik çözümlemesi açısından, otorite kavramı yalnızca bireyler arası bir yönlendirme biçimi olarak değil; aynı zamanda bu yönlendirmenin hangi kültürel, tarihsel ve simgesel mekanizmalarla meşrulaştırıldığına dair bir analiz alanı olarak değerlendirilmektedir. Özellikle geleneksel yapılar içinde çocuğa yönelen otoritenin niteliğini anlayabilmek, otoriteyi sadece bireysel tercihlerle sınırlı bir olgu olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretilen bir normlar sistemi olarak görmeyi gerektirir.

Genel olarak, otorite bireylerin ya da kurumların, başkalarının davranışlarını meşru bir biçimde yönlendirme ve karar alma yetisine sahip olma durumunu ifade eder (Friedman, 1990). Bu noktada otorite, manipülasyon ya da baskıdan farklı olarak, meşruiyet temelinde işler. Weber'e göre otoritenin meşruluğu, bireylerin belirli bir otoriteyi tanınması ve ona gönüllü bir şekilde rıza göstermesi ile sağlanır (Weber, 1947). Dolayısıyla otorite, yalnızca güç sahibi olmayı değil, aynı zamanda bu gücün sosyal kabulünü de içerir. Sosyolojik perspektif, otoritenin bu meşruiyetinin toplumsal normlar ve geleneklerle nasıl inşa edildiğine odaklanır (Hart, 2015), felsefi yaklaşımlar ise otoriteyi bilgi, ahlak ve değer temelli bir kavram olarak tartışır (Gadamer, 1977).

Weber'in yaklaşımını derinleştiren bir diğer nokta, onun otoriteyi yalnızca tipolojik bir sınıflandırma ile değil, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayan bir mekanizma olarak görmesidir. Weber, otorite ilişkilerinin gündelik hayatın her alanında –pazardan sınıfa, aileden askerî yapılara kadar– görüldüğünü vurgular (Lukes, 1990). Bu çerçevede patriyarkal otorite, Weber'in “geleneksel otorite” sınıflandırması içinde özel bir yere sahiptir. Patriyarkal otorite kişisel sadakat ve geleneğe dayalı meşruiyetle işler; bu meşruiyet yazılı kurallardan değil, kişiye duyulan bağlılıktan kaynaklanır (Weber, 1968). Bu nedenle, aile içinde ebeveynin otoritesi yalnızca çocuğun itaatini talep eden bir güç ilişkisi değildir; aynı zamanda tarihsel olarak inşa edilmiş bir meşruiyet anlayışının somutlaşmasıdır. Özellikle ataerkil yapılarda çocukların ebeveyne duyduğu saygı ve

bağlılık, Weber'in ifade ettiği şekilde sistemin kendisine değil, kişiye yöneltilmiş bir sadakatın göstergesidir (Chisholm, 1990).

Weber'in otoriteyi üç temel tipe ayırarak tanımlaması bu araştırma bağlamında anlamlı bir çerçeve sunar: geleneksel, karizmatik ve rasyonel-hukuksal otorite (Weber, 1978). Geleneksel otorite, toplumsal norm ve geleneklere dayalı olarak nesilden nesile aktarılan otorite biçimidir; patriyarkal aile yapısı bu tür otoritenin tipik bir örneğidir (Weber, 1947). Karizmatik otorite bireyin kişisel yetenekleri, liderlik vasfı ve karizması üzerinden işlerken; rasyonel-hukuksal otorite modern toplumların yazılı kurallara dayalı bürokratik yapılarında görülür (Weber, 1947). Bu sınıflandırma, özellikle aile içindeki otoritenin tarihsel ve kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini analiz etmek açısından önemlidir.

Bu yaklaşım, aşiret yapılanmalarında daha da belirginleşmektedir. Ökten'in (2010) çalışmasına göre, Güneydoğu Anadolu'daki aşiretlerde otorite yalnızca açık güç kullanımına değil, büyük ölçüde gönüllülük ve meşruiyet algısına dayanır. Otoritenin kalıcılığı, onu kullanan kişinin meşru görülmesine ve toplumsal hafızada bu hakkın doğal sayılmasına bağlıdır. Weber'in belirttiği gibi, otorite kendisini yalnızca ekonomik ya da duygusal çıkarlara dayandırmakla yetinmez; bunun yanında kendi meşruiyeti konusunda inanç oluşturur ve bunu sürekli yeniden üretir (Weber, 1995). Bu nedenle, aşiret reislerinin veya aile reislerinin otoritesi hem soyun kutsiyetine hem de kuşaktan kuşağa aktarılan değerlerin sürekliliğine yaslanır. Bu durum, aile içindeki otorite ilişkilerinin yalnızca bireysel etkileşimlerle değil, daha geniş sosyo-politik bağlamlarla şekillendiğini göstermektedir (Ökten, 2010).

Otorite kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için onun güçle olan ilişkisine de bakmak gerekir. Weber'e göre otorite, meşru bir güç biçimidir. Ancak Foucault, gücün her zaman meşru otoriteyle ilişkili olmadığını ve toplumsal pratikler yoluyla mikro düzeyde işleyen, bireyleri disipline eden bir mekanizma olduğunu savunur (Foucault, 1982). Bu bakış açısı, aile gibi mikro ilişkiler alanında otoritenin yalnızca üstten alta yönelen bir tahakküm biçimi olmadığını; aynı zamanda bireylerin özdüzenleyici davranışları yoluyla da işlediğini ortaya koyar.

Foucault'nun iktidar anlayışı ise otoriteye farklı bir boyut kazandırır. Ona göre iktidar her yerde bulunur ve toplumsal bünyenin tüm pratiklerinde, kılcal damarlar gibi işleyen bir ilişkiler ağı olarak ortaya çıkar (Fraser, 1989). Bu yaklaşım, aile gibi mikro ölçekteki yapılarda otoritenin yalnızca dikey bir tahakküm ilişkisi değil, aynı zamanda bireylerin kendi davranışlarını düzenlemeleri üzerinden işlediğini açığa çıkarır. Disiplinci

pratikler, gündelik yaşamın en sıradan alanlarında bile çocukların bedenlerini ve davranışlarını şekillendirir. Yemek düzeni, ödev alışkanlıkları veya oyun pratikleri, görünürde masum olan ama özünde otoriteyi yeniden üreten mikro iktidar alanlarıdır. Böylece Foucault'nun yaklaşımı, aile içi otoriteyi yalnızca yasaklar ve emirlerle sınırlı görmeyip, bireylerin arzularını, düşüncelerini ve gündelik pratiklerini biçimlendiren üretken bir süreç olarak değerlendirmemizi sağlar (Foucault, 1980; Ökten, 2010).

Weber'in geleneksel otorite anlayışı ile Bourdieu'nün tahakküm kuramı arasında dikkat çekici bir örtüşme vardır. Bourdieu'ye göre tahakküm, yalnızca açık baskı araçlarıyla değil; aynı zamanda bireylerin sosyal sermaye ve habitus yoluyla belirli normları içselleştirmesi ile sürdürülür (Bourdieu, 1979). Bu yönüyle Weber'in geleneksel otorite tanımı, Bourdieu'nün sembolik şiddet ve meşruiyet mekanizmalarıyla kesişir. Özellikle eğitim, kültürel sermaye ve sınıfsal konumlanmalar, bireylerin otoriteye verdikleri tepkileri şekillendiren yapısal faktörlerdir (Bourdieu & Passeron, 2019).

Türkiye bağlamında ise otorite, aile yapısı içerisinde büyük ölçüde geleneksel kalıplarla örgütlenmiştir. Weber'in geleneksel otorite tanımına uygun olarak, baba figürü genellikle ailenin doğal lideri ve otorite kaynağı olarak konumlandırılmıştır (Weber, 1978). Bu otorite biçimi, kültürel olarak içselleştirilmiş roller ve toplumsal beklentilerle desteklenir. Ancak modernleşme, eğitim ve kentleşme gibi dönüşüm süreçleri, aile içi otorite anlayışında da önemli kırılmalar yaratmaktadır. Bu noktada, Bourdieu'nün habitus kavramı, ailede erken yaşta edinilen normların ve rollerin bireylerin otoriteye bakışını nasıl şekillendirdiğini anlamada işlevseldir. Böylece otoritenin sürekliliği yalnızca hukuki veya ekonomik faktörlere değil; aynı zamanda kültürel kodların ve toplumsal pratiklerin yeniden üretimine de bağlıdır.

Bu araştırmada otorite kavramı, sadece ebeveynin çocuğa yönelik yönlendirici konumu olarak değil; aynı zamanda bu konumun hangi toplumsal, kültürel ve sembolik mekanizmalarla kurulduğu ve çocuklar tarafından nasıl karşılandığı bağlamında ele alınmaktadır. Böylece otorite, ailedeki güç ilişkilerinin ve tahakküm biçimlerinin analizi için kuramsal bir zemin oluşturmaktadır.

2.1.1.1. Güneydoğu Anadolu'daki Aşiretlerde Aile İçi Otorite İlişkileri

Araştırmanın kültürel bağlamını anlamak açısından Güneydoğu Anadolu'daki aşiret yapıları, otorite ilişkilerinin nasıl inşa edildiğine ve kuşaklar boyunca nasıl sürdürüldüğüne dair özgün bir örnek teşkil etmektedir. Aşiret yalnızca bir akrabalık ağı

değil; aynı zamanda güç, meşruiyet ve toplumsal düzenin kültürel normlar aracılığıyla örgütlendiği geleneksel bir toplumsal yapıdır (Van Bruinessen ve Yalkut, 2003). Bu yönüyle, çalışmada ele alınan aile içi otorite ilişkilerinin yalnızca bireysel ya da pedagojik tercihlerle değil, aksine tarihsel olarak biçimlenmiş kolektif yapılar içinde kurulduğu kabul edilmektedir. Aşiretler, özellikle çocukların otoriteyle ilk karşılaşmalarının ve bu otorite biçimlerini içselleştirme süreçlerinin şekillendiği zeminleri sunarak, Bourdieu'nün habitus ve kültürel yeniden üretim kavramlarıyla doğrudan ilişkilidir.

Türkiye'nin özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sosyo-kültürel yapıyı şekillendiren en önemli unsurlardan biri olan aşiret yapıları, tarihsel olarak yalnızca bir akrabalık bağı değil; aynı zamanda bir toplumsal düzenleme biçimi olarak işlev görmektedir (Biçim, 2018). Aşiret, genellikle aynı soydan geldiğine inanılan bireylerin, ortak bir dil, kültür, din ve gelenek ekseninde örgütlendiği, yerleşik ya da göçebe olabilen ve belirli bir hiyerarşik düzene sahip olan geniş bir sosyal yapıdır (Akdeniz, 2019). Kürt aşiretleri, ortak bir ataya dayanan, toprak ve ekonomik birlikteliğe sahip, içsel alt gruplarla (klan, sülale) katmanlaşmış sosyo-politik birimlerdir (Van Bruinessen ve Yalkut, 2003). Bu bağlamda aşiret hem bir toplumsal dayanışma modeli hem de güç ilişkilerini düzenleyen bir çerçeve olarak işlevseldir.

Aşiret yapılanmaları, modernleşme süreçlerine rağmen özellikle kırsal bölgelerde güçlü biçimde varlığını sürdüren ve toplumsal ilişkilerin temel belirleyicisi olmaya devam eden yapılar arasında yer almaktadır (Ökten, 2010). Aşiret içindeki aile yapısı, bu geleneksel yapılanmanın en küçük ve en temel birimini oluşturmakta; aynı zamanda otorite ilişkilerinin en somut biçimde deneyimlendiği bir sosyal alandır. Bu nedenle, aşiret bağlamında aile içi otorite ilişkilerini anlamak, yalnızca bireyler arası ilişkileri değil, toplumsal düzenin yeniden üretim mekanizmalarını da çözümlemeyi gerektirir.

Aşiretlerde otoritenin temel kaynağı, Weber'in (1947) geleneksel otorite tanımıyla uyumlu olarak, soy bağına ve geçmişten gelen saygınlığa dayalıdır. Aşiret reisleri (ağa, şeyh) genellikle köklü ailelerden gelir ve liderlik babadan oğula geçerek kalıtsal bir yapıya dönüşür. Bu liderlik, yazılı bir hukuka değil, topluluk tarafından kabul görmüş geleneksel meşruiyete dayanır. Aşiret içindeki hiyerarşi, yalnızca lider düzeyinde değil, aileler arasında da geçerlidir. Büyük aileler, küçük ailelere kıyasla daha fazla prestije ve söz hakkına sahiptir; bu da karar alma süreçlerinde belirleyici bir rol oynamalarına olanak tanır (Uluç, 2010).

Aile yapısı ise belirgin biçimde ataerkildir. Babanın aile içindeki otoritesi mutlak kabul edilmekte; karar süreçlerinde son sözü genellikle erkek bireyler söylemektedir. Bu

otorite ilişkisi, yalnızca cinsiyete değil, yaş ve statüye göre de belirlenir. Kadınların konumu, çoğunlukla geleneksel rollerle sınırlandırılmış olup, toplumsal hiyerarşi içinde edilgen bir yere sahiptir. Bununla birlikte, dini otoriteye sahip bazı bireyler (şeyh, seyyid) aile içinde ve aşiret genelinde ayrıcalıklı konumlara ulaşabilmektedir (Ökten, 2010).

Aşiretlerde otorite ilişkileri yalnızca iç yapıyla sınırlı değildir; aynı zamanda dış ilişkilerde de belirleyicidir. Aşiretler arası ittifaklar, çatışmalar ya da sınırların yeniden çizilmesi gibi toplumsal süreçler, genellikle aile bağları ve akrabalık ilişkileri üzerinden düzenlenmektedir. Bu çerçevede evlilik, yalnızca bireyler arasında değil, aşiretler arasında da bir güç dengesi aracı olarak kullanılmaktadır. Bu stratejik evlilikler, otorite ilişkilerinin geniş çaplı yeniden üretiminde işlevsellik taşır (Uluç, 2010).

Modernleşme, eğitim ve kentleşme gibi toplumsal dönüşüm süreçleri aşiret yapılanmalarını doğrudan etkilemektedir. Özellikle kent merkezlerinde yaşayan bireylerde geleneksel otorite formları belirli ölçüde zayıflamakta, yasal-rasyonel otorite biçimleri daha görünür hale gelmektedir. Ancak kırsal bölgelerde aşiret yapısı hâlâ toplumsal düzenin merkezinde yer almakta ve aile içi otorite ilişkilerini biçimlendiren temel çerçeveyi sunmaktadır. Bourdieu'nün habitus ve kültürel yeniden üretim kavramları bu noktada açıklayıcıdır; çünkü bireylerin erken yaşta içselleştirdiği normlar ve roller, ailedeki otorite ilişkilerinin sürekliliğini sağlamaktadır (Bourdieu & Passeron, 2019).

Sonuç olarak, Güneydoğu Anadolu'daki aşiretlerde aile içi otorite ilişkileri, tarihsel ve kültürel temellere dayalı olarak şekillenen, hiyerarşik ve ataerkil bir yapı sergilemektedir. Aşiret reisinin otoritesi nasıl topluluk tarafından meşru görülüyorsa, benzer biçimde aile içinde de büyüktan küçüğe uzanan otoriter bir ilişki biçimi kurgulanmaktadır. Bu yapı hem içsel aile ilişkilerini hem de aşiret düzeyindeki toplumsal düzeni yeniden üretmektedir.

2.1.2. Bourdieu'nün Tahakküm Kuramı

Bourdieu, toplumsal düzenin sürekliliğini, bireylerin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimlerinde paylaştıkları ortak sınıflandırma ve algı kategorileri üzerinden açıklar. Ona göre, bir tahakküm ilişkisinin işleyebilmesi için yalnızca egemenlerin değil, tahakküm altındaki bireylerin de aynı bilişsel çerçevelere sahip olması gerekir. Üstelik bu çerçeveler, bireyin kendisini ve egemenle olan ilişkisini, egemenin dili ve kavramsal araçlarını kullanarak tanımlamasına yol açar (Bourdieu, 1991; 1994; 2001).

Bu noktada Bourdieu'nün sembolik şiddet kavramı belirleyici bir rol oynar. Sembolik şiddet, tahakküm altındaki bireyin, sahip olduğu algı ve sınıflandırma kategorilerinin kaynağının bizzat egemenle paylaştığı bilgi araçları olduğu durumda ortaya çıkar. (Bourdieu, 2001). Toplumsal hiyerarşilerden beslenen bu kategoriler, bireyin habitusuna derinlemesine yerleşir ve gündelik dil, toplumsal uzamı kesen ikilikleri –erkek/kadın, seçkin/bayağı, üst/alt gibi– yeniden üreterek tahakkümü görünmez kılar. Böylece toplumsallaşma sürecinin kendisi, bireyi mevcut düzeni doğal, değişmez ve olması gerektiği gibi kabul etmeye yönlendiren bir sembolik şiddet süreci hâline gelir (Bourdieu, 1976;1979; 2019).

Bourdieu'nün doksa olarak adlandırdığı bu durum, bireylerin toplumsal dünyayı sorgulamaksızın, tüm eşitsizlikleriyle birlikte doğal ve aşikâr bir gerçeklik olarak deneyimlemelerine imkân tanır (Bourdieu, 2019). Bu bağlamda tahakküm, Weber (1978)'in vurguladığı gibi yalnızca inanç temelli bir kabule ya da ideolojik araçların etkisine indirgenemez; asıl gücünü, eğitim, gündelik pratikler ve sosyalleşme aracılığıyla habitusa kazanmış yatkınlıklardan alır. Algı ve sınıflandırma kategorilerinin toplumsal kökeni, Bourdieu açısından bu sürecin temelidir (Bourdieu, 1977). Kant (1999)'ın öne sürdüğü gibi önsel biçimde var olan yapılar değil, toplumsal deneyimin içselleştirilmesi yoluyla oluşan bilişsel şemalardır. Dolayısıyla, tahakküm yalnızca sembollerin veya söylemlerin değiştirilmesiyle ortadan kalkmaz hem nesnel yapılarda hem de bedensel yatkınlıklarda eş zamanlı bir dönüşüm gerektirir (Bourdieu, 2001).

Bu çalışmada Bourdieu'nün tahakküm kuramı, aile içi otorite ilişkilerinin görünür ve görünmez biçimlerini çözümlemek için teorik bir çerçeve olarak kullanılmaktadır. Söz konusu kuram, yalnızca otoritenin doğrudan uygulamalarını değil, aynı zamanda aile üyelerinin içselleştirilmiş yatkınlıklar ve ortak algı kategorileri aracılığıyla otoriteyi nasıl yeniden ürettiklerini anlamaya imkân tanır. İzleyen alt başlıklarda, bu kuramın temel unsurları –tahakküm ve sembolik şiddet, tahakküm çeşitleri, sermaye türleri, habitus, alan, kültürel yeniden üretim ve ailenin sosyolojik konumu– ayrıntılı biçimde ele alınarak, araştırmaya teorik bir zemin oluşturulacaktır.

2.1.2.1 Tahakküm ve Sembolik Şiddet

Ailedeki otorite ilişkilerini anlamlandırmak için yalnızca açık güç kullanımı ya da bireyler arası etkileşimlere odaklanmak yeterli değildir. Bu ilişkilerin toplumsal olarak nasıl meşrulaştırıldığı, bireylerce nasıl içselleştirildiği ve kuşaklar boyunca nasıl

sürdürüldüğü soruları, daha derinlikli bir kuramsal çözümlemeyi gerekli kılar. Bu noktada Pierre Bourdieu'nün tahakküm ve sembolik şiddet kavramları, otoritenin yalnızca fiziksel ya da hukuki zorlamayla değil, aynı zamanda meşru kabul edilen anlam sistemleri ve pratikler aracılığıyla nasıl işlediğini göstermesi bakımından çalışmanın kuramsal çerçevesinde merkezi bir yer tutar.

Toplumsal alan, Pierre Bourdieu tarafından, üst sınıflara tekabül eden hükmedenler ile daha alt sınıflar tarafından temsil edilen hükmedilenlerden oluşan kutupsallaşmış bir alan olarak düşünülmüştür (Jourdain ve Naulin, 2020, s. 61). Bu kutupsallık yalnızca iktisadi düzeyde değil, aynı zamanda kültürel ve sembolik düzeyde de işleyen çok boyutlu bir tahakküm ilişkisini barındırır. Bu bağlamda okul gibi kurumlar, hükmeden sınıfların tahakkümünü (kültürel, sosyal, ekonomik vb.) pekiştirerek bu yapının yeniden üretilmesini güvence altına alır. Tahakküm kavramının bu çok katmanlı doğası, Bourdieu'nün sosyolojik teorisinin merkezinde yer almaktadır.

Pierre Bourdieu, "tahakküm" kavramını Max Weber'den ödünç alır. Weber, tahakkümü "belirli birey gruplarının bir kısmının itaatine sahip olma şansı" olarak tanımlar (Weber, 1978 s. 95). Ancak Bourdieu, Weber'in "iktidar" ya da "güç" gibi kavramlardan ayırarak tanımladığı tahakküm olgusunu daha da derinleştirerek, bu kavramın yalnızca belirli bir andaki üstünlük ilişkisini değil, bu ilişkinin nasıl meşrulaştırıldığını ve bireyler tarafından nasıl içselleştirildiğini de analiz etme çabasına girer. Bu nedenle Bourdieu, tahakkümün kökenini, devam etme kapasitesini ve uygulama mekanizmalarını sorgulayarak daha eleştirel bir çözümleme sunar.

Bu çözümleme içerisinde Bourdieu ve Jean-Claude Passeron'un *La Reproduction* adlı eserinde geliştirdikleri "sembolik şiddet" kavramı, tahakkümün en görünmez ama en etkili biçimini açıklamak için başvurduğu temel araçlardan biridir. Sembolik şiddet, yasaları dayatarak ve gücün temelini oluşturan dengesizlikleri gizleyerek meşruiyetini kabul ettirmeyi başaran her iktidarın, bu gücünü sembolik olarak pekiştirmesiyle ortaya çıkar (Bourdieu ve Passeron, 2019). Bu çerçevede pedagojik eylemler, kültürel bir keyfiliğin soyut bir iktidar tarafından dayatılması anlamına geldiğinden, sembolik şiddet olarak tanımlanabilir. Okul bu bağlamda, elit kültürü yüceltip bunu meşru kültür olarak benimseterek toplumsal hiyerarşiyi yeniden üretir ve eşitsizlikleri meşrulaştırır.

Sembolik şiddetin işleyişi, yalnızca baskıya uğrayan bireylerin edilgenliğiyle açıklanamaz. Bu şiddet biçimi, hükmedilenlerin de hükmedenler gibi hâkimiyeti kabul ettiği varsayımına dayanır. Weber'in sözleriyle ifade edilirse, hâkimiyete maruz kalanların "itaat etme arzusu", Bourdieu'ya göre herkesin dahil olduğu bir inanca dayanır.

Bu inançlar arasında, okulun hükmedenlerin lehine yaydığı yetenek ideolojisi de bulunur. Dolayısıyla bu ideolojinin benimsenmesi, toplumsal sınıflar arasındaki gücün içselleştirilmesine katkıda bulunur (Swartz, 2018, s. 129).

Bu kavramsal çerçeve yalnızca eğitim alanında değil, toplumsal hayatın diğer birçok alanında da işleyiş gösterir. *La Domination Masculine (Eril Tahakküm)* adlı eserinde Bourdieu, aileyi ve cinsiyet ilişkilerini bu bağlamda analiz eder. Eril tahakküm hem erkekler hem de kadınlar tarafından yeniden üretilir; çünkü kadınlar, sembolik şiddet mekanizmaları nedeniyle erkeklerin otoritesini sorgulamaksızın kabul eder. Bu durum, *amor fati* (toplumsal kader sevgisi) kavramıyla açıklanır: bireyler, nesnel bir tahakküm yapısına bilinçsizce uyum sağlarlar (Jourdain ve Naulin, 2020). Bu yapı, çocukların aile içinde otorite ilişkilerine yönelik tutumlarını da biçimlendirir; zira otorite yalnızca dışsal bir zorlama değil, aynı zamanda içselleştirilmiş bir normlar sistemidir.

Sembolik iktidar, Bourdieu'ye göre “dünya kuran iktidar”dır; çünkü toplumsal dünyanın ne olduğunu ve onun nasıl bölüneceğini belirleme gücüne sahiptir (Bourdieu, 1987). Bu iktidar biçimi, ekonomik ve siyasi yapıları meşrulaştırarak toplumsal eşitsizliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlar. Ancak, sembolik iktidar yalnızca ekonomik ve siyasi iktidarın bir uzantısı değildir; bu iktidarların meşruiyet kazanmasında da kurucu bir rol oynar (Swartz, 2018).

Sembolik şiddet ve tahakküm kavramları, ailedeki otorite ilişkilerinin yalnızca bireyler arası bir tercih ya da pedagojik strateji değil, kültürel olarak içselleştirilmiş ve yeniden üretilen bir toplumsal yapı olduğunu ortaya koyar. Bu mekanizmalar sayesinde bireyler, toplumsal düzene entegre olurken, sınıfsal ve kültürel eşitsizlikler de doğallaştırılır. Sosyologların görevi ise bu görünmez yapıların tarihsel ve toplumsal koşullar ışığında nasıl işlediğini ve bireylerin yaşam deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır (Bourdieu ve Wacquant, 2021).

2.1.2.1.1. Tahakküm Çeşitleri

Toplumsal eşitsizliklerin sürekliliğini sağlamak, yalnızca ekonomik kaynakların el değiştirmesiyle değil; aynı zamanda bu eşitsizliklerin nasıl meşrulaştırıldığı ve içselleştirildiğiyle doğrudan ilişkilidir. Bourdieu'nün tahakküm kuramı, iktidarın yalnızca açık güç ilişkileriyle değil, görünmez, sessiz ve meşru kabul edilen yollarla da sürdürüldüğünü vurgular. Bu bağlamda tahakküm, toplumsal ilişkilerin en derin yapılarında işleyen ve bireylerin yaşamlarını yapılandıran çok katmanlı bir iktidar

mekanizması olarak ele alınmalıdır. Aile içindeki otorite ilişkilerinin hangi toplumsal ve kültürel zeminlerde yeniden üretildiğini anlamak için, tahakkümün farklı modlarının işleyişine dair çözümleyici bir bakış geliştirmek önemlidir.

Bourdieu, tahakkümün tekil ve doğrudan bir iktidar uygulamasından ibaret olmadığını; tersine, farklı düzlemlerde, birbirini besleyen ve zamanla iç içe geçen biçimlerde işlediğini belirtir (1976; 2001). Bu bağlamda tahakküm; doğrudan, kurumsal, simgesel ve ekonomik olmak üzere dört ana biçimde somutlaşır (Bourdieu, 1976):

Doğrudan Tahakküm, fiziksel zorlama, ekonomik yaptırımlar ya da yasal baskı yoluyla uygulanan en görünür tahakküm biçimidir. Kölelik sistemleri, askeri rejimler ya da otoriter yönetimler, bu tür bir tahakkümün açık örnekleridir. Ancak Bourdieu, bu tür tahakkümün sürdürülebilirliğinin sınırlı olduğunu; çünkü sürekli bir denetim ve şiddet aygıtı gerektirdiğini ifade eder (s. 184). Bu yönüyle, doğrudan tahakküm, diğer modlarla desteklenmediği sürece kalıcı bir egemenlik sağlayamaz.

Kurumsal Tahakküm, eğitim, hukuk, din ve bürokrasi gibi toplumsal kurumlar aracılığıyla işler. Bu mod, nesnel yapıların (örneğin diplomalar, miras yasaları, resmi unvanlar) bireyler üzerinde eşitsizlik üretmesine dayanır. Egemen sınıflar, bu yapılar aracılığıyla statülerini doğal ve hak edilmiş olarak sunar. Bourdieu, bu tür tahakkümün bireyleri direnç göstermeksizin "kaderlerini" kabul etmeye yönelttiğini belirtir (s. 181–182). Ailedeki hiyerarşik rol dağılımları, bu kurumsal düzenin mikro düzeydeki tezahürleri arasında yer alır.

Simgesel Tahakküm, bireylerin gündelik yaşam pratiklerine sinmiş, çoğunlukla farkında olunmadan kabul edilen tahakküm biçimidir. Dil, gelenek, estetik değerler ve sosyal beklentiler gibi araçlar aracılığıyla işler. Bourdieu, simgesel tahakkümün en kalıcı ve derin tahakküm biçimi olduğunu çünkü bireylerin kendi itaatlerini "doğal" ve "meşru" olarak algıladıklarını vurgular (s. 185–186). Örneğin, bir çocuğun babasının sözünü sorgulamadan kabullenmesi, yalnızca otoriter disiplinle değil, aynı zamanda içselleştirilmiş bir itaat normuyla ilişkilidir. Bu normlar, çocukların ailedeki yerlerini nasıl anlamlandırdıklarını doğrudan etkiler.

Ekonomik Tahakküm ise üretim araçlarının kontrolü ve sermayenin sınıfsal dağılımı üzerinden kurulur. Kapitalist sistemde burjuvazinin ekonomik kaynakları tekelleştirmesi, işçi sınıfı üzerindeki tahakkümünü pekiştirir. Ancak Bourdieu'ye göre bu tahakküm biçimi, yalnız başına işlev görmez; kurumsal ve simgesel tahakkümle bütünleştiğinde, bireyler üzerindeki etkisi daha güçlü ve kalıcı hale gelir (s. 172–173).

Aile içi ekonomik bağımlılık ilişkileri ve kaynaklara erişim hakkı, bu düzlemin küçük ölçekteki uzantılarıdır.

Bu dört tahakküm biçimi, birbirinden bağımsız değil; aksine toplumsal yapı içerisinde karşılıklı olarak birbirini destekleyen ve pekiştiren mekanizmalardır. Bu çoklu yapı sayesinde tahakküm, yalnızca egemenlerin gücünü korumaz, aynı zamanda bu gücün meşru ve doğal bir gerçeklik olarak algılanmasını da sağlar. Aile bağlamında ise bu mekanizmalar, otorite ilişkilerinin nasıl kurulduğu, hangi dil ve pratiklerle sürdürüldüğü ve çocuklar tarafından nasıl içselleştirildiği sorularını anlamak açısından önemli bir kavramsal temel sunar.

2.1.2.2. Sermaye Türleri

Toplumsal eşitsizlikler gelir dağılımındaki farklılıklarının yanı sıra bireylerin eğitim, ilişki ağları ve kültürel pratikler yoluyla eriştikleri olanaklar üzerinden de şekillenir. Bu bağlamda aile, çocukların yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda kültürel ve sosyal kaynaklara erişimlerini düzenleyen bir sosyal alan olarak işlev görür. Aile içi otorite ilişkilerinin anlaşılması, ebeveynlerin çocuklarına aktardığı ya da çocukların edindikleri sermaye biçimlerinin nasıl şekillendiğini analiz etmeyi de gerektirir. Bu noktada, Pierre Bourdieu'nun geliştirdiği sermaye teorisi, toplumsal eşitsizliklerin nasıl sürdürüldüğünü ve kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığını anlamak için güçlü bir kavramsal çerçeve sunar.

Bourdieu (1986), sermayeyi yalnızca ekonomik bir birikim olarak değil, toplumsal yaşamın farklı alanlarında işleyen ve birbirine dönüşebilen çok boyutlu bir güç kaynağı olarak kavramsallaştırır (s. 241). Ona göre sermaye, “nesnelleşmiş veya bedenleşmiş biçimleriyle birikmiş emek”tir ve bireylerin ya da grupların toplumsal alandaki konumlarını belirleyen temel dinamiklerden biridir. Bu yaklaşım, ekonomik göstergelerin ötesine geçerek, kültürel pratikler, sosyal ilişkiler ve tanınırlık gibi görünmeyen ama etkili kaynakları da analizin parçası haline getirir (Bourdieu, 1989).

Bourdieu'nun analizinde sermaye türleri birbirinden bağımsız ya da hiyerarşik olarak sıralanmış değildir; tersine, sürekli bir dönüşüm ve etkileşim içindedir. Ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel sermaye olarak sınıflandırılan bu dört temel tür, toplumsal yapının yeniden üretiminde farklı ancak birbiriyle bağlantılı roller oynar (Bourdieu, 1986: 242). Örneğin, ekonomik sermaye aracılığıyla çocuk özel bir okula kaydettirilerek kültürel sermaye üretilebilir; bu kültürel sermaye, sosyal çevreyi genişleterek sosyal

sermaye kazanımına yol açabilir. Sermaye türleri arasındaki bu geçirgenlik, toplumsal pozisyonların korunmasında ve yeniden üretilmesinde belirleyici bir rol oynar.

Sermaye türlerinin bu biçimde sınıflandırılması, aynı zamanda otorite ilişkilerinin meşruiyet zeminini anlamak açısından da önemlidir. Aile içinde ebeveynin sahip olduğu kültürel ya da sembolik sermaye, çocuğun bu otoriteye nasıl tepki verdiğini, bu otoriteyi nasıl içselleştirdiğini ve hangi koşullarda sorguladığını belirler. Bu çerçevede sermaye, yalnızca ekonomik avantajın değil, aynı zamanda otoritenin kabulü, aktarımı ve yeniden üretimi için de kritik bir kaynaktır.

Bourdieu'nün yaklaşımının özgünlüğü, sermaye türlerinin yalnızca bireysel başarıyı değil, toplumsal eşitsizliklerin sürekliliğini açıklayan birer mekanizma olarak ele alınmasında yatar. Dominant sınıflar, sahip oldukları çoklu sermaye türlerini stratejik biçimde kullanarak konumlarını korur ve bu konumları gelecek kuşaklara aktarır (Bourdieu, 1986: 245). Özellikle kültürel ve sosyal sermayenin görünmez mekanizmaları, eşitsizliklerin doğallaşması ve meşrulaşması sürecinde işlevsel hale gelir.

Bu nedenle aile içi otorite ilişkilerinin analizinde, sermaye birikimlerinin sadece ekonomik temelli değil; aynı zamanda kültürel değerler, sosyal ilişkiler ve simgesel tanınırlık üzerinden şekillendiğini dikkate almak gerekir. Aşağıdaki alt başlıklarda Bourdieu'nün dört temel sermaye türü olan ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel sermaye ayrı ayrı ele alınarak, her birinin işleyiş mekanizmaları ve toplumsal etkileri açıklanacaktır.

2.1.2.2.1. Ekonomik Sermaye

Aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiğini anlamak, yalnızca davranışsal kalıpları incelemekle sınırlı değildir; bu ilişkilerin arkasında işleyen toplumsal kaynakların dağılımını da analiz etmeyi gerektirir. Bu noktada ekonomik sermaye, hem aile içindeki karar alma süreçlerini hem de ebeveynlerin çocuklar üzerindeki yönlendirici gücünü belirleyen temel değişkenlerden biridir. Özellikle Güneydoğu Anadolu'daki aşiret yapılarında ekonomik kaynakların kimde toplandığı, otoritenin hangi biçimde uygulandığına dair önemli ipuçları sunar. Ekonomik sermaye, yalnızca maddi refahın değil; aynı zamanda otoritenin meşruluğunun ve sürekliliğinin zeminini oluşturur.

Pierre Bourdieu'nun sermaye teorisinde ekonomik sermaye, diğer sermaye türlerinin temelini oluşturan ve en doğrudan ölçülebilir olan sermaye biçimi olarak karşımıza çıkar. Bourdieu (1986), ekonomik sermayeyi "hemen ve doğrudan paraya

çevrilebilen ve mülkiyet hakları şeklinde kurumsallaşmış sermaye" olarak tanımlar (s. 243). Bu tanım, ekonomik sermayenin geleneksel iktisadi yaklaşımlarla benzer şekilde maddi kaynakları içerdiğini göstermekle birlikte, Bourdieu'nun analizinde bu sermaye türünün toplumsal alandaki işlevi çok daha kapsamlı bir şekilde ele alınır.

Bourdieu'ye göre ekonomik sermaye, diğer sermaye türlerine göre daha yüksek bir dönüştürülebilirlik kapasitesine sahiptir. Bu özellik, onu toplumsal mücadele alanında önemli bir güç kaynağı haline getirir. Ancak Bourdieu (1986), ekonomik sermayenin bu "aşıkâr" gücünün, diğer sermaye türlerinin etkilerini gizleme eğiliminde olduğuna dikkat çeker (s. 242). Özellikle dominant sınıflar, ekonomik sermayelerini kültürel ve sosyal sermayeye dönüştürerek, iktidarlarını daha incelikli ve kalıcı biçimlerde sürdürme olanağı bulurlar.

Ekonomik sermayenin Bourdieucu analizindeki bir diğer önemli boyutu, onun nesiller arası aktarım biçimidir. Bourdieu (1986), ekonomik sermayenin miras yoluyla aktarımının diğer sermaye türlerine kıyasla daha doğrudan ve yasal olarak düzenlenmiş olduğunu belirtir (s. 246). Ancak bu aktarım sürecinin bile tamamen şeffaf olmadığını, meşruiyet mekanizmalarıyla desteklendiğini vurgular. Örneğin, büyük servetlerin miras yoluyla aktarımı, çeşitli toplumsal ve hukuki meşrulaştırma stratejileri eşliğinde gerçekleşir.

Bourdieu'nun ekonomik sermaye analizinin özgün yanı, onu diğer sermaye türleriyle ilişkisi içinde ele almasıdır. Örneğin, ekonomik sermayenin kültürel sermayeye dönüşümü, eğitim yatırımları aracılığıyla gerçekleşir. Bourdieu (1986), bu dönüşüm sürecinde zaman faktörünün kritik olduğunu belirtir (s. 245). Ekonomik sermaye, çocukların uzun süreli eğitim almalarını sağlayarak kültürel sermayeye dönüşür; ancak bu süreç hem zaman hem de ekonomik kaynak gerektirir. Bu nedenle, ekonomik sermayeden yoksun gruplar için kültürel sermaye edinimi önemli bir engelle karşılaşır.

Ekonomik sermayenin bir diğer dönüşüm yolu sosyal sermaye ile kurduğu ilişkidir. Bourdieu (1986), ekonomik sermayenin "sosyalleşme faaliyetlerine yapılan yatırımlar" aracılığıyla sosyal sermayeye dönüştüğünü ifade eder (s. 250). Örneğin, belirli sosyal çevrelere üyelikler, bağışlar veya prestijli etkinliklere katılım, ekonomik sermayenin sosyal bağlantılara ve itibara dönüşmesini sağlar. Ancak bu dönüşümün de kendine özgü mantığı vardır: ekonomik sermayenin sosyal sermayeye dönüşümü, doğrudan ve anlık bir süreç değildir; zaman, emek ve belirli sosyal beceriler gerektirir.

Bourdieu'nun ekonomik sermaye analizi, bu sermaye türünün toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretimindeki merkezi rolünü ortaya koyar. Ancak bu analiz,

ekonomik sermayenin diğer sermaye türlerinden tamamen bağımsız bir şekilde işlemediğini, aksine onlarla sürekli bir etkileşim içinde olduğunu gösterir. Bourdieu (1986) için ekonomik sermaye, diğer sermaye türlerinin "son analizdeki temelini" oluşturmaya rağmen (s. 252), toplumsal alandaki etkisini çoğunlukla bu dönüşümler aracılığıyla gösterir. Bu perspektif, ekonomik eşitsizliklerin toplumsal yaşamdaki etkilerini anlamak için, bu eşitsizliklerin kültürel ve sosyal alanlardaki yansımalarını da dikkate almayı gerektirir.

2.1.2.2.2. Kültürel Sermaye

Aile içi otorite ilişkileri, bireyler arasındaki güç dengeleriyle ile açıklamak yetersiz kalacağından bu ilişkileri aynı zamanda aile üyelerinin sahip olduğu kültürel kaynaklar, toplumsal pozisyonlar ve bu pozisyonları meşrulaştıran pratiklerle şekillendiği düşünülmektedir. Özellikle geleneksel toplumsal yapılar içinde, kültürel normlar ve değerler, otoritenin nasıl kurulacağı, kimler tarafından sürdürüleceği ve ne şekilde meşrulaştırılacağı konusunda belirleyici rol oynar (Biçim, 2018). Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramsallaştırması bu anlamda, aile içindeki otorite ilişkilerinin hem bireysel hem de toplumsal düzlemde nasıl yeniden üretildiğini anlamak açısından önemli bir teorik zemin sunar. Çalışmanın yürütüldüğü aşiret bağlamında ise kültürel sermaye hem ebeveynlerin hem de çocukların davranış kalıplarını, dilsel pratiklerini ve gündelik yaşam içerisindeki konumlanışlarını belirleyen önemli bir değişken olarak öne çıkar.

Bourdieu (1986), kültürel sermayeyi bireylerin bilgi, beceri, estetik algı ve eğitim düzeyini kapsayan soyut bir birikim biçimi olarak tanımlar. Bu sermaye türü, yalnızca bireysel başarılarla değil, aynı zamanda aileden aktarılan kültürel mirasla da şekillenir. Naidoo (2004), Bourdieu'nun sınıflamasında ekonomik sermaye dışındaki sermaye türlerini belirli bir alana üyeliği mümkün kılan kültürel ve sosyal kaynaklar olarak yorumlar. Dolayısıyla kültürel sermaye, yalnızca bireyin sahip olduğu bilgi ve yetenekleri değil, bu bilgi ve yeteneklerin hangi bağlamda geçerli ve değerli sayıldığını da içerir.

Bourdieu (1986), kültürel sermayeyi üç biçimde ele alır: içselleştirilmiş (embodied), nesnelleştirilmiş (objectified) ve kurumsallaşmış (institutionalized). İçselleştirilmiş kültürel sermaye, bireyin edindiği bilgi, beceri, konuşma tarzları ve estetik anlayış gibi unsurları kapsar. Bu biçim, bireyin yaşamı boyunca içselleştirdiği ve bir habitus içinde yeniden ürettiği davranış kalıplarına işaret eder (Bourdieu, 1990). Schirato, Danaher ve Webb (2001), bu süreçte bedenlerin şekli, duruşlar ve hareketlerin de kültürel

değerlere uygun biçimde toplumsal onay kazandığını belirtir. Nesnelleştirilmiş kültürel sermaye ise kitaplar, sanat eserleri ve enstrümanlar gibi somut nesnelere işaret ederken; kurumsallaşmış kültürel sermaye, bireyin eğitim düzeyi ve sahip olduğu akademik unvanlarla ilgilidir.

Kültürel sermaye, diğer sermaye türleriyle dönüşüm içinde işler; ancak bu türler arasında basit bir yer değiştirme ilişkisi yoktur. Ekonomik sermaye, çocukların uzun süreli eğitim almasını sağlayarak kültürel sermayeye dönüşebilirken, bu dönüşüm hem zaman hem de maddi kaynak gerektirir (Bourdieu, 1986). Bu nedenle, ekonomik sermayeden yoksun bireyler için kültürel sermaye edinimi ciddi bir eşitsizlik kaynağı haline gelir. Aynı şekilde, kültürel sermaye, iş dünyasında prestijli pozisyonlara erişim ya da sosyal çevrelerde statü kazanımı gibi yollarla ekonomik ya da sosyal sermayeye dönüşebilir. Fakat Huang (2019), bu dönüşümlerin her zaman doğrudan ve istikrarlı olmadığını, her sermaye türünün kendi bağımsız mantığı ve bağlamı içerisinde işlediğini vurgular.

Kültürel sermayenin çocuklar üzerindeki etkisi, özellikle eğitim alanında daha belirgin hale gelir. Bourdieu ve Passeron (2019), kültürel sermayeyi içselleştirilmiş bir kod olarak tanımlar ve bireylerin ailelerinden edindikleri dilsel ve kültürel yeterliliklerin toplumsal ayrışmada belirleyici olduğunu savunur. Eğitim sistemi, bu içselleştirilmiş sermayeyi ölçülebilir başarıya dönüştürürken, aslında aileden gelen avantajları yeniden üretir. Johnson (2006), kültürel sermayenin bireyin sosyo-kültürel çevresinden aldığı uzun vadeli bir edinim süreci olduğunu belirtmektedir.

Aile ortamında edinilen kültürel sermaye, çocukların toplumsal ilişkileri nasıl kuracaklarını, hangi kuralları içselleştireceklerini ve otoriteye nasıl tepki vereceklerini belirler. Lareau'nun (2018) bulguları, orta sınıf ailelerin çocuklarına aktardığı kültürel sermayenin, onların eğitim ve iş yaşamlarında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, kültürel sermayenin yalnızca bireysel başarıya değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretimine hizmet ettiğini ortaya koyar. Swartz (2018) da benzer şekilde, kültürel sermayenin bireyin akademik başarısında ve toplumsal konumunda belirleyici bir rol oynadığını vurgular.

Kültürel sermaye yalnızca bireysel bilgi ve becerilerin toplamı değil; toplumsal yapının görünmeyen sınırları içinde şekillenen, nesilden nesile aktarılan ve bireylerin konumlarını belirleyen bir güç kaynağıdır. Bu bağlamda, kültürel sermayenin aile içerisindeki üretim ve aktarım süreçleri, yalnızca bireysel başarıyı değil, aynı zamanda otoritenin nasıl inşa edildiğini ve meşrulaştırıldığını da belirler. Aile, çocuklara yalnızca

bilgi ve değerler aktaran bir sosyal birim değil; aynı zamanda kültürel sermayenin taşıyıcısı ve yeniden üreticisi konumundadır. Dolayısıyla, otorite ilişkilerinin ve toplumsal eşitsizliklerin aile yapısı içerisindeki yeniden üretim dinamiklerini anlayabilmek için, kültürel sermayenin aile aracılığıyla nasıl aktarıldığını incelemek gerekmektedir.

Toplumsal eşitsizliklerin kuşaklar boyunca nasıl yeniden üretildiğini anlamak, otorite ilişkilerinin toplumsal zeminini çözümlemek açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda aile, yalnızca bir sosyalizasyon alanı değil; aynı zamanda bireylerin sahip oldukları sermaye türlerini, özellikle kültürel sermayeyi, sonraki kuşaklara aktaran ve böylece otorite ilişkilerinin meşruiyetini sağlayan bir yeniden üretim mekanizmasıdır (Bourdieu, 1998b). Aile içerisinde gerçekleşen bu aktarım, bireyin toplumsal konumunu belirleyen temel etkenlerden biri olarak işlev görür. Otoritenin yalnızca açık bir tahakküm biçimiyle değil, içselleştirilmiş pratiklerle kurulduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu aktarım süreci, otorite yapılarının aile içinde nasıl şekillendiğini açıklamak açısından güçlü bir kuramsal bakış açısı sunar.

Pierre Bourdieu, ailenin bireyin kültürel sermaye ediniminde belirleyici bir rol oynadığını vurgular. Aile, bireyin ilk sosyalizasyon sürecini gerçekleştirdiği temel kurum olup, çocuklara yalnızca maddi imkânlar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kültürel kodlar, beceriler ve toplumsal normları da aktarır (Bourdieu & Passeron, 2019). Bu aktarım, bireyin toplumsal konumunu sürdüren ve yeniden üreten bir mekanizma olarak işler. Johnson (2006), kültürel sermayenin aile içinde uzun vadeli bir edinim süreci gerektirdiğini ve bireyin sosyal çevresindeki eğitimli bireylerin pedagojik eylemleriyle şekillendiğini ifade etmektedir.

Aile, kültürel sermayenin üç temel biçimini de bireye kazandıran başlıca kaynaktır. İçselleştirilmiş kültürel sermaye, çocukluk döneminde edinilen dil becerileri, akademik alışkanlıklar ve estetik duyarlılıklar gibi unsurları içerir. Örneğin, orta ve üst sınıftan gelen aileler çocuklarına erken yaşlardan itibaren kitap okuma alışkanlığı kazandırarak onların dil yetkinliğini artırabilirler (Lareau, 2018). Nesnelleştirilmiş kültürel sermaye ise çocukların erişimine sunulan kültürel materyallerle ilişkilidir. Sanat eserleri, müzik aletleri, geniş kitap koleksiyonları gibi kültürel objeler, bireyin estetik duyarlılığını geliştiren ve toplumsal statüsünü pekiştiren unsurlar olarak işlev görür (Bourdieu, 1986). Kurumsallaşmış kültürel sermaye bağlamında ise, ailelerin çocuklarını prestijli okullara yönlendirmesi, eğitim yatırımları yapması ve akademik başarının teşvik edilmesi önemli bir rol oynar (Swartz, 2018).

Bourdieu ve Passeron (2015), kültürel sermaye aktarımının eğitsel başarı üzerindeki belirleyici rolünü vurgulamış ve eğitim sisteminin bu aktarıma dayalı olarak belirli toplumsal gruplara avantaj sağladığını ileri sürmüştür. Kültürel sermaye, belirli toplumsal kesimlerin eğitimde ve meslek hayatında daha başarılı olmalarını sağlayarak, sınıfsal farklılıkların yeniden üretimine katkıda bulunur. Naidoo (2004), eğitsel bağlamlarda bireylerin sahip olduğu kültürel sermayenin akademik başarılarını belirleyen temel faktörlerden biri olduğunu ve eğitim kurumlarının kültürel sermayeyi tanıyan ve ödüllendiren mekanizmalar geliştirdiğini belirtmiştir.

Bu bağlamda, otoritenin aile içerisindeki inşası, yalnızca kurallar koymak ya da disiplin uygulamakla sınırlı değildir; aynı zamanda kültürel sermaye aracılığıyla aktarılan değerlerin, normların ve pratiklerin içselleştirilmesiyle de ilgilidir. Dolayısıyla kültürel sermaye aktarımı, çocukların ebeveyn otoritesini nasıl algıladıkları, benimsedikleri ya da direnç gösterdikleri süreçlerin arka planını anlamaya yönelik güçlü bir kuramsal çerçeve sunar.

2.1.2.2.3. Sosyal Sermaye

Aile içi otorite ilişkilerinin biçimlenmesinde, bu ilişkilerin dayandığı sosyal bağlar ve gruplar arası etkileşimler belirleyici rol oynar. Özellikle aşiret yapılarında gözlemlenen sıkı akrabalık ilişkileri, bireylerin sosyal bağlantılar üzerinden güç kazanmasını mümkün kılar (Van Bruinessen ve Yalkut 2003). Bu bağlamda sosyal sermaye, sadece toplumsal etkileşim ağlarının bir sonucu değil, aynı zamanda bu ağların bireylere sağladığı avantajlarla ilişkili bir otorite kaynağı olarak işlev görür. Bu çalışmada ele alınan aile yapılarında, sosyal sermaye, otoritenin paylaşımı, meşrulaştırılması ve yeniden üretimi süreçlerinde etkili bir değişken olarak öne çıkar.

Bourdieu (1986), sosyal sermayeyi “karşılıklı tanınma ve ilişkiler ağına dayalı olarak bir araya gelen grupların sahip olduğu fiili veya potansiyel kaynakların bütünü” olarak tanımlar (s. 248). Bu kaynaklar, bireylerin grup üyeliği sayesinde elde ettiği maddi veya sembolik kazanımları içerir. Sosyal sermayenin işleyişi; bireyin mobilize edebileceği kalıcı ve kurumsallaşmış bağlantılar, grup içindeki dayanışma ve iş birliğini besleyen sembolik kabuller ve aile, okul, dernek gibi yapıların sağladığı süreklilik gibi unsurlara dayanır (Bourdieu, 1986: 248-249).

Sosyal sermaye, çoğu zaman diğer sermaye türleriyle dönüşüm ilişkisi içerisinde işler. Örneğin, bir bireyin seçkin bir okulun mezunlar ağına dahil olması, iş bulma

sürecinde ekonomik sermayeye dönüşebilir. Ancak bu dönüşüm, yalnızca ilişkilere sahip olmakla değil, aynı zamanda bu ilişkileri sürdürebilecek zaman, emek ve sembolik stratejilerle mümkündür. Bourdieu (1986), görünüşte çıkarsız gibi görünen “misafir ağırlama, hediyeleşme veya ziyaretler” gibi eylemlerin uzun vadede sembolik ve maddi kazanımlar sağlayan birer sosyal yatırım olduğunu vurgular (s. 250).

Sosyal sermayenin bireylere sağladığı olanaklar, ağın büyüklüğüne ve bu ağdaki bireylerin sahip olduğu diğer sermaye türlerinin hacmine göre değişir. Örneğin, bir ailenin mensuplarının prestijli mesleklerde yer alması, sadece bireysel değil kuşaklar arası bir sosyal sermaye aktarımına işaret eder. Bu birikim, “çarpan etkisi” yaratarak aile içindeki çocukların toplumsal konumlarını güvence altına alır (Bourdieu, 1986: 251). Bu bağlamda sosyal sermaye, yalnızca bireylerin değil, ailelerin de otorite pozisyonlarını korumasına ve pekiştirmesine hizmet eder.

Bourdieu (1986), dominant sınıfların sosyal sermayeyi korumak ve yeniden üretmek amacıyla belirli kurumsal yapılar (örneğin özel kulüpler, seçkin okullar) etrafında kapalı sosyal ağlar oluşturduğunu belirtir. Bu yapılar, “grubun sınırlarını belirleyen ve yeni üyelerin kabulünü denetleyen bir tür sosyal simya” işlevi görür (s. 252). Öte yandan, alt sınıfların bu tür ağlara erişimi sınırlıdır. Sosyal sermayeye erişimdeki bu eşitsizlik, yalnızca ekonomik olanaklarla açıklanamayacak daha derin bir dışlanma sürecine işaret eder ve toplumsal hareketliliği kısıtlar.

Toplumsal ilişkilerin sadece kişisel tercihlerle değil, stratejik olarak yönetilen ilişki ağlarıyla belirlendiği aşiret yapıları gibi örneklerde, sosyal sermaye otoritenin nasıl üretildiğini, kimler tarafından kabul gördüğünü ve hangi sınırlar içinde yeniden yapılandırıldığını anlamak açısından kritik bir açıklama gücüne sahiptir. Bu nedenle, aile içi otorite ilişkilerini analiz ederken sosyal sermayenin hem bireysel hem de kolektif düzeydeki etkilerinin göz önünde bulundurulması, bu ilişkilerin tarihsel ve yapısal derinliğini ortaya koymak açısından önemlidir.

2.1.2.2.4. Sembolik Sermaye

Aile içi otorite ilişkilerinin yalnızca fiziksel güç, ekonomik olanaklar ya da doğrudan kural dayatmalarıyla şekillenmediği; aksine bireylerin rızasına, kültürel anlamlara ve toplumsal meşruiyete dayalı olarak inşa edildiği bilinmektedir (Bourdieu, 1979). Bu özellikle geleneksel yapılar içerisinde, otoritenin kendiliğinden meşru ve sorgulanamaz kabul edilmesiyle daha da görünür hale gelir (Akdeniz, 2019; Aktaş, 2015).

Bu bağlamda Pierre Bourdieu'nün sembolik sermaye kavramı, otoritenin nasıl içselleştirildiğini ve rızaya dayalı olarak yeniden üretildiğini anlamada temel bir çözümleme aracı sunar. Söz konusu kavram, araştırmada, özellikle aşiret yapısındaki ailelerde otoriteye yönelik kabul ve itaatin hangi kültürel temellere dayandığını açıklamak üzere işlevselleştirilmiştir.

Pierre Bourdieu'nun sosyolojik teorisinde sembolik sermaye, ekonomik ve kültürel sermayenin toplumsal alanda meşruiyet kazandığı dönüşüm sürecini ifade eder (Bourdieu, 1977: 155). Bu kavram, iktidar ilişkilerinin nasıl “doğal” ve “kaçınılmaz” gösterildiğini açıklayarak, toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesindeki gizli mekanizmaları ortaya koyar. Bourdieu'ya göre sembolik sermaye, maddi çıkarların üzerini örten ve iktidar ilişkilerini kültürel veya ahlaki değerlerle kamufle eden bir araç işlevi görür (Bourdieu, 1977: 166–167). Örneğin hediye alışverişleri görünüşte karşılıksız bir cömertlik gibi sunulsa da aslında sosyal bağları güçlendiren ve statüyü pekiştiren stratejik eylemlerdir.

Bourdieu'nun Cezayirli Kabyle toplumu üzerine yaptığı araştırmada, "thiwizi" adı verilen karşılıklı yardımlaşma pratikleri, ekonomik çıkarı gizlerken sosyal dayanışmayı ön plana çıkaran tipik örnekler olarak karşımıza çıkar (Bourdieu, 1977: 168). Bir ev inşası sonrası verilen yemek, emeğin ücretini değil “dostluğun” sembolik değerini taşıyor gibi görünse de aslında emek sömürsünü meşrulaştıran bir işlev görmektedir. Bourdieu bu durumu “sosyal simya” olarak adlandırır ve ekonomik ilişkilerin nasıl sembolik değerlere dönüştürüldüğünü analiz eder (Bourdieu, 1977: 166).

Bu dönüşümün temel mekanizması, Bourdieu'nun “yanlış tanıma” (misrecognition) kavramıyla açıklanır (Bourdieu, 1977: 164). Yanlış tanıma, bireylerin iktidar ilişkilerini doğal, hak edilmiş veya ahlaki biçimlerde algılamasıyla işlerlik kazanır. Örneğin eğitim sistemi, üst sınıfların kültürel sermayesini “doğuştan gelen yetenek” gibi sunarak, sınıfsal farklılıkları görünmez hale getirir (Bourdieu, 1977: 182). Bu süreçte habitus aracılığıyla içselleştirilen sembolik düzen, bireylerin kendi toplumsal konumlarını sorgulamadan kabul etmelerine neden olur.

Sembolik sermaye, otoritenin yalnızca kabul edilmesini değil, içselleştirilmesini de mümkün kılar. Bu bağlamda sembolik şiddet kavramı önem kazanır. Bourdieu (1977: 190), sembolik şiddetin fiziksel değil, bireyin kendi rızasıyla boyun eğmesini sağlayan bir tahakküm biçimi olduğunu vurgular. Kabyle toplumundaki “büyük adam” (tamen) figürü bu duruma örnektir; cömertlik ve bilgelikle özdeşleştirilen bu figür, ekonomik

kaynakların denetimini elinde tutsa da toplumun gözünde ahlaki bir otorite olarak kabul edilir (Bourdieu, 1977: 187).

Modern toplumlarda da sembolik şiddet farklı formlarda işlemeye devam eder. Medya, eğitim, sanat ve siyaset gibi alanlar, belirli sınıfların çıkarlarını “evrensel değerler” olarak sunar. Bourdieu’nun “alan kuramı”, bu yapıyı çözümlemeye olanak tanır. Her alan, kendi iç mantığına uygun sembolik sermaye biçimleri üreterek, iktidar ilişkilerini görünmez hale getirir (Bourdieu, 1977: 178). Böylece, sembolik sermaye aracılığıyla toplumsal eşitsizlikler bireylerin “tercihleri” ya da “çabaları” olarak sunulur ve meşrulaştırılır.

Sembolik üstünlüklerin aile ilişkilerindeki otorite kurulumuna nasıl zemin hazırladığını anlamak, yalnızca bu görünmez tahakküm biçimlerini ortaya çıkarmak açısından değil, aynı zamanda bu otoritenin nasıl içselleştirildiğini açıklamak açısından da önemlidir. Bu noktada Bourdieu’nün *habitus* kavramı, bireylerin sembolik düzenle kurduğu bilinçdışı ilişkileri ve bu ilişkilerin aile içindeki otorite yapılarındaki işleyişini anlamada kritik bir kavramsal çerçeve sunar. Takip eden bölümde, *habitus*’un bu bağlamdaki işlevi ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.1.2.3. Habitus

Aile içi otorite ilişkilerinin açık kurallar ya da sözel yönlendirmeler yoluyla kurulmasıyla birlikte, bireylerin gündelik yaşamda çoğunlukla farkında olmadan benimsedikleri davranış kalıplarıyla şekillenmektedir (Alanen, 2011). Özellikle çocukların, aile içi rolleri ve otorite figürlerine yönelik tepkilerini belirleyen kalıpların, yalnızca güncel etkileşimlerin değil, uzun süreli kültürel ve sınıfsal birikimlerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Alanen, 1992). Bu bağlamda Pierre Bourdieu’nün “*habitus*” kavramı, otorite ilişkilerinin nasıl içselleştirildiğini ve yeniden üretildiğini açıklamak açısından çalışmada kavramsal araç olarak kullanılmaktadır.

Toplumsal oyunlara katılım, yalnızca bilinçli tercihlerle şekillenen bir süreç değildir; aksine, bireyler çoğu zaman bu sürecin içinde olduklarının farkında bile olmadan, toplumsal yapıların etkisiyle belirli pratikleri içselleştirirler. Çocukluk döneminden itibaren yetişkinlik rollerine hazırlanırız; bir meslek sahibi olmamız gerektiği öğretilir, oturuşumuzdan konuşma biçimimize kadar belirli normlara uygun davranmamız beklenir. Ailelerimizin kiliseye gitmeleri ya da ebeveynlerimizin para ve statüye verdikleri değer gibi toplumsal eğilimler, bireyin dünyaya bakış açısını

şekillendirir. Onaylanan ve onaylanmayan davranışlara ilişkin gözlemlerimiz doğrultusunda, yaşamımızdaki oyunlarla ilgili karakteristik bir davranış biçimi geliştiririz. Kendine güven ya da çekingenlik gibi eğilimlerimiz, bu sosyalleşme süreci içinde şekillenir. Bourdieu'nün (1980) ifadesiyle, bireyin toplumsal dünyayla kurduğu bu türden ilişkiler, bilinçli bir hesaplama dayanamaksızın, bedensel olarak içselleştirilen bir "duygu" olarak yaşanır. İşte bu duygu, habitus kavramı ile ifade edilmektedir (Calhoun, 2016).

Bourdieu'nün habitus kavramına ilişkin en bilinen tanımı *Le Sens Pratique* (1980) adlı eserinde yer alır: "Belli bir varoluş koşulu sınıfıyla ilişkilenen şartlanmalar habituslar üretir. Bunlar sürdürülebilir ve aktarılabilir eğilimler sistemleri, yapılandırıcı yapılar olarak işleme eğilimi içinde yapılandırılmış yapılardır. Yani, amacın ve bu amaca ulaşmak için gerekli işlemlerin bilincinde olduğunu varsaymadan nesnel bir şekilde amaçlarına uyumlu olan pratikleri ve tasarımları oluşturan ve düzenleyen ilkelerdir bunlar." (Bourdieu, 1980, s. 88).

Bu tanım, habitusun bireyin yalnızca düşünsel değil aynı zamanda bedensel dünyasında da işleyen bir yapılar bütünü olduğunu ortaya koyar. Bourdieu'ye göre habitus, bireyin toplumsallaşmaya başladığı ilk andan itibaren bilinçsizce içselleştirdiği ve benimsediği düşünce, değerlendirme ve eylem kalıplarının bütünüdür. Bu kavram, bireylerin dünyayı algılamalarını şekillendiren zihinsel yapılarla birlikte, bedensel ifadelerini de kapsar. Bourdieu burada, Aristo'nun *hexis* (bedensel duruş ve alışkanlıklar) kavramına referans verir ve habitusun yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda bedensel bir boyutu da olduğunu vurgular (Jourdain & Naulin, 2020, s. 44).

Habitus, bireyin belirli alanlardaki konumu ile bu alanlardaki pratikleri arasında kurulan bir ilişki biçimi olarak ortaya çıkar. Örneğin, sanat alanında faaliyet gösteren bir bireyin habitusu, sanatsal ifade biçimlerine özgü bir bedensel *hexis* geliştirmesine yol açabilir. Bu birey, sanat dünyasının normlarına uygun olarak gösterişli jestler kullanabilir, belirli bir giyim tarzı benimseyebilir ya da özgün bir üsluba sahip olabilir (Webb vd., 2002).

Bourdieu'nün epistemolojik perspektifinde habitus, bireyin içinde bulunduğu alanın yapıları ile bireyin eğilimleri arasındaki örtüşme aracılığıyla belirlenir. Ona göre, birey içinde yaşadığı dünyanın yapısını içselleştirdiği için, bu yapının gerekliliklerine uygun bir biçimde hareket eder. Bu noktada *pratik sezgi eylemi* kavramı önem kazanır. Bourdieu, habitus ile alanın zorunlu örtüşmesinin, bireyin bilinçli bir hesaplama

yapmasına gerek kalmaksızın, toplumsal dünyada kendiliğinden ve “doğru” bir şekilde hareket etmesini sağladığını ileri sürer (Bourdieu, 2019, s. 172–173).

Bu açıklamalar doğrultusunda habitus, bireyin toplumsal dünyayı anlamlandırmasında temel bir rol oynar. Bir birey, içinde bulunduğu çevrenin değerleri doğrultusunda belirli pratikleri öğrenir ve bunları sorgulamadan uygular. Örneğin, belirli bir sınıfsal konuma sahip bireylerin dil kullanımları, beden dilleri ve sosyal etkileşim biçimleri, bu sınıfın kültürel sermayesinin bir yansımasıdır. Orta sınıftan gelen bir birey, avukatlar ya da akademisyenlerle iletişim kurarken daha rahat olabilirken, işçi sınıfından gelen bir bireyin bu tür bir ortamda daha çekingen olma olasılığı yüksektir (Bao, 1997). Bu farklılıklar, bireylerin içinde büyüdükleri toplumsal çevrelerden edindikleri habitus ile doğrudan ilişkilidir.

Habitus yalnızca bireylerin pratiklerini değil, aynı zamanda bilginin edinilme ve sunulma biçimlerini de etkiler. Bourdieu’ye göre bilgi, yalnızca bireysel bir edinim değil, aynı zamanda toplumsal olarak şekillenen ve yeniden üretilen bir yapıdır (Bourdieu, 1990). Üniversite gibi kurumsal yapılar, belirli bir kültürel sermaye ve habitus gerektirir. Akademik alanda başarılı olmak, yalnızca bilgiye sahip olmakla değil, bu bilgiyi akademik normlara uygun biçimde ifade edebilmekle mümkündür (Huang, 2019).

Bourdieu’nün habitus kavramı, bireylerin toplumsal dünyayla olan ilişkilerini anlamlandırmada merkezi bir yer tutar. Habitus, bireylerin belirli bir toplumsal bağlam içinde nasıl davrandıklarını, neyi mümkün ya da imkânsız olarak gördüklerini ve hangi pratikleri benimsediklerini şekillendiren bir yapı olarak, sosyolojik analizlerde temel bir kavramsal çerçeve sunar. Habitusun alanlarla kurduğu bu çift yönlü ilişki, bir sonraki bölümde ele alınacak olan “alan” kavramı üzerinden daha derinlemesine tartışılacaktır.

2.1.2.4. Alan

Bourdieu’nün toplumsal düzenin işleyişine dair geliştirdiği kuramsal çerçevenin bir diğer temel bileşeni, “alan” kavramıdır. Özellikle bu araştırmada olduğu gibi aile içi otorite ilişkilerini anlamaya yönelik çözümlemelerde, bireylerin yalnızca kişisel eğilimlerine ya da kültürel sermaye düzeylerine odaklanmak yetersiz kalabilir. Çünkü bireyler, belli davranış kalıplarını yalnızca içselleştirdikleri habitus yoluyla değil, aynı zamanda içinde bulundukları alanların dinamikleri doğrultusunda da biçimlendirirler (Webb vd., 2002). Habitus ile alan arasındaki bu karşılıklı etkileşim, bireyin yalnızca içinde büyüdüğü çevreyle değil, o çevredeki güç dengeleriyle de şekillendiğini

göstermektedir. Bourdieu'nün alan kuramı, aile, eğitim, siyaset ya da ekonomi gibi toplumsal yapıları yalnızca mekânsal değil, sembolik ve ilişkisel bir düzlemde kavramsallaştırarak, otorite ilişkilerinin çok katmanlı doğasını analiz etme olanağı sunar.

Pierre Bourdieu'nün sosyolojik analizinde merkezi bir yer tutan "alan" kavramı, toplumsal dünyayı tasvir etmek amacıyla geliştirilmiş teorik bir çerçevedir. Alan kavramı ilk kez Bourdieu'nün 1966 tarihli çalışmasında ortaya çıkmış olup, toplumsal hayatın artan iş bölümü ve farklılaşma süreci sonucunda özerkleşen toplumsal küçük yapılar olarak tanımlanmaktadır (Bourdieu, 1966). Alanlar, belirli işleyiş yasalarına sahip olup, kendi iç dinamikleri ve özgül hedefleri doğrultusunda işler.

Bir toplumsal alanın özerkleşmesi, o alanın kendine has bir amacının tanımlanmasıyla mümkün olur. Örneğin, siyasi alanın hedefi iktidar, iktisadi alanın hedefi zenginlik, sanatsal alanın hedefi ise tanınırlıktır. Bir alana dâhil olan bireyler, bu alanın hedefine uygun şekilde hareket eder ve alan için özgül olan sermayeyi elde etmek ya da muhafaza etmek için mücadele ederler. Örneğin, edebi alana özgü olan sermaye, edebiyat ödülleri aracılığıyla elde edilen tanınırlıktır. Alan içindeki konum ise belirli sermayeye sahip olup olmamaya bağlıdır (Jourdain & Naulin, 2020).

Bourdieu'ye göre, alanlar tıpkı sosyal uzam gibi farklı katılımcıların konumları ve bu konumlar arasındaki ilişkilerden oluşan bir yapıya sahiptir. Alan içindeki belirli sermayeyi elde etme ya da koruma mücadeleleri, alanın devamını sağlayan kural ve kurumlar şeklinde ortaya çıkar (Bourdieu, 2022b). Her alan, kendine özgü mücadele nesneleri üzerinden tanımlanır ve bu nesneler, diğer alanlarla birebir örtüşmez. Örneğin, bir filozofun mücadele alanı ile bir coğrafyacının mücadele alanı aynı değildir. Alanın işleyişi, belirli kazanımlar ve kayıplar etrafında şekillenir ve bu süreç, alana dâhil olan bireylerin içselleştirdiği habitus sayesinde sürdürülür. Habitus, bireylerin alan içindeki kuralları bilinçsizce kabul etmelerini ve ona uygun hareket etmelerini sağlayan içsel bir yapıdır (Bourdieu, 2022b).

Habitus ile alan arasındaki ilişki, sabit bir uyumdan çok, dinamik bir etkileşime dayanır. Bir yandan habitus, bireyin belirli bir alandaki konumunu belirlemesini ve o alanın kurallarına uygun davranmasını sağlarken, öte yandan bireyin içinde yer aldığı alanlar, onun habitusunu dönüştürme potansiyeli taşır. Örneğin, aile alanında edinilen habitus, eğitim alanında yeniden biçimlenebilir; ancak bu dönüşüm, bireyin yeni alanın sermaye düzenine ne ölçüde erişebildiğiyle ilişkilidir. Bu çift yönlü etkileşim, alanın hem habitusu pekiştiren hem de dönüştüren bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

Alanın yapısı, mücadeleye katılan failler arasındaki gücün dağılımı ile belirlenir ve bu yapı, geçmiş mücadeleler sonucunda biriktirilen sermayeyi yansıtır. Alan içindeki mücadeleler, belirli bir otoritenin ya da meşru şiddet tekelinin ele geçirilmesine yönelik stratejilere dayanır. Bu bağlamda sermaye, yalnızca ekonomik anlamda değil, sosyal, kültürel ve sembolik boyutlarıyla da ele alınmalıdır. Bir alan içinde geçerli olan sermaye, genellikle başka bir alana doğrudan aktarılamaz ve o alana özgül bir değere sahiptir (Bourdieu, 2022b).

Alan içindeki gücün dağılımına bağlı olarak, hâkim pozisyonda bulunanlar mevcut düzeni koruma stratejileri geliştirirken, daha az sermayeye sahip olanlar – çoğunlukla yeni gelenler ve gençler– bu düzeni değiştirmeye yönelik stratejiler benimserler. Ancak, alan içinde mücadeleler kesintisiz devam etse de taraflar belirli temel kurallar üzerinde zımni bir mutabakata varmalıdır. Bu mutabakat, mücadele etmeye değer olanın ne olduğu konusunda sessiz bir kabul anlamına gelir (Bourdieu, 2022b).

Alanların daha az görünür ancak bir o kadar kritik özelliklerinden biri de bu alanlarla ilişkili tüm faillerin paylaştığı ortak çıkarların varlığıdır. Bu ortak çıkarlar, alanın işleyişini ve varlığını devam ettiren unsurlar olup, taraflar arasında nesnel bir suç ortaklığı yaratır. Örneğin, akademik alandaki mücadeleler ne kadar sert olursa olsun, tüm taraflar akademinin temel prensiplerini sürdüren bir yapı içinde hareket ederler. Oyunun devamı, katılımcıların, açık veya örtük biçimde, alanın kurallarını kabul etmeleriyle sağlanır (Bourdieu, 2022b).

Bir alanın inşasının en önemli göstergelerinden biri, geçmişin korunmasına yönelik girişimlerin varlığıdır. Alan içindeki hâkim gruplar, üretilen değerleri muhafaza etmekte çıkar sahibidirler ve bu muhafaza süreci aynı zamanda kendi konumlarını da güvence altına alır. Alanlar, sürekli olarak yeniden üretilen ve değişime açık olmakla birlikte, belirli kurallar çerçevesinde işleyen toplumsal yapılar olarak varlıklarını sürdürürler.

2.1.2.5. Kültürel Yeniden Üretim

Yeniden üretim kavramı, bu çalışmanın merkezinde yer alan aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiğini ve süreklilik kazandığını anlamada kritik bir öneme sahiptir. Özellikle geleneksel yapıdaki ailelerde, toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan pratiklerin kuşaklar arası aktarımı, yalnızca açık kurallar veya doğrudan eğitimle değil; aynı zamanda örtük, gündelik ve sembolik yollarla da gerçekleşmektedir.

Bu bağlamda yeniden üretim, bireylerin içinde bulundukları sınıfsal, kültürel ve etnik konumları yeniden inşa eden ve toplumsal eşitsizlikleri meşrulaştıran bir süreç olarak ele alınmaktadır (Bourdieu ve Passeron, 1977; 2019; 2022). Dolayısıyla, araştırmada gözlemlenen otorite ilişkilerinin yalnızca bireysel tercihler ya da ailevi dinamiklerle değil, daha geniş yapısal mekanizmalarla nasıl iç içe geçtiğini göstermek açısından yeniden üretim kavramının analitik bir araç olarak işlevi bulunmaktadır.

Yeniden üretim, belirli bir zümrenin çıkarlarının korunması ve belli bir kurumun hedeflerini özerkleştirmesi yoluyla, doğrudan ve dolaylı etkileriyle toplumsal düzenin sürdürülmesi sürecidir (Bourdieu ve Passeron, 2022). Bu çerçevede Bourdieu, toplumsal eşitsizliklerin sürekliliğini sağlayan temel mekanizmaları özellikle eğitim kurumları üzerinden açıklamaktadır. Eğitimin yeniden üretimdeki işlevi ile ilgili temel kanı, okulun örtük biçimlerde baskın bir kültürün üretimi ve dağıtımını aracılığıyla mevcut güç ilişkilerini yeniden ürettiğidir (Giroux, 2014). Bu bağlamda Bourdieu (2022), mevcut güç ilişkilerinin sürdürülmesinde ve yeniden üretiminde öncelikli rolü eğitime atfeder ve eğitimi “koruyucu bir güç” olarak tanımlar. Bu tanım, eğitimin yalnızca bilgi aktaran bir kurum değil, aynı zamanda toplumsal yapının devamlılığını sağlayan bir araç olarak işlev gördüğünü de ortaya koyar.

Eğitim sistemi, kültürel sermayenin eşitsiz dağılımını yeniden üretmek suretiyle sınıf ilişkilerinin yapısının yeniden üretimine katkı sunar. Bu noktada pedagojik mekanizmaların rolü dikkat çekicidir. Bourdieu ve Passeron (2022), geleneksel eğitim sisteminin öğrencilerin belirli bir kültürel sermayeye sahip olduklarını varsaydığını, ancak bu beklentinin açık biçimlerde değil, örtük biçimlerde dile getirildiğini ifade eder. Eğitim sistemi genellikle hâkim kültürel sermayeye sahip öğrencilere hitap ederken, bu donanıma sahip olmayan öğrencilerin beklentilerini boşa çıkarır.

Bu duruma göre, okul baskın kültürün yeniden üretim aracı olarak tasarlanmıştır. Bu yapı, toplumsal sınıflar arasındaki ilişkiler sistemini kurarken, baskın kültüre yatkınlık düzeyine göre bireyleri farklı konumlara yerleştirir (Bourdieu ve Passeron, 2022). Okulun beklentilerini karşılayacak donanımı zaten kazanmış biçimde kuruma gelen öğrenciler, sistemi daha kolay içselleştirirken, kültürel sermayesi bu beklentilere uygun olmayan bireyler için okul, dışlayıcı ve başarısızlık üretici bir ortam haline gelir.

Kültürel sermaye kavramının temel argümanlarından hareketle, bireylerin içinde bulundukları sosyal bağlamda okul tarafından kabul ya da reddedilebilecek belirli davranış biçimlerini öğrendikleri söylenebilir. Okul, bu bağlamda, gerektirdiği kültürel

yeterlilikleri karşılayan bireyler için avantajlı bir çevre niteliği taşıırken; bunu karşılamayanlar için dışlayıcı ve eşitsizlik üretici bir mekanizma olarak işler.

Eğitim sistemi, okulların belirli bir türde kültürel sermayeyi onaylayan doğal yapıları sayesinde mevcut düzeni meşrulaştırır. Kültürel sermayenin miras yoluyla aktarımını güvence altına alarak sınıfsal ilişkilerin yeniden üretimine hizmet eder (Bourdieu ve Passeron, 2022). Bu noktada, ailenin aktarmak istediği veya bireyin bu çevrede edinmesi beklenen kültürel sermayenin içeriği ve biçimi kritik bir önem taşır.

Okul tarafından talep edilen fikri alışkanlıkların ve tekniklerin aktarımı esasen aile çevresinden kaynaklanır (Bourdieu ve Passeron, 2022). Ailenin bireyi bu süreçlere hazır hale getirmesi, yani okulun gerekliliklerine uygun donanımlarla desteklemesi ya doğal yollarla ya da yapılandırılmış sistemler aracılığıyla gerçekleşebilir. Bu nedenle, ebeveynlerin kültürel sermayeyi etkinleştirme biçimlerinde ve bu çabaların başarı düzeylerinde önemli farklılıklar gözlenir.

Bourdieu, sosyal sınıfın ayrıcalığının aktarılmasında çok sayıda ince becerinin kullanıldığını vurgular (Lareau, 2018). Egemen gruplar bu yeniden üretim ve sermaye aktarımı görevini okula yükleyerek sürece nesnel bir nitelik kazandırır. Böylece okulun, mevcut düzenin yeniden üretimine sağladığı katkı görünmez hale gelir; sistemin işleyişi, eşitsizliklerin doğal bir sonucuymuş gibi sunulur (Bourdieu ve Passeron, 2022).

2.1.2.6. Bourdieu'nün Sosyolojisinde Aile

Toplumsal yapıların sürekliliği, yalnızca iktisadi kurumlar veya siyasi yapılar aracılığıyla değil, gündelik yaşamın merkezinde yer alan aile gibi doğal görünen ilişkiler yoluyla da sağlanmaktadır. Bu nedenle, aile kurumunun yalnızca sevgi, bakım ve biyolojik bağlar temelinde değil, aynı zamanda iktidar ilişkileri ve toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretimi bağlamında da incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Pierre Bourdieu'nün sosyolojik kuramı, aileyi yalnızca bir duygusal birliktelik değil; toplumsal sermayenin aktarımı, habitusun biçimlenmesi ve sınıfsal konumların korunması bakımından işleyen bir yeniden üretim alanı olarak ele alır (Bourdieu & Passeron, 2019; Bourdieu, 1984; 1996). Bu çalışma da otorite ilişkilerinin çocuklar ve ebeveynler arasında nasıl şekillendiğini incelerken, Bourdieu'nün aileye dair kavramsallaştırmalarını temel almaktadır.

Bourdieu'ye göre modern sanayi toplumlarında aile, eğitim sistemi ile toplumsal düzenin yeniden üretiminde temel bir aracı işlevi görmektedir (Bourdieu, 1986). Aileler,

sahip oldukları ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye seviyelerine göre farklılaşan yapılardır. Ekonomik sermaye maddi kaynakları; kültürel sermaye ise eğitim düzeyi, entelektüel birikim ve sanatsal ilgileri; sosyal sermaye ise bireylerin içinde bulunduğu ilişki ağı ve bu ağlardan elde ettikleri faydaları kapsar (Bourdieu, 1986). Aile, bu sermaye türlerini hem korumak hem de bir sonraki kuşağa aktarmakla kalmaz, aynı zamanda bunları dönüştürme kapasitesiyle de yeniden üretimin etkin bir aktörü haline gelir.

Bourdieu'nün teorik düşüncesinde aile, yalnızca özerk bir sosyal alan değil, aynı zamanda bireylerin habitusunu şekillendiren temel yapılardan biri olarak yer alır. Habitus, bireylerin belirli bir toplumsal ortam içinde farkında olmadan içselleştirerek yeniden ürettikleri düşünce, algı ve davranış kalıplarından oluşur (Bourdieu, 1980). Bu bağlamda aile, bireylerin dünyayı algılamalarını, otoriteye nasıl tepki vereceklerini ve hangi davranışları “doğal” olarak görececeklerini belirleyen bir mekanizma olarak işlev görür.

Aile, aynı zamanda sembolik sermaye birikimi ve aktarımı açısından da kritik bir işleve sahiptir. Bourdieu'ye göre sembolik sermaye, diğer sermaye türlerinin meşrulaştırılması ve toplumsal alanda geçerli kılınmasında belirleyici rol oynar (Bourdieu, 1986; 1994). Aile içi otorite ve statü ilişkileri, bu çerçevede anlam kazanır; çünkü aile yalnızca maddi ve kültürel kaynakları değil, aynı zamanda belirli bir dünya görüşü, yaşam tarzı ve toplumsal konum algısını da bireylere aktarır.

Aile gruplarının tarihsel ve mekânsal boyutta uzanan sosyal bağlar oluşturmaları, onu önemli bir sosyal sermaye kaynağına dönüştürür. Ancak bu sermaye, ailenin tüm bireyleri için eşit işlevsellik taşımaz. Bireylerin aile içindeki sosyal sermayeyi kullanabilme düzeyi, bu ağlar içinde aktif katılım göstermelerine ve sosyal yatırım yapmalarına bağlıdır. Dolayısıyla aile ilişkileri, yalnızca duygusal değil, aynı zamanda sosyal yatırım ve değişim dinamiklerini de içeren karmaşık yapılar barındırır. Bu bağlamda Bourdieu (1986), aileyi sadece biyolojik ve duygusal bağlarla tanımlamaz; aynı zamanda ekonomik, kültürel ve sosyal sermayenin korunması ve birikimi için işleyen bir sosyal alan olarak kavramsallaştırır.

Bourdieu'nün sosyolojik perspektifinde aile, toplumsal yapının devamlılığını sağlayan en önemli yeniden üretim mekanizmalarından biri olarak konumlandırılmaktadır. Sermaye türlerinin aktarımı, habitusun oluşumu ve otorite ilişkilerinin sürdürülmesi açısından kritik bir rol oynayan aile, bireylerin toplumsal konumlarının belirlenmesinde ve toplumsal farklılıkların korunmasında temel bir araç

olarak işlev görmektedir (Bourdieu & Passeron, 2019; Bourdieu, 1984; 1986; 1994; 1996).

2.1.2.6.1. Ailenin Toplumsal Alanı

Bourdieu'nün ilişkisel sosyolojisinde aile, günlük dilde anlaşılan fiili aile (veya ev içi) gruplardan farklı bir kavramsal çerçevede ele alınmalıdır. Sosyolojik bir perspektiften bakıldığında, bireysel aileler veya geniş akraba grupları arasındaki etkileşimler belirli toplumsal dinamikler çerçevesinde şekillenir. Ancak Bourdieu, aileyi sadece ev içi etkileşimlerin gerçekleştiği bir alan olarak görmenin yetersiz olduğunu savunur. Onun teorik çerçevesinde aile, fiziksel, ekonomik ve en önemlisi sembolik güç ilişkilerinin sürdürüldüğü ve dönüştürüldüğü bir toplumsal alan olarak işlev görür (Bourdieu, 2022a).

Aile üyeleri arasındaki ilişkilerin rekabet ve mücadelenin olmadığı, yalnızca duygusal yakınlık ve dayanışmaya dayalı bir yapı sunduğu görüşü, geleneksel ve çağdaş düşüncenin yaygın kabullerinden biridir. Ancak Büchner ve Brake (2006), kültürel sermayenin kuşaklar arası aktarımı üzerine yaptıkları çalışmalarda, bu idealize edilmiş aile tasavvurunun Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımıyla çeliştiğini vurgulamışlardır. Aile, yalnızca sevgi ve bağlılık ilişkilerinin merkezi değil, aynı zamanda toplumsal sermayenin aktarımı ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alandır. Ailenin, devlet ve ekonomi gibi diğer toplumsal alanlardan bağımsız, özel bir alan olarak ele alınması, toplumu aile temelli bir düzen içinde düşünmemize yol açan ideolojik bir inşadır (Bourdieu, 2022a).

Bourdieu'ye göre modern toplumlarda aile, yalnızca biyolojik ve duygusal bir birliktelik değil, aynı zamanda toplumsal olarak inşa edilmiş bir kavramdır. O, aileyi “yalnızca bir kelime, basit bir sözel yapı” olarak tanımlar; ancak bu, toplumsal gerçekliğin inşasında etkin bir rol oynayan bir söylemsel araçtır. Aile kavramı, toplumsal düzenin yeniden üretimini sağlayan pratikler ve temsiller aracılığıyla sürekli yeniden inşa edilir. Bu bağlamda aile, sadece bireylerin zihinsel dünyalarında şekillenen öznel bir kategori değil, aynı zamanda nesnel bir toplumsal yapıdır. Dolayısıyla, aile hem bilişsel bir şema hem de toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan bir yapı olarak işlev görür (Bourdieu, 1998b, akt. Alanen, 2011).

Aile olgusunun hem nesnel hem de öznel bir kategori olarak devamlılığı, yalnızca makro düzeyde kurumsal mekanizmalarla değil, aynı zamanda mikro düzeyde gündelik

pratikler ve sembolik etkileşimlerle de sürdürülmektedir. Aile içi dayanışma, bağlılık ve sevgi gibi kavramlar, aile üyeleri tarafından aktif biçimde üretilen ve yeniden üretilen pratiklerin sonucudur. Bu pratikler, bireylerin aile aidiyetini güçlendiren ve kuşaklar arası aktarımları kolaylaştıran bir sosyal mekanizma olarak işlev görür. Bourdieu, bu süreci “aile duygusunun” inşası olarak kavramsallaştırır. Aile duygusu, aynı anda hem bir algılama ve kategorileştirme ilkesi hem de duygusal bütünleşmenin temelini oluşturan bir mekanizmadır. Aile içindeki zorunlu sevgi ilişkileri ve duygusal yükümlülükler (eşler arasındaki sevgi, ebeveyn sevgisi, çocuk sevgisi, kardeş sevgisi vb.), bireylerin aileye yönelik algılarında belirleyici bir rol oynar (Bourdieu, 2022a).

Aile olgusunun toplumsal yapıda nasıl kurulduğunu ve sürdürüldüğünü anlamak için, onu yalnızca bireysel ilişkilerden ibaret bir yapı olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzenin yeniden üretildiği bir alan olarak ele almak gerekir. Aileleşme süreçleri, ilişkisel pratikler bütünü içinde şekillenir ve devlet gibi kurumsal aktörlerin katkısıyla toplumsal düzenin temel taşlarından biri haline gelir. Toplumun aile temelinde yapılandığı düşüncesi, bireylerin aileyi doğal ve değişmez bir olgu olarak algılamasına neden olur. Oysa aile hem bireylerin gündelik pratikleri hem de devletin politikaları aracılığıyla sürekli olarak inşa edilen ve yeniden üretilen bir toplumsal yapıdır (Lenoir, 1991).

2.1.2.6.2. Ailenin Sermayesi

Bourdieu, modern toplumlarda doğal kabul edilen ancak toplumsal olarak inşa edilen aile kavramına ilişkin analizlerinde, ailenin özgül sermayesini belirlemeye çalışır. Ona göre, aile yalnızca biyolojik bir birliktelik değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik sermayenin nesiller boyunca biriktirilip aktarıldığı temel bir toplumsal mekanizmadır (Alanen, 2011).

“Bu aile denen gerçeğin mümkün olabilmesi için evrensel olmayan belirli toplumsal koşulların sağlanması gerekir. Bu koşullar her durumda, kesinlikle eşit olarak dağıtılmış değildir. Kısacası, meşru tanımıyla aile, evrensel bir norma dönüştürülmüş bir ayrıcalıktır: normlara uygun olmanın ve dolayısıyla normallik sembolik kazancının ayrıcalığı olan fiili bir ayrıcalık. Normal bir aileye sahip olma ayrıcalığına sahip olanlar, evrensel olarak talep ettikleri şeye evrensel erişim koşullarını (belirli bir gelir, yaşam alanı vb.) gündeme getirmeden, herkesin aynı şeyi talep etme hakkına sahiptir. ... Bu

ayrıcalık, aslında, ekonomik, kültürel ve sembolik ayrıcalıkların birikimi ve aktarımının ana koşullarından biridir” (Bourdieu, 1998b, s. 69).

Bourdieu’nün analizlerinde, çekirdek aile modern toplumlarda normatif bir yapı olarak görülür ve bu yapı, toplumsal ilişkilerin nasıl şekillendiğini belirleyen önemli bir model işlevi görür (Uhlmann, 2006). Çekirdek aile, yalnızca mevcut toplumsal düzeni yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin uyum sağlamaya çalıştığı bir norm haline gelir. Bu bağlamda, aile yalnızca sosyal bir kategori değil, aynı zamanda toplumsal gerçekliği şekillendiren bir modeldir.

Bourdieu’nün teorisine göre, aile grubu içinde iş bölümü, ebeveynlik rolleri ve çocukların ebeveynlere bağımlılığı gibi kavramlar, belirli toplumsal düzenlerin sürdürülebilmesi için kritik öneme sahiptir. Ailenin belirli bir model çerçevesinde idealize edilmesi, toplumda hangi aile biçimlerinin meşru kabul edildiğini ve hangilerinin marjinalleştirildiğini belirler. Normallığın bu şekilde inşası, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve sembolik sermayenin sahipleri arasında eşitsiz bir biçimde dağıtılmasına yol açar (Uhlmann, 2006).

Bu nedenle, aile yalnızca duygusal bir yapı değil, aynı zamanda sermaye birikimi ve aktarımı açısından da kritik bir toplumsal kurumdur. Normal bir aileye sahip olmak, bireyler için hem kültürel hem de sembolik bir statü kaynağı olabilir. Bu bağlamda, aileyi sadece özel bir alan olarak değil, toplumsal düzenin temel taşlarından biri olarak ele almak gerekmektedir (Alanen, 2011).

2.2. İlgili Araştırmalar

Aile içi otorite ilişkilerini konu alan araştırmalar, farklı toplumsal bağlamlarda geniş bir literatür oluşturmuştur. Bu literatür, konunun yalnızca aile içi dinamiklerden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve politik bağlamlarla birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir. Mevcut çalışmalar üç temel ekseninde incelenebilir: aşiret yapısını ve dönüşümünü konu alan araştırmalar, çocukluk sosyolojisi ve Bourdieu’nün kavramlarına dayalı incelemeler ve otorite ile güç ilişkilerini farklı bağlamlarda tartışan araştırmalar. Bu kategorizasyon, Raman aşiretine mensup ailelerde otorite ilişkilerinin çok boyutlu doğasını anlamada literatürün sunduğu katkıları ve eksiklikleri görünür kılmaktadır.

Aşiret bağlamına odaklanan çalışmalar, aile yapılarının ekonomik, siyasal ve kültürel sermayelerle nasıl desteklendiğini ortaya koymaktadır. Ökten (2006),

Güneydoğu Anadolu Projesi'nin uygulandığı bölgede yürüttüğü saha araştırmasında, aile yapılarının sosyo-kültürel ve yapısal özelliklerle nasıl biçimlendiğini incelemiştir. Araştırmada geniş aile yapılarının yaygınlığını koruduğu, kadınların statülerinin büyük ölçüde geleneksel rollerle belirlendiği, akraba evliliklerinin aile içi otoriteyi pekiştirdiği ve ekonomik koşulların aile ilişkilerini şekillendirdiği görülmüştür. Uluç (2010), Kürt toplumunda aşiret yapılanmasını çok katmanlı bir örgütlenme biçimi olarak ele almış, aşiret-kabile-sülale-aile hiyerarşisi üzerinden toplumsal ilişkilerin nasıl düzenlendiğini açıklamıştır. Çalışma, aşiretin sadece güvenlik ve ekonomik işlevler üstlenmediğini, aynı zamanda siyasal temsil ve kimlik inşasının da merkezinde olduğunu göstermektedir.

Ökten (2010), aşiretlerde iktidarın biçimi ve kaynaklarını tartışmış; iktidarın yalnızca aile içi hiyerarşilerden değil, aynı zamanda devletle ilişkiler, ekonomik servet ve soyun kutsiyeti gibi faktörlerden beslendiğini ortaya koymuştur. Karadeniz (2012), Batman'da yaptığı doktora çalışmasında, kentleşme sürecinin aşiret yapılarını nasıl dönüştürdüğünü incelemiş; modern yaşamın aşiret kimliğini tamamen ortadan kaldırmadığını, aksine değerlerin yeni biçimlerle kent yaşamına entegre olduğunu göstermiştir. Fırat (2024) ise Bourdieu'nün habitus ve sermaye kavramlarını kullanarak Bewrar aşiretinde yürüttüğü çalışmada evlilik, liderlik, kadınların toplumsal konumu ve dini pratikler üzerinden gündelik yaşamın nasıl kültürel sermaye üretiminde rol oynadığını ayrıntılı biçimde ortaya koymuştur. Bu araştırmalar aşiret bağlamında aile ve otorite ilişkilerini anlamak için güçlü bir arka plan sunmakla birlikte, genellikle yetişkinlerin deneyimlerine odaklanmış ve çocukların otorite deneyimlerini merkeze almamıştır. Bu noktada çocuk merkezli bir analiz, literatürde önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Çocukluk sosyolojisi ve Bourdieu'nün kavramlarına dayalı araştırmalar, çocukların aile ve toplum içindeki konumlarını aktif öznel olarak ele almıştır. Tomanović (2004), Sırbistan'da yürüttüğü boylamsal çalışmada işçi sınıfı ve profesyonel ailelerin çocuklarının yaşam pratiklerini karşılaştırmış; aile habitusunun çocukların boş zamanlarını, kültürel tüketimlerini ve sosyal ilişkilerini nasıl biçimlendirdiğini göstermiştir. Alanen (2018), çocukluğu ilişkisel bir ontolojiyle kavramlaştırarak, kuşaksal düzen kavramını geliştirmiş ve çocuk-yetişkin ilişkilerinin toplumsal yapılarla birlikte anlaşılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Shayan (2020), çocukların mizah, parodi ve “uygunsuz” görülen pratikler aracılığıyla yetişkin otoritesine karşı nasıl direniş geliştirdiklerini Bakhtin'in karnavalesk kavramı üzerinden açıklamış; Curl (2013), eğitim yoluyla sınıf atlayan bireylerin

aileleriyle yaşadıkları kültürel şokların ilişkilerde mesafe yarattığını ve yeniden üretim süreçlerinde gerilimler doğurduğunu ortaya koymuştur. Pimlott-Wilson (2011), çocukların geleceğe dair mesleki hayallerinin aile habitusuyla şekillendiğini, ancak çocukların yeni deneyimler aracılığıyla bu beklentilere direnç gösterebildiklerini göstermiştir. Choi (2016), Hong Kong’da farklı sınıflardan ailelerle yaptığı görsel etnografi çalışmasında, orta sınıf ailelerin çocuklarının boş zamanlarını zenginleştirici etkinliklerle donatırken, alt sınıf ailelerin kaynak eksiklikleri nedeniyle daha kısıtlı seçeneklere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Wood (2013), İskoçya’da yaptığı doktora çalışmasında, ebeveynlik tipolojilerini Lareau’nun *concerted cultivation* ve *accomplishment of natural growth* kavramları üzerinden test etmiş; dört farklı ebeveynlik yaklaşımı tanımlamış ve özellikle *concerted cultivation* yaklaşımına sahip ailelerin çocuklarının okula uyumlarının daha başarılı olduğunu göstermiştir. Kapur (2022), aile dinamiklerinin iletişim, iş birliği, kaynak paylaşımı gibi süreçlerle çocukların sosyal öğrenmelerini ve değer edinimlerini nasıl etkilediğini açıklamış; Eruslu (2023), ebeveynlerin ekonomik, beşerî ve sosyal sermayelerinin çocukların akademik başarıları üzerindeki etkilerini nicel verilerle ortaya koymuş, özellikle sosyal sermayenin belirleyici rolünü vurgulamıştır. Bu literatür, çocukların aile içi otoriteye yalnızca uyum sağlayan değil, aynı zamanda direniş geliştiren özneler olduklarını göstermektedir. Ancak çoğunlukla Batı bağlamında yürütülmüş bu çalışmalar, aşiret gibi güçlü toplumsal yapılarda çocukların otoriteyle ilişkilerini Bourdieu’nün kavramlarıyla bütünleştiren analizler sunmamıştır. Bu da Raman aşiretinde yapılacak çocuk merkezli araştırmanın önemini artırmaktadır.

Otorite ve güç ilişkilerini konu alan kuramsal ve ampirik araştırmalar, otoritenin yalnızca görünen kurallar üzerinden değil, aynı zamanda sembolik süreçlerle işlediğini göstermektedir. Yaffe (2020), ebeveyn otoritesini güç ve meşruiyet boyutlarıyla kavramsallaştırmış ve demokratik ebeveynliğin çocukların özerkliğini güçlendirdiğini, otoriter yaklaşımların ise itaat ve içe kapanma davranışlarını artırdığını göstermiştir. Jæger ve Breen (2016), kültürel yeniden üretimi ebeveynlerin aktif yatırımları ve çocukların kültürel maruziyetleri üzerinden açıklayan dinamik bir model geliştirmiştir. Pehlivan (2017), aileyi dil ve söylem aracılığıyla toplumsal inşa süreci olarak ele almıştır.

Oyman (2016), akademideki güç ilişkilerini Bourdieu ve Goffman’dan hareketle analiz etmiş; Yarım (2019), görünmeyen tahakküm biçimlerini habitus, alan, sermaye ve doxa kavramlarıyla açıklamıştır. Gruber ve Szołtysek (2016), patriyarka indeksini geliştirerek tarihsel Avrupa’da ataerkil yapıların bölgesel çeşitlilik gösterdiğini ortaya

koymuş; Yordam (2018), çevrimiçi oyunlarda çocukların yetişkin tahakkümüne maruz kaldığını ve sınırlı sermayeleri nedeniyle direnmekte zorlandıklarını göstermiştir. Bu literatür, otoritenin sembolik şiddet, meşruiyet ve yeniden üretim süreçleriyle işlediğini açıklar. Ancak aşiret bağlamında aile içi otoriteyi doğrudan çocukların gündelik pratikleri üzerinden analiz eden çalışmalar sınırlıdır. Bu nedenle Raman aşiretinde yapılacak araştırma kuramsal açıdan da önemli bir katkı sağlayacaktır.

Tüm bu çalışmalar aile, çocukluk ve otorite ilişkilerine dair önemli bulgular ortaya koymuştur. Aşiret literatürü, ekonomik, siyasal ve kültürel sermayelerin aile yapısını nasıl şekillendirdiğini göstermiş; çocukluk sosyolojisi yazını, çocukların aktif öznelğini ve aile habitusunun gündelik yaşam üzerindeki etkilerini açığa çıkarmış; otorite ve güç ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar ise otoritenin meşruiyet ve sembolik süreçlerle işlediğini ortaya koymuştur. Ancak aşiret bağlamında çocukların otoriteyle ilişkilerini oyun ve gündelik pratikler üzerinden Bourdieu'nün kavramlarıyla birlikte analiz eden kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Bu eksiklik, Raman aşiretinde yürütülen bu çalışmayı gerekli kılmakta ve literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, aile içi otorite ilişkilerinin incelenmesinde durum çalışması yöntemini esas almıştır. Batman il merkezinde yaşayan, Raman aşiretine mensup tipik, geleneksel çekirdek ailelerdeki otorite ilişkileri belirli bir zaman diliminde gözlemlenmiş ve sosyolojik bir bakışla anlamlandırılmıştır. Bu bağlamda Gerring (2007), durumu belirli bir zaman diliminde ya da zaman içerisinde tek bir noktada gözlemlenen olgu olarak tanımlamaktadır. Creswell (2007) ise durum çalışmasını; “Araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama teknikleri (gözlemler, görüşmeler vb.) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımı” olarak açıklamaktadır. Yin (2014), durum çalışmalarının özellikle bağlamdan ayrılamayan değişkenler için uygun olduğunu vurgulamaktadır.

Aile içi otorite ilişkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için durum çalışmasının temel özelliklerinden yararlanılmıştır. Seçilen beş aile üzerinden elde edilen veriler ayrıntılı biçimde betimlenmiş ve sonuçlar sosyolojik bir bakış açısıyla tartışmaya açılmıştır. Merriam (2009), durum çalışması deseninin üç temel özelliğini belirlilik, betimleme ve sezgisellik olarak tanımlar. Belirlilik, çalışmanın belirli bir olaya veya olguya odaklanmasını ifade ederken; betimleme, bulguların yoğun ve ayrıntılı biçimde sunulmasını sağlar. Sezgisellik ise okuyucunun çalışmadan yeni anlamlar çıkarabilmesine ve kendi deneyimleriyle ilişkilendirmesine olanak tanır. Stake (2000) de bu özelliği, okuyucunun yorum yapabilmesine ve yeni bilgileri mevcut deneyimleriyle birleştirerek genellemelere ulaşabilmesine bağlamaktadır.

Araştırmada, aile içi otorite ilişkilerini farklı ailelerde karşılaştırmalı olarak incelemek amacıyla çoklu durum çalışması deseni benimsenmiştir. Her aile kendi içinde bütüncül bir durum olarak ele alındığından, bütüncül çoklu durum deseni tercih edilmiştir. Durum çalışması türleri analizin amacına ve sınırlandırma biçimine göre tekli veya çoklu durum şeklinde çeşitlenmektedir (Creswell, 2014; Merriam, 2009; Stake,

2005). Yin (2018), bu desenleri tekli ve çoklu durum olarak ayırmakta ve bunları bütüncül ya da iç içe geçmiş yapılarla sınıflandırmaktadır.

Çoklu durum deseninin tercih edilmesi, aile içi otorite ilişkilerinin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesine olanak sağlamıştır. Böylece farklı aileler arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar ortaya konabilmiştir. Yin (2017), çoklu durum çalışmalarının tekli durumlara göre daha güçlü ve güvenilir sonuçlar sunduğunu belirtmektedir. Miles ve Huberman (1994) da durum sayısının artmasının çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırdığını savunmaktadır. Bu nedenle, elde edilen bulgular bütüncül bir yaklaşımla yorumlanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu ile ilgili bilgiler; Batman ilinin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, Raman aşiretinin sosyolojik yapısı, durumların seçimi, alana giriş süreci ve durumların özellikleri olmak üzere beş alt başlık altında incelenmiştir. Aşağıda her bir başlık ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

3.2.1. Batman İli Özellikleri

Batman, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve ekonomik, sosyal ve kültürel dinamikleriyle dikkat çeken bir kenttir. Osmanlı döneminde küçük bir yerleşim yeri iken, 20. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle petrol keşfi ile hızlı bir dönüşüm yaşamıştır (Sunkar & Tonbul, 2011). Kentin temel ekonomik yapısı, petrol sanayisi ve ona bağlı sektörler tarafından şekillendirilmiş olup, bu durum kentin göç almasını ve demografik yapısının değişmesini beraberinde getirmiştir.

Batman'ın sosyolojik yapısı, geleneksel aşiret ilişkileri ile modern ekonomik ve toplumsal dinamiklerin kesiştiği bir örüntü sunmaktadır. Kent, Raman ve diğer büyük aşiretlerin etkisini sürdürdüğü bir yapıya sahip olmakla birlikte, modernleşme süreci ile aşiret bağları zamanla ekonomik ve siyasi alanlarda dönüşüme uğramıştır (Keyder & Yenal, 2013). Özellikle sanayileşme ve kentleşme süreçleri, Batman'daki toplumsal yapının farklı sosyal grupların bir arada yaşadığı bir model oluşturmaya neden olmuştur. Kentleşme sürecine rağmen aşiret yapıları hâlâ önemli bir sosyal dayanışma mekanizması olarak işlev görmektedir ve siyasal alandaki etkileşimlerde belirleyici rol oynamaktadır (Erman, 2013).

Batman’da ekonomik yapının belirleyicisi olan petrol sanayisi, işgücünü büyük ölçüde şekillendirmekte ve kentin sosyo-ekonomik statüsünü etkilemektedir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) gibi büyük kuruluşların varlığı, kent ekonomisinin belli başlı sektörlerde yoğunlaşmasına sebep olmuş ve işgücünün büyük bir kısmının bu sektörlerde çalışmasını beraberinde getirmiştir (Sunkar & Tonbul, 2011). Bununla birlikte, sanayi dışı sektörlerde, özellikle hizmet sektörü ve küçük ölçekli ticaret, kent ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak işsizlik oranlarının zaman zaman yüksek seviyelerde seyretmesi, Batman’ın ekonomik yapısında yapısal sorunların varlığına işaret etmektedir (DPT, 2013).

Kentleşme sürecinde Batman, kırsal göçün yoğun olarak yaşandığı şehirlerden biri olmuştur. Göçle birlikte kent içindeki toplumsal yapı heterojenleşmiş, farklı kültürel ve etnik gruplar bir arada yaşamaya başlamıştır. Bununla birlikte, kırsal kökenli nüfusun kent hayatına adaptasyonu farklı düzeylerde gerçekleşmekte ve özellikle düşük gelirli kesimler, kent çeperlerinde gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Bu durum, Batman’da mekânsal ayrışma ve kent içi eşitsizlikler gibi sosyolojik olguların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Erman, 2013).

Siyasal yapı açısından Batman, aşiretlerin siyasi partilerle olan ilişkilerinin belirgin olduğu bir kenttir. Aşiret bağları, özellikle seçim dönemlerinde belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmakta ve siyasal ittifakların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Keyder & Yenal, 2013). Kentin siyasal yapısında geleneksel aşiret yapıları ile modern demokratik süreçler iç içe geçmiş bir durumda bulunmakta, bu durum hem yerel yönetimlerde hem de milletvekili seçimlerinde etkili olmaktadır.

Batman, geleneksel aşiret ilişkileri, sanayileşme, kentleşme ve siyasal dinamiklerin kesiştiği bir şehir olarak öne çıkmaktadır. Kentin sosyolojik yapısı hem modernleşme süreçlerinden hem de geleneksel toplumsal dinamiklerden etkilenmektedir. Batman’ın gelecekteki sosyolojik dönüşümü, ekonomik politikalar, sanayileşme süreci ve toplumsal hareketlilik gibi faktörlere bağlı olarak şekillenecektir.

3.2.2. Raman Aşireti

Raman aşireti, geleneksel aşiret yapısını modern kent yaşamına entegre etme sürecinde, toplumsal ve ekonomik dinamiklerini dönüştürerek varlığını devam ettiren önemli bir topluluktur. Aile yapısı patriarkal bir düzen içerisinde hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Aile reisleri hem ekonomik hem de siyasal otoriteyi elinde bulundururken, bu

otorite nesilden nesile aktarılan bir statü olarak görülmektedir (Keyder & Yenil, 2013). Aile içi karar alma mekanizmalarında reislerin belirleyici rolü devam etmekte olup, bireyler arasındaki ilişkiler büyük ölçüde akrabalık bağlarına dayanmaktadır. Aşiretin toplumsal ilişkileri, dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma ilkelerine dayanmaktadır. Geleneksel olarak, aşiret mensupları arasındaki bağlar sadece kan bağlarıyla sınırlı kalmayıp, siyasal ve ekonomik ilişkileri de kapsamaktadır. Raman aşiretinin şehirle kurduğu ilişkilerde, aşiret reislerinin yerel siyaset üzerindeki etkisi önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Erman, 2013). Seçimler sırasında, aşiret üyelerinin blok halinde oy kullanma pratiği, siyasal partilerle gücünün pazarlık unsuru olarak kullanılmasına yol açmaktadır.

Raman aşireti, ekonomik faaliyetlerini geleneksel tarım ve hayvancılıktan çekerek, şehirde ticaret ve sanayi alanlarında konumlanmıştır. Batman şehrinin kalkınma süreci içerisinde petrol endüstrisinin büyük bir yer tutması, Raman aşiretinin bu sektöre eklemlenmesini sağlamıştır (Sunkar & Tonbul, 2011). Aşiret üyelerinin önemli bir kısmı kamu sektöründe istihdam edilmekte olup, inşaat ve ticaret gibi alanlarda da faaliyet göstermektedir. Şehirle kurulan ekonomik bağlar, Raman aşiretinin geleneksel sosyal yapısını modernize etmesine katkı sağlamıştır. Raman aşireti, kentle kurduğu dinamik ilişkiler sayesinde hem geleneksel yapısını korumuş hem de modern ekonomik ve siyasal sistemlere entegre olmuştur. Aile içi otorite ilişkileri ve toplumsal dayanışma mekanizmaları halen etkisini sürdürmekte olup, bu yapının gelecekteki dönüşümü, kentsel ve ekonomik değişim süreçleriyle doğrudan ilişkili olacaktır.

Tarihsel olarak Raman Aşireti'nin kökenleri Osmanlı dönemine uzanmaktadır. 19. yüzyılın ortalarından itibaren arşiv kayıtlarında adı geçen aşiret, Tanzimat dönemi idari reformları ve 1858 Arazi Kanunnamesi ile toprak mülkiyetini pekiştirmiştir (Biçim, 2018). Cumhuriyet'in ilk yıllarında da bölgedeki siyasal ve ekonomik etkinliğini sürdüren aşiret, 1940'larda Raman Dağı'nda petrol rezervlerinin bulunmasıyla birlikte yeni bir ekonomik güç kazanmıştır. 1948'de Raman-8 kuyusundan günlük 50 ton petrol çıkarılması hem Batman'ın sanayileşme sürecini hızlandırmış hem de aşiretin petrol sektöründe öncü aktörlerden biri olmasını sağlamıştır (Biçim, 2018; Sunkar & Tonbul, 2011). Bugün Raman Aşireti, Batman merkez ve çevre köylerde yoğun bir nüfusa sahip olup, geniş hane yapısını korumakta ve yerel siyaset ile ekonomik hayatta etkisini sürdürmektedir (Biçim, 2018).

3.2.3. Durumların Seçimi

Araştırmada incelenecek durumların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen aileler, araştırma sorularını en iyi şekilde aydınlatabilecek ve aile içi otorite ilişkilerini anlamada zengin bilgi sunabilecek özelliklere göre seçilmiştir. Amaçlı örneklemede araştırmacı, çalışmaya konu olan olguyu derinlemesine inceleyebilmek için bilgi açısından zengin bireyleri veya durumları kasıtlı olarak seçer (Creswell ve Clark, 2011). Ölçüt örnekleme ise araştırmacının örnekleme, önceden belirlenmiş bazı ölçütleri karşılayan durumların seçilmesine dayalıdır (Patton, 2001). Bu yöntemin en önemli unsurlarından biri, bilgi açısından zengin vakaların seçilebilmesidir (Merriam, 2009; Patton, 2002). Çoklu durum çalışmalarında farklı durumların seçimi, araştırmacının amacına uygun kriterler temel alınarak yapılır ve araştırmacı bu noktada incelenecek sınırlı sistemi ve analiz birimini belirler. Her bir durum için çok sayıda saha ve görüşülebilecek kişi mevcut olabilir. Araştırmanın geçerliliği açısından bu aşamada tesadüfi örnekleme yöntemleri kullanılabilecek olsa da çoğunlukla amaçlı seçim yapılarak araştırmaya yön verilir. Bu bağlamda amaçlı örnekleme yöntemindeki temel anlayış, araştırmacı tarafından önceden belirlenen ölçütleri karşılayan bir örneklem grubuyla çalışmaktır (Patton, 2014). Yin (2012) ise durum çalışmasının, güncel bir olguyu kendi yaşam çevresi içinde, olgu ve bağlam arasındaki sınırların tam anlamıyla belirgin olmadığı ve birden fazla veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılmasının uygun olduğunu belirtmektedir. Araştırmanın durumu seçilirken, her ailenin dinamikleri farklılık gösterdiğinden araştırmaya dahil edilecek aileleri seçmede aşağıdaki kriterler kullanılmıştır:

- Ailelerde okul öncesi eğitim düzeyinde (3-6 yaş) en az bir çocuğun olması,
- Ailenin Batman il merkezinde ikamet etmesi,
- Aile içinde iletişim dilinin Türkçe olması,
- Raman aşiretine mensup olması,
- Çekirdek aile özelliği taşıyor olması.

Belirlenen kriterlerin her biri araştırmacının amacına hizmet etmektedir. Ailelerde okul öncesi eğitim düzeyinde en az bir çocuğun bulunması, çalışmanın odak noktası olan bu yaş (3-6 yaş) grubundaki çocukların aile içi otorite ilişkilerinde nasıl konumlandığını gözlemleyebilmek için zorunlu görülmüştür. Çocukların erken dönemde otorite ile kurdukları ilişkilerin incelenebilmesi bu kriter sayesinde mümkün olmuştur. Ailenin

Batman il merkezinde ikamet etmesi hem aşiretsel normların hem de kentsel yaşamın etkilerini birlikte gözlemlemeye imkân tanımış, ayrıca saha erişimini ve araştırma sürecinin sürekliliğini kolaylaştırmıştır. Aile içinde iletişim dilinin Türkçe olması, veri toplama araçlarının uygulanmasında anlam kaybını önlemek ve yorumlamada tutarlılığı sağlamak açısından önemlidir. Bunun yanı sıra araştırmacının Kürtçe bilmemesi nedeniyle ailelerle sağlıklı iletişim kurabilmesi için de gerekli olmuştur. Raman aşiretine mensup olma kriteri, çalışmanın bağlamını oluşturan geleneksel yapının aile içi otorite ilişkilerini belirlemedeki rolünü görünür kılmıştır. Bu sayede, otoritenin yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda kuşaklar arası aktarılan norm ve değerlerle nasıl şekillendiği anlaşılmıştır. Çekirdek aile özelliği taşıyan katılımcıların seçilmesi ise hem aileler arasında karşılaştırılabilir veriler elde edilmesine hem de otorite dinamiklerinin daha net biçimde gözlemlenmesine imkân vermiştir. Bu yapı, kentleşme ile yaygınlaşan modern aile biçimi olmakla birlikte aşiretsel normlarla iç içe varlığını sürdürmekte ve toplumsal düzenin yeniden üretildiği bir model olarak önemli görülmektedir.

Araştırmada belirlenen kriterlere uygun olarak beş tipik aile seçilmiştir. Bu sayı, aile içi otorite ilişkilerinin hem derinlemesine incelenebilmesi hem de farklı aileler arasında karşılaştırma yapılabilmesi için uygun görülmüştür. Creswell (2007), araştırma sorusunu en iyi şekilde cevaplamak için kaç durumun incelenmesi gerektiğine dair kesin bir sayı vermese de en fazla dört ya da beş durumun seçilmesinin uygun olacağını belirtmektedir. Stake (2006) de çok vakalı çalışmalarda dörtten az ya da ondan fazla durum seçilmesinin, araştırmanın faydasını sınırlayacağını vurgulamaktadır.

3.2.4. Alana Giriş

Bir araştırma alanına giriş ve erişim sağlama süreci, yalnızca sağduyuya dayalı yargıları değil, aynı zamanda toplumsal becerileri de gerektirir. Bu bağlamda, alan çalışmalarında araştırmacının belirli bir toplulukla bağ kurması, genellikle aşamalı bir şekilde ilerler. Bu çalışmada, araştırmanın yürütüleceği aşirete karar verme süreci, araştırmanın ilk adımını oluşturmuştur.

Araştırmacının yaşadığı Batman şehri, çalışma için uygun bir zemin sunmuş ve bu şehirde yaşayan, çalışmaya gönüllü olarak katılım gösterebilecek ailelere ulaşılması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Batman’da daha önce yapılmış aşiret çalışmaları incelenmiş, Batman Üniversitesi’nde görev yapan ve şehirde sosyolojik çalışmalar

yürüten akademisyenlerle temas kurulmuştur. Ayrıca araştırmacının Batmanlı bireylerle olan sosyal ilişkileri kullanılarak bilgi alışverişi gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşmeler ve literatür incelemeleri sonucunda, Batman’da öne çıkan üç aşiret belirlenmiştir. Bu aşiretlerden biri muhafazakâr yapısı nedeniyle saha çalışması sırasında zorluk çıkarabileceği öngörüsüyle elenmiş ve diğer iki aşirete öncelik verilmiştir. Bu bağlamda Raman Aşireti ile bağ kurabilecek bir aracının bulunması, çalışmanın bu aşiret üzerinde odaklanmasını sağlamıştır. Ayrıca Raman Aşireti’nin daha önce yapılan bilimsel çalışmalarda yer almış olması, araştırmacının bu topluluğa yönelmesinde etkili olmuştur.

Araştırmada alana erişim sürecinde aracı kişilerin desteği kritik bir rol oynamıştır. Raman Aşireti ile ilgili temel bilgilerin edinilmesi ve saha girişinin kolaylaştırılması amacıyla aşiret liderinin torunu olan F. Bey’den destek alınmıştır. F. Bey, araştırma sürecinin aracı kişisi olarak konumlandırılmış ve kendisiyle üç kez yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler, aşiretin güncel yapısı hakkında araştırmacıya önemli bilgiler sağlamış, aynı zamanda saha çalışmasının planlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu destek hem araştırmanın uygulanabilirliğini artırmış hem de araştırmacının alana daha kolay uyum sağlamasına yardımcı olmuştur. Kuramsal açıdan bakıldığında, araştırma alanına erişim sürecinde aracı kişilerin rolü literatürde de önemli görülmektedir. Neuman (2016), bu tür kişileri “kapıcı” (gatekeeper) olarak tanımlamakta ve araştırmaya erişimde resmi ya da gayri resmi otoriteye sahip olduklarını vurgulamaktadır. Creswell (2007) de durum çalışmaları ve etnografik araştırmalarda, araştırmacının ilk bilgileri edinmesinde ve saha sürecine uyum sağlamasında aracı kişilerin kritik bir işlev üstlendiğine dikkat çeker. Bu tür kişilerin desteği, bilgi kaynaklarının güvenini kazanmak ve saha koşullarına daha hızlı uyum sağlamak açısından literatürde de önerilen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmanın başlangıç aşamasında, F. Bey ile iletişim kurmak için, kendisinin bir meslektaşı aracılığıyla telefon görüşmesi yoluyla bir randevu alınmıştır. Meslektaş eşliğinde gerçekleştirilen ilk yüz yüze görüşme, F. Bey’in ofisinde yapılmıştır. Bu görüşmede araştırmanın amacı, içeriği ve Raman Aşireti’ni neden çalışma sahası olarak seçtiği açıklanmıştır. F. Bey, araştırmanın kapsamı ve metodolojisi ile ilgili çeşitli sorular sormuş, ardından çalışmada aracı kişi olmayı gönüllü olarak kabul etmiştir. Görüşme yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

İkinci görüşme, F. Bey ile bire bir olarak yine ofisinde gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede, araştırmaya katılacak ailelerin belirlenmesi için kullanılan kriterler ve veri

toplama sürecinin detayları paylaşılmıştır. Özellikle, katılımın tamamen gönüllülük esasına dayanması gerektiği vurgulanmış ve ailelerin üzerinde herhangi bir baskı oluşmaması adına ailelerle bire bir iletişim kurulmasının tercih edildiği belirtilmiştir. Batman merkezde yaşayan ve belirlenen kriterleri karşılayan ailelerin tespit edilmesi konusunda F. Bey'den destek istenmiştir. Bu görüşme yaklaşık bir saat sürmüş ve aşiretin soyağacının çıkarılması için bir hafta sonrası için yeni bir randevu kararlaştırılmıştır.

Üçüncü görüşme, F. Bey'in kardeşi E. Bey'in de katılımıyla yine F. Bey'in ofisinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme, aşiretin soyağacının çıkarılmasına odaklanmıştır. F. Bey, kardeşi E. Bey'in bu konuda yardımcı olabileceğini ifade ederek görüşmeye dahil olmasını sağlamıştır. Görüşmede, E. Bey'e araştırmanın amacı ve içeriği hakkında genel bir bilgilendirme yapılmış, soruları yanıtlanmıştır. Ardından, aşiretin soyağacının çıkarılmasına yönelik detaylı bir çalışma yapılmıştır. Bu kapsamda, aşiretin lideri H.Ö.'nün dört evliliğinden olan çocukları, torunları ve onların çocukları dikkate alınarak kapsamlı bir soyağacı hazırlanmıştır.

Bu görüşme yaklaşık iki saat sürmüş, soyağacının yazılmaya başlanmasıyla birlikte 58 dakikalık kısmı ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Toplanan ses kayıtları ve alınan notlar, soyağacı çiziminde temel alınmıştır. Hazırlanan soyağacı, araştırma metninin ekler bölümünde (EK-14) sunulmaktadır. F. Bey ve E. Bey'in yardımı ile çıkarılmış olan soyağacında araştırma durumlarının seçimi için belirlenmiş olan kriterlere uygun 8 farklı aile olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, birbirinden farklı yapıdaki aileleri belirleyerek bir sıralama yapılmıştır.

3.2.5. Ailelerin Özellikleri

Çoklu durum çalışması olarak tasarlanan bu araştırmanın durumu Batman il merkezinde yaşayan, aynı aşirete mensup, tipik, geleneksel aile yapısındaki çekirdek ailenin içerisindeki otorite ilişkileridir. Raman Aşireti'nin soyağacı çıkarıldıktan sonra, ölçütlere uygun olduğu belirlenen ailelerin demografik özellikleri aşağıdaki Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Ölçütlere uygun olan ailelerle ilgili demografik değişkenler

Aile	Annenin Özellikleri				Babanın Özellikleri				Çocuklar	
	Yaş	Eğitim	Meslek	Aylık Gelir	Yaş	Eğitim	Meslek	Aylık Gelir	Yaş	Cinsiyet
1.	32	Lisans	Ev Hanımı	-	38	Lisans	Özel sektör	+5000 0 TL	4, 3, 1	E, E, K
2.	32	Önlisans	Ev Hanımı	-	39	Lisans	Kamu Personeli	+3000 0 TL	6, 1	K, K
3.	36	Önlisans	Ev Hanımı	-	36	Lise (Üniversite terk)	Serbest Meslek	+5000 0 TL	6, 4, 1	K, K, K
4.	39	Lisans	Ev Hanımı	-	47	Lisans	İşletme Sahibi	+50.00 0 TL	8, 7, 3	K, E, E
5.	32	Lisans	Öğretmen	+500 00	40	Lisans	Avukat	+5000 0 TL	5, 3	K, E
6.	29	Lise	Ev Hanımı	-	33	Lise	Özel Sektör	+3000 0 TL	10, 6, 3	K, K, E
7.	36	Lise	Ev Hanımı	-	44	Önlisans	İş Adamı	+4000 00 TL	10, 6, 4	K, E, E
8.	33	Lisans	Ev Hanımı	-	41	Lisans	İşletme Sahibi	+5000 0 TL	6,4, 1	E, E, E

Tablo 1’de belirtildiği üzere, çalışma kriterlerine uygun 8 aile belirlenmiştir. Aileler belirlendikten yaklaşık 8 ay sonra veri toplanmaya başlanmıştır. Bu süre zarfında birinci sıradaki aile ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Beşinci sıradaki aile İstanbul’a, yedinci sıradaki aile ise Adana’ya taşındığı için çalışma grubu olmaktan çıkarılmıştır. Geriye kalan beş aile ile veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü beş aileye yönelik detaylı bilgiler bölümün devamında sunulmuştur.

3.2.5.1. Birinci Aile

Araştırma kapsamında veri toplanan ailelerden ilki, anne, baba ve üç çocukta oluşan çekirdek bir aile yapısına sahiptir. Ailenin en büyük çocuğu Melek, 8 yaşında olup özel bir ilkokulda ikinci sınıfta öğrenim görmektedir. Ortanca çocuk Yusuf, 7 yaşında ve aynı özel okulun birinci sınıf öğrencisidir. En küçük çocuk Emre ise 3 yaşında olup

herhangi bir okul ya da kursa devam etmemektedir. Çocukların eğitimlerine özel okulda devam etmeleri, ailenin ekonomik durumunun görece yüksekliğine ve eğitime verdiği öneme işaret etmektedir.

Ailenin annesi Helin, 39 yaşındadır ve sosyoloji lisans mezunudur. Çalışma yaşamına katılmamakta, ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenmektedir. Suriye’de aynı aşirete mensup bir ailede dünyaya gelmiş, savaş nedeniyle ailesiyle birlikte Türkiye’ye göç etmiştir. Evlenmesinin ardından Türkiye’ye temelli yerleşmiş ve yaklaşık 11 yıldır burada yaşamaktadır. Helin’in ailesinin büyük bir bölümü daha sonra Almanya’ya göç etmiştir. Kendisinin lisans eğitimi almış olması, yetiştiği ev ortamında eğitimin önemli bir değer olarak aktarıldığını göstermektedir. Helin hem Türkçe hem de Kürtçeyi aktif biçimde kullanmakta; çocukların da Kürtçeyi öğrenebilmesi için evde Kürtçe konuşmaya özen göstermektedir. Ancak araştırma sürecinde, araştırmacı ile iletişim kolaylığı açısından evde ağırlıklı olarak Türkçe konuşulmuştur.

Ailenin babası Turgay ise 47 yaşında olup uluslararası ilişkiler alanında lisans eğitimi almıştır. Geçimini ticaret ve çiftçilikle sağlamaktadır. Tıpkı eşi Helin gibi, Turgay da geleneksel yapının hâkim olduğu bir aile ortamında yetişmiştir. Çift, geleneksel evlilik biçimlerinden biri olan görücü usulü ile evlenmiştir. Bu evlilik biçimi, ailenin kültürel aidiyetini ve geleneksel değerlerle olan bağlarını yansıtmaktadır.

Aile, şehir merkezinde 4+1 bir apartman dairesinde yaşamaktadır ve ev kendilerine aittir. Her çocuğun ayrı bir odası bulunmaktadır. Aile, haftanın dört günü ev işlerine yardımcı olan bir çalışan istihdam etmektedir. Bu durum hem ekonomik sermayeye hem de iş bölümü açısından modern yaşam pratiklerine işaret etmektedir. Ailede bir otomobil bulunmaktadır ve genellikle baba tarafından kullanılmaktadır. Evliliklerinin ilk yıllarında dış mekâna dair sorumlulukları büyük ölçüde baba üstlenmişken, zamanla bu görevler anne ve baba tarafından ortaklaşa yürütülmeye başlanmıştır. Bu durum, ailenin toplumsal cinsiyet rollerinde kısmi bir dönüşüm yaşadığını göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, aile yüksek gelir grubunda yer almakta ve hem geleneksel hem de modern unsurların bir arada görülebildiği bir aile yapısı sergilemektedir.

3.2.5.2. İkinci Aile

Araştırma kapsamında veri toplanan ikinci aile, anne, baba ve üç erkek çocuktan oluşan çekirdek bir aile yapısına sahiptir. Ailenin en büyük çocuğu Nihat, 6 yaşında olup

devlet okulunda ilkokul birinci sınıfa devam etmektedir. Ortanca çocuk Kadir, 4 yaşında ve bir devlet okulunun anaokulu bölümüne gitmektedir. En küçük çocuk olan Özgür ise 1 yaşındadır ve henüz herhangi bir okul ya da eğitim kurumuna devam etmemektedir. Çocukların devlet okullarına devam ediyor olması, ailenin maddi olanakları yeterli düzeyde olmasına rağmen eğitim tercihlerinde kamusal seçenekleri tercih ettiklerini göstermektedir.

Ailenin annesi Zülal, 33 yaşında olup çevre mühendisliği lisans mezunudur. Çalışma yaşamına katılmamaktadır. Batman'ın merkeze bağlı bir ilçesinde, babası devlet memuru olan bir ailede büyümüştür. Zülal'in çocukluk döneminde annesinin geçirdiği uzun süreli hastalık, onun ev içi sorumlulukları üstlendiği bir ortamda yetişmesine neden olmuştur. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği aile yapılarında sık rastlanan kalıplardan kısmen sapmalar içeren bir deneyimi yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Zülal'in yetiştiği aile ortamı, geleneksel yapının izlerini taşısa da farklılaşmış bir iç işleyişe sahiptir.

Ailenin babası Cihan, 42 yaşında olup psikoloji lisans mezunudur. Geçimini ticaretle sağlamaktadır ve aynı zamanda bir siyasi partinin yerel yönetim biriminde aktif görev üstlenmektedir. Cihan, 11 çocuklu kalabalık bir ailenin onuncu çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Anne ve babasından çok, kendisinden büyük abla ve abileri tarafından büyütüldüğünü belirtmektedir. Bu durum, onun otoriteyle kurduğu ilişkinin, ebeveynlerden ziyade kardeşler üzerinden şekillendiğini ve aile içindeki sorumlulukları bu doğrultuda deneyimlediğini göstermektedir.

Zülal ve Cihan, geleneksel evlilik biçimlerinden biri olan görücü usulü ile evlenmişlerdir. Çift, şehir merkezinde yer alan 4+1 büyüklüğündeki kendilerine ait bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Her çocuğun ayrı bir odası bulunmaktadır. Aile, ev işlerinde dışarıdan bir yardım almayı tercih etmemektedir. Ev içi emeğin paylaşımı daha çok Zülal tarafından üstlenilmektedir. Evde bir otomobil bulunmakta ve yalnızca baba tarafından kullanılmaktadır. Dış mekânla ilgili işler — çocukların okula götürülmesi, alışveriş yapılması, kurumsal işlerin yürütülmesi gibi — büyük ölçüde Cihan tarafından yerine getirilmektedir. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin pratikte sürdüğüne işaret etmektedir. Aile genel olarak yüksek gelir grubunda yer almakta ve ekonomik açıdan istikrarlı bir yapıya sahiptir.

3.2.5.3. Üçüncü Aile

Araştırma kapsamında görüşme ve gözlem yoluyla veri toplanan üçüncü aile, anne, baba ve üç kız çocuktan oluşan çekirdek bir yapıdadır. Ailenin en büyük çocuğu Elif, 6 yaşındadır ve özel bir okulda ilkokul birinci sınıf öğrencisidir. Ortanca çocuk Yağmur 4,5 yaşında, en küçük çocuk Bahar ise 1,5 yaşındadır. Yağmur ve Bahar herhangi bir kurumsal eğitime (kreş, anaokulu, kurs vb.) devam etmemektedir. Çocukların yaş grupları ve eğitim durumları, ailede bakım ve yönlendirme sorumluluğunun büyük ölçüde ev içinde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Ailenin annesi Meral, 36 yaşında ve önlisans mezunu bir ev hanımıdır. Batman'da yaşayan ve bölgenin büyük aşiretlerinden birine mensup geniş bir ailede yetişmiştir. Sekiz çocuklu (beş kız, üç erkek) bir ailenin ferdi olan Meral'in babası çiftçi, annesi ise ev hanımıdır. Meral'in sosyalizasyon süreci, geleneksel değerlerin hâkim olduğu bir ev ortamında gerçekleşmiş ve bu durum onun aile içi rollerle olan ilişkisini biçimlendirmiştir. Kültürel aktarımın güçlü olduğu bu yapı, onun çocuklarıyla kurduğu ilişkide de geleneksel rolleri yeniden üretmesine zemin hazırlamaktadır.

Ailenin babası Yalçın, 36 yaşındadır ve üniversite eğitimini tamamlamamıştır. Geçimini ticaretle sağlamaktadır ve mesleği gereği sık sık şehir dışına seyahat etmektedir. Yalçın'ın annesi, babasının ilk eşinin vefatının ardından yaptığı ikinci evliliğin sonucunda aileye dâhil olmuştur. Yalçın'ın ailesi, üç üvey ve üç öz kardeşten oluşmaktadır. Annesi ev hanımı, babası ise aktif olarak siyasetle ilgilenmektedir. Bu geniş aile yapısı, Yalçın'ın otoriteyle ilişkisini yalnızca çekirdek aile sınırlarıyla değil, aynı zamanda ataerkil aşiret yapısı içinde şekillenen çok katmanlı ilişkilerle örmüştür.

Meral ve Yalçın, geleneksel evlilik biçimlerinden biri olan görücü usulü ile evlenmişlerdir. Gözlemler, çiftin evliliklerinin sevgi ve saygıya dayalı bir bağ üzerinde şekillendiğine işaret etmektedir. Aile, Yalçın'ın baba evine komşu olan üç odalı, müstakil bir evde yaşamaktadır. Ancak gündelik yaşamlarının büyük bölümü Yalçın'ın baba evinde geçmektedir. Aile üyeleri, gün içinde yemek, sosyalleşme ve çocuk bakımı gibi işlevleri baba evinde sürdürmekte; zaman zaman uyku için dahi kendi evlerine dönmemektedir. Baba evinde çocuklar için ayrılmış bir oyun ve yatak odası; Meral ve Yalçın içinse bir yatak odası bulunmaktadır. Bu mekânsal yerleşim, çekirdek aile sınırlarının aşiret yapısı içinde nasıl esneklediğini ve kolektif yaşam pratiklerinin sürdürdüğünü göstermektedir. Ayrıca ailenin ekonomik durumu oldukça iyidir. Bu durum hem yaşam alanlarının düzenlenişinde hem de sosyal pratiklerinde kendini

göstermektedir. Sahip oldukları mekânsal konfor, özel okul tercihi ve gündelik hayatın düzenlenişi, maddi sermayenin ailenin yaşam biçimini şekillendirmedeki rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

3.2.5.4. Dördüncü Aile

Araştırma kapsamında veri toplanan dördüncü aile, anne, baba ve üç çocuktan oluşan çekirdek bir yapıdadır. Çocuklardan ilki olan İbrahim 4,5 yaşında olup özel bir anaokuluna devam etmektedir. Ortanca çocuk Barış 3 yaşındadır ve abisiyle aynı anaokuluna gitmektedir. En küçük çocuk Sedef ise 1 yaşındadır ve henüz herhangi bir kurumsal eğitime başlamamıştır. Çocukların yaş dağılımları ve eğitime erken yaşta özel okul üzerinden başlamaları, ailenin ekonomik koşullarının güçlü olduğunu ve eğitime verdiği önemin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ailenin annesi Rojin, 32 yaşında olup tarih bölümü lisans mezunudur. Herhangi bir işte çalışmamakta, çocuk bakımı ve ev işleriyle ilgilenmektedir. Rojin, aynı şehirdeki büyük aşiretlerden birine mensup dört çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. Babası memur, annesi ev hanımıdır. Tüm kardeşlerin lisans mezunu olması, ailenin eğitim konusundaki yaklaşımının destekleyici olduğunu göstermektedir. Rojin, geleneksel aile yapısının hâkim olduğu bir ev ortamında yetişmiş, ancak eğitimsel sermayesi görece yüksek bir ailede sosyalleşmiştir. Bu durum, onun hem geleneksel hem de modern değerlerle temas eden bir sosyalleşme süreci geçirdiğini göstermektedir.

Ailenin babası Umut, 38 yaşında ve işletme bölümü lisans mezunudur. Aileye ait bir inşaat firmasında çalışmaktadır. Umut, 11 çocuklu kalabalık bir ailenin en küçük bireyidir. Çocukluk yıllarında, anne ve babadan çok, kendisinden büyük abla ve abilerinin yönlendirmesiyle yetiştiğini ifade etmektedir. Bu durum, otorite figürlerinin aile içinde nasıl çeşitlenebildiğini ve otorite deneyiminin sadece ebeveynler aracılığıyla kurulmadığını göstermektedir.

Rojin ve Umut, aşiret yapılarında sık karşılaşılan görücü usulü evliliklerin aksine, kendi tercihleriyle evlenmişlerdir. Bu durum, geleneksel bağlam içinde modern bireysel tercihlere de alan açıldığını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Aile, 3+1 büyüklüğünde kendilerine ait bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Ev işlerinde dışarıdan bir destek alınmamakta, ancak Rojin'in annesiyle yakın mesafede oturmaları dolayısıyla çocuk bakımı gibi konularda zaman zaman anneden destek alınmaktadır. Bu

durum, geniş aile ilişkilerinin mekânsal olarak çekirdek aile yaşamına nasıl eklemlenebildiğini göstermektedir.

Evde bir araç bulunmaktadır ve araba yalnızca baba tarafından kullanılmaktadır. Çocukların okula gidiş gelişleri de baba tarafından sağlanmaktadır. Ev içi işler büyük ölçüde anne tarafından yürütülmekte, ancak dış mekâna ilişkin görevlerde zaman zaman eşler birlikte hareket etmektedir. Bu iş bölümü, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kısmen sürdüğünü ancak zaman zaman esnediğini göstermektedir. Ailenin maddi geliri yüksek düzeyde olup, bu durum hem yaşam standartlarına hem de çocukların eğitim koşullarına yansımaktadır.

3.2.5.5. Beşinci Aile

Araştırma kapsamında veri toplanan beşinci aile, anne, baba ve iki kız çocuktan oluşan çekirdek bir yapıdadır. Ailenin büyük çocuğu Yasemin, 6 yaşındadır ve devlet okulunda ilkokul birinci sınıfa devam etmektedir. Küçük çocuk Lena ise 1 yaşındadır ve henüz herhangi bir kurumsal eğitime başlamamıştır. Ailenin eğitim tercihlerinde kamusal kaynakların kullanılması, ekonomik olanaklara rağmen geleneksel güvenlik alanının tercih edildiğine işaret etmektedir.

Ailenin annesi Şeyma, 32 yaşında ve önlisans mezunudur. Herhangi bir işte çalışmamakta, ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenmektedir. Şeyma, geleneksel değerlerin belirleyici olduğu bir ev ortamında yetişmiştir. Babasının ilk eşinin vefatının ardından annesiyle yaptığı evlilikten doğan dört çocuğun üçüncüsüdür. Babasının ilk evliliğinden olan yedi çocukla birlikte toplam on bir çocuklu kalabalık bir ailede büyümüştür. Babası esnaf emeklisi, annesi ise ev hanımıdır. Kalabalık aile yapısı, Şeyma'nın erken yaşlardan itibaren sorumluluk üstlendiği, paylaşımcı ve topluluk merkezli bir sosyal çevrede büyüdüğünü göstermektedir.

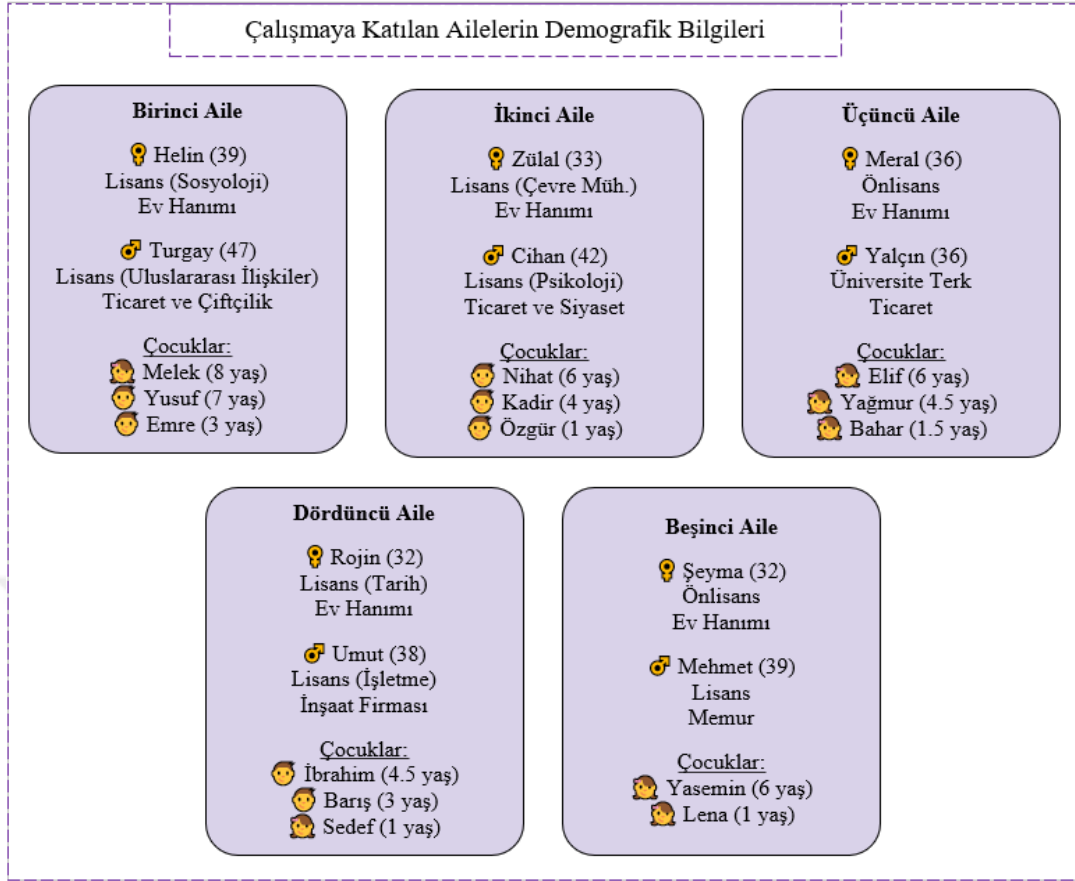
Ailenin babası Mehmet, 39 yaşında ve lisans mezunudur. Bir kamu kurumunda memur olarak çalışmaktadır. Üç erkek kardeşin en büyüğü olan Mehmet'in annesi ev hanımı, babası ise memur emeklisidir. Ailesinin eğitim düzeyi ve kamu sektörüne yönelimi, onun istikrarlı ve kurallı bir aile yapısında yetiştiğini göstermektedir.

Şeyma ve Mehmet, aşiret yapılarında sık karşılaşılan görücü usulü evlilik biçiminin aksine, bireysel tercihleriyle evlenmişlerdir. Bu yönüyle çiftin evliliği, geleneksel yapının içinde bireysel karar alma süreçlerinin geliştiği bir örnek sunmaktadır. Aile, şehir merkezinde yer alan ve kendilerine ait olan 3+1 büyüklüğündeki bir apartman

daireesinde yaşamaktadır. Ev işlerinde dışarıdan bir yardım almamakta; çocuk bakımı gibi konularda ise gerektiğinde Şeyma'nın ailesinden destek almaktadırlar. Bu durum, çekirdek aile sınırlarının, geniş aile ilişkileriyle desteklendiği bir yapıyı ortaya koymaktadır.

Evde bir otomobil bulunmaktadır ve hem Şeyma hem de Mehmet araç kullanmaktadır. Ailenin dış mekânla kurduğu ilişkilerde sorumluluk paylaşımı dikkat çekicidir; dışarı işleri yalnızca baba tarafından değil, her iki ebeveyn tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinde görece daha dengeli bir dağılımın söz konusu olduğunu göstermektedir. Aile, ekonomik olarak orta-üst gelir düzeyinde yer almakta; bu durum yaşam koşullarına ve gündelik pratiklere yansımaktadır.

Çalışmaya toplam beş aile katılmıştır. Bu ailelerin demografik özellikleri, araştırmada yer alan anne, baba ve çocuklara ilişkin temel demografik değişkenler esas alınarak düzenlenmiştir. Söz konusu değişkenlere ilişkin bilgiler Şekil 1'de sunulmuştur. Veri toplama sürecinde araştırmanın amacına uygun olarak yalnızca okul öncesi dönem (3–6 yaş) çocuklardan veri toplanmıştır. Diğer yaş gruplarındaki çocuklar bazı etkinliklere katılmış olsalar dahi, bu katılımlardan elde edilen veriler analiz kapsamına ve çalışma bulgularına dâhil edilmemiştir.

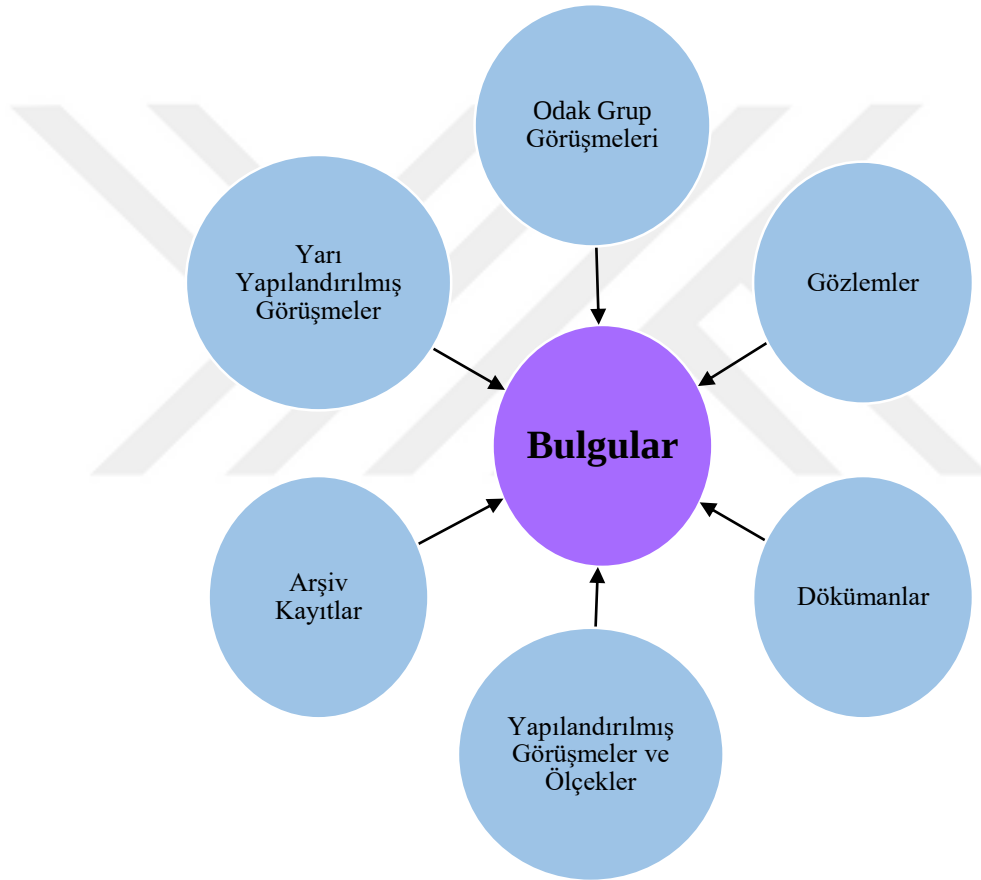
Şekil 1. Çalışmaya katılan ailelerle ilgili demografik bilgiler

Şekil 1’de araştırmaya katılan ailelerdeki anne ve babaların eğitim durumları, meslekleri ve çocuk sayıları sunulmaktadır. Elde edilen veriler, ailelerin sosyo-demografik yapısını genel bir çerçevede ortaya koyarak araştırmada incelenen otorite ilişkilerinin arka planını anlamaya katkı sağlamaktadır. Buna göre, annelerin üçü lisans, ikisi önlisans mezunudur. Tüm anneler ev hanımı olarak yaşamlarını sürdürmekte ve çocukların bakımından sorumludur. Babaların dördü lisans mezunu, biri ise üniversite terk durumundadır. Mezuniyet alanlarından bağımsız olarak ticaret, çiftçilik ve siyaset gibi farklı mesleklerde çalışmaktadırlar. Çocuk sayısı açısından bakıldığında ise dört ailenin üçer çocuğu, bir ailenin ise iki çocuğu bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada, aile içi otorite ilişkilerini incelemeyi amaçlayan sosyolojik bir bakış açısı sunmak için nitel araştırma veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme ve doküman analizi, veri toplama sürecinde başvurulan tekniklerdir. Çoklu veri

kaynakları kullanmak, çalışmanın geçerliği ve güvenilirliğini artırırken, elde edilen sonuçlara daha geniş bir perspektiften yaklaşılmasına olanak tanır (Yin, 2003). Nitel araştırmalarda sıklıkla gözlem, mülakat veya doküman analizi gibi tekniklerden birinin kullanılması yaygındır; ancak bu teknikleri bir arada kullanmak, daha bütüncül bir bakış açısı sağlamaktadır (Flick, 2007; Merriam, 1998). Bu çalışmada da veri çeşitliliği sağlamak ve geçerlik ile güvenilirliği artırmak amacıyla birden fazla teknik bir arada kullanılmıştır. Yin'in bulguların desteklenmesine yönelik oluşturduğu şema Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Farklı kaynaklardan elde edilen bulguların birbirini desteklemesi "Convergence of Evidence"

Kaynak: Yin, 2018, s.173

Şekil 2'de Yin'in araştırma kapsamında kullanılan veri toplama tekniklerinin birbirini desteklemesine yönelik bir yapı sunulmaktadır. Nitel araştırmalarda farklı yöntemlerin birlikte kullanılması, elde edilen bulguların zenginleşmesine ve olgunun farklı boyutlarının görünür olmasına katkı sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşmeler,

yapılandırılmış görüşmeler, odak grup görüşmeleri, gözlemler, arşiv kayıtları, belgeler ve ölçekler bu kapsamda sıklıkla tercih edilen teknikler arasında yer almaktadır (Yin, 2018). Bu araştırmada da benzer şekilde, farklı veri toplama teknikleri kullanılmış ve bunlar Şekil 3'te ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Böylelikle ailelerdeki otorite ilişkilerinin çok yönlü bir biçimde incelenmesi hedeflenmiştir.

Şekil 3. Çalışmanın veri toplama araçları

Okul öncesi dönem çocuklarının ailelerindeki otorite ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada birden farklı veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu teknikler, gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, odak grup görüşmesi ve doküman analizidir. Kullanılan tekniklere dair detaylı açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Gözlem

Bu araştırmada aile içi otorite ilişkilerini anlamlandırmak için gözlem yöntemi temel veri toplama tekniklerinden biri olarak kullanılmıştır. Raman aşiretine mensup ailelerde gerçekleştirilen gözlemler, otoritenin nasıl uygulandığını ve çocukların ebeveyn otoritesine karşı geliştirdikleri stratejilerin nasıl şekillendiğini anlamayı amaçlamıştır. Bu noktada gözlemler, bilimsel bağlamda sistematik biçimde gerçekleştirilmiş olup araştırmanın kuramsal temeline ve sorularına uygun olarak hazırlanmış bir gözlem rubriği temel alınmıştır. Merriam (2018), günlük yaşamın doğal akışı içinde gerçekleşen rutin gözlemler ile bilimsel araştırma bağlamında gerçekleştirilen sistematik gözlemler

arasındaki ayrımı vurgulamaktadır. Ona göre sıradan bir konuşma nasıl yapılandırılmış bir görüşme sayılamazsa, rutin gözlemler de bilimsel araştırmadaki gözlemlerle aynı nitelikte değildir.

Araştırmada gözlem süreci, ailelerin doğal yaşam alanlarında yürütülmüş ve katılımcı ile katılımsız gözlem yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Bu süreçte araştırmacı, eve giriş anından itibaren gözlemlerine başlamış ve evden ayrıldığı ana kadar süreci kesintisiz olarak takip etmiştir. Gözlemler sırasında analiz için gerekli görülen durumlarda ayrıntılı notlar tutulmuş, bazı anlarda fotoğraf çekilerek veri zenginliği sağlanmıştır. Creswell (2017), nitel gözlemi araştırmacının doğal ortamda bireylerin etkinliklerini ve davranışlarını sistematik biçimde kaydettiği bir süreç olarak tanımlar. Ona göre bu süreçte alınan alan notları, genellikle araştırmacının önceden belirlediği konulara uygun biçimde yapılandırılır ve araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde düzenlenir.

Araştırmanın gözlem sürecinde elde edilen verilerin sistematik biçimde kaydedilmesi amacıyla belirli bir kategorizasyon yapılmıştır. Bu kategorizasyon doğrultusunda gözlemler yapılandırılmış, veriler hem ayrıntılı notlarla hem de görsel kayıtlarla desteklenmiştir. Böylece gözlem verilerinin araştırmanın amaç ve sorularıyla uyumlu biçimde bütüncül bir şekilde analiz edilmesi mümkün hale gelmiştir. Alan yazında da vurgulandığı üzere (Creswell, 2017; Merriam, 2018), gözlemin bilimsel niteliği onun sistematik biçimde gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle çalışmada kullanılan yöntem hem araştırma bulgularının güvenilirliğini artırmış hem de aile içi otorite ilişkilerinin sosyolojik bir bakışla derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Gözlemler sırasında, ailelerin yaşadığı mekânın düzeni, eşyaların yerleşimi ve evin genel atmosferi dikkate alınmıştır. Evdeki bireylerin özellikleri, üstlendikleri roller ve sergiledikleri davranış biçimleri göz önünde bulundurulmuştur. Aile bireylerinin birlikte gerçekleştirdikleri etkinlikler ve bu süreçte ortaya çıkan sosyal dinamikler incelenmiştir. Ayrıca, günlük konuşmaların içeriği, kullanılan dil ve ton, jestler, mimikler, beden dili ve kültürel semboller gözlemlenmiştir. Araştırmacının varlığının katılımcılar üzerindeki etkisi de değerlendirilerek, gözlemler çok yönlü bir bakışla gerçekleştirilmiştir.

Çocukların aile içindeki rol dağılımlarını nasıl algıladıkları, otorite ilişkilerini nasıl yeniden inşa ettikleri ve otoriteyle baş etme stratejilerinin neler olduğunu anlamak amacıyla belirli materyaller ve etkinlikler kullanılmıştır. Bu etkinliklerden bazıları yalnızca çocukların katılımıyla gerçekleştirilirken, bazıları tüm aile üyelerinin katılımıyla

gerçekleşmiştir. Araştırmacı, bu etkinliklerde bazen katılımcı bir rol üstlenirken, bazen de rehberlik ederek süreci yönetmiştir. Gözlem sürecinde kullanılan veri toplama araçları, araştırma verilerinin geçerli ve güvenilir bir şekilde elde edilmesi için detaylı bir şekilde planlanmış ve uygulanmıştır. Gözlem sürecinde veri toplama aracı olarak kullanılan ve çocuklarla gerçekleştirilen etkinlikler olan; Doğum Günü Öyküsü Oluşturma (EK-3), Bloklarla Ev İnşası (EK-4) eklerde sunulmuştur.

3.3.2. Görüşme

Görüşme yöntemi, aile bireylerinin otorite ilişkilerine dair deneyimlerini, tutumlarını, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını derinlemesine anlamak amacıyla kullanılmıştır. Anne ve babalarla bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiş, çocuklarla ise yaşlarının küçük olması nedeniyle bireysel görüşme yapılmamış; bunun yerine çocukların da aktif katılım gösterebileceği odak grup görüşmeleri tercih edilmiştir. Tüm aile üyelerinin katılımıyla yürütülen bu görüşmelerde yalnızca çocukların bireysel deneyimleri değil, ebeveynleriyle kurdukları iletişim biçimleri, otorite ilişkilerindeki konumlanışları ve aile içindeki etkileşim dinamikleri de ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Çocukların sürece daha kolay katılım sağlayabilmesi için oyunlar ve etkinlik temelli uygulamalara yer verilmiştir. Görüşme, nitel araştırmalarda doğrudan gözlemlenemeyen davranışları, duyguları ve bireylerin çevrelerindeki dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymak için sıkça kullanılan bir tekniktir. Ayrıca, geçmişte yaşanmış ve tekrarı mümkün olmayan olaylara ilişkin bilgi edinmek açısından da etkili bir yöntemdir (Merriam, 2018; Patton, 2018). Nitel görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış biçimlerde sınıflandırılmakta olup (Creswell, 2017), bu çalışmada esnekliği sağlayan ve belirlenen temalara göre yönlendirilebilen yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılmak üzere görüşme sorularının oluşturulmasının ardından, içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla alanında uzman iki araştırmacı ve bir Türk Dili uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda sorular gözden geçirilmiş; iki sorunun içerik açısından örtüştüğü belirlenerek birleştirilmiş ve tek bir soru hâline getirilmiştir. Ayrıca, bir soruda ifade eksikliği tespit edilmiş ve bu eksiklik giderilerek ilgili soru yeniden düzenlenmiştir. Son hâlini alan görüşme formu, toplamda 12 sorudan oluşmakta olup EK-2’de

sunulmuştur. Görüşme formundaki sorular, her ailede anne ve baba ile gerçekleştirilen bire bir görüşmelerde kullanılmıştır.

Görüşmelerde aile üyelerinin kendilerini rahat hissedebilmeleri ve araştırmacı ile aralarında güven bağı oluşturulabilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler üçüncü aile ziyaret gününde gerçekleştirilmiştir. Aile konu başlığının, üstelik aşiret özelinde ele alınacak olması, katılımcılar açısından özel hayatın gizliliğine dair bir risk algısı oluşturabileceğinden, görüşmelerin daha uygun bir zamanda yapılması tercih edilmiştir. Creswell (2020), yüz yüze yapılan görüşmelerde araştırmacının konuşmaktan çekinmeyen ve fikirlerini paylaşmaya istekli katılımcılara ihtiyaç duyduğunu, çekingen kişilerin ya da özel hayata dair konuların araştırmacıya beklenenden daha az bilgi sağlayabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle, görüşmelerin hem güven ortamı içinde hem de katılımcıların kendilerini ifade etmelerine elverişli koşullarda gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Odak grup görüşmesi tekniği de bu araştırmada kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olmuştur. Tüm aile üyelerinin katılımıyla yürütülen bu görüşmelerde üç farklı etkinlik uygulanmış; “Ailece Resim Çizme” (EK-5), “Korsan Oyunu” (EK-6) ve “Pikniğe Gitme Planı” (EK-7) başlıkları altında eklerde sunulmuştur. Böylece sadece bireysel deneyimler değil, aynı zamanda aile içindeki iletişim biçimleri, otorite ilişkilerindeki konumlanışlar ve etkileşim dinamikleri de gözlemlenebilmiştir. Belirli bir konu üzerine seçilmiş bir grup katılımcıyla yürütülen tartışmalara dayanan odak grup görüşmeleri, son yıllarda nitel araştırmalarda sıkça tercih edilen veri toplama yöntemlerinden biri hâline gelmiştir. Katılımcıların benzer deneyimlere sahip oldukları konularda çoklu bakış açılarını ifade etmelerine imkân tanınması, bu yöntemi özellikle eylem araştırmaları ve değerlendirme çalışmalarında etkili bir araç haline getirmektedir (Glesne, 2015).

Görüşmeler sese kayıt cihazı yardımı ile kaydedilip daha sonra metin haline getirilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcıların heyecanlarını artırmamak, olgunun ve öznelerin doğasını bozmamak, özellikle ihtiyaç duyulan gündelik pratik ve deneyimlerin son derece doğal bir ortamda edinilebilmesi için gerekli zemini hazırlamak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda mikrofon veya yaka mikrofonu kullanılmamış, sadece bireylere ses kaydının nasıl ve hangi amaçla kullanılacağı ifade edilerek günlük hayatta sıklıkla kullandığımız ve ortamın doğal ve olağan dengesini bozmayacağını değerlendirdiğimiz cep telefonu kayıt cihazı olarak kullanılmıştır. Ayrıca nitel araştırmada veri toplamada sözel olmayan iletişim örüntüleri ve vücut dili önemlidir.

Araştırmada görüşmeler değerlendirilirken bu öğelerin de üzerinde durulmuş, gözlemler görüşme sonrası not edilerek analiz aşamasında kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler aracılığıyla, aile içindeki otorite ilişkilerine dair olaylar ve süreçler hakkında bilgi edinilmiştir.

3.3.3. Doküman Analizi

Raman Aşireti üzerine yapılan bu araştırmada doküman incelemesi de önemli veri toplama tekniklerinden biri olarak kullanılmıştır. Aşiret liderleriyle yapılan röportajlar, aile fotoğrafları, soy ağaçları ve önceki akademik çalışmalar araştırma sürecinde başvurulmuş temel dokümanlar arasında yer almıştır. Ayrıca araştırmanın yürütüleceği aşirete karar verildikten sonra internet tabanlı kaynaklar (haberler, röportajlar ve sosyal medya sayfaları) taranarak ek veriler elde edilmiştir. Aile ziyaretlerinin başlangıcında, aile üyelerinden herhangi birinin cep telefonu aracılığıyla beş fotoğraf çekmesi istenmiş ve bu fotoğraflar ailelerin gündelik yaşamlarını ve içsel dinamiklerini anlamada önemli bir kaynak olarak değerlendirilmiştir. Böylece hem yazılı hem görsel dokümanlar aracılığıyla elde edilen veriler, aile içi otorite ilişkilerinin bütüncül bir biçimde analiz edilmesine katkı sağlamıştır.

Antropolojide materyal kültür olarak tanımlanan dokümanlar, eserler ve arşivler araştırmacılar için önemli bir veri kaynağıdır. Özellikle birçok organizasyon ve program bağlamında bu tür kaynaklar, alan araştırmalarının zenginleştirilmesine katkıda bulunur. Çağdaş toplumlarda her kuruluş, gerisinde alan araştırmalarının bir parçası olarak incelenebilecek çeşitli dokümanlar bırakmaktadır. Benzer şekilde aileler de fotoğraflar, okul çalışmaları, ayrıntılı soy kütükleri, eski kutsal kitaplar ve duygusal objeleri muhafaza ederek aile araştırmaları için değerli veriler sunmaktadır (Patton, 2018, s. 293). Bu nedenle aşiret gibi köklü sosyal yapılara sahip ailelerle çalışmalarda dokümanlar, araştırmayı destekleyen ve zenginleştiren bir kaynak olarak öne çıkmaktadır.

Ziyaretlerin son aşamasında çekilen fotoğraflar toplanmış ve gizlilik ilkelerine uygun şekilde depolanmıştır. Ek olarak, aile üyelerinin sosyal medya paylaşımları incelenmiş ve bu veriler anne ve baba ile yapılan son görüşmeler sırasında gözden geçirilmiştir. Aile bireylerinin geçmişine, günlük yaşamlarına ve sosyal dinamiklerine dair bilgi edinmek amacıyla fotoğraflar, yazılar ve resimler analiz edilmiştir. Durum çalışmasının temel verileri; bireylerin günlük yaşantılarına ilişkin materyallerden ve bireysel geçmişlerine dair dokümanlardan elde edilmiştir (Patton, 2014).

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmanın veri toplama süreci, aile içi otorite ilişkilerinin yapısal özelliklerini, bu ilişkilerin nesilden nesile nasıl aktarıldığını, bir aşirete mensup olmanın bu ilişkiler üzerindeki etkisini ve çocukların ebeveyn otoritesiyle başa çıkma, direnme stratejilerini anlamaya yönelik tasarlanmıştır. Veri toplama süreci, araştırmacının aracı kişi ile ilk kez iletişime geçmesiyle başlamıştır. Aracı kişiyle yapılan ilk görüşme, 3 Nisan 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama sürecinin ilk aşaması, pilot uygulama ile başlamıştır. Pilot uygulama, 8 Ağustos 2024 tarihinde başlamış ve üç hafta boyunca devam etmiştir. Pilot uygulama kapsamında, üç hafta boyunca bir aileye üç farklı ev ziyareti gerçekleştirilmiştir. Her bir ziyaret bir hafta arayla yapılmıştır. Pilot uygulama sürecinde elde edilen veriler, pilot kodlama yöntemleriyle analiz edilmiştir. Bu analiz sonrasında, pilot uygulama süreci gözden geçirilmiş ve elde edilen bulgulara dayalı olarak veri toplama sürecinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler, veri toplamanın daha verimli ve hedefe yönelik bir şekilde ilerlemesini sağlamıştır.

Ana veri toplama süreci ise 24 Kasım 2024 tarihinde başlamıştır. Bu süreçte toplamda beş aileyle çalışmalar yürütülmüştür. Her bir aileye üç ziyaret yapılması planlanmış olup, üç aile ile üç, iki aile ile ise dört ziyaret gerçekleştirilmiştir. Dört ziyareti içeren aile ziyaretlerinin gerekçesi, son ziyarette aile fotoğraflarının tamamlanamamış olmasıdır. Aile fotoğraflarının çekilmesi, otorite ilişkilerinin görsel temsili açısından önemli bir veri kaynağı oluşturduğundan, her iki aileyle bu ekstra ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Her aile ile yapılan ilk ziyaret öncesinde, araştırmacı aracı kişi ile iletişime geçerek, ziyaretin düzenlenmesi için gerekli randevuyu almıştır. Bu görüşmelerin ardından, aile üyelerinden biriyle (dört ailede baba, bir ailede anne) telefon görüşmesi yapılmış ve ziyaret tarihi kesinleştirilmiştir. Sonraki ziyaretlerin tarihleri ise araştırmacı ile aile arasında karşılıklı olarak belirlenmiş ve ziyaretlerin düzenli bir şekilde yapılabilmesi sağlanmıştır.

Veri toplama sürecinde, aile üyelerinin aile içindeki otorite ilişkilerini ve bu ilişkilerin dinamiklerini daha iyi anlamak için çeşitli gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca, ziyaretler sırasında yapılan görüşmelerle aile bireylerinin yaşadıkları deneyimler, otorite ile ilgili algıları ve bu algıların nasıl şekillendiği üzerine derinlemesine veriler elde

edilmiştir. Veri toplama süreci, belirlenen ailelerle gerçekleştirilen her ziyaret gününde, önceden planlanan adımlar doğrultusunda yürütülmüştür. Ziyaretlerde izlenen plan şu şekilde yapılandırılmıştır:

Birinci ziyaret günü: İlk buluşmada aile üyeleriyle tanışılarak araştırma süreci hakkında kapsamlı bilgilendirme yapılmıştır. Çalışmanın amacı, araştırmaya duyulan gereksinim ve süreç boyunca yürütülecek faaliyetler aile üyelerine açık ve anlaşılır bir biçimde aktarılmıştır. Ailedeki yetişkinlerden (anne ve baba) kendileri ve çocukları için ayrı ayrı hazırlanmış yazılı onam formları aracılığıyla izin alınmıştır. Çocuklarla tanışmanın ardından sözlü onamları temin edilmiş ve “Doğum Günü Öyküsü Oluşturma” ile “Bloklerle Ev İnşası” etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonunda, aile üyelerinden bir sonraki ziyarete kadar tüm ailenin bir arada bulunduğu zaman dilimlerine ilişkin beş adet fotoğraf çekmeleri talep edilmiştir.

İkinci ziyaret günü: Bu görüşmede “Pikniğe Gitme Planı” etkinliği yürütülmüş, ardından “Korsan Oyunu” oynanmıştır. Ayrıca, gözlem verilerini desteklemek amacıyla ailelerin kahvaltı veya yemek vakitlerinden birine eşlik edilerek doğal etkileşim ortamı gözlemlenmiştir.

Üçüncü ziyaret günü: Ziyarete “Ailecek Resim Çizme” etkinliği yapılmış ve anne ile baba ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlk ziyaret gününde talep edilen fotoğraflar aileden alınmış, bu fotoğraflar üzerinden aile üyeleriyle sohbet edilerek görsellerde yer alan durumlar hakkında ayrıntılı bilgi edinilmiştir. Bunun yanı sıra, ailedeki yetişkinlerin sosyal medya hesaplarının araştırma kapsamında incelenebilmesi için kendilerinden izin talep edilmiştir.

Şekil 4’te araştırmanın veri toplama sürecinde izlenen adımlar bütüncül bir akış içerisinde sunulmaktadır. Bu diyagram, araştırmanın planını ve sistematik bir şekilde yürütüldüğünü göstermektedir. Ayrıca sürecin her aşamasında hangi yöntemsel tercihlerin yapıldığını görünür kılmaktadır.

Şekil 4. Veri toplama süreci

Süreç, veri toplama araçlarının belirlenmesiyle başlamış ve ardından uzman görüşlerinin alınmasıyla araçların kapsamı güçlendirilmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü toplumsal bağlama erişim sağlamak amacıyla aracılık yapabilecek kişiyle görüşülmüş ve bu bağlamın daha iyi anlaşılması için aşiretin soy ağacı çıkarılmıştır. Daha sonra kriterlere uygun aileler belirlenmiş, pilot uygulama ile araçların işlerliği sınanmış ve gerekli düzenlemeler yapılarak ana verilerin toplanmasına geçilmiştir. Bu aşamalar ile araştırma sürecinin sağlam bir zemine oturması hedeflenmiştir. Ayrıca hangi amaca yönelik hangi tekniklerin kullanıldığını açıklamak üzere hazırlanan Tablo 2 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2
Veri toplama süreci

Amaç	Veri Toplama Teknikleri	Konum/Ortam	Katılımcılar	Veri Toplama Araçları	Zaman
Raman Aşireti'nde aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiğini, otoritenin ne şekilde uygulandığını ve çocukların ebeveyn otoritesine karşı geliştirdikleri stratejileri anlamak	Katılımcı Gözlem	Ailelerin evleri	Anne, baba, çocuklar	Doğum günü öyküsü oluşturma, Bloklarla ev inşası, Günlük	Kasım, Aralık ve Ocak ayları içerisinde her aileye, evlerinde en az üç ziyaret yapılmıştır. (2024-2025)
Anne ve babaların aile içindeki otorite ilişkilerine dair deneyim, tutum, görüş, duygu ve inançlarını belirlemek	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Odak Grup Görüşmesi	Evin uygun olan ve görüşme yapılan kişi ile bire bir kalınabilecek bir odasında Ailelerin evleri	Anne ve babalar Anne, baba ve çocuklar	Yarı yapılandırılmış, Yapılandırılmamış Sorular Ailece resim çizme, Korsan oyunu, Pikniğe gitme planı	Anne ve babalarla, üçüncü aile ziyaretinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. İkinci ve üçüncü aile ziyaret günlerinde gerçekleştirilmiştir.
Ailelerin geçmişine, günlük yaşantılarına ve sosyal dinamiklerine dair bilgi edinmek	Döküman Analizi	Anne ve babanın çekmiş olduğu fotoğraflar, etkinlikte tüm ailenin çizmiş olduğu resim, Araştırmacının fotoğraf kayıtları	Anne, baba ve çocuklar	Yazılı ve görsel belgeler (Aile fotoğrafları, sosyal medya paylaşımları, soy ağaçları, akademik çalışmalar, röportajlar)	Araştırma süreci boyunca

Tablo 2’de görüldüğü üzere, ailelerin gündelik yaşamlarında otorite ilişkilerini anlamak için katılımcı gözlem tekniği kullanılmış, ev ziyaretlerinde çocuklarla doğum günü öyküsü oluşturma ve bloklarla ev inşası gibi etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Anne ve babaların otoriteye dair deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yapılmış, ayrıca aile üyelerinin birlikte katıldığı odak grup görüşmeleri düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, ailelerin geçmişlerini ve sosyal dinamiklerini daha iyi anlamak için aile fotoğrafları, sosyal medya paylaşımları ve soy

ağaçları gibi dokümanlar incelenmiştir. Bu yaklaşım sayesinde, ailelerdeki otorite ilişkilerinin farklı yönleri zaman ve mekân bağlamında ayrıntılı şekilde belgelenmiştir.

3.5. Alınan Etik Önlemler

Bu araştırma öncesinde Çukurova Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır (EK-1). Araştırmanın başlangıcında, çalışmanın yürütüleceği ailelerdeki yetişkin bireylere çalışmanın amacı, uygulama süreci ve veri toplama aşamaları hakkında detaylı sözlü bilgilendirme yapılmış, süreçle ilgili soruları içtenlikle yanıtlanmıştır. Veri toplama süreci boyunca gönüllülük esasına bağlı kalınmış olup, katılımcılara istedikleri takdirde çalışmadan çekilme hakları olduğu açıkça belirtilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen fotoğraf ve ses kayıtları yalnızca araştırmacı tarafından incelenmiş ve bilimsel araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacağı bilgisi ailelerle paylaşılmıştır. Katılımcıların mahremiyetini korumak amacıyla, veri kullanım sürecinde gerçek isimler yerine takma isimler tercih edilmiştir. Ayrıca, ailelerin kimliklerini gizli tutmak için aile isimleri yerine numaralandırmalar (birinci aile, ikinci aile vb.) kullanılmıştır.

Yapılan sözlü bilgilendirmeler sonrasında, aileye yapılan ilk ziyarette yetişkin bireylerden yazılı onam ve çocuklar için yazılı onay alınmıştır (EK-8, EK-9). Hazırlanan bu belgelerin bir örneği ailede, bir örneği ise araştırmacıda kalacak şekilde imzalanmıştır. Aile ziyaretleri sırasında çocuklarla gerçekleştirilen etkinlikler öncesinde, çocuklardan sözlü rıza alınarak sürece katılımları sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen tüm veriler (ses kayıtları, fotoğraflar, gözlem notları ve yazılı dökümler) yalnızca araştırmacının erişebileceği şifreli dijital dosyalarda saklanmıştır. Katılımcıların gizliliğini güvence altına almak amacıyla, tüm verilerin saklanması da takma isimler kullanılmıştır. Araştırmanın tamamlanmasının ardından, veriler yasal ve etik yükümlülükler doğrultusunda en fazla beş yıl süreyle saklanacak; bu sürenin sonunda dijital kayıtlar güvenli biçimde silinecektir. Çalışmada alınana etik önlemler Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5. Çalışmada alınan etik önlemler

Çalışma süresince alınan etik önlemler, araştırmanın bilimsel ve etik standartlara uygun biçimde yürütülmesini sağlamak için dikkatle planlanmıştır. Bu önlemler, katılımcıların haklarının korunmasına yönelik gerekli adımları içermekte ve sürecin her aşamasında uygulanmıştır. Böylelikle araştırmanın güvenilirliği teminat altına alınmış ve etik ilkeler titizlikle gözetilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında 37 sayfa gözlem notu, toplam süresi 11 saat 4 dakika olan 24 adet ses kaydı ve 37 adet doküman (fotoğraf ve resim çizimleri) ham veri olarak elde edilmiştir. Görüşmeler sırasında ve çeşitli etkinliklerde alınan ses kayıtları yazıya dökülerek yazılı doküman haline getirilmiş; bu süreç sonunda toplam 478 sayfalık yazılı veri elde edilmiştir. Yazılı hâle getirilen tüm veriler, bütüncül bir analiz yapılabilmesi amacıyla baştan sona okunmuş ve bu doğrultuda kodlama süreci başlatılmıştır.

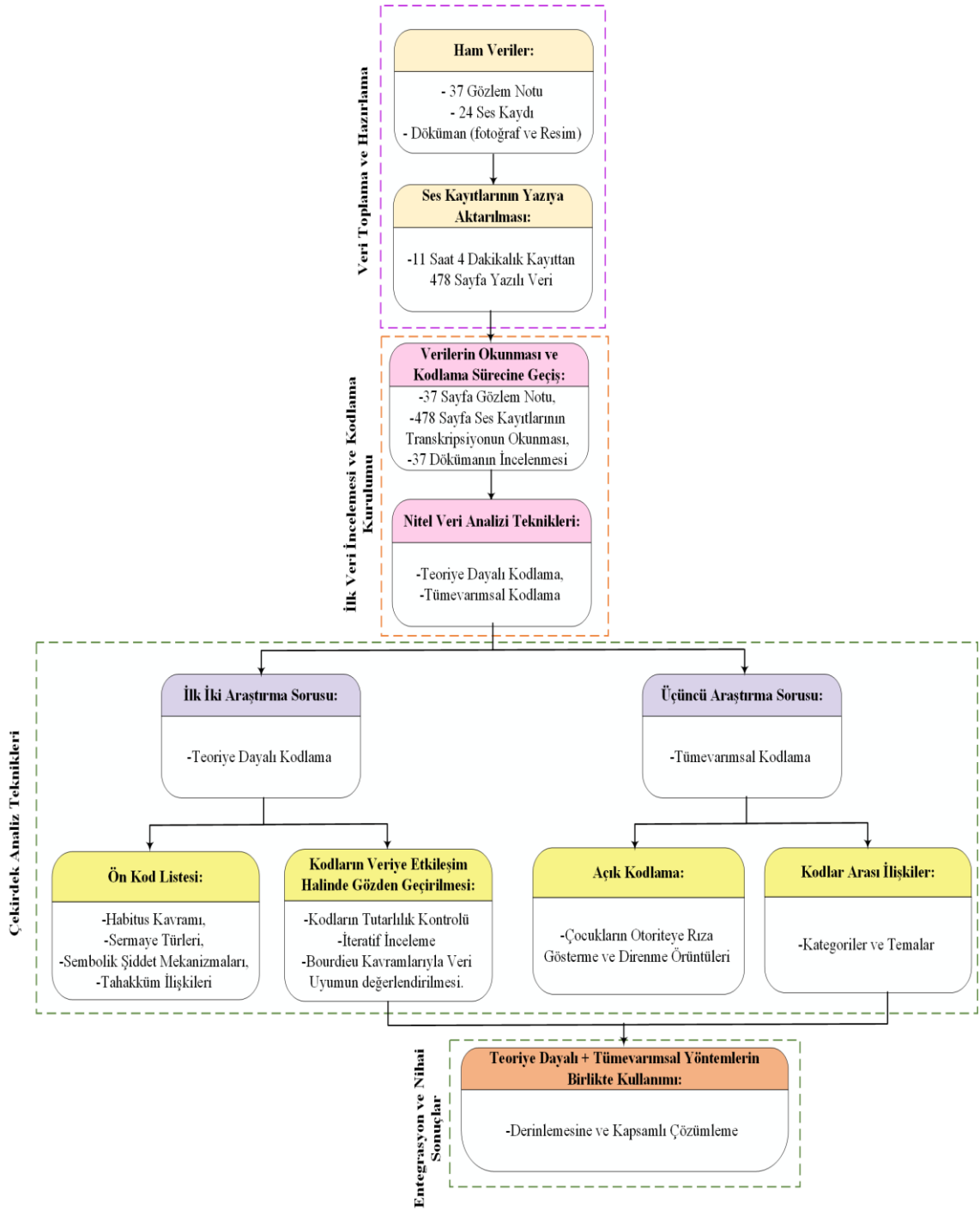
Araştırmada elde edilen verilerin analizinde nitel veri analiz teknikleri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında toplanan gözlem, görüşme ve doküman analizine dayalı veriler, Bourdieu'nün tahakküm kuramı çerçevesinde çözümlenmiştir. Veri analizi süreci, kodlama ve temalandırma aşamalarından oluşmuş; araştırma sorularına bağlı olarak farklı kodlama yaklaşımları benimsenmiştir.

İlk iki araştırma sorusuna ilişkin veri analizi, tahakküm kuramından hareketle oluşturulan kavramsal çerçeve doğrultusunda yürütülmüştür. Bu bağlamda, Bourdieu'nün habitus, sermaye ve alan kavramlarına dayalı olarak önceden belirlenmiş kodlar aracılığıyla betimsel ve çıkarımsal kodlama süreçleri işletilmiştir. Bu yaklaşım, Provisional Coding (Geçici Kodlama) olarak da tanımlanabilir (Saldana, 2021). Miles ve Huberman'a (1994) göre, geçici kodlama, araştırmacının saha çalışmasına başlamadan önce, ilgili kuramsal çerçeve, literatür taraması, araştırma soruları ve önceki çalışmalar ışığında oluşturduğu başlangıç kodlarından hareketle yapılan bir kodlama sürecidir. Bu süreçte araştırmacı, veri toplama sürecine girmeden önce belirli kavramlara dayalı bir kod listesi oluşturur ve bu kodlar saha çalışması sırasında yenilenebilir, genişletilebilir veya çıkarılabilir. Creswell (2007), bu sürecin başlangıçta dar bir kod listesiyle başladığını ve zamanla genişletilerek beş ila altı ana temaya indirgenebileceğini belirtmektedir.

Bu doğrultuda, ilk iki araştırma sorusuna yönelik analiz sürecinde, Araştırma başlamadan önce oluşturulan ön kod listesi, literatür taraması ve Bourdieu'nün teorik çerçevesi doğrultusunda hazırlanmış; veri toplama süreci boyunca bu listeye bağlı kalınarak ancak veriyle etkileşim içinde kodlar yeniden yapılandırılmıştır. Layder (1998), veri analizi sürecinde araştırmacının, saha çalışmasına başlamadan önce belirli anahtar kelimeler, kavramlar ve kategoriler üzerine düşünmesinin, veriyle etkileşim sürecinde anlam inşasını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, araştırmacının başlangıç aşamasında belirlenen kodlar, araştırma sürecinde sürekli olarak gözden geçirilmiş ve gerektiğinde yeniden yapılandırılmıştır. Saldana (2021), geçici kodlamanın araştırma sürecinde yeni veriler doğrultusunda değiştirilebileceğini, genişletilebileceğini ya da silinebileceğini belirtmektedir.

Son araştırma sorusuna yönelik veri analizi ise tümevarımsal bir kodlama süreci ile yürütülmüştür. Bu aşamada, açık kodlama tekniği kullanılarak veriler içeriğine göre anlamlı birimlere ayrılmış ve kodlar oluşturulmuştur. Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak, verilerin anlamı bağlam içinde inşa edilmiş ve yorumlayıcı bir süreç işletilmiştir (Charmaz, 2014). Sonrasında, kodlar arasındaki ilişkiler analiz edilerek kategoriler ve temalar belirlenmiş ve araştırmacının bütünlüğünü sağlayan analitik bir çerçeve geliştirilmiştir.

Bu farklı kodlama yaklaşımları, araştırma sorularının doğasına uygun olarak benimsenmiştir. Teoriye dayalı kodlama, Bourdieu'nün kavramsal çerçevesini kullanarak verileri disiplinlerarası bir bağlamda yorumlamayı mümkün kılar; araştırmacı tarafından geliştirilen tümevarımsal kodlar, verinin kendi iç dinamiklerinden hareketle

Şekil 6. Verilerin analizi

daha özgün ve bağlamsal bir çözümleme sunmuştur. Bu çok yönlü yaklaşım, çalışmanın hem kuramsal çerçeveye bağlı kalarak önceki araştırmalarla ilişkilendirilmesini hem de saha verisinin kendine özgü yapısının keşfedilmesini sağlamıştır. Böylece, veri analizi sürecinde teoriye dayalı ve tümevarımsal analiz yöntemlerinin bir arada kullanılması, araştırmanın derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde yürütülmesine olanak tanımıştır. Verilerin analiz süreci Şekil 6’da sunulmuştur.

Bu şekil, araştırmada veri toplama, kodlama ve analiz sürecinin aşamalarını bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. İlk iki araştırma sorusu için teoriye dayalı kodlama, üçüncü araştırma sorusu için ise tümevarımsal kodlama yönteminin kullanılması, verilerin hem kuramsal hem de saha gerçekliğine uygun olarak çözümlenmesini sağlamıştır. Son aşamada bu iki yaklaşım birleştirilerek derinlemesine ve kapsamlı bir çözümleme gerçekleştirilmiştir.

3.7. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Veri toplama sürecinin her aşamasında geçerlik ve güvenilirliği sağlamaya yönelik çeşitli stratejiler uygulanmıştır. Farklı veri toplama yöntemlerinin birlikte kullanılması, elde edilen bilgilerin çapraz kontrol edilmesine olanak tanımış ve araştırmanın güvenilirliğini artırmıştır. Böylece verilerin inandırıcılığı güçlendirilmiş, bulguların sosyolojik açıdan tutarlı bir şekilde yorumlanması mümkün olmuştur. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik, araştırmanın bilimsel güvenilirliğini sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Nicel araştırmalardan farklı olarak, nitel araştırmalarda bu kavramlar daha esnek ve bağlama özgü biçimlerde ele alınmaktadır. Yin (2018), geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için sistematik bir araştırma tasarımının oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılması, araştırmanın güvenilirliğini artırmak açısından önemli görülmektedir.

İlk olarak, araştırmada inandırıcılığı artırmak amacıyla veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi (üçgenleme) stratejisi benimsenmiştir. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcı gözlem ve doküman analizi gibi farklı yöntemler kullanılarak elde edilen bulguların çapraz doğrulaması yapılmıştır. Yin (2018) ve Merriam'a (1998) göre, üçgenleme, farklı veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin birbiriyle karşılaştırılması yoluyla çalışmanın doğruluğunu artırmaya yardımcı olmaktadır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, katılımcıların iç dünyalarını daha iyi anlamayı sağlamak için yapılandırılmış ve görüşmelerin üçüncü ziyaret gününde yapılmasına özen gösterilmiştir. Böylece, katılımcıların araştırmacıya karşı daha rahat hissetmeleri ve daha içten cevaplar vermeleri teşvik edilmiştir.

Ayrıca, araştırmada aktarılabiliirliği sağlamak amacıyla çalışma grubu ve veri toplama süreci detaylı bir şekilde betimlenmiştir. Özellikle, Raman Aşireti'ne mensup ailelerin otorite ilişkileri bağlamında incelenmesi, bu bağlamın özgün yönlerini anlamayı

gerektirdiğinden, araştırma sürecinde uzun süreli etkileşim sağlanmıştır. Araştırmacı, alan çalışması boyunca elde edilen verileri düzenli olarak gözden geçirmiş, bu süreçte kendi önyargılarını keşfetmeye yönelik refleksif notlar tutmuş ve böylece araştırmanın doğrulanabilirliğini artırmaya çalışmıştır.

Bu kapsamda, veri toplama sürecinde geçerlik ve güvenilirliği sağlamak adına çalışmaya başlamadan önce görüşme soruları oluşturulmuş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Konunun uzmanlarından alınan geri bildirimler doğrultusunda görüşme sorularında gerekli revizyonlar yapılmış ve böylece veri toplama aracının kapsam geçerliğini sağlamaya yönelik önemli bir adım atılmıştır. Bunun yanı sıra, veri toplama sürecinin uygulanabilirliğini ve araştırma tasarımının etkinliğini değerlendirmek amacıyla bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Stake'e (1995) göre, pilot çalışmalar, görüşme sürecinde karşılaşılabilecek olası sorunları belirleme, soruların anlaşılabilirliğini test etme ve araştırma yönteminin işleyişini gözlemleme açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Güvenirliğin sağlanması için araştırmada bağımsız bir kodlayıcı ile kodlama süreci yürütülmüş ve kodlayıcılar arası uyum oranı değerlendirilmiştir. Ayrıca, elde edilen bulguların geçerliliğini artırmak amacıyla, ilgili literatürdeki çalışmalar ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Nitel araştırmalarda güvenilirliği sağlamak için kullanılan tekniklerden biri de "katılımcı onayı"dır (Yaşar, 2018). Bu doğrultuda, çalışmada elde edilen verilerin doğruluğunu teyit etmek adına, bazı katılımcılardan elde edilen bulgulara yönelik geri bildirim alınmıştır. Çalışma boyunca süren geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili koşullar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmada geçerlik ve güvenirlikle ilgili sağlanan koşullar

Ölçüt	Araştırmada Sağlanan Koşullar
İnandırıcılık	Araştırmada Raman Aşireti'nde aile içi otorite ilişkilerinin nasıl şekillendiği, çocuklar ve ebeveynler arasındaki otorite mekanizmalarının nasıl uygulandığı ve aile içerisinde çocukların ebeveyn otoritesi ile baş etme ve buna karşı direnme stratejilerinin neler olduğunu ortaya koymak, amaçlandığı için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.
	Araştırma örneklemeine dair bilgi edinilmek üzere aracı kişi ile üç kez yüz yüze görüşme yapılmıştır.
	Araştırmada veri toplama tekniklerinde farklılığa gidilmiş ve veriler yarı-yapılandırılmış görüşme ve gözlem ve doküman analizi olmak üzere üç farklı yolla elde edilmiştir.
	Yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmeleri için üçüncü ziyaret gününde yapılmıştır. Gözlem ve görüşmeler başlamadan önce araştırmanın amacı, araştırmacının kimliği ve verilerin bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı belirtilmiştir. Katılımcılara istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları bilgisi sunulmuştur.
	Derinlemesine görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulandığı için katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlara göre kimi sorular tekrarlanmıştır.
	Araştırmacı tüm aşamalarda, araştırmanın sürecini ve kendisinin ilerleyişi hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur.
	Araştırılan olgunun kavramsal çerçevesinin yeterliliği literatürde bu alanda yapılan araştırmalardan yola çıkarak oluşturulmuştur.
	Araştırmanın bulguları literatürde yapılan araştırmalar ile karşılaştırılmıştır.
Aktarılabilirlik	Veri toplama süreci ve çalışma grubu ile ilgili detaylı bilgi sunulmuştur.
Tutarlılık	Araştırmanın giriş ve yöntem bölümlerinde araştırmanın amacı, araştırma tasarımı, alanı ve veri toplama süreci ile ilgili bilgiler detaylı şekilde aktarılmıştır.
Doğrulanabilirlik	Araştırmada birden fazla veri toplama tekniği kullanılmaktadır. Araştırma sürecinde araştırmacı önyargılarını keşfetmiş ve bunlardan uzaklaşmaya çalışmıştır.

Tablo 3'te araştırmada geçerlik ve güvenirliğin sağlanması amacıyla dikkate alınan inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik ölçütlerine ilişkin uygulamalar özetlenmektedir. Bu kapsamda, farklı veri toplama tekniklerinin birlikte kullanılması, katılımcılarla çoklu görüşmeler yapılması ve elde edilen bulguların

literatürle karşılaştırılması sürecin güvenilirliğini artırmıştır. Ayrıca araştırmacının önyargılarından uzak durmaya özen göstermesi ve süreci sürekli olarak değerlendirmesi, çalışmanın bilimsel niteliğini güçlendirmiştir.

3.7.1. Pilot Uygulama

Bu çalışmada, veri toplamaya başlamadan önce geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını değerlendirmek amacıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamalar, araştırmacının geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmada önemli bir adımdır. Yin'e (2018) göre pilot çalışmalar, veri toplama süreçlerinin hem içeriğini hem de izlenecek prosedürleri belirleme açısından araştırmacıya rehberlik eder. Pilot çalışmalar, bir ön test (pretest) olarak değerlendirilmemelidir. Bunun yerine, araştırma sorularının geliştirilmesi, kavramsal çerçevenin netleştirilmesi ve veri toplama sürecinin yapılandırılması açısından daha biçimlendirici bir role sahiptir. Bu bağlamda pilot çalışmalar, araştırma tasarımının şekillenmesine katkıda bulunur ve verilerin nasıl elde edilmesi gerektiği konusunda yöntemsel kararlar alınmasını sağlar (Yin, 2018).

Pilot uygulama sürecinde, ana araştırma grubuna dahil edilecek aileler için belirlenen kriterlere uygun bir aile ile çalışma yürütülmüştür. Pilot uygulamaya katılan aile, anne, baba ve üç çocukta oluşmaktadır. Anne 29 yaşında lise mezunu ve ev hanımı, baba ise 30 yaşında lise mezunu ve özel sektörde çalışan bir bireydir. Çocuklardan en büyüğü 9 yaşında kız, ortanca 5 yaşında kız ve en küçüğü ise 3 yaşında erkek çocuktur.

Pilot uygulama sürecinde üç ev ziyareti gerçekleştirilmiş ve bu ziyaretler birer hafta arayla, tüm aile üyelerinin evde olduğu zamanlarda yapılmıştır. Veri toplama yöntemleri olarak katılımlı gözlem, katılımsız gözlem ve anne-baba ile yapılan derinlemesine görüşmeler kullanılmıştır. Katılımsız gözlem için aile üyelerinden, birlikte vakit geçirdikleri üç farklı zaman diliminde (örneğin kahvaltı, televizyon izleme, akşam yemeği) kendilerine bırakılan kamera ile kayıt yapmaları istenmiştir. Ancak aile, bu konuda bazı tereddütler yaşamış ve süreç hakkında çeşitli sorular sormuştur. Araştırmacı, ailenin kaygılarını gidermek amacıyla sürecin nasıl işleyeceğini açıklamıştır. Buna rağmen, yapılan kamera kayıtlarının analizinde aile üyelerinin çekimser davrandığı, çocukların sürekli olarak kameraya yöneldiği ve anne ile babanın normalde olduğundan daha az konuştuğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, bu yöntemin çalışmaya ek bir veri sağlamadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, katılımsız gözlem yöntemi olarak planlanan kamera kaydı, ana araştırmadan çıkarılmıştır.

Yin (2018) pilot çalışmalarda, veri toplama sürecinin belirlenmesinde esneklik sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Pilot çalışmalar sırasında hem içerik hem de metodolojik boyutlarda geniş bir kapsamda değerlendirme yapılabilir. Bu bağlamda, yürütülen pilot çalışmada mülakat sorularının içeriği de gözden geçirilmiş ve analizler sonucunda, "aşirete mensup olmanın otorite ilişkilerinin oluşumunda nasıl bir rol oynadığına" dair soruların eksik olduğu fark edilmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi için görüşme soruları güncellenmiş ve asıl veri toplama sürecine bu doğrultuda yön verilmiştir.

Pilot çalışmaların seçim kriterleri açısından Yin (2018), pilot çalışmalarda coğrafi yakınlık, erişilebilirlik ve katılımcılarla daha esnek ve uzun süreli bir ilişki kurma imkanının araştırmacıya avantaj sağladığını belirtmektedir. Bu pilot çalışmada da araştırma grubunun belirlediği kriterlere uygun bir ailenin seçilmesi, veri toplama sürecinin uygulanabilirliğini değerlendirme açısından önemli bir fırsat sunmuştur. Araştırmacı, pilot çalışma sürecinde katılımcılarla detaylı etkileşimde bulunarak veri toplama protokollerini test etme şansı elde etmiştir.

Pilot çalışmaların raporlanması konusunda Yin (2018), bu tür çalışmaların araştırma ekibi için değerli bilgiler sunduğunu ve elde edilen deneyimlerin açıkça belgelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Pilot uygulamanın raporlanması, çalışmanın ilerleyen aşamalarında metodolojik iyileştirmeler yapılmasını sağlamakta ve ana veri toplama sürecine hazırlık açısından rehber niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, pilot çalışma sürecinde elde edilen tüm bulgular, karşılaşılan zorluklar ve yapılan değişiklikler detaylı bir şekilde kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde, görüşme sorularının anlaşılabilirliğine dair geri bildirim alınmasının önemi vurgulanmaktadır. Longhurst'e (2016) göre, görüşmeler sırasında katılımcılar, bir sorunun yanlış yerde konumlandığını veya kafa karıştırıcı olduğunu belirtebilir. İdeal olarak, bu tür eksikliklerin pilot çalışma sırasında ortaya çıkarılması ve düzeltilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, araştırmacının önceden oluşturduğu varsayımlar ve ilk çıkarımlar da pilot süreçte test edilerek doğrulanabilir veya sorgulanabilir. Bu durum, araştırmacının yanlış anlamalarını ortaya çıkarabileceği gibi, daha önce fark edilmeyen konuların keşfedilmesine de olanak tanıyabilir (Longhurst, 2016).

Sonuç olarak, pilot çalışma süreci, araştırmanın saha çalışmasına başlamadan önce çeşitli yöntemlerin etkinliğini değerlendirme fırsatı sunmuş, veri toplama sürecine ilişkin önemli metodolojik kararların alınmasını sağlamıştır. Kamera kayıtlarının çıkarılması, mülakat sorularının güncellenmesi gibi değişiklikler, asıl veri toplama

sürecinin daha verimli ve güvenilir olmasına katkıda bulunmuştur. Pilot uygulamalar, araştırma tasarımının gelişmesine önemli katkılar sağlamakla birlikte, veri toplama sürecindeki olası sorunların önceden tespit edilmesine ve düzeltilmesine olanak tanımaktadır (Yin, 2018; Longhurst, 2016).

3.8. Araştırmacının Rolü

Bu araştırmada araştırmacının rolü, sahadaki toplumsal ve kültürel koşullara duyarlı bir şekilde şekillenmiştir. Araştırmacının konumu, ailelerle kurulan etkileşimleri hem kolaylaştırmış hem de belirli sınırlılıkları beraberinde getirmiştir. Kadın araştırmacı olunması, ev içi mahremiyetin güçlü olduğu bir bağlamda özellikle anneler ve çocuklarla iletişim kurmayı kolaylaştırır da ailelerin araştırmacıya kendilerini daha özenli ve kontrollü bir biçimde sunmalarına da yol açmıştır.

Kadın araştırmacı olunması, kapalı yapıya sahip aşiret ailelerinde özellikle kadın katılımcılarla iletişimi daha erişilebilir kılmıştır. Kadınların ev içi mahremiyet algısının yoğun olduğu bu bağlamda, araştırmacının varlığı ebeveynlerin ve çocukların gündelik ilişkilere odaklanan görüşmelere daha rahat katılmalarını sağlamıştır. Bununla birlikte, literatürde de belirtildiği üzere aşiret yapılarının kapalı doğası dışarıya karşı her zaman kontrollü bir temsili beraberinde getirmektedir (Biçim, 2018; Karadeniz, 2012). Bu nedenle ziyaretlerde ailelerin evlerini düzenlemeleri, özenli ikramlar hazırlamaları ve çocukların özenli giyimli olmalarına dikkat etmeleri, araştırmacıya sunulan yaşamın daha çok “temsili” boyutlarını öne çıkarmıştır. Dolayısıyla ebeveyn-çocuk arasındaki olası gerilimlerin ya da sert otorite pratiklerinin gündelik yaşamda mevcut olsa bile araştırmacının gözlemlerine doğrudan yansımadağı dikkate alınmalıdır.

Araştırmacının farklı bir kültürel sermayeye sahip olması da sahadaki etkileşimlerde belirleyici bir unsur olmuştur. Eğitim düzeyi, konuşma tarzı ve dış görünüş farklılıkları katılımcılar tarafından fark edilmiş, ancak bu farklılığın mesafe yaratmaması için özellikle sade tercihler yapılmıştır. Giyim tarzının dikkat çekmeyecek şekilde seçilmesi, saçların toplanması ve makyajın minimal düzeyde tutulması ile ailelerin çekimserliğini azaltmak hedeflenmiştir. Bununla birlikte, bu tür tercihler katılımcıların davranışlarının tamamen doğal akışında gerçekleştiğini garanti etmemekte, araştırmacının varlığına bağlı olarak kontrollü bir sunumun her zaman mümkün olabileceğini göstermektedir.

Nitel bir araştırmanın temel amacı, bireylerin sosyal eylemlerini, gündelik yaşam içerisindeki anlamlarını ve bu eylemlerle bağlantılı sosyo-kültürel yapıları ortaya çıkarmaktır (Anderson, 1987). Bu çalışmada da amaç, aile ortamında sıradan gibi görünen davranışların ardındaki anlamları açığa çıkarmaktır. İlk bakışta rutin ya da basit görünen gündelik pratikler, araştırmacının sahadaki konumu sayesinde daha derinlemesine gözlemlenebilmiştir. Kadın araştırmacı olunması, ailelerin ev içi mekânlarında bulunabilmeyi kolaylaştırmış; sade dış görünüm tercihleri ise aile bireylerinin gözlem sürecine katılmalarını kolaylaştırmıştır. Ancak bu koşullar, ailelerin çoğu zaman olumlu ve kontrollü yönlerini sergilemeleri nedeniyle, gözlemlerin aile yaşamının tüm çeşitliliğini yansıtmadığını da göstermektedir.

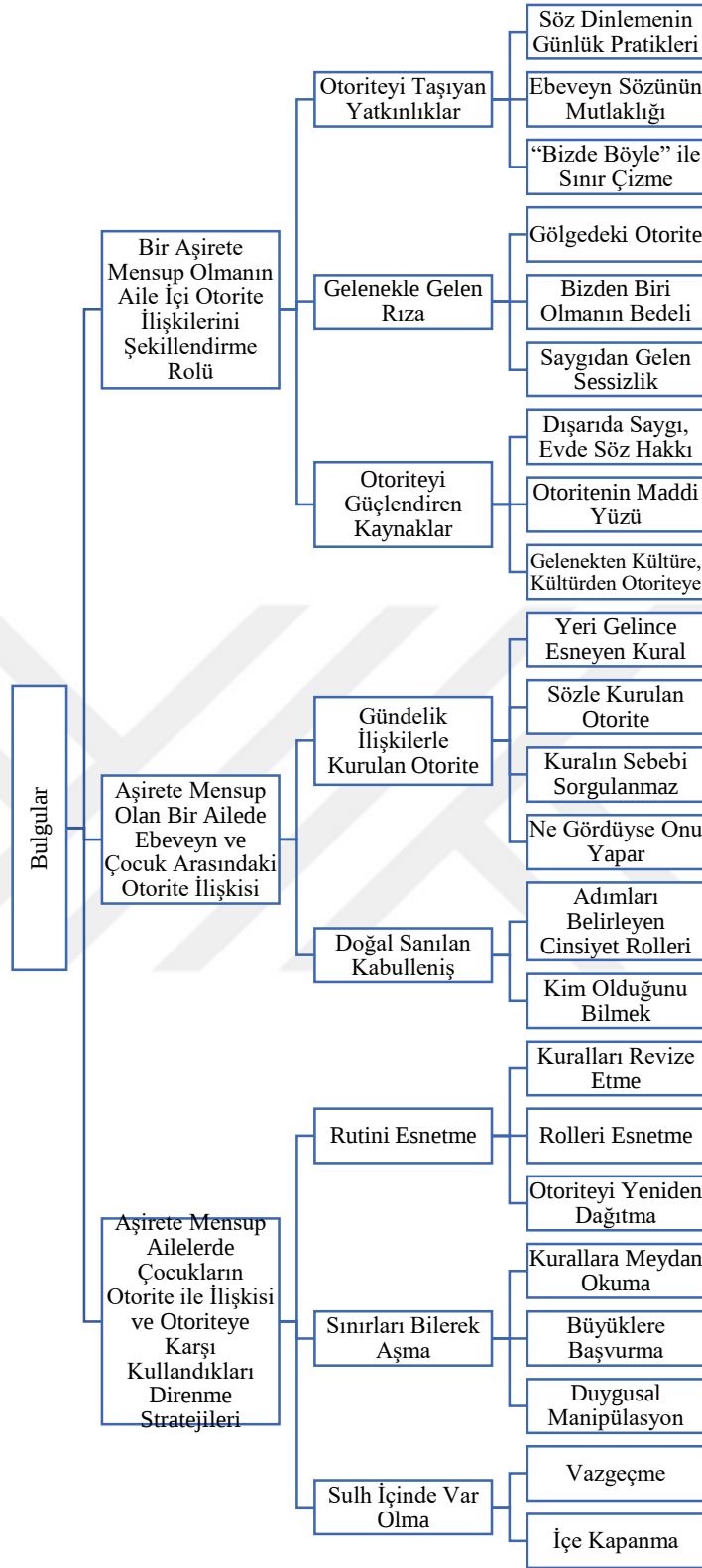
Lull (1985), aile araştırmalarında araştırmacının varlığının katılımcıların davranışlarını etkileyebileceğini, özellikle de mahremiyet algısının yoğun olduğu aile ortamlarında araştırmacının kolaylıkla fark edilebileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, araştırmacının varlığı sahadaki davranışların şekillenmesinde etkili olmuştur. Alan yazında araştırmacının rolü farklı biçimlerde kavramsallaştırılmaktadır. Vetere ve Gale (1987), araştırmacının “aile arkadaşı” rolünü benimseyerek aile bireyleriyle güven temelli ilişkiler kurabileceğini öne sürerken, Palmer (1986) “arkadaş gözlemci” modelinin daha az tehditkâr bir izlenim yarattığını ifade etmektedir. Bu çalışmada da araştırmacının rolü, bu tanımlarla örtüşen bir biçimde gelişmiş, ailelerle kurulan ilişkilerde resmi bir akademik ortamdaki ziyade daha samimi ve gündelik bir atmosfer tercih edilmiştir. Bu durum aile bireylerinin araştırmacıyı günlük yaşamlarının parçası gibi algılamalarını kolaylaştırmıştır; ancak aynı zamanda kontrollü bir temsili öne çıkmasına da neden olmuştur.

Sonuç olarak, bu çalışmada araştırmacının rolü hem cinsiyetin sağladığı erişim imkânları hem de kültürel sermaye farklılığının sahaya uyarlanmasıyla belirlenmiştir. Kadın araştırmacı olunması, özellikle kadın katılımcılarla etkileşimlerde kolaylık sağlamış; sade dış görünüm tercihleri ile ailelerin çekimserliğini azaltmak hedeflenmiştir. Öte yandan, ailelerin araştırmacıya kendilerini çoğunlukla idealize edilmiş biçimde sunmaları, elde edilen bulguların gündelik yaşamın tüm yönlerini yansıtmamasına neden olmuştur. Bu yönüyle araştırmacının rolü, avantajlar ve sınırlılıkları aynı anda barındıran, saha koşullarına duyarlı bir nitelik taşımaktadır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada yanıt aranan üç temel soruya karşılık gelen tematik bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, aile içi otorite ilişkilerinin Raman aşiretine mensup çekirdek ailelerde nasıl şekillendiğini, ebeveynlerin bu otoriteyi çocuklara nasıl uyguladığını ve çocukların bu otorite karşısındaki konumlanış ve direniş stratejilerini ortaya koymaktadır. Her bir araştırma sorusu, Bourdieu'nün habitus, sermaye türleri ve sembolik şiddet kavramları ekseninde oluşturulan ana temalar çerçevesinde ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. İlk başlık altında, bir aşirete mensup olmanın otorite yapıları üzerindeki etkisi; otoritenin normatif düzenlemeler, davranış örüntüleri ve içselleştirilmiş kurallar aracılığıyla nasıl şekillendiği incelenmiştir. İkinci başlıkta, ebeveynlerin otoriteyi nasıl uyguladıkları; kurallar, rol modelleri, iletişim biçimleri ve toplumsal cinsiyet temelli pratikler üzerinden değerlendirilmiştir. Üçüncü başlık ise çocukların bu otoriteye karşı geliştirdiği stratejilere odaklanmakta; kabul, pasif direniş, duygusal manipülasyon ve kuralları revize etme gibi örüntülerle çocuğun otorite ilişkilerindeki aktif konumu görünür kılınmaktadır. Bulgular, otoritenin yalnızca ebeveynin niyetiyle değil, toplumsal yapının taşıdığı sembolik anlamlar ve kültürel kodlarla şekillendiğini göstermektedir. Çalışmanın sonucunda üç araştırma sorusuna yönelik elde edilen bulgular Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Bulgular

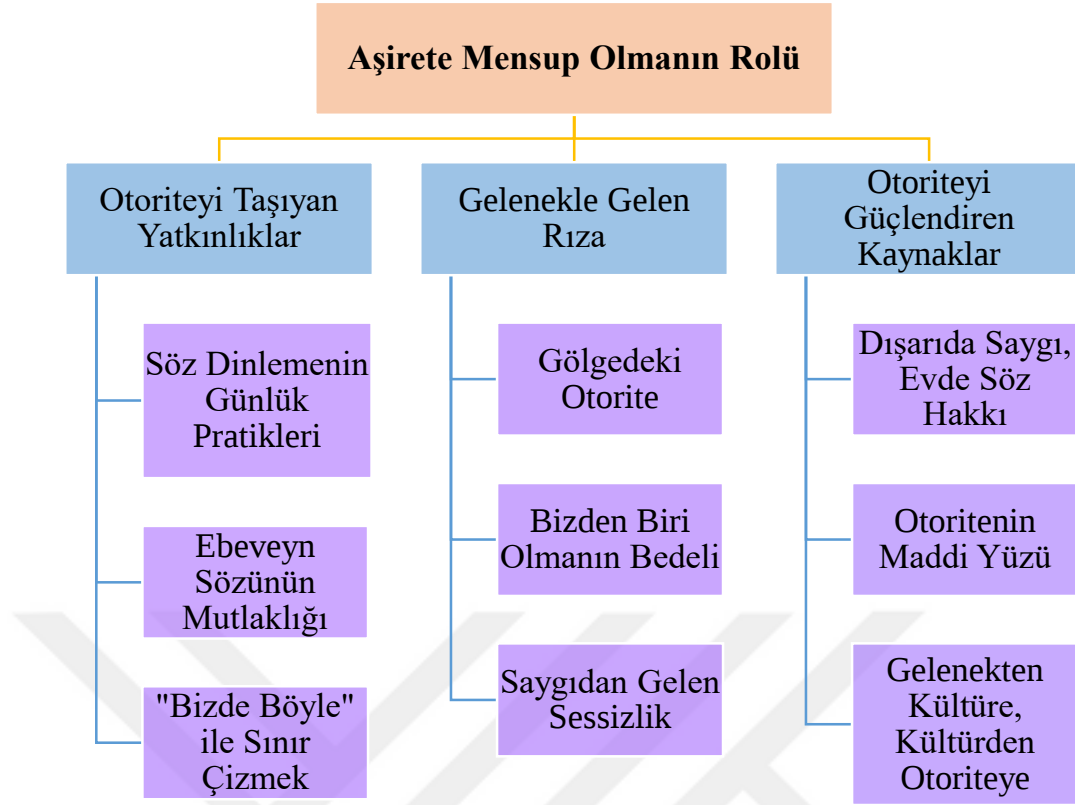
Şekil 7’de, araştırmada elde edilen bulguların genel yapısını ortaya koymaktadır. Görselde, aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerini nasıl şekillendirdiği, ebeveynlerin otoriteyi çocuklara hangi yollarla uyguladığı ve çocukların bu otoriteye

karşı geliştirdikleri farklı tutum ve davranış biçimleri sistematik olarak gösterilmektedir. Böylece, otoritenin aile içindeki işleyişinin yalnızca bireysel tercihlerden değil, aynı zamanda gelenek, kültürel değerler ve günlük yaşam pratiklerinden beslendiği açıkça görülmektedir.

4.1. Bir Aşirete Mensup Olmanın Aile İçi Otorite İlişkilerini Şekillendirme Rolü

Bu bölümde, bir aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerini nasıl şekillendirdiğine yönelik bulgular sunulmaktadır. Ailelerde otoritenin hangi yollarla kurulduğu, hangi pratikler aracılığıyla sürdürüldüğü ve hangi değerler üzerinden meşrulaştırıldığına dair veriler, üç ana başlık altında toplanmıştır. İlk olarak, “Otoriteyi Taşıyan Yatkınlıklar” başlığı altında, otoritenin günlük yaşam içerisinde nasıl kurulduğu ve sürdürüldüğüne dair bulgulara yer verilmektedir. İkinci olarak, “Gelenekle Gelen Rıza” başlığı altında, otoriteye karşı geliştirilen sessiz kabulleniş biçimleri, saygı göstergeleri ve kimliksel aidiyetle ilişkilenen tutumlar ele alınmaktadır. Son olarak, “Otoriteyi Güçlendiren Kaynaklar” başlığı altında, ebeveynlerin otoritesini destekleyen sosyal, kültürel ve ekonomik kaynakların aile içindeki etkilerine ilişkin bulgular sunulmaktadır. Birinci araştırma sorusuna yönelik bulgular Şekil-8’de diyagram olarak sunulmuştur.

Şekil 8. Aşirete mensup olmanın rolüne ilişkin bulgular

Bu diyagram, aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerini şekillendiren temel boyutlarını özetlemektedir. Otorite, bir yandan günlük pratikler ve ebeveyn sözünün mutlaklığıyla taşınırken, diğer yandan geleneksel değerler aracılığıyla sessiz bir kabulleniş ve aidiyet üzerinden meşrulaştırılmaktadır. Ayrıca, sosyal saygınlık, ekonomik imkânlar ve kültürel aktarım gibi kaynaklar ebeveyn otoritesini destekleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

4.1.1. Otoriteyi Taşıyan Yatkınlıklar

Aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerini şekillendirme rolüne ilişkin bulguların ele alındığı bu bölümde, ailelerde otoritenin çocuklara hangi yatkınlıklar aracılığıyla ve nasıl gündelik pratikler içinde aktarıldığına ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler, çocukların ebeveyn otoritesine itaat etme biçimlerinin, bu ilişki içinde nasıl yerleşik bir davranış örüntüsü olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca, ebeveyn sözünün sorgulanmadan kabul edildiği ve aile içinde otoritenin çoğunlukla bu mutlaklık üzerinden kurulduğu durumlar dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, ailelerin kuralları gerekçelendirmek yerine “bizde böyle” şeklinde ifade ettikleri kalıplarla çocuklara sınır çizdikleri görülmüştür. Bu bulgular, sırasıyla “Söz Dinlemenin Günlük Pratikleri”, “Ebeveyn Sözünün Mutlaklığı” ve “Bizde

Böyle’ İle Sınır Çizmek” alt başlıkları altında ele alınacaktır. Otoriteyi taşıyan yatkinlıkların aile içindeki yansımaları Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4
Otoriteyi taşıyan yatkinlıkların alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Söz Dinlemenin Pratikleri	Uyum davranışı – çocuğun anlık, tepkisiz uyumu	Sessizleşme, oturuş değiştirme, söyleneni sorgulamadan yapma	Babalarını daha çok dinliyorlar. Biraz hem çok sevdiklerinden midir nedir bilmiyorum çekiniyorlar da. (Üçüncü aile anne)
Ebeveyn Sözünün Mutlaklığı	Ebeveyn sözünün sorgusuzca kabulü ve meşruiyeti	‘Son sözü ben söylerim’, ‘Kural bir tanedir’, ailedeki rol hiyerarşisi	Ben son sözü söyledikten sonra çok bir direnç olmuyor. (Birinci aile baba)
“Bizde Böyle” ile Sınır Çizmek	Kalıplaşmış, açıklanmayan kurallar aracılığıyla sınır koyma	‘Bizde böyle yapılmaz’, ‘Herkes evde olmalı’, ‘Yapılmaz çünkü öyle gördük’ gibi gerekçesiz ifadeler	Akşam yemeği mevzusu o kırmızı çizgiydi. Herkes evde olmak zorundaydı akşam yemeğinde. (Birinci aile baba)

Tablo 4’te görüldüğü üzere, otoritenin çocuklara aktarımı çoğunlukla sorgulanmadan yerine getirilen davranışlar ve kalıplaşmış ifadeler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çocukların sessizleşerek veya doğrudan uyum göstererek ebeveyn sözünü kabul etmesi, aile içindeki otoritenin mutlak bir şekilde işlediğini göstermektedir. Ayrıca “bizde böyle” gibi ifadeler, otoritenin açıklama yapılmadan içselleştirildiğini ve çocukların sınırları bu söylemler üzerinden öğrendiğini ortaya koymaktadır.

4.1.1.1. Söz Dinlemenin Günlük Pratikleri

Ailede otoriteyi taşıyan yatkinlıkların ilki, çocukların söz dinleme biçimleri günlük yaşamın farklı anlarında belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Görüşmeler ve ev

ziyaretlerinden elde edilen bulgular, çocukların özellikle babalarına karşı gösterdikleri söz dinleme davranışlarının aile içinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bazı ailelerde, çocukların babalarının eve girişiyle birlikte aniden sessizleşmeleri, oturuşlarını değiştirmeleri veya konuşma tarzlarını gözden geçirmeleri dikkat çekmiştir. Örneğin bir gözlemde, kız çocuğu babası odaya girer girmez oturuşunu düzeltmiş ve daha resmî bir şekilde konuşmaya başlamıştır. Oyun sırasında dahi çocukların bu tutumlarını sürdürdüğü görülmüştür.

Bazı durumlarda, babalar oyun sırasında dahi çocuklarının davranışlarını yönlendirmektedir. Aile 3'e yapılan bir ziyarette tüm aile üyelerinin katıldığı korsan oyununda, baba büyük kız çocuğunun verdiği cevabı beğenmemiş ve hamlesini nasıl yapması gerektiğini söyleyerek yönlendirmiştir. Çocuk, herhangi bir karşılık vermeksizin babasının söylediğini uygulamıştır. Bu durum, otoritenin yalnızca kurallar ve yasaklar üzerinden değil, gündelik etkileşimlerde de belirleyici olduğunu göstermektedir.

Ebeveynler, bu tür söz dinleme davranışlarının kendi yetiştikleri ailelerde de benzer biçimde var olduğunu ifade etmiştir. Birinci ailenin babası, "O yüzden öyle kimse kafasına göre hareket edemez. Benim diğer kardeşlerimde de bu böyledir. Herkeste bir disiplin vardır yani," sözleriyle ev içinde belirli bir düzenin hâkim olduğunu dile getirmiştir. Üçüncü ailenin annesi ise çocuklarının babalarına karşı daha çekingen ve dikkatli olduklarını, bunun hem babalarını daha az görmelerinden hem de onlara duyulan saygıdan kaynaklandığını ifade etmiştir: "Babalarını daha çok dinliyorlar. Biraz hem çok sevdiklerinden midir nedir bilmiyorum çekiniyorlar da." Bu ifadeler, çocukların otorite figürlerine karşı geliştirdikleri tutumların hem duygusal bağlardan hem de sosyal öğrenmeden beslendiğini göstermektedir.

Bazı anneler, babanın evde daha sert bir tutum sergilemesini özellikle desteklediklerini belirtmiştir. Birinci ailenin annesi, "Çocuklar yani Turgay'dan daha korkuyor. Mesela babadır ya. Ben öyle istiyorum. Yani Turgay'a da söylüyorum. Çocuklar sana tepki daha versin yani. Turgay, her gün beni görüyorlar ama seni görmüyorlar. Sen daha sert ol," sözleriyle bu tercihini açıklamıştır. Bazı babalar ise bu söz dinleme eğilimini net sınırlar koyarak pekiştirmektedir. Birinci ailenin babası, "Benden habersiz dışarı çıkamaz. Hani şeyse... İlkellikse ilkellik yani benden habersiz dışarı çıkamaz," sözleriyle çocuklarının kendi denetimi dışında hareket etmelerine izin vermediğini ifade etmiştir. Bu örnekler, otoritenin hem ebeveynlerin bilinçli tercihlerinden hem de aile içindeki konumlarından güç aldığını ortaya koymaktadır.

4.1.1.2. Ebeveyn Sözü'nün Mutlaklığı

Araştırmanın ikinci sorusu, aşirete mensup ailelerde ebeveyn ile çocuk arasındaki otorite ilişkisinin hangi yollarla kurulduğunu ve sürdürüldüğünü anlamaya yöneliktir. Bulgular, aile içindeki otoritenin çoğu zaman gündelik pratikler, kurallar ve ebeveyn tutumları aracılığıyla inşa edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, otoriteyi taşıyan yatkınlıkların ikinci boyutunu ebeveyn sözü'nün sorgulanmadan kabul edilmesi oluşturmaktadır. Görüşmelerde birçok ebeveyn, çocukların çoğu zaman verilen kararları tartışmaksızın yerine getirdiklerini ve ev içi düzenin bu şekilde korunduğunu dile getirmiştir. Birinci ailenin babası, “Mesela biraz ses tonumdan mıdır, baba figürüne saygısından mıdır bilmiyorum. Hani ben son sözü söyledikten sonra çok bir direnç olmuyor,” sözleriyle evde kendisinin nihai karar mercii olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde beşinci ailenin babası, “Yani genelde anne müdahale ediyor ya da ben... Yani biz bir karar veriyoruz,” diyerek, kararların ortak alınsa da çocuklar açısından kesinlik taşıdığını vurgulamıştır. Bu durum, ev içinde otoritenin net bir biçimde ebeveynlerde toplandığını ortaya koymaktadır.

Bazı ebeveynler, kuralların ev içinde değişmez olduğunu ve çocukların bu sınırlara riayet ettiğini özellikle belirtmiştir. İkinci ailenin annesi, “Eve geldiğimizde kurallar harfiyen yerine getirilir. Ya da biz bir misafirlikteysek asla beni üzmezler. Asla söylenenin aksini yapmazlar,” sözleriyle, ailedeki üç çocuğun söyleneni sorgulamadan uyguladığını aktarmıştır. Üçüncü ailenin babası da “Tabii ki benim evin içinde bir otoritem var. Bunlar sizin evinizde esneyecek, bizim evimizde tekrar sertleşecek diye bir şey yok. Kural bir tanedir, doğru bir tanedir benim hayatımda. Bu şekilde diyorum ki yani esnetmeyin,” sözleriyle kuralların esnekliğe kapalı ve sabit olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Bu ifadeler, aile içinde otoritenin sürekliliğini sağlayan katı bir düzenin varlığına işaret etmektedir.

Bazı bulgular, sözü'nün mutlaklığına yalnızca çocukların değil, diğer aile büyüklerinin de karışmadığını göstermektedir. Üçüncü ailenin babası, “Ben kayıinvalidem veya babam veya annem benim çocuklarım üzerinde bir tasarrufta bulunamazlar,” sözleriyle aile içindeki kararların yalnızca baba tarafından alınabileceğini ifade etmiştir. Bu yaklaşım, geniş aile ilişkilerinde dahi babanın karar gücünü koruma amacını ortaya koymaktadır. Böylece otoritenin, sadece çekirdek aile sınırlarında değil, daha geniş hiyerarşik ilişkilerde de devam ettiği anlaşılmaktadır.

Katılımcı ifadeleri, otoritenin yalnızca çocuklar üzerinde değil, aynı zamanda aile içi hiyerarşideki eşleri ve geniş ailedeki diğer bireyler üzerinde de etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Üçüncü ailenin babası, “Benim büyük kardeşlerim bana saygılı olmayı tercih ederler. Belki benim hakkımdan gelemeyeceklerini düşünerek, belki de benim güçlü olduğumu düşünerek aile içerisinde,” sözleriyle kendi sözünün ailedeki ağırlığını tanımlamıştır. Bu durum, otoritenin ailedeki tüm bireylerin davranışlarını şekillendiren bir unsur olduğunu göstermektedir. Aile içi hiyerarşinin yalnızca ebeveyn-çocuk ilişkisiyle sınırlı kalmadığı, kuşaklar arası ilişkilerde de geçerli olduğu görülmektedir.

Çocukluk deneyimlerine dayanan anlatımlar, otoritenin nasıl öğrenildiğine ve benimsendiğine ışık tutmuştur. Dördüncü ailenin babası, “Baba oğul ilişkisinden ziyade hani bir alt üst ilişkimiz vardı. Bizim ailedeki o otorite biraz gözlemleyerek yani biraz bu anlatımdan veya tavsiyelerden veyahut telkinlerden ziyade biraz gözlemleyerek yani o aile hiyerarşisini öğreniyorduk,” sözleriyle hiyerarşinin nasıl aktarılıp içselleştirildiğini açıklamıştır. Dördüncü ailenin annesi de “Babam çok mükemmeliyetçi bir adamdı ve ben böyle bir ailede yetiştim. Aşırı disiplinli ve kuralcıydı,” sözleriyle kendi yetiştiği aile yapısını tanımlamıştır. Bu geçmiş deneyimler, günümüzdeki ebeveynlik pratiklerini doğrudan etkilemektedir.

Bazı katılımcılar, evdeki otoritenin kişiliklerini nasıl şekillendirdiğini de vurgulamıştır. Dördüncü ailenin annesi, “Babam bir yandan baskı yapardı, annem bir yandan bizi rahatlatırdı... Babamın yanında başka bir kişilikteydim, annemin yanında başka bir kişiliğe bürünüyordum,” sözleriyle farklı otorite figürlerinin kendisinde yarattığı etkiyi ifade etmiştir. Beşinci ailenin annesi ise, “Bizim ailede genelde ataerkil bir ailemiz vardı. Yani söz tamamen babaya aitti. Ta ki çocuklar büyüyene kadar... Biz büyüdükten sonra, annemin arkasına durduktan sonra tamamen roller değişti. Şu anda da annem otorite evde,” sözleriyle aile içi otorite yapısının dönüşümünü açıklamıştır. Bu dönüşüm, aile dinamiklerinin zaman içinde değişebileceğini ortaya koymaktadır.

4.1.1.3. “Bizde Böyle” ile Sınır Çizmek

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn ile çocuk arasındaki otorite ilişkisinin nasıl kurulduğunu ve sürdürüldüğünü inceleyen bulgular, ailede otoriteyi taşıyan yatkınlıklardan üçüncüsünün belirli kuralların gerekçelendirilmeden, kalıplaşmış ifadelerle (“bizde böyle yapılır / yapılmaz”) aktarılması olduğunu göstermektedir. Görüşmeler ve gözlemler, bu tür kuralların çoğu zaman açıklama yapılmaksızın

iletildiğini ve çocuklar tarafından doğal bir düzenin parçası olarak kabul edildiğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede sınır çizme beş farklı yapıda kendini göstermektedir: gündelik rutin ve zaman-mekân kurallarıyla ortak sorumluluk, doğrudan yönlendirme ve ahlaki çerçeve, saygının kural olarak işletilmesi, eşler arası mutabakat ve toplumsal ilişkilere uzanan kurallar ile uygulama biçimi, esneklik ve kuşaklararası aktarım.

İlk olarak, bazı ailelerde yemek vakitleri ve evde olma saatleri “kırmızı çizgi” olarak tanımlanmakta, düzen bu sabit kurallarla sürdürülmektedir. Beşinci ailenin babası, köken ailesindeki pratiği “Akşam yemeği mevzusu o kırmızı çizgiydi. Herkes evde olmak zorundaydı akşam yemeğinde... kahvaltıyı hep beraber yapardık” sözleriyle anlatmış; çekirdek ailede de “Daha önce de. Yani yemekten önce herkes evde olmalı” ve “Kimse kafasına göre dışarıda kalamaz. Herkes bu eve gelmek zorunda” ifadeleriyle aynı sınırların sürdürüldüğünü belirtmiştir. İkinci ailenin annesi ise bu çerçevenin ortak sorumluluk boyutunu, “En çok önemsendiğim yemeği beraber yemek... herkesin kendi sofradan tabağını alıp en azından tezgâha koyabilmesi. Bu en küçüğünden en büyüğüne. Hepsi için geçerli” sözleriyle somutlaştırmıştır.

İkinci olarak, bazı ebeveynler kuralları çocukların davranışlarını biçimlendirmek için doğrudan yönlendirme ve ahlaki karşılaştırmalarla iletmektedir. Birinci ailenin annesi, “Diyorum mesela bu şeyler yasaktır bak yani. Falan filan bak nasıl yapıyorlar. Biz ne konuşuyoruz onlara. Arkasına bak nasıldır mesela. Terbiye yoktur. Sen de öyle yapma. Ve diyor tamam” sözleriyle, kuralların yalnızca bir davranış normu değil, aynı zamanda ahlaki bir sınır olarak sunulduğunu ifade etmiştir.

Üçüncü olarak, bazı babalar saygıyı açık bir kurala dönüştürerek sınır çizme biçimini tanımlamaktadır. Üçüncü ailenin babası, “Ben çocuklarıma ve eşime karşı çok saygılıyım. Aynı saygıyı da onlardan beklerim. Saygının kısa bir cevabı var. Ben üç kelime konuşuyorsam onlar da üç kelime konuşur. Konuşması gerekir. Yani dördüncüyü konuşmaması gerekir. Eğer bir şey yoksa yoktur, varsa vardır” sözleriyle bu anlayışı ortaya koymuştur. Bu tür beklentiler hem sınır çizme biçimini hem de karşılıklı ilişkilerdeki kural temelli dengeyi göstermektedir.

Dördüncü olarak, kurallar yalnızca ebeveyn-çocuk ilişkisini değil, eşler arasındaki ilişkiyi ve dışarıyla kurulan teması da düzenlemektedir. İkinci ailenin babası, “Ben eşimin koymuş olduğu kurallara da saygı duyuyorum. Çünkü onun da benim gibi yaşamışlığı var” diyerek ev içi karşılıklı mutabakata vurgu yapmıştır. Üçüncü ailenin babası ise kuralların toplumsal ilişkilerdeki yerini, “İnsanlara kendine bir faydanın olabilmesi için bu kurallara uyman gerekiyor” sözleriyle ifade etmiştir.

Beşinci olarak, kuralların uygulanma biçimleri, esneklik düzeyi ve kuşaklararası aktarımı da sınır çizmenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bazı aileler kuralları yumuşak uyarı ve rehberlik yoluyla uygular. Dördüncü ailenin babası, “Sert ve radikal bir şekilde de onu uyarıyorum. Sadece ilk başta uyarıyorum yapmasını istemediğim şeyi söylüyorum” sözleriyle çocuklara kuralları dayatmak yerine rehberlik etmeyi tercih ettiğini ifade etmiştir. Kurallar kimi bağlamlarda esnetilse de temel sınır korunur. Beşinci ailenin annesi, “Hepimizin evde olma kuralı geçerli değildi. Çünkü bazımız okuyorduk, bazımız çalışıyordu. O kural geçerli değildi. Ama eve belli bir saatten sonra gelmemiz tepkiye yol açıyordu” sözleriyle koşullu uygulamayı anlatmıştır. Bununla birlikte kurallar dış temsil ve aile geçmişiyle de bağ kurar. Beşinci ailenin babası, “Büyük bir ailede olunca insan kendi hareketlerine, davranışlarına dışarıda olsun dikkat etmesi gerekiyor. Biz öyle büyüdük” derken, yine aynı katılımcı “Ondan beklediğim kurallar ve her zaman da onu uyarıyoruz yani her bu konularda. Ödev olsun, yemek olsun, saygı olsun. Eşim de mesela eşimden beklediğim aileme karşı saygısı. Ben ailemi nasıl görüyorsam, benim babam neyse onun için de aynı olmasını isterim” sözleriyle aktarım ve beklentiye vurgu yapmıştır. Bazı katılımcılar ise kuralların eksikliğini bir problem olarak değerlendirmiştir. Üçüncü ailenin babası, “O yüzden evin içine kural konulmadı bizde... yanlış olduğunu düşünüyorum çünkü... sağlam ilkelere dayalı... bazı norm ve kuralları olması gerekirdi” derken, “Tamam çocuklar için belirli kurallar, belirli ilkeler ve belirli normlar koyulması elzem bir konudur... ama en önemli faktör yine çocukların bu kurallara uyum sağlaması” sözleriyle uyumun önemini vurgulamıştır.

4.1.2. Gelenekle Gelen Rıza

Aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerindeki rolünü ortaya koyan bulgulardan ikincisi, çocukların otorite karşısındaki sessiz kabulleniş biçimlerine ilişkindir. Bu bölümde, otoritenin açık bir şekilde ifade edilmediği durumlarda dahi çocuklar tarafından nasıl kabul edildiği; aidiyet duygusunun çocuklar üzerindeki etkisiyle şekillenen kimliklenme süreçleri ve saygı kavramı üzerinden kurulan sessiz rıza halleri ele alınmaktadır. Görüşmelerde, bazı ebeveynlerin sözlü bir yönlendirme yapmaksızın otoriteyi sürdürebildiği; çocukların aşiret aidiyetine dayalı roller nedeniyle belirli davranış kalıplarını benimsediği ve büyüklerine duydukları saygı nedeniyle sessiz kalmayı tercih ettikleri durumlar gözlemlenmiştir. Bu bulgular, sırasıyla Gölgedeki Otorite, Bizden Biri Olmanın Bedeli ve Saygıdan Gelen Sessizlik alt başlıkları altında

sunulacaktır. Gelenekle gelen rızanın alt boyurlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo 5
Gelenekle gelen rızanın alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı (Katılımcı)
Gölgedeki Otorite	Otoritenin fiziksel zorlamadan çok, telkin ve ima yoluyla kurulması	Sözsüz iletişim, bakışla denetim, dolaylı yönlendirme	“Ortamda bir gürültü varsa bile kendi çocuklarımla sadece bakışmamız bile yeter.” (İkinci aile anne)
Bizden Biri Olmanın Bedeli	Ait olunan yapıya göre kimliğin şekillendirilmesi, bireysel tercihler yerine kolektif normların dayatılması	Aile geleneğinin devamı için çocuklara konan görünmez sınırlar	“Beraber bir arada kalmalarını isterim. Belki biz de bu tarz yetiştik. Bunları da bekliyoruz onlardan.” (İkinci aile baba)
Saygıdan Gelen Sessizlik	Saygı söylemi altında çocukların sessizliğe yönlendirilmesi	Sessizlikle iletişim, karşılıklı konuşma sınırı, davranışla saygı gösterme	“Ben üç kelime konuşuyorsam onlar da üç kelime konuşur. Konuşması gerekir.” (Üçüncü aile baba)

Tablo 5, ailelerde otoritenin çoğu zaman doğrudan zorlamadan ziyade telkin, ima ve kolektif normlar aracılığıyla kurulduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların bakışlarla denetlenmesi, aile yapısına uyum göstermelerinin beklenmesi ve saygı söylemi altında sessizliğe yönlendirilmeleri bu durumu somutlaştırmaktadır. Bu bulgular, otoritenin geleneksel değerler ve kültürel kalıplar üzerinden yeniden üretildiğini göstermektedir.

4.1.2.1. Gölgedeki Otorite

Gelenekle gelen rızanın bir boyutu olarak, ailede otoritenin açıkça ifade edilmeden sürdürüldüğü durumlar dikkat çekmektedir. Görünmeyen otorite, çoğu zaman söze dökülmeden, gündelik yaşamın farklı alanlarında yeniden üretilmekte ve çocuklar tarafından sorgulanmadan benimsenmektedir. Bu bulgular, aile içindeki otorite ilişkilerinin yalnızca doğrudan kurallar veya cezalarla değil, aynı zamanda gündelik

temsiller, mekânsal düzenlemeler, oyun pratikleri ve toplumsal aidiyetler üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu çerçevede görünmeyen otoritenin farklı boyutları belirlenmiştir.

Birincisi, dijital temsiller aile üyelerinin rollerine dair ipuçları sunmaktadır. Sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarında annelerin genellikle çocuklarıyla birlikte ya da yalnızca çocuklarının fotoğraflarını profil resmi yaptığı; babaların ise çoğunlukla kendi fotoğraflarını, işle ilgili görselleri veya hiçbir görseli tercih etmediği gözlemlenmiştir. Bu durum, kadınların aile içinde bakım ve çocukla özdeşleştirilirken, erkeklerin kamusal alanla ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır.

İkincisi, ev içindeki mekânsal düzenlemeler görünmeyen otoritenin işleyişini açığa çıkarmaktadır. Bir çocuk, “Misafir geldiğinde babam salonda oturup çerez yer, annem mutfakta olur, biz de odamızda oynarız” (Elif) sözleriyle mekânların ayrışmasını aktarmıştır. Annenin hizmet alanında, babanın otoriteyi temsil eden merkezî alanda ve çocukların edilgen bir alanda konumlanması, hiyerarşinin çocuklar tarafından olağan kabul edilmesine işaret etmektedir.

Üçüncüsü, temsili oyunlar otoritenin yeniden üretildiği alanlardan biridir. Araştırmacının “Yemeği salondaki masaya götürelim” önerisine bir çocuğun “Hayır, annem bizim sadece mutfakta yemek yememize izin verir” (Yusuf) demesi, ardından başka bir çocuğun “Çünkü biz hep yere dökeriz” (Melek) sözleriyle gerekçeyi açıklaması bu duruma örnektir. Bir piknik canlandırmasında “Bulaşıkları kim yıkıyor?” sorusuna verilen yanıt da benzer biçimde anneye yüklenmiş, birinci ailenin babası “Zaten ben de mangalı yapıyorum, yoruluyorum, sonra uzanıyorum” diyerek kendi rolünü sınırlı bir katkıyla tanımlamıştır. Anne ve çocukların bu sözlere sessizce baş sallayarak karşılık vermesi, bu düzenin sorgulanmadan kabul edildiğini göstermektedir. Ayrıca, temsili oyunlarda Şekil 8’de görüldüğü üzere annenin yeşil ahşap figürle ayakta yemek

hazırladığı, baba ve çocukların ise masada oturur şekilde konumlandırıldığı sahne, ev içi rollerin çocuklar tarafından nasıl yeniden üretildiğini yansıtmaktadır.

Dördüncüsü, aidiyet ve kuşaklararası sorumluluk görünmeyen otoritenin güçlü boyutlarından biridir. Dördüncü ailenin babası, “Şu anda bile hal ve hareketlerimizi,

Şekil 9. Bloklarla ev inşası etkinliğinden örnek

toplum içerisindeki davranışlarımızı, ticaretimizi, aile ilişkilerimizi, dışarıdaki hatta akrabalık ilişkilerimizi bile dizayn eden, sen bunun oğlusun, sen şunun torunusun, sen şu familiadansın” sözleriyle aidiyetin birey davranışlarını sınırlandırıcı yönüne işaret etmiştir. Aynı katılımcı, “Silsile sorumluluk getiriyor. Çocuklarımda bu diyorum ya hani bazen hani gençlik çağında özellikle hani bir insan birazcık hovarda olmak istiyor onu bile olamıyorduk” sözleriyle aidiyetin gençlik döneminde dahi kişisel tercihleri kısıtladığını ifade etmiştir. Benzer biçimde, üçüncü ailenin babası “Ben daha 11 yaşında bir çocuğum, benim arkamdan gelebilecek tek erkek evladım sensin derdi bana. Benim yükümü, benim sorumluluğumu o zamandan arttırdı” sözleriyle çocuklukta yüklenen sorumlulukların etkisini aktarmıştır. Birinci ailenin babası ise, “Ben öyle görmedim. Yani

ben öyle görmediğim için kendim de öyle yapmayacağım... 12-1'den öteye gitmem yani. Dışarıda kalmam" ifadeleriyle, açık bir yasak olmaksızın kendi davranışlarını geçmiş deneyimlere göre sınırlandırıdığını belirtmiştir.

Beşincisi, toplumsal bakış ve cinsiyet rolleri görünmeyen otoritenin sınırlandırıcı gücünü ortaya koymaktadır. Dördüncü ailenin annesi, "Çalıştığım kurumda insanlar benimle korkuyorlardı... şunların gelini, ona yanaşırsak, evli bir kadın da ama yanlış anlaşıyoruz. Ya selam bile vermeyen erkek arkadaşlarım vardı ve ben çok üzülüyordum" sözleriyle kadın kimliğinin toplumsal beklentilerle sınırlandırıldığını dile getirmiştir. Aynı katılımcı, "Biri sizi bir yerde görmesin, adınız çıkmasın, şöyle olmasın, böyle olmasın. Bunu bize yaptılar. Çoğu zaman ailemi şöyle nitelendiriyorum. Bizi arada bıraktılar. Ne çok cahil kalabildik ne de çok modernleşebildik" sözleriyle toplumsal gözün birey üzerindeki baskısını aktarmıştır.

Altıncısı, itibari miras görünmeyen otoritenin kuşaklar arası devamlılığını sağlamaktadır. Dördüncü ailenin babası, "Yazılı bir kural değil. Ama ailenin içerisinde gözlemleyerek büyüdüğünüz zaman sizin bu toplumda o misyonunuz var ise veya bu devam ediyorsa dededen, oğuldan, torundan" sözleriyle kuralların açıkça söylenmeden aktarıldığını belirtmiştir. Aynı katılımcı, "Benim büyük abimin veya babamın zamanında babamı ismen de veya simayen de tanımayan belki Batman'da yoktu. İsmi en azından herkes bilirdi" sözleriyle geçmiş kuşakların sosyal tanınırlığının bugünkü bireyler üzerinde sorumluluk duygusu yarattığını ifade etmiştir.

4.1.2.2. Bizden Biri Olmanın Bedeli

Aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini anlamaya yönelik bulgulardan ikinci olan *Gelenekle Gelen Rıza*'nın alt boyutlarından biri, kuralların yalnızca davranışı yönlendirmekle kalmayıp kimlik gelişiminde belirleyici bir işlev üstlenmesidir. Çocukların, ait oldukları aile yapısının değerlerini içselleştirmeleri ve buna uygun biçimde davranmaları, kimliğin aile aidiyeti üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda kurallar, çocuklara belirli bir kişilik çerçevesi sunmakta ve onların konumlarını belirlemektedir. Birinci ailenin çocuğu Yasemin, "Ben yapabilirim çünkü benim ailem Batman'ın en büyük ailesi" sözleriyle kendine olan güvenini ailesinin toplumsal konumu üzerinden kurduğunu göstermiştir.

Kimliğin aile sınırlarının ötesinde, dış dünyadaki etkileşimlerle de şekillendiği görülmektedir. Çocukların okul gibi farklı ortamlarda da aile kimliğiyle tanımlanması,

bireysel kimlik oluşumunu sınırlamaktadır. Dördüncü ailenin annesi, “Biz ne kadar istemesek de okulda öğretmenleri çocukları ‘Ramanlıların çocuğu’ şeklinde tanımlıyor” sözleriyle, kimliğin yalnızca aile içinde değil, toplumsal etiketlemeler yoluyla da biçimlendiğini aktarmıştır.

Aile aidiyetinin çocukların dış dünyadaki davranışlarını ve kararlarını yönlendirdiği bulgular arasında yer almaktadır. Ailelerin, özerklik söylemine rağmen çocuklarının sosyal ilişkilerini ve tercihlerini belirli değerler çerçevesinde sınırlandığı görülmektedir. Bu etki, çocukların arkadaş seçimlerinden eğitim planlarına kadar uzanmaktadır. Üçüncü ailenin babası, “Ben daha 11 yaşında bir çocuğum, benim arkamdan gelebilecek tek erkek evladım sensin derdi bana” sözleriyle sorumluluk duygusunun nasıl küçük yaşlarda yüklendiğini dile getirmiştir.

Kimlik aktarımı, aile kurallarıyla doğrudan ilişkilendirilmiş ve çocukların kendi benliklerini bu sınırlar içinde tanımlamaları beklenmiştir. Üçüncü ailenin annesi, “Kim olduklarını da bilsinler zaten. Çünkü bazı kurallarımız var” sözleriyle kuralların kimliğin ayrılmaz parçası hâline getirildiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, dördüncü ailenin babası, “İstediğimiz olamadık veya istediğimizi bulamadık yani. İçimizdeki ben miyim yoksa ben babamın bir minyatür küçüğü müyüm? Bu ailenin bir ferdi olmak gibi bir zorunluluğum var mı? Hep hissettik” sözleriyle kimlik inşasının aile aidiyetinin gölgesinde biçimlendiğini ifade etmiştir.

Aidiyet, bireylere çeşitli imkânlar sağlarken aynı zamanda kısıtlayıcı yönleriyle de öne çıkmaktadır. Birinci ailenin babası, “Bir sıfır, iki sıfır, üç sıfır bazen önde başlıyorsun çevreye göre. Amca var, şu var, bu var. Giden vali şeyse yeni gelende hemen tanışlıyorsun. Yani bir şekilde bürokraside işini iktidar olmasan bile halledebiliyorsun” sözleriyle aşiret kimliğinin sunduğu avantajları dile getirmiş, ancak aynı zamanda “Benim çocuklarım ailesinin ismini kullanmasın” ifadesiyle bu görünürlüğün yeni kuşaklar için rahatsızlık yaratan bir yük olduğunu vurgulamıştır.

Bazı bulgular, aidiyetin çocukların toplumsal konumlarını belirlediği gibi bireysel çabalarını da gölgelediğini göstermektedir. Beşinci ailenin babası, “Ağanın torunudur, işte Hasan ağanın torunudur diye... Mesela babam normal bir vatandaş gibi, sıradan bir vatandaş gibi okulunuzu okuyun, başınızın çaresine bakın” sözleriyle hem aidiyetin yükünü hem de bireysel sorumluluk beklentisini ifade etmiştir. Aynı ailenin annesi ise, “Kim olduklarını da bilsinler zaten. Ona göre, ne bileyim, belki de arkadaş seçimini falan, buna göre belki ayarlayacaklar” sözleriyle kimlik aktarımında sosyal ilişkilerin nasıl belirleyici olduğunu aktarmıştır.

Kurallar, kimliğin oluşumunda ailelerin doğrudan başvurduğu araçlardan biri olmuştur. Üçüncü ailenin babası, “Çocuklar kurallara uyabileceklerini gösterip zaten belirli bir şahsiyete sahip olduklarını bize gösteriyorlar” sözleriyle kurallara uymanın kimlik göstergesi olarak algılandığını belirtmiştir. Aynı katılımcı, “Bu şahsiyetlere de dayatılması gereken kurallar vardır” sözleriyle, kuralların kimlik inşasındaki zorlayıcı boyutunu vurgulamıştır.

Kimliğin kuşaktan kuşağa aktarılan kurallar ve toplumsal gözetimle de pekiştirildiği görülmektedir. Dördüncü ailenin babası, “Yazılı bir kural değil ama... dededen, oğuldan, torundan” sözleriyle bu aktarımın sürekliliğini ortaya koymuştur. Dördüncü ailenin annesi ise, “Biri sizi bir yerde görmesin, adınız çıkmasın...” sözleriyle toplumun sürekli gözetiminin kimlik inşasında nasıl işlediğini aktarmıştır.

Bazı bulgular, aidiyetin bireysel motivasyonu gölgeleyebildiğini ortaya koymaktadır. Birinci ailenin babası, “Fazla bir özgüven oluyor ve hiçbiri okumuyor mesela, hiçbiri çalışmıyor” sözleriyle bu durumun sonuçlarına dikkat çekmiştir. Bu nedenle, aidiyetin bireyler için hem imkân hem de engel yaratan yönleri bulunmaktadır.

Geçmişten aktarılan toplumsal eşitsizlikler de kimlik inşasında sınırlandırıcı bir etki göstermektedir. Birinci ailenin babası, “Eskiden alıyorlardı kadınları, 9-10 yaşında... o kadına o evin karar mekanizmasını veremezsin” sözleriyle önceki kuşak kadınların yaşadığı yoksunlukları dile getirmiştir. Aynı katılımcının, “Ben çocuğumu demokratik bir ortamda yetiştirmek istiyorum” sözleri ise bu kalıpların yeniden üretilmesine karşı bir iradeyi yansıtmaktadır.

Son olarak, kimliğin aile değerleriyle birlikte sınıf bilinci ve güven hissi üzerinden de şekillendiği görülmektedir. Üçüncü ailenin babası, “Sınıf bilincine erişebilseler bu tarz hareketleri yapmazlar” sözleriyle davranışların yalnızca bireysel tercihlerden ibaret olmadığını vurgulamıştır. Aynı katılımcı, “Kendini güvende hissedebileceği bazı norm ve kuralları olması gerekirdi” sözleriyle kimliğin aile tarafından belirlenen güvenlik alanı içinde kurgulandığını aktarmıştır.

4.1.2.3. Saygıdan Gelen Sessizlik

Araştırma bulguları, aile içinde saygının çocuklara erken yaşlardan itibaren sistematik biçimde aktarıldığını ve bu aktarımın farklı yollarla sürdürüldüğünü göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri, saygının yalnızca bireysel bir değer olarak değil, aynı zamanda aile içi otoritenin temel dayanaklarından biri olarak işlev gördüğünü ortaya

koymaktadır. Bu aktarım, dört temel boyut altında incelenebilir: gündelik pratikler yoluyla öğrenme, sorgusuz kabul edilen sosyal normlar, örnek davranışlarla içselleştirme ve görünmez denetim mekanizmaları.

Birincisi, saygı çoğu zaman gündelik pratiklerin olağan bir parçası olarak öğretilmektedir. Bir baba, “Elin yüzün sofraya oturduğun zaman... temiz olması lazım zaten bu tür kurallar bizim rutinlerimizdir” sözleriyle bu değerlerin günlük alışkanlıklarla aktarıldığını belirtmiştir. Üçüncü ailenin annesi ise, “Çocukların büyükleriyle vakit geçirmesini çok istiyorum, büyüğünü küçüğünü bilsin yani” diyerek sosyal ilişkilerin öğrenme sürecindeki rolünü vurgulamıştır.

İkincisi, saygı ailede sorgusuz biçimde benimsenen bir norm olarak öne çıkmaktadır. Üçüncü ailenin babası, “Saygının kısa cevabı var... Ben üç kelime konuşuyorsam onlar da üç kelime konuşur” sözleriyle dengeyi açıklamış, ikinci ailenin babası ise “Saygı duyulması gerektiğini düşünüyorduk” diyerek bu değerın çocuklukta içselleştirilmiş olduğunu aktarmıştır.

Üçüncüsü, saygı yalnızca olumlu bir tutum olarak değil, aynı zamanda sosyal denetim aracı olarak işlev görmektedir. Birinci ailenin babası, “Bunun oğluyum derse tepkimi gösteririm. Sakın bir daha yapma, ayıptır” sözleriyle çocuğun hem kendi hem de ailesinin temsilcisi olduğunu vurgulamış; dördüncü ailenin babası ise, “Yazılı bir kural değil ama... sizin bu toplumda o misyonunuz var ise...” diyerek ailenin sosyal çevresindeki görünürlüğün çocukların davranışlarını belirlediğini ifade etmiştir.

Dördüncüsü, saygı çoğu zaman örnek davranışlarla ve görünmez denetim mekanizmalarıyla aktarılmaktadır. Birinci ailenin babası, “Biraz ahlaki şeyler üzerinde, prensipler üstünde biraz durarak çocukları yetiştirmeye çalışıyorum” diyerek örnek olma yolunu seçtiğini dile getirmiştir. İkinci ailenin annesi, “Hani ortamda bir gürültü varsa bile kendi çocuklarımla sadece bakışmamız bile” sözleriyle sessiz denetimi, üçüncü ailenin babası ise “Kızım senin için bunun doğru olduğunu düşünüyorum diye telkin ediyorum” sözleriyle sembolik yönlendirmeyi örneklendirmiştir.

Sonuç olarak, saygı ailelerde yalnızca bireyler arası ilişkileri değil, toplumla kurulan bağları da düzenleyen bir norm olarak işlev görmektedir. Bu norm, kuşaktan kuşağa aktarılarak çocukların ebeveyn otoritesini sorgulamadan benimsemelerine zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda, aile üyelerinin hem kendi davranışlarını hem de sosyal çevredeki temsiliyetlerini gözetmelerini sağlayarak otoritenin sürekliliğini güçlendirmektedir.

4.1.3. Otoriteyi Güçlendiren Kaynaklar

Aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerindeki rolü ortaya koyan bulguların üçüncüsü, ebeveynlerin sahip olduğu çeşitli kaynakların otorite üzerindeki belirleyici rolüdür. Bu bölümde, ebeveynlerin aile dışındaki saygın konumlarının ev içindeki söz hakkını nasıl etkilediği ve ekonomik olanakların, nesilden nesile aktarılan kültürel normların otoriteyi sürdürmede nasıl bir dayanak oluşturduğu bulgulara dayalı olarak ele alınmaktadır. Veri toplama sürecinde, özellikle babaların sosyal çevrede saygı gören bireyler olmalarının çocuklar üzerinde doğrudan bir etki yarattığı; maddi imkânların ise ebeveyn sözünün gücünü pekiştirdiği durumlara rastlanmıştır. Bu bulgular, sırasıyla Dışarıda Saygı, Evde Söz Hakkı, Otoritenin Maddi Yüzü ve Gelenekten Kültüre, Kültürden Otoriteye alt başlıkları altında sunulacaktır. Otoriteyi güçlendiren yatkınlıkların ailt boyutlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6
Otoriteyi güçlendiren kaynakların alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Dışarıda Saygı, Evde Söz Hakkı	Aile içi ve dışı ilişkilerde sosyal sermayenin belirleyiciliği	Toplumsal konumun davranışları yönlendirmesi ve sınırlandırması	“Babamız saygı görüyordu saygı duyuyordu insanlara aynı şekilde biz de haliyle insanlara saygı duyulması gerektiğini veya insanların bize saygı göstermesi gerektiğini düşünüyorduk.” (İkinci aile baba)

Otoritenin Ekonomik Yüzü	Ekonomik sınırlarla çocuklara değer aktarımı	Tüketim tercihlerinde yönlendirme, kaynak kullanımında disiplin	“Sepeti doldurunca hayır bu kadar alamazsın, işte bu kadar para var, bir parça tek alma hakkın var.” (Üçüncü aile anne)
Gelenekten Kültüre, Kültürden Otoriteye	Kültürel normların çocuklara aktarımı	Kültürel normlara göre günlük pratiklerin, ev içi kuralların şekillenmesi	“Yemeğe hep birlikte başlamalıyız, büyükleri beklemelisiniz” (Dördüncü aile anne)

Tablo 6’da görüldüğü üzere, aile içindeki otorite yalnızca ebeveynin bireysel kararlarından değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel kaynaklardan da beslenmektedir. Ailelerin toplumsal konumu çocukların ilişkilerini şekillendirirken, ekonomik kısıtlar değer aktarımında önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında, kültürel normlar günlük pratiklere yön vererek çocukların otoriteyi kabul biçimlerini pekiştirmektedir.

4.1.3.1. Dışarıda Saygı, Evde Söz Hakkı

Araştırmanın, bir aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı amaçlayan sorusuna yönelik bulgular, otoritenin yalnızca ev içi kurallardan değil, aynı zamanda sosyal çevreyle kurulan bağlardan ve geniş akrabalık ilişkilerinden de beslendiğini göstermektedir. Otoriteyi güçlendiren kaynaklar olarak karşımıza çıkan durumlardan ilki, bireylerin hem aile içinde hem de dış dünyada konumlarını belirlerken dayanabilecekleri sosyal destek ağları üzerinden açıklanmaktadır. akrabalık zincirleri ve geçmişten aktarılan ilişkiler aracılığıyla otoritenin nasıl güçlendirildiğini ve aile bireylerinin bu yapının içinde nasıl konumlandığı önem kazanmaktadır.

Geniş aile yapısında çocukların değerleri çoğunlukla gözlem yoluyla öğrendiklerini göstermektedir. Bu öğrenme süreci hem aile içindeki sorumluluk bilincini hem de dışarıda saygı görme ile ev içinde söz sahibi olma biçimlerini etkilemektedir. İkinci ailenin babası, “Yani biz de tabii o duyguyu hissediyorduk. Biz de şöyle bir gelenek yoktu mesela babamız otururdu oğlum siz şöylesiniz siz böylesiniz vs buna dikkat edin şunu yapın gibi değil de biz biraz o kalabalık ailenin içerisinde o rol modellerimiz büyürken biz onları izliyorduk zaten görüyorduk ne olduğunu biliyorduk ondan sonra

hissede biliyorduk aslında bizim de belli bir sorumluluğumuzun olduğunu hissedebiliyorduk çünkü babamız saygı görüyordu saygı duyuyordu insanlara aynı şekilde biz de haliyle insanlara saygı duyulması gerektiğini veya insanların bize saygı göstermesi gerektiğini düşünüyorduk” sözleriyle bu aktarım biçimini örneklendirmiştir.

Bazı katılımcılar, büyüdükleri geniş aile yapısının kendi çekirdek ailelerini kurarken sosyal uyumu kolaylaştırdığını vurgulamıştır. Bu durum, sosyal sermayenin yalnızca dışarıdan gelen bir avantaj değil, aynı zamanda aile içinde üretilen ve taşınan bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. İkinci ailenin babası, “Beraber bir arada kalmalarını isterim. Belki biz de bundan bu tarzı yetiştik. O yüzden. Bunları da bekliyoruz onlardan” sözleriyle geçmiş aile yaşamının bugünkü tutumlarına etkisini ifade etmiştir.

Elde edilen veriler, sosyal sermayenin çocuklara aktarımının da aileler için önemli bir gündem olduğunu göstermektedir. İkinci ailenin babası, “İlla uyulması gereken temel kurallar tabii bir defa birbirlerine ve ailesine saygılı olmasını istiyoruz. Yani onları zaten sevip saymasını istiyoruz” sözleriyle bu aktarımı belirli değerler üzerinden kurmaya çalıştığını belirtmiştir. Birinci ailenin babası ise, “Bunun oğluyum derse yani tepkimi gösteririm. Sakın derim bir daha yapma. Ayıptır, yakışmaz” sözleriyle aile dışındaki saygınlığın çocuklar aracılığıyla korunmak istendiğini vurgulamıştır.

Bazı ailelerde sosyal sermaye, yalnızca bireysel ilişkilerle değil, geçmişteki toplumsal konumlarla da bağlantılı biçimde inşa edilmektedir. Dördüncü ailenin annesi, “Genelde akraba evliliği vardı. Sağ olsun annem bizi bu cendereden çıkardı. Ben ve kardeşimi. Biz yabancıyla evlendik” sözleriyle kendi aile tarihindeki tercihlerin güncel sosyal konumlarına nasıl etki ettiğini ifade etmiştir. Beşinci ailenin babası ise, “Ondan da beklediğim aileme karşı saygısı, benim verdiğim kararlara karşı saygısı. Çünkü ben onun verdiği kararlara saygı duyuyorum, onun düşüncesine katılıyorum her zaman” sözleriyle aileye yönelik dışarıdan gösterilen saygının ev içindeki ilişkileri nasıl etkilediğini örneklemiştir.

Sosyal sermaye, her zaman bireyler için destekleyici bir kaynak işlevi görmemektedir. Bazı durumlarda, bireyler ait oldukları sosyal çevre nedeniyle görünmeyen ama etkili bir denetimle karşı karşıya kalmaktadır. Dördüncü ailenin annesi, “Çalıştığım kurumda insanlar benimle korkuyorlardı benimle konuşmaya. Şunların gelini, ona yanaşırsak, evli bir kadın da ama yanlış anlaşıyoruz. Ya selam bile vermeyen erkek arkadaşlarım vardı ve ben çok üzülüyordum” sözleriyle sosyal sermayenin kadın üzerindeki kısıtlayıcı etkisini açıkça ortaya koymuştur.

Benzer biçimde, dördüncü ailenin babası, “Şu anda bile hal ve hareketlerimizi, toplum içerisindeki davranışlarımızı, ticaretimizi, aile ilişkilerimizi, dışarıdaki hatta akrabalık ilişkilerimizi bile dizayn eden, sen bunun oğlusun, sen şunun torunusun, sen şu familiadansın sorumluluğu” sözleriyle aile kimliğinin gündelik davranışlara etkisini dile getirmiştir. Bu ifade, bireyin toplumsal konumunun, kendi tercihlerinden bağımsız olarak nasıl şekillendiğini ve belirli kalıplar içinde nasıl tutulduğunu göstermektedir. Aile ismi, bireyin davranış repertuarını doğrudan etkileyen bir unsur hâline gelmiştir.

Bazı katılımcılar, aile geçmişlerinden gelen sosyal itibara rağmen bireysel tercihlerinin bu yapılarla çeliştiğini belirtmiştir. Birinci ailenin babası, “Mesela benim babam TPAO'da düz bir işçiydi... Ama bana çok ters geliyor. İşte sen şunun oğlusun, şunu yapma” sözleriyle aile kimliğinden kaynaklanan beklentilerin kendisi için baskı yarattığını ifade etmiştir. Üçüncü ailenin babası ise, “Ben isterim ki çocuklarımın yükü de benim gibi olsun... Ağır olsun...” sözleriyle çocuklarının da kendisi gibi ağır sorumluluk taşımasını istediğini belirterek, sosyal sermayenin sadece özgürlük değil, yük de taşıyan bir yapı olduğunu göstermiştir.

Aynı zamanda, katılımcılar sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinde bu yapıların onları nasıl şekillendirdiğini de aktarmıştır. Üçüncü ailenin babası, “Benim oturup kalktığım arkadaşlarım benim ne konularda muzdarip olduğumu bildikleri için... beni doldurdular açıkçası” sözleriyle sosyal çevrenin birey üzerinde yönlendirici bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Dördüncü ailenin babası ise, “Toplumda saygılı olmak, saygın olmak... İnsanların bu toplumda anlaşmazlıklarında başvurduğu yerlerdir” sözleriyle bireyin aile geçmişi nedeniyle toplum içinde hakem rolüne itildiğini vurgulamıştır. Bu durum, kişinin kimliğini kendi isteğiyle değil, ait olduğu yapının beklentileriyle kurmasına neden olmaktadır.

4.1.3.2. Otoritenin Maddi Yüzü

Aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkileri şekillendirmesinde otoriteyi güçlendiren kaynaklardan ikincisi ekonomik ilişkileridir. Araştırma bulguları, ekonomik imkânların aile içi otoritenin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ailelerin çocuklara karşı tutumlarında maddi olanakların sınırları kadar, bu sınırların nasıl gerekçelendirildiği de belirleyici olmaktadır. Üçüncü ailenin annesi, “Sepeti doldurunca hayır bu kadar alamazsın, işte bu kadar para var, bir parça tek alma hakkın var. Ya da işte zararlı olduğu için almamalısın gibisinden” sözleriyle, market alışverişinde çocuklarına tek bir ürün alma hakkı tanıdığını ve bunu hem ekonomik durum hem de

ürünlerin zararlı olması gibi nedenlerle sınırlandırdığını ifade etmiştir. Bu yaklaşım, harcamalara dair kararların çocuklara açıklanarak uygulandığını ve böylece maddi sınırlamaların çocukların davranış dünyasında içselleştirilmesini sağladığını göstermektedir.

Bulgulara göre, ekonomik kararlar yalnızca günlük harcamalara değil, aynı zamanda çocuklara aktarılan değerlerin biçimlenmesine de hizmet etmektedir. Dördüncü ailenin annesi, bu sınırlamaların çocukların yalnızca tüketim alışkanlıklarını değil, değer yargılarını da şekillendirdiğini belirtmiştir. Böylece ekonomik kararlar, ahlaki ve toplumsal normlara da dayanak oluşturarak otoritenin doğal bir parçası hâline gelmektedir.

Bazı bulgular, ekonomik kaynakların kullanımında bireysel tercihlerden çok kolektif sorumlulukların ön plana çıktığını göstermektedir. Kaynakların aile üyelerinin ortak geleceği için değerlendirilmesi, bireylerin ekonomik kararlarını sınırlandıran bir çerçeve oluşturmaktadır. Birinci ailenin babası, “Ben de hani satıp hayatımı yaşayacağım bir param var... Ama yapmıyorum yani... Eğitimleri için, okulları için harcayacağız... Herkeste bir disiplin vardır yani” sözleriyle, aileden miras kalan mülkleri bireysel harcamalarda kullanmak yerine çocukların sermayeleri olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Sonuç olarak, ekonomik koşullar sadece maddi bir gerçeklik olarak değil, aynı zamanda çocuklara aktarılan değerlerin taşıyıcısı olarak işlev görmektedir. Maddi sınırlamalar, aile içinde otoritenin sınırlarını belirleyen ve bu sınırları çocuklara deneyimsel olarak öğreten araçlar hâline dönüşmektedir. Bu bulgular, otoritenin görünür ya da doğrudan olmayan biçimlerde nasıl kurulduğuna dair örnekler sunmaktadır.

4.1.3.3. Gelenekten Kültüre, Kültürden Otoriteye

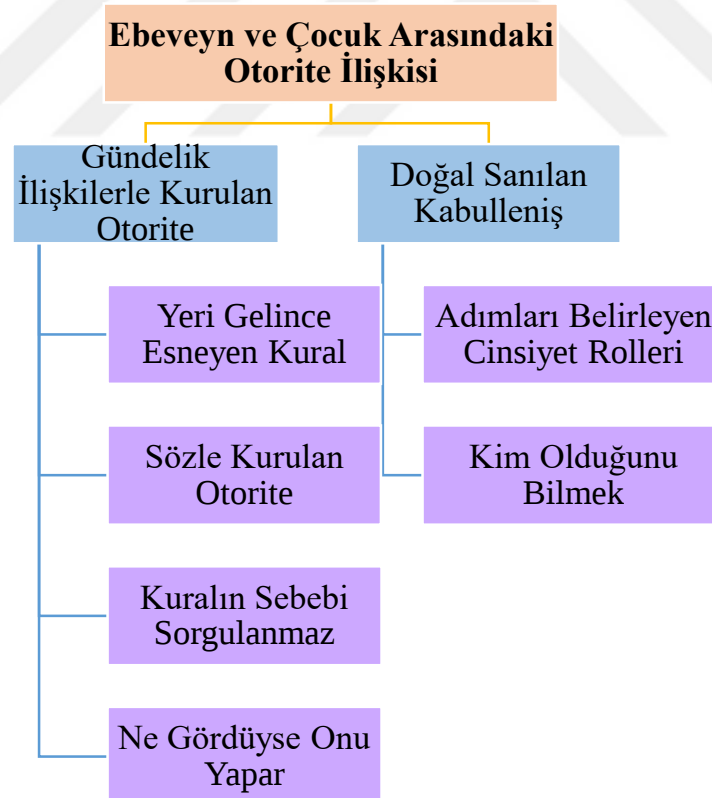
Aşirete mensup olmanın aile içi otorite ilişkilerinin şekillenmesindeki rolüne yönelik otoriteyi güçlendiren kaynaklardan üçüncü kültürel kaynaklar olarak karşımıza çıkar. Ebeveynlerin kendi yetişme biçimlerinden, aile büyüklerinden ve içinde bulundukları geleneksel yapıdan edindikleri kültürel birikim, aile içinde otoritenin meşrulaşmasında ve güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların davranışlarını yönlendiren bu birikim, yalnızca açık kurallarla değil, gündelik yaşam pratikleri, görgü kuralları ve kuşaktan kuşağa aktarılan ritüeller aracılığıyla sürdürülmektedir. Kuşaklar boyunca devam eden bu aktarım, çocukların hem toplumsal rollerini hem de aile içindeki konumlarını anlamlandırmalarına yardımcı olmakta, ebeveynlerin söz hakkını pekiştirmektedir.

Çocukların kültürel yapının şekillenmesinde rol oynayan, sorumluluk bilinci ve davranış kalıplarını büyük ölçüde gözlem ve deneyim yoluyla edindiklerini göstermektedir. Aile içinde rol modellerin varlığı, günlük yaşam pratikleri ve ebeveynlerin yetiştirme biçimlerinden aktardıkları tutumlar, çocukların kültürel birikimlerini şekillendirmektedir. İkinci ailenin babası, “O kalabalık ailenin içerisinde o rol modellerimiz büyürken biz onları izliyorduk zaten görüyorduk ne olduğunu biliyorduk ondan sonra hissedebiliyorduk aslında bizim de belli bir sorumluluğumuzun olduğunu hissedebiliyorduk” sözleriyle bu aktarımın çocuklarda sorumluluk bilinci oluşturmadaki etkisini dile getirmiştir. Benzer biçimde, üçüncü ailenin annesi, “Dede burada uzanıyor dede gelince kalk diyorum mesela ona. Ne bileyim ya da güzel otur etek giyinince falan hani dikkat et böyle şeylere biri gelince hoş geldin falan de nasılsınız işte onlar sana soru soracak cevapla diye” ifadeleriyle, gündelik yaşamda görgü kurallarının nasıl öğretildiğini ortaya koymuştur. Birinci ailenin annesi ise, “Ben nasıl büyüdüm, öyle çocuklarıma büyüteceğim” sözleriyle, kendi yetiştirme biçiminin ebeveynlik anlayışını doğrudan belirlediğini aktarmıştır.

Kültürel kaynakların aile içi otoritenin yeniden üretiminde önemli bir araç olarak işlediği yapılan gözlemlerde de dikkat çekici örnekler sunmaktadır. Günlük yaşam pratiklerinde aktarılan görgü kuralları ve ritüeller, aile içinde otoriteyi görünür kılmakta ve kuşaktan kuşağa aktarılan değerler üzerinden otorite ilişkilerini pekiştirmektedir. Dördüncü aileye gerçekleştirilen ikinci ziyarette, pazar günü kahvaltı hazırlıkları sırasında çocuklar sofradaki yiyeceklere uzandığında anne, “Yemeğe hep birlikte başlamalıyız, büyükleri beklemelisiniz” diyerek, aile içindeki hiyerarşiyi geleneksel bir görgü kuralı üzerinden ifade etmiştir. Benzer şekilde, birinci ailenin babası, düğün hikâyelerini aktarırken düğünlerinin mevlütlü yemek şeklinde yapıldığını ve müzikli eğlenceden uzak tutulduğunu belirtmiştir. Bu tercihin gerekçesini ise, “Bizim aile kalabalık biliyorsun, her yıl ya da her dönem cenaze oluyor, cenaze olunca da mecbur çalgısız oluyor düğünler, bu genelde böyle olmuştur. Yani bizim düğünler böyle” sözleriyle açıklamıştır. Bu örnekler, geniş aile yapısında yas sürecinin kültürel gerekliliklerinin bireylerin davranışlarını doğrudan şekillendirdiğini ve otoritenin sürdürülmesinde temel bir dayanak olarak işlediğini göstermektedir.

4.2. Aşirete Mensup Olan Bir Ailede Ebeveyn ve Çocuk Arasındaki Otorite İlişkisi

Araştırma bulguları, aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk otorite ilişkisinin gündelik yaşam pratikleri üzerinden kurulduğunu ve bu ilişkinin çoğunlukla sorgulanmadan sürdürüldüğünü göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarla kurduğu otorite, bir yandan kuralların zaman zaman esnetilmesi ve sözle yönlendirme yoluyla şekillenirken, diğer yandan bu kuralların nedeni açıklanmadan uygulanması ve çocukların gözlem yoluyla bu düzeni içselleştirmesiyle sürdürülmektedir. Ayrıca, çocukların aile içindeki konumları, cinsiyete bağlı rol beklentileriyle belirlenmekte ve bireylerin kim olduklarına dair vurgularla otoriteye yönelik tutumları yönlendirilmektedir. Bu bölümde, otoritenin nasıl gündelik pratiklerle kurulduğu ve çocukların bu otoriteye nasıl uyum sağladığı, katılımcıların ifadeleri, gözlemler ve doküman analizleri doğrultusunda, “Gündelik İlişkilerle Kurulan Otorite” ve “Doğal Sanılan Kabulleniş” başlıkları altında sunulacaktır. İkinci araştırma sorusuna yönelik bulgular Şekil 10’da diyagram olarak sunulmuştur.

Şekil 10. Ebeveyn ve çocuk arasındaki otorite ilişkisine yönelik bulgular

Bu diyagram, ebeveyn ve çocuk arasındaki otorite ilişkisinin iki temel boyutunu göstermektedir. Bir yandan gündelik pratiklerle kurulan otorite, kuralların esnetilmesi, sözlü yönlendirmeler ve sorgulanmadan uygulanan düzenlemeler üzerinden sürdürülmektedir. Diğer yandan, doğal kabul ettirilen toplumsal cinsiyet rolleri ve kimliğe dair beklentiler, çocukların otorite karşısında sorgulamadan kabullenişe yönelmelerine neden olmaktadır.

4.2.1. Gündelik İlişkilerle Kurulan Otorite

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin, gündelik etkileşimler ve çocukların sürekli tekrarlanan kurallarla karşılaşmaları yoluyla biçimlendiği görülmektedir. Ebeveynler, kimi zaman kuralları esneterek çocuklara belli bir hareket alanı tanımakta, kimi zaman ise yalnızca sözlü yönlendirmelerle otorite kurmaktadır. Bu ilişki biçiminde çocuklara iletilen kuralların nedenlerine dair açıklama yapılmaması dikkat çekmekte; çocuklar, çoğu zaman sorgulamadan bu kurallara uymaktadır. Ayrıca ebeveynlerin davranışları, çocuklar için bir model oluşturmakta ve çocukların otoriteye karşı tutumları büyük ölçüde gördüklerini tekrar etme üzerinden biçimlenmektedir. Bu bölümde, otoritenin gündelik pratikler aracılığıyla nasıl inşa edildiği, “Yeri Gelince Esneyen Kural”, “Sözle Kurulan Otorite”, “Kuralın Sebebi Sorgulanmaz” ve “Ne Gördüyse Onu Yapar” alt başlıkları altında ele alınacaktır. Gündelik ilişkilerle kurulan otoritenin alt boyutlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Gündelik ilişkilerle kurulan otoritenin alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Yeri Gelince Esneyen Kural	Kuralların bağlama göre esnetilmesi	Tatil, hastalık, misafirlik gibi durumlarda kuralların gevşetilmesi	“Normal bir günde ise kurallara uyması gerekiyor. Misafir varsa ben kuralları esnetebiliyorum...” (Beşinci aile baba)
Sözle Kurulan Otorite	İkna, açıklama ve empati yoluyla otorite inşası	Çocukla konuşma, fikir alma, neden-sonuç açıklamaları yapma	“İkna etme yoluna gidiyor. Öyle ağlayarak veya şirinlik yaparak değil, konuşarak söylüyor.” (İkinci aile baba)

Kuralın Sebebi Sorgulanmaz	Kurallar aracılığıyla disiplin ve sosyal norm aktarımı	Hijyen, dijital medya, aile içi roller gibi konularda sıkı kural koyma	“Temiz olmak lazım. Etrafını rahatsız etmeyecek şekilde temiz kokman lazım...” (Üçüncü aile baba)
Ne Gördüyse Onu Yapar	Ebeveynin davranışlarıyla örnek oluşturması	Gündelik davranışlar ve tutumlar yoluyla rol model olma	“Yalan söylersem o da söyler. Beni o durumda görmemesini sağlamak önemli.” (Birinci aile baba)

Tablo 7’de ailelerde otoritenin gündelik ilişkiler aracılığıyla nasıl kurulduğu görülmektedir. Kuralların kimi zaman bağlama göre esnetilmesi, kimi zaman ise sıkı bir biçimde uygulanması, çocuklara otoritenin değişen yüzünü göstermektedir. Bunun yanında, ebeveynlerin ikna ve açıklama yoluyla otorite kurmaları ile rol model davranışları çocukların uyum biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu bulgular, otoritenin yalnızca katı kurallar üzerinden değil, aynı zamanda gündelik yaşam pratikleri ve ebeveynin örnekliliği üzerinden sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır.

4.2.1.1. Yeri Gelince Esneyen Kural

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin somutlaştığı gündelik pratiklerden ilki, yeri geldiğinde esneyebilen kurallar olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma bulguları, kuralların sabit ve değişmez olmadığını, belirli durumlarda esnetilebildiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynler, çocuklarının yaşları, ihtiyaçları ve sosyal ortamları dikkate alınarak kuralları yumuşattıklarını belirtmiştir. Beşinci ailenin babası, “Normal bir günde ise kurallara uyması gerekiyor. Misafir varsa ben kuralları esnetebiliyorum veya bir misafirliğe gittiğimizde kuralları esnetebiliyorum, tatil olduğunda kuralları esnetebiliyorum” sözleriyle bu durumu aktarmıştır.

Kuralların esnetilmesi çoğunlukla belli gerekçelerle sınırlı tutulmaktadır. Çocukların hastalanması bu durumlara örnek olarak dile getirilmiştir. Beşinci ailenin annesi, “Yasemin mesela... hastalandığında onu biraz daha sakinleştirebilmek için kurallarımız değişiyor” derken, dördüncü ailenin annesi, “Esnetirim, evet esnetirim. Hastalık durumlarında ekseriyet yani sıkmam onları” ifadesiyle benzer bir yaklaşımı paylaşmıştır.

Sosyal ortamlarda da kurallar bağlama göre değiştirilmektedir. Üçüncü ailenin annesi, “Tatildeyken çok şey yapmıyorum. Serbest bırakıyorum zaten onları da. Ama hani bir yere gidince oradaki kurallara da uymalarını istiyorum mesela. Atıyorum oyuncak oynadığı şeyler gittiğimiz evde toplansınlar istiyorum” sözleriyle bu esnekliği açıklamıştır. Aynı katılımcı, “Misafir gelince de maalesef esnek davranmak zorunda kalıyorum bazen” diyerek sosyal ortamlarda farklı bir uygulamaya gittiklerini dile getirmiştir. Birinci ailenin babası ise, “Bir yere gittiğimizde telefon konusunda bir esneklik oluyor. Telefon veriyoruz onlara, sussunlar biz de rahat edelim diye” sözleriyle bu esnekliği örneklendirmiştir.

Kuralların esnetilmesi kimi zaman çocukların taleplerine bağlı pazarlıklarla gerçekleşmektedir. Beşinci ailenin annesi, “Şunu alırsam... Mesela istemiş olduğu bir makyaj seti vardı, onu alırsan abur cuburumdan biraz kısarım. Ya da tamam YouTube'dan videolar izlemem... Oturup pazarlıkları oluyor” sözleriyle bu süreci anlatmıştır. İkinci ailenin babası da “Ödevini bitirirsen bu oyunu oynayabiliriz seninle” ifadesiyle esnekliğin ödül ve sorumluluklarla ilişkilendirildiğini aktarmıştır.

Ebeveynler, kuralların esnetilmesini çoğu kez kendi otoritelerini tanımlarken dile getirmiştir. Dördüncü ailenin annesi, “Baskıcı otoriter olarak görmüyorum kendimi çünkü kurallarımı esnetebiliyorum. Katı kurallar değişmez kurallarım yok” sözleriyle kendisini bu şekilde ifade etmiştir. İkinci ailenin babası ise, “Olayın büyümemesi için biraz esnek davranıyoruz aslında” diyerek esnekliğin aile içi ilişkilerde nasıl işlediğini belirtmiştir.

Çocukların gelişimsel süreçleri de esneklikle ilişkilendirilmektedir. Birinci ailenin babası, “Artık Melek büyüdü... Şimdi Melek mesela bazen gideceğimiz yerin şeyine o karar verebiliyor” sözleriyle çocuğun yaşına göre karar alma süreçlerine katılımını aktarmıştır. Ancak aynı katılımcı, “Sınırımız bellidir yani” ifadesiyle esnekliğin belirli bir sınır içinde tutulduğunu vurgulamıştır. Üçüncü ailenin babası, “Aile içerisinde hep ucu açık kurallar yani esnetilebilir kurallar” sözleriyle bu yaklaşımı özetlemiştir.

4.2.1.2. Sözle Kurulan Otorite

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin görünür olduğu gündelik pratiklerden ikincisi, ebeveynlerin çocuklara yönelttikleri sözel yönergelerdir. Araştırma bulguları, bazı ailelerde otoritenin doğrudan kural koymak yerine sözlü iletişim aracılığıyla kurulduğunu göstermektedir. Ebeveynler kendilerini

çocuklarıyla açıklayıcı ve ikna edici bir dil kullanan kişiler olarak tanımlamaktadır. İkinci ailenin babası bu yaklaşımı, “İkna etme yoluna gidiyor. Öyle bir ağlayarak veya bir şirinlik yaparak, küçük bir şey yaparak değil de direkt konuşarak söylüyor” sözleriyle dile getirmiştir.

Sözel yönergeler kullanarak kurulan otorite, ebeveynlerin ifadelerine göre gündelik yaşamda başvurdukları bir yöntemdir. Çocukların iş birliği yapmadığı anlarda cezalandırma yerine birlikte hareket etmeyi tercih ettiklerini aktarmışlardır. İkinci ailenin annesi, “Çocukları oyuncakları bazen toplamak istemedikleri zaman... hadi beraber, tamam eğer yalnız başınıza toplanmıyorsanız. Bunu o zaman hep beraber yapalım” sözleriyle bu durumu örneklendirmiştir.

Ebeveynler ayrıca, kendi duygularını ifade ederek sınır koyduklarını belirtmişlerdir. Dördüncü ailenin babası, “Sinirlenerek değil daha makul şeyde konuşarak çözmeye çalışıyoruz. Yani hoşuma gitmediğini belirtiyorum. Bunun beni üzdüğünü söylüyorum” sözleriyle bu yöntemi açıklamıştır. Dördüncü ailenin annesi ise, “Yani ben taraf kolay kolay tutmuyorum. Ayırmaya yönelik konuşuyorum, bunu sen yanlış yaptın” sözleriyle adil bir yaklaşım sergilemeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

Karar alma süreçlerine çocukların katılımı da sözlü otoritenin bir boyutu olarak aktarılmıştır. Beşinci ailenin babası, “Benimki mantıklıysa benimkine uyarız. Değilse de oturup tartışırız, ne yapmamız gerektiğini beraber karar veririz” derken, beşinci ailenin annesi de “Genelde açıklamaya çalışırım. Bunu yaparsak daha iyi olur. Bunun üzerinde bir tartışma oluşur” sözleriyle benzer bir durumu dile getirmiştir.

Bazı ebeveynler, çocukların duygusal tepkilerine sabırlı bir yaklaşım sergilediklerini vurgulamışlardır. Beşinci ailenin annesi, “Neden yapması gerektiğini anlatırım... Sonra üzülüyor, mızızlık yapıyor... Onu anlayışla karşıladığım daha çok oluyor” sözleriyle bu durumu ifade etmiştir. Ancak bu ifadeler, ebeveynlerin kendilerini daha çok anlayışlı, açıklayıcı ve empatik bir pozisyonda sunduklarını göstermekte; otoritenin daha gergin ya da olumsuz yönlerine dair bir gözlem veya anlatı bulunmamaktadır.

4.2.1.3. Kuralın Sebebi Sorgulanmaz

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin görünür olduğu gündelik pratiklerden üçüncüsü, ebeveynlerin çocuklara koyduğu kuralların sebebinin sorgulanmaması olarak karşımıza çıkar. Araştırma bulguları, aşirete mensup

ailelerde çocuklara uygulanan kuralların günlük yaşamın birçok alanına yayıldığını ve bu kuralların sorgulanmadan uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Temizlik, dijital medya kullanımı, dışarı çıkma ve yemek saatleri gibi konularda kurallar açıkça belirlenmiş ve çocukların bu sınırlamalara uyması beklenmektedir. Örneğin, birinci ailenin babası köken ailesindeki kurallardan bahsederken, “Yemekten önce anne ellerimizi mutlaka yıkattı. Yemekten sonra mutlaka yıkattı. Yatmadan önce ayaklarımızı yıkadı, yıkattı bize” diyerek bu kuralların sürekliliğini ve değişmezliğini vurgulamaktadır.

Kurallar, sadece bireysel hijyen ya da ev düzenini sağlamak için değil, aynı zamanda çocuklara sorumluluk duygusu kazandırmak amacıyla da uygulanmaktadır. Dördüncü ailenin annesi, “Mesela sabah uyanıyoruz ya, hepsinin bir oyuncaklarını toparlarlar. Artık ben onları hani sorumluluk olarak aşılama çalışıyorum” diyerek bu yöndeki yaklaşımını ifade etmiştir. İkinci ailenin babası ise, “Eve giderken, evden gelirken günlük beslenmeleri, diş fırçalaması, el yıkaması, kıyafet değiştirmesi... bu tarz küçük kurallarımız var” diyerek kuralların günlük rutinin ayrılmaz bir parçası hâline geldiğini belirtmiştir.

Bu kuralların kim tarafından belirlendiği konusu da aile içi otoritenin nasıl işlediğini göstermektedir. Kuralları koyma ve uygulama yetkisi büyük ölçüde anne ve babada toplanmakta, geniş aile bireylerinin müdahalesi ise çoğu zaman sınırlandırılmaktadır. Üçüncü ailenin babası bu durumu, “Benim kızdığım bir şeyi dedesi ona yaptıramaz. Aynı şekilde anneler de bunu yaptıramaz” ve “Belirli bir standart üzerinde yürümemiz için sadece ailede anne ve baba otoritesinin olması gerektiğini onlar da öğrenecektir öyle ya da böyle” sözleriyle açıklamaktadır. Bu ifadeler, ebeveynlerin otoritesini dış müdahaleye kapalı bir yapı içinde kurduklarını göstermektedir.

Bazı ailelerde kurallar ebeveynler arasında ortak alınan kararlarla belirlenmekte, ancak çocuğun bu sürece doğrudan dâhil edilmediği görülmektedir. Beşinci ailenin babası, “Beraber karar aldık annesiyle... Tabletle çok oynadığını, artık bu ona zarar vermeye başladığını... bunu sınırlandırmamız gerektiğini konuştuk” sözleriyle çocuk adına alınan kararların ebeveyn uzlaşısı üzerinden işlediğini açıklamıştır. Nihai karar verici konumundaki ebeveynler, çocuklarının uyum göstermesini beklemekte ve bu uyumu sağlamak adına açıklama yapmaya gerek duymamaktadır.

Kuralların uygulanmasında ebeveynlerin tutumları da belirleyici olmaktadır. İkinci ailenin annesi, “Kendilerine zarar verecekleri bir durumda bağırabiliyorum. Bağırıp o anda hayır, yapmayacaksın şeklinde net ve kesin” diyerek, bazı durumlarda

kuralların sert bir biçimde uygulanabildiğini göstermektedir. Diğer yandan, aynı babanın “Bağırma çağırma yöntemini kullanmıyorum, kavga etmiyorum. Konuşmaya çalışıyorum onunla. Örneklemeye çalışıyorum” ifadesi, kuralların uygulanış biçiminin aile içindeki bireysel yaklaşımlara göre değişkenlik gösterebildiğini ortaya koymaktadır.

Çocuklara yönelik bazı uyarılar daha yumuşak ifadelerle yapılırken, kimi zaman da kesin sınırlar çizilmektedir. Beşinci ailenin annesi, “Bana geldiği zaman bana uygun bir şey değilse, onun güvenliği için ya da sağlığı için uygun bir şey değilse ben kesinlikle yok der, kapatırım” diyerek kurallarda tartışmaya yer olmadığını vurgulamaktadır. Benzer şekilde, üçüncü ailenin babası, “Yapmaması gerektiğini söylüyorum ona mesela. Hani şu şekil davranma veya bu şekil yapma kızım diye uyarıyorum” demektedir. Bu ifadeler, çocukların kuralları nedenleriyle değil, sonuçlarıyla birlikte öğrenmeye yönlendirildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, aşirete mensup ailelerde kurallar, ebeveynlerin otoritelerini sürdürmelerinde başat bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuklar çoğu zaman bu kuralları sorgulamadan yerine getirmekte, böylece aile içindeki sınırların dışına çıkmamayı öğrenmektedir. Bu durum, bir yandan çocukların gündelik yaşamlarını sınırlarını çizen bir işlev görürken, diğer yandan otoritenin tartışmaya kapalı biçimde kabul edilmesini pekiştirmektedir.

4.2.1.4. Ne Gördüyse Onu Yapar

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin ortaya çıktığı gündelik pratiklerden dördüncüsü, ebeveynlerin çocukların gözlem yoluyla davranışları içselleştirdiklerini düşünerek kendilerini model olarak konumlandırmalarıdır. Araştırma bulguları, ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranış temelli bir örnek oluşturma yolunu benimsediklerini göstermektedir. Bu yönlendirme, çocukların sözel açıklamadan çok ebeveynin tutum ve davranışlarını gözlemleyerek öğrenmesini beraberinde getirmektedir. Özellikle ev içindeki gündelik pratikler yoluyla ebeveynlerin model oluşturduğu dikkat çekmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarla kurdukları otorite ilişkisi, yalnızca doğrudan kural koyma yoluyla değil, kendi davranışlarını düzenleyerek rol model olma üzerinden de şekillenmektedir. Çocuklar çoğu zaman ebeveynlerinin sözlerinden çok eylemlerini gözlemlemekte ve bu pratikler aracılığıyla sınırları içselleştirmektedir. Bu durum,

otoritenin sözel açıklamalar ile gündelik davranışlar üzerinden yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede, birinci ailenin babası “Yalan söylersem o da söyler. Beni o durumda görmemesini sağlamak önemli” diyerek davranışın aktarım gücünü vurgulamıştır. Aynı baba, “Nasihat etmemek lazım. Hareketlerle işte çocuklara ne verebiliyorsak vermeye çalışıyoruz” sözleriyle, davranışların sözlerden daha etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadeler, ebeveynin otoriteyi davranışları üzerinden kurduğunu göstermektedir.

Rol model olma süreci yalnızca ebeveynlikte değil, geçmiş kuşaklardan aktarılan deneyimlerle de ilişkilendirilmektedir. Çocuklukta edinilen gözlemler, bireylerin sorumluluk duygusunu şekillendirmekte ve ebeveynliğe yön vermektedir. Böylece otoritenin kuşaktan kuşağa gözleme dayalı yollarla taşındığı görülmektedir. İkinci ailenin babası, “O kalabalık ailenin içerisinde o rol modellerimiz büyürken biz onları izliyorduk zaten, ne olduğunu biliyorduk” diyerek çocuklukta edinilen gözlemlerin bugünkü sorumluluk anlayışındaki etkisini açıklamıştır. Aynı katılımcı, “Ne kadar biz iyi bir rol model olmaya çalışsak da her çocuğun kendi mizacı var” ifadesiyle, bireysel farklılıkların ebeveyn yönlendirmeleri karşısında etkisini sürdürdüğünü belirtmiştir.

Çocukların yalnızca ev içindeki değil, kamusal alandaki davranışlara da dikkat kesildikleri görülmektedir. Ebeveynlerin dışarıdaki tutumları, çocukların öğrenme süreçlerinin bir parçası hâline gelmektedir. Bu durum, otoritenin sınırlarının yalnızca ev içi pratiklerle değil, dışarıdaki davranışlarla da yeniden üretildiğini göstermektedir.

Üçüncü ailenin babası, “Ben dışarıda bir yanlış gördüğüm zaman, bir sesimi yükselttiğim zaman, kız çocuğum da bunun farkına varır” sözleriyle kamusal alandaki davranışların çocuklar tarafından izlendiğini ifade etmiştir. Aynı baba, “Ben de sevmiyorum ama yiyorum” sözleriyle katlanılması gereken durumların davranış yoluyla aktarıldığını dile getirmiştir.

Geçmiş yaşantıların bugünkü ebeveynlik biçimlerine yön verdiği de bulgular arasındadır. Çocuklukta edinilen deneyimler, ebeveynlerin kendi çocuklarına karşı tutumlarını biçimlendirmekte ve aktarılan kuralların niteliğini etkilemektedir. Bu durum, aile içi otoritenin sürekliliğini sağlayan bir aktarım biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Dördüncü ailenin babası, “Ben de birazcık kendi evimden gördüğüm kadarıyla, yani babamız bizi çok böyle şey etmedi, hep anneydi” diyerek ebeveynlik anlayışının önceki kuşaktan izler taşıdığını belirtmiştir. Aynı zamanda bu baba, çocuklarıyla oyun ve

etkinlik saatlerini paylaşarak kuralların gündelik yaşamda davranış üzerinden aktarıldığını ifade etmiştir.

Sonuç olarak, ebeveynlerin otoriteyi sürdürme biçimleri yalnızca sözel kurallarla sınırlı değildir. Gündelik davranışların çocuklar tarafından gözlemlenmesi, otoritenin görünmez biçimde aktarılmasını sağlamaktadır. Böylece çocuklar, doğru ya da yanlış olarak kabul edilen sınırları ebeveynlerinin pratiklerinden öğrenmektedir.

4.2.2. Doğal Sanılan Kabulleniş

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin, toplum tarafından doğal kabul edilen kalıpların ve normların çocuklar tarafından içselleştirilmesiyle şekillendiği görülmektedir. Araştırma bulguları, çocukların aile içi otorite karşısındaki konumlarının çoğu zaman doğallaştırılmış değerler ve içselleştirilmiş rollerin yüklenmesiyle şekillendiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, çocuklara açıkça ne yapmaları gerektiğinin söylenmesinden ziyade, onların kim olduklarına dair aileden ve çevreden aldıkları örtük mesajlarla inşa edilmektedir. Özellikle kız ve erkek çocuklara atfedilen rollerin belirli davranış kalıplarını beraberinde getirmesi, çocukların hareket alanını daraltmakta ve söz hakkını sınırlandırmaktadır. Öte yandan, bir aşirete mensup olmanın çocuklar üzerinde, bir sorumluluk yüklemekte; kimi zaman çocukların davranışlarını, sözlerini ve sosyal ilişkilerini bu mensubiyete uygun şekilde biçimlendirmeleri beklenmektedir. Bu bölümde, çocukların otoriteye yönelik kabulleniş ardındaki bu örtük mekanizmalar “Adımları Belirleyen Cinsiyet Roller” ve “Kim Olduğunu Bilmek” başlıkları altında ele alınacaktır. Doğal sanılan kabullenişin alt boyutlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8
Doğal sanılan kabullenişin alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Adımları Belirleyen Cinsiyet Roller	Cinsiyete dayalı tutumların örtük biçimde yeniden üretimi	Kız çocuklara yönelik hoşgörü, kadınlara özgü niteliklerin genellenmesi	“Kız çocuğu sonuçta, nasıl oturup kalkması gerektiğini bilecek.” (Üçüncü aile anne)

Kim Olduğunu Bilmek	Aile geçmişi ve kültürel aidiyet üzerinden kimlik inşası	Çocuğa soy bağına dair sorumluluk yüklenmesi	“Ben daha 11 yaşında bir çocuğum, benim arkamdan gelebilecek tek erkek evladım sensin derdi bana. Benim yükümü, benim sorumluluğumu o zamandan arttırdı.” (Üçüncü aile baba)
----------------------------	--	--	--

Tablo 8’de görüldüğü üzere, aile içinde otorite ilişkileri çoğu zaman doğal kabul edilen toplumsal ve kültürel kalıplar üzerinden aktarılmaktadır. Cinsiyet rollerinin çocukların davranışlarını şekillendirmesi ve soy bağına dayalı sorumlulukların küçük yaşta yüklenmesi, bu kabullenişin en belirgin örneklerini oluşturmaktadır. Bu durum, otoritenin sorgulanmadan toplumsal normlarla birlikte kabul edildiğini göstermektedir.

4.2.2.1. Adımları Belirleyen Cinsiyet Roller

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkisinin uygulanmasında, toplum tarafından doğal kabul edilen kalıpların ilki olarak cinsiyet rolleri karşımıza çıkmaktadır. Araştırma bulguları, ailelerin çocuk yetiştirme sürecinde cinsiyete dayalı tutumların doğrudan ifade edilmese de dolaylı biçimlerde sürdürüldüğünü göstermektedir. Katılımcı ebeveynler çoğu zaman çocuklar arasında ayırım yapmadıklarını belirtmişlerdir; ancak görüşmelerin derinlikli analizinde, bu eşitlik söylemlerinin bazı geleneksel rollerle çeliştiği görülmektedir. Özellikle kız çocuklarına karşı geliştirilen daha koruyucu ve hoşgörülü yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Birinci ailenin babası, “Ben ona hiç yok demedim. Hiç Melek’e yok demedim. Diyemem de yani... valla kız olduğu için,” diyerek, kız çocuklarına dair farklı bir hassasiyet geliştirdiğini ifade etmiştir.

Bazı ebeveynlerin, kadınlara atfedilen geleneksel özellikleri genelleyerek dile getirdiği görülmektedir. Birinci ailenin babası, “Ben fikrimi söylerim, o nihai kararı o verir. Mesela ben yarım derim, o çeyrek der. O biraz kadın cimriliğinden kaynaklı. Bütün kadınlar da olduğu gibi,” sözleriyle eşi üzerinden kadınlara dair yaygın bir yargıyı ifade etmektedir. Bu tür ifadeler, ev içindeki rollerin belirlenmesinde cinsiyete dayalı beklentilerin örtük biçimlerde sürdüğüne işaret etmektedir. Babaların kadınlara dair belirli özellikleri doğallaştırarak aktarması, çocukların bu rolleri içselleştirmesine zemin hazırlamaktadır.

Bazı ailelerde ise cinsiyet rolleri çocuklara yönelik davranışları doğrudan etkilemektedir. Özellikle kız çocuklarının sosyal ortamlarda nasıl davranması gerektiğine dair yönlendirmeler öne çıkmaktadır. Üçüncü ailenin annesi, “Kız çocuğu sonuçta, nasıl oturup kalkması gerektiğini bilecek,” ifadesiyle bu yönlendirmeyi açıkça ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, çocuğun davranış sınırlarının cinsiyetine göre şekillendirildiğini göstermektedir.

Diğer yandan, erkek çocuklara yüklenen sorumlulukların da erken yaşta başladığı dikkat çekmektedir. Üçüncü ailenin babası, çocukluk döneminde ailesinden aldığı sorumluluğu şöyle aktarmıştır: “Ben daha 11 yaşında bir çocuğum, benim arkamdan gelebilecek tek erkek evladım sensin derdi bana. Benim yükümü, benim sorumluluğumu o zamandan arttırdı.” Bu ifade, erkek çocukların toplumsal beklentiler doğrultusunda yetiştirildiğini ve bu beklentilerin çocuklara erken yaşlardan itibaren aktarıldığını göstermektedir. Ayrıca gözlemler sırasında, çocukların aile içindeki görev dağılımına dair algılarında da cinsiyet temelli ayrımların belirgin olduğu görülmüştür. Pikniğe gitme planı etkinliğinde ve bloklarla ev inşası etkinliğinde çocuklar; ev ve çocuklarla ilgili olan işlerin anneler tarafından yapıldığını; kahvaltı hazırlama, çocukların öz bakımı ile ilgilenme, yemek yapma, sofrayı hazırlama ve temizlik gibi görevlerin annelere ait olduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşın, dışarı ile ilgili işler ise babalara atfedilmiştir. Market alışverişi, çocukları okula götürme, işe gitme, eşya taşıma ve mangal yakma gibi görevlerin babaların sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. Bu durum, çocukların gözünde görev ve sorumlulukların cinsiyete göre net biçimde ayrıldığını ve bu ayrımın doğal ve doğru olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak, ailelerin çocuklara yönelik davranışlarında açıkça dile getirilmeyen fakat davranışlarla sürdürülen cinsiyetçi kalıpların etkili olduğu görülmektedir. Söylem düzeyinde eşitlik vurgusu yapılsa da uygulamada kız ve erkek çocuklar arasında farklı tutumların benimsendiği anlaşılmaktadır. Çocukların günlük yaşamlarında gözlemledikleri bu ayrım, onların ileriki hayatlarında benimsedikleri cinsiyet rollerine olan yatkınlıklarını belirlemektedir. Bu farklılıklar, çocukların sosyal rollerini nasıl algıladıkları ve nasıl bir kimlik geliştirdikleri üzerinde etkili olmaktadır.

4.2.2.2. Kim Olduğunu Bilmek

Aşirete mensup ailelerde ebeveyn-çocuk arasındaki otorite ilişkilerinin ikinci boyutunu, çocuğun kim olduğunu bilmesine yönelik olarak aile aidiyeti üzerinden

aktarılan sosyal kimlik oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, ailelerin çocuklarına belirli bir sosyal kimlik kazandırmaya çalıştıklarını göstermektedir. Bu kimlik aktarımı, çocukların kim olduklarından çok nasıl biri olmaları gerektiğine dair yönlendirmelerle biçimlenmektedir. Aileler, geçmiş deneyimlerden, aile büyüklerinin yaşamlarından ve aidiyet hissinden beslenen değerlerle çocuklarına belli bir davranış çizgisi sunmaktadır.

Bazı ebeveynler, çocuklarının geçmişe ve köklerine dair bilgi sahibi olmalarını desteklediklerini ifade etmektedir. Üçüncü ailenin annesi, “Kim olduklarını da bilsinler zaten. Ona göre, ne bileyim, belki de arkadaş seçimini falan, buna göre belki ayarlayacaklar. Çünkü bazı kurallarımız var, evet,” diyerek, çocuğun sosyal ilişkilerini aidiyet duygusuyla kurmasının beklendiğini belirtmiştir. Bu durum, çocuğun sadece kendisi için değil, ait olduğu sosyal çevre ve ailenin itibarı için de davranış geliştirmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Ebeveynlerin bazıları, kendi yetişme biçimlerinin çocukları üzerindeki etkisini fark ederek aynı doğrultuda bir yol izlediklerini belirtmektedir. Birinci ailenin annesi, “Ben nasıl büyüdüm, öyle çocuklarıma büyüteceğim,” sözleriyle, çocuk yetiştirmenin bir tür geçmiş aktarımı biçiminde işlediğini ortaya koymaktadır. Benzer biçimde, ikinci ailenin babası, “Başka birinden bir şey almayı kendimize yakıştırmazdık. Bu da belki ondan geliyordu yani. O ailemizin bize vermiş olduğu sorumluluktan, ağırlıktan,” ifadesiyle, kendisine miras kalan değerlerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini dile getirmiştir.

Bazı aileler, aktarılan bu kimliğin çocuk üzerinde yük yarattığını da ifade etmiştir. Dördüncü ailenin annesi, kendi çocukluğunda hissettiği baskıyı şu sözlerle anlatmıştır: “Şunların kızı, Sabri Yılmaz'ın torunu falan diye de sürekli böyle bir baskı altında hissediyordum kendimi. Ben onu çocuklarımla yaşamasını istemiyorum. Çocuklarım kendi isimleriyle ve başarılarıyla, yaptıklarıyla ön planda olmalarını istiyorum.” Bu durum, bazı ailelerin geleneksel kimlik aktarımını sorguladığını ve çocuklarının bireysel kimliklerini öne çıkaracak bir yönelim benimsediklerini göstermektedir.

Buna karşılık bazı ebeveynler, aidiyet duygusunun çocuklar üzerinde olumsuz etki yarattığını düşündüklerini açıkça dile getirmiştir. Birinci ailenin babası, “Faydadan ziyade aşiret olma şeyi gençlere, çocuklara zarar veriyor. Çünkü çocuklar büyüyünce işte dedem şunu yapmış, babam bunu yapmış falan böyle kahramanlık hikayeleriyle işte onun dedesi şöyle yapmış,” diyerek geçmiş anlatıların çocuklara yük haline geldiğini belirtmiştir. Bu tür örnekler, ebeveynlerin gelenekten gelen kimlik aktarımı ile bireysel gelişim arasında bir denge kurma arayışında olduklarını göstermektedir.

Genel olarak bulgular, ailelerin çocuklara yalnızca bir yaşam tarzı değil, aynı zamanda bir sosyal kimlik kazandırma çabası içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Bu kimlik, sadece çocuğun bireysel yönelimlerini değil, sosyal ilişkilerini, sorumluluk alanlarını ve toplumsal konumunu da etkilemektedir. Kimlik kazandırma süreci, bazı ailelerde geleneksel yapıların yeniden üretimini sağlarken, bazı ailelerde bireysel başarıların öne çıkarıldığı daha esnek bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

4.3. Aşirete Mensup Ailelerde Çocukların Otorite ile İlişkisi ve Otoriteye Karşı Kullandıkları Direnme Stratejileri

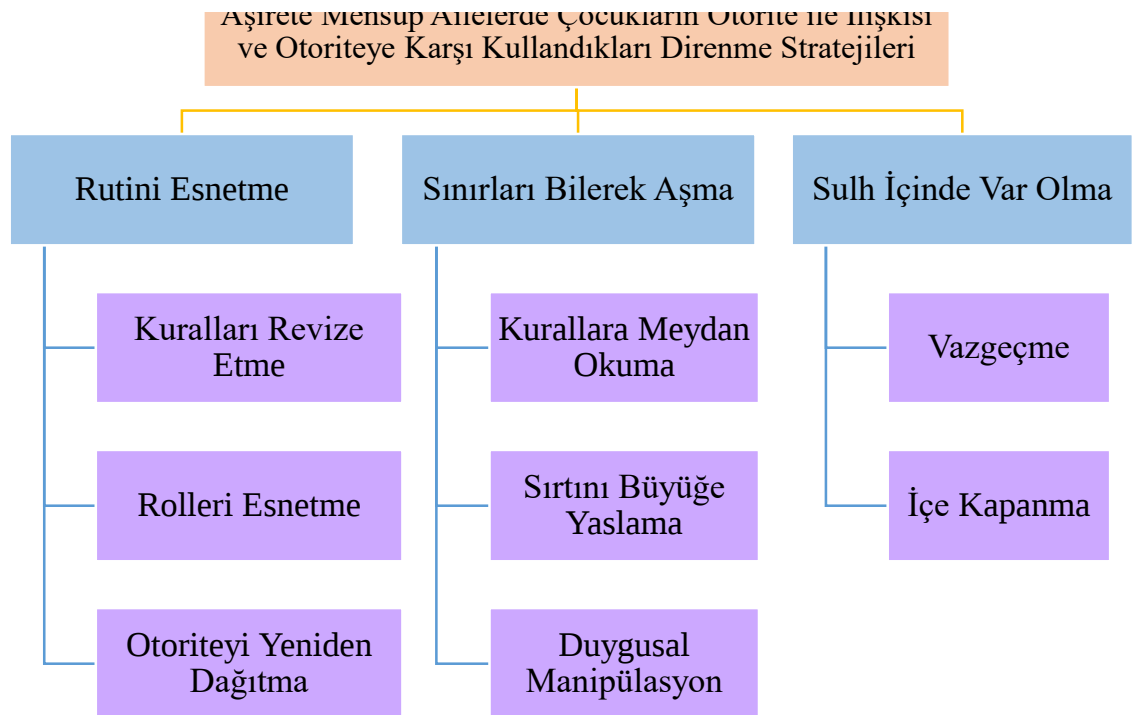
Araştırma bulguları, aşirete mensup ailelerde çocukların otoriteyle kurdukları ilişkinin yalnızca itaat temelli olmadığını, farklı direnç stratejileri geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Çocukların bu stratejileri, gündelik yaşam içinde kuralları ve rollerin uygulanışını esnetme, otoritenin dağılımına müdahale etme, sosyal ilişkileri kendi lehlerine kullanarak sınırları aşma ya da duygusal tepkilerle ebeveyn tutumlarını yönlendirme biçiminde çeşitlenmektedir. Bununla birlikte, bazı durumlarda çocukların herhangi bir itiraz geliştirmeden otoriteyi kabul ettikleri ve sessiz bir uyum gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda bulgular, üç alt başlıkta toplanmıştır: “Rutini Esnetme”, “Sınırları Bilerek Aşma” ve “Kabullenişin Sessiz Hâli”. Her bir başlık altında, çocukların otorite karşısında geliştirdikleri tepkiler, uygulamalar ve stratejiler gündelik yaşam örnekleriyle ayrıntılandırılmaktadır. Üçüncü araştırma sorusuna yönelik bulgular Şekil 11’de diyagram olarak sunulmuştur.

Şekil 11, çocukların otorite karşısında başvurdukları stratejilerin sistematik bir şekilde sınıflandırılmasını sunmaktadır. Diyagramda görüldüğü üzere, direnç biçimleri yalnızca tek yönlü bir davranışla sınırlı kalmayıp, kuralları dönüştürme ve sessiz kabulleniş gibi farklı türlerde şekillenmektedir. Diyagram, çocukların aile içi otoriteye yönelik tutumlarının farklı biçimlerde ortaya çıktığını ve bu tutumların bağlama göre farklı şekiller alabildiğini ortaya koymaktadır.

4.3.1. Rutini Esnetme

Aşirete mensup ailelerde çocukların otorite ile ilişkisi ve direnme stratejilerinden ilki rutini esnetmeye yönelik tutumlarıdır. Rutini Esnetme başlığı altında elde edilen bulgular, çocukların aile içindeki otoriteyi tamamen reddetmeden, onu kendi lehlerine yeniden biçimlendirdiklerini göstermektedir. Bu biçimlendirme süreci, kuralların içeriğini değiştirmek ya da bağlamına göre yeniden yorumlamak, aile üyelerinin rollerine müdahale ederek görevleri geçici biçimde üstlenmek ve karar verme süreçlerine dâhil olarak otoriteyi yeniden dağıtmak şeklinde gerçekleşmektedir. Çocuklar, bu stratejilerle hem belirli sınırlar içinde kalmakta hem de bu sınırların esnemesine imkân tanıyan alanlar yaratmaktadır. “Kuralları Revize Etme”, “Rolleri Esnetme” ve “Otoriteyi Yeniden Dağıtma” alt başlıklarında, çocukların gündelik yaşam içinde otoriteyle müzakere eden

Şekil 11. Çocukların otoriteye karşı kullandıkları direnme stratejilerine yönelik bulgular

stratejileri örnekleriyle sunulmaktadır. Rutini esnetmenin alt boyutlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9
Rutini esnetmenin alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Kuralları Revize Etme	Koyulan kuralları bağlama göre yeniden şekillendirme	Pazarlık, ikna, gerekçe sunma	“Ben de her seferinde ikna oluyorum ve ikna olmayı istiyorum.” (Dördüncü aile anne)
Rolleri Esnetme	Aile içindeki rollerin yeniden yorumlanması	Görev paylaşımında esneklik	“İlk çocukta sıkıntı yoktu ama ikinci hele üçüncü çocuktan sonra işler değişti. Çocuklar babalarıyla boğuşmak istiyor, erkek çocuğu sonuçta, ben yetemiyorum” (İkinci aile baba)

Otoriteyi Yeniden Dağıtma	Karar ve sorumluluğun farklı kişilere yayılması	Hiyerarşik yapının yeniden düzenlenmesi	“Ben anne ve babama bakarak nasıl anne baba olunmaz onu öğrendim.” (Üçüncü aile baba)
----------------------------------	---	---	--

Tablo 9’da görüldüğü üzere, aile içinde çocuklar ve ebeveynler zaman zaman kuralları yeniden yorumlayarak otorite ilişkilerini esnetmektedir. Pazarlık ve ikna süreçleri, rollerin paylaşımında değişiklikler ve kararların farklı kişilere yayılması bu esnemenin temel örneklerini oluşturmaktadır. Bu bulgular, aile içi otoritenin gündelik süreçte sabit bir yapı olmadığını, aksine koşullara göre yeniden düzenlenebildiğini göstermektedir.

4.3.1.1. Kuralları Revize Etme

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden rutini esnetmenin ilk boyutu kuralları revize etmedir. Araştırma bulguları, çocukların aile içinde konulan kuralları kendi lehlerine olacak şekilde değiştirebildiklerini ve bu yolla ebeveyn otoritesini esnetebildiklerini göstermektedir. Bazı durumlarda, çocukların tepkileri veya davranışları karşısında ebeveynler yeni kurallar belirleyebilmekte ya da mevcut kuralları esnetebilmektedir. Dördüncü ailenin annesi, “Zaman zaman krizlerde yeni bir kural belirlememize, yeni bir yöntem bulmamıza çoğu zaman önayak oluyor. Ekseriyet onların tutumlarından kaynaklı benim kurallarım da değişiyor” sözleriyle, bu sürecin çocukların davranışlarıyla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Çocuklar, kimi zaman kuralları ikna yoluyla değiştirebilmektedir. Üçüncü ailenin annesi, sabah saatlerinde çocuklarına banyo yaptırmak isterken soğuk olduğu gerekçesiyle oyun araçlarını vermediğini; ancak oğlunun “Su tabancama su dolduracağım, ılık su dolduracağım. Onu arada vücuduma sıkacağım ki ısınayım” şeklindeki açıklaması üzerine fikrini değiştirdiğini belirtmiştir. Annenin, “Şimdi ben bu durumda nasıl vermeyeyim? Veririm ve onu tebrik de ederim. Beni ikna etmesini de kutluyorum yani” sözleri, çocuğun mantıklı bir gerekçe sunarak kuralı değiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Bazı çocuklar ise kuralların mutlak olmadığını fark ederek, istedikleri sonucu elde etmek için pazarlık ve ısrar yöntemlerini kullanmaktadır. Elif, “Mesela diyor siz yukarı toplarsanız size cips vereceğim, topluyoruz sözünü kabul etmiyor. Israr ediyoruz veriyor”

sözleriyle, verilen sözün tutulmasını sağlamak için ısrarcı bir tutum sergilediğini ifade etmiştir. Üçüncü ailenin annesi de benzer şekilde, “Bunu yiyeceksen bana telefonu vereceksin gibisinden verdiğim zamanlar oluyor” diyerek, çocukların ödül ve koşul üzerinden kuralların uygulanma biçimini etkileyebildiklerini dile getirmiştir.

4.3.1.2. Roller Esnetme

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden rutini esnetmenin ikinci boyutu rolleri esnetmedir. Araştırma bulguları, çocukların aile içinde belirlenmiş rol ve sorumluluklara yalnızca uymakla kalmayıp, bu rolleri kendi lehlerine olacak şekilde esnetebildiklerini ortaya koymaktadır. Bazı ailelerde ev içi görevler belirli bir rol dağılımına dayansa da çocuklar, bu dağılımı değiştirecek stratejiler geliştirebilmektedir. Dördüncü ailenin annesi, “Evet bizde kesin kurallar yok. Koşullara göre, çocukların durumuna göre değişiyor. Baba bunu illa yapacak yok. Ya da anne bunu illa yapacak değil” sözleriyle, çocukların bu esnek yapı içinde zaman zaman alışılmış görev paylaşımını değiştirebildiğini ifade etmiştir.

Çocuklar, evde kimin hangi işi yapacağına dair beklentileri kendi istekleri doğrultusunda yönlendirebilmektedir. Dördüncü ailenin annesi, “Mesela geneli dışarıda böyleler ama erkeklerimiz evde çok farklılar... Hepsi evde, bebek bezi açmaktan tutun, mama vermeye kadar hepsini yapmış adamlar... Yani öyle baskıcı adamlar yapmam, şey yapmam değil. Çocuklara kıyamazlar” sözleriyle, çocukların taleplerinin babaların ev içi rollere dâhil olmasını sağladığını belirtmiştir. Bu durum, geleneksel rol kalıplarının çocukların istekleri karşısında esneyebildiğini göstermektedir.

Gözlemler, çocukların bazen mevcut düzeni kendi lehlerine çevirmek için fırsat oluşturduklarını ortaya koymaktadır. Araştırmacının da bulunduğu bir akşam yemeğinde, ikinci ailenin çocuğu babasına yönelerek onun kendisine yemek yedirmesini sağlamıştır. Normalde annenin yaptığı bu görevin babaya devredilmesi, çocuğun isteklerini yerine getirecek yeni bir rol dağılımı yaratabilme becerisini göstermektedir. İkinci ailenin annesi de “İlk çocukta sıkıntı yoktu ama ikinci hele üçüncü çocuktan sonra işler değişti. Çocuklar babalarıyla boğuşmak istiyor, erkek çocuğu sonuçta, ben yetemiyorum” sözleriyle, özellikle çocukların taleplerinin ev içindeki rol paylaşımını değiştirdiğini ifade etmiştir. Bu tür durumlar, çocukların aile içi otoriteyle ilişkilerinde pasif değil, rol dağılımını etkileyen aktif özneler olduklarını ortaya koymaktadır.

4.3.1.3. Otoriteyi Yeniden Dağıtma

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden rutini esnetmenin üçüncü boyutu otoriteyi yeniden dağıtmadır. Araştırma bulguları, aile yapılarında açık ya da örtük şekilde işleyen hiyerarşik düzenlerin varlığını ortaya koymaktadır. Kardeşler arasındaki yaş farkı, büyük olan çocuğa daha fazla sorumluluk yüklenmesine yol açmakta, bu da çocuklar arasında otorite ilişkilerini belirginleştirmektedir. İkinci ailenin babası, “İkisi arasında bir sorun yaşandığında nasıl çözüyoruz? Yani bazen araya yaş giriyor. Yani birinin birinden büyük olması giriyor. Abini dinle gibi.” sözleriyle, yaş temelli bir otorite aktarımının çocuklar arasındaki ilişkileri nasıl şekillendirdiğini açıkça ifade etmiştir.

Ailelerin kendi iç düzenlerinde de otoritenin kime ait olduğu konusunda farklı uygulamalar gözlemlenmiştir. Bazı ailelerde son söz babaya aitken, bazı durumlarda annenin kararları daha belirleyici olabilmektedir. Dördüncü ailenin babası, “İttifaklarımız pek olmuyor. Anneye karşı annenin otoritesini kurmak istiyorum çocukların üstünde.” diyerek, otorite kurma arzusunu açıkça ifade etmiştir. Karar alma süreçlerinin bu tür kişisel ve ilişkisel dinamikler üzerinden şekillenmesi, çocukların da bu dengenin farkında olarak hareket etmelerine neden olmaktadır.

Otorite, yalnızca açık rollerle değil, aynı zamanda sessiz işleyiş biçimleriyle de kendini göstermektedir. Çocukların, taleplerini hangi ebeveyne ilettiklerine dair stratejik tercihleri, bu örtük yapının göstergesidir. Üçüncü ailenin babası, “Benim büyük kardeşlerim bana saygılı olmayı tercih ederler. Belki benim hakkımdan gelemeyeceklerini düşünerek, belki de benim güçlü olduğumu düşünerek aile içerisinde.” sözleriyle, güç algısının ve rollerin aile içi ilişkilerdeki etkisini aktarmıştır.

Bazı ebeveynler, geçmişte yaşadıkları aile deneyimlerini eleştirerek bu düzeni dönüştürmeye çalıştıklarını dile getirmiştir. Üçüncü ailenin babası, “Ben anne ve babama bakarım, nasıl anne baba olunmaz onu öğrendim.” diyerek, mevcut ebeveynlik tutumunun geçmiş deneyimlerden farklılaştırıldığını vurgulamıştır. Benzer şekilde dördüncü ailenin annesi, “Eski ben olsaydım çocuklarıma daha baskıcı, daha kuralcı, her şeyi öğreten, her şeyi bilen babam gibi bir kadın olurdum. Ama bunu sağ olsun eşimin rahatlığı büyük ölçüde beni kurtardı.” ifadesiyle kendi otorite anlayışının eş ilişkileriyle birlikte değiştiğini belirtmiştir.

Bazı aile bireyleri, aile içindeki otorite ilişkilerinden tamamen bağımsız bir bireysel duruş sergilemeye çalıştıklarını da ifade etmişlerdir. Üçüncü ailenin babası

“Bana kalırsa yaşadığım ailenin benim şahsiyetimle, benim kalitemle, benim karakterimle çok alakalı ve ilintili olduğunu düşünmüyorum.” sözleriyle geçmiş aile yapısının kendisini tanımlamadığını vurgulamıştır. Bunun yanında, ebeveynlerin çocuklarının bireysel yönelimlerine daha açık bir yaklaşım sergiledikleri durumlar da gözlemlenmiştir. Örneğin, birinci ailenin babası “Anne bir şeyi bilmiyor. Çocuğun eğitimi hakkında bir karar veremez ki. Anne diyor doktor olsun. Olmasın. Olmasın klarnetçi olsun yani. Olmasın yani. Ne şeyi varsa o olsun.” ifadesi, çocuğun karar verme hakkına alan açıldığını göstermektedir.

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, ailelerin otorite yapılarında hem geleneksel hiyerarşilerin sürdürüldüğü hem de bu yapının zaman zaman sorgulanarak yeniden dağıtıldığı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu süreç, yalnızca ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi değil, eşler ve kardeşler arasındaki etkileşimleri de kapsayan çok katmanlı bir yapıda şekillenmektedir.

4.3.2. Sınırları Bilerek Aşma

Aşirete mensup ailelerde çocukların otorite ile ilişkisi ve direnme stratejilerinden ikincisi çocukların aile içi sınırları bilerek aşmalarıdır. Araştırma bulguları, çocukların aile içindeki otorite yapısını yalnızca kabullenen değil, aynı zamanda bu yapının sınırlarını fark ederek çeşitli yollarla zorlayan özneler olduklarını ortaya koymaktadır. Çocuklar, kimi zaman açıkça kurallara karşı gelerek, kimi zaman aile içindeki güçlü bir figüre –genellikle bir ebeveyne veya büyük kardeşe– yaslanarak, kimi zaman da üzülme, ağlama, sitem gibi duygusal stratejilerle otoritenin etkisini yumuşatmaya çalışarak bu sınırları aşma girişimlerinde bulunmaktadır. Bu stratejiler, çocukların aile içindeki güç dengelerine dair farkındalıklarını ve bu dengeyi kendi lehlerine dönüştürme çabalarını yansıtmaktadır. Bu bölümde, sınırları bilerek aşma eğilimi üç alt başlık altında ele alınacaktır: kurallara meydan okuma, sırtını büyüğe yaslama ve duygusal manipülasyon. Sınırları bilerek aşmanın alt boyutlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10
Sınırları bilerek aşmanın alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Kurallara Meydan Okuma	Koyulan kuralları açık biçimde reddetme	Tartışma, itiraz, fiziksel tepki	“Bazen anne öfkelenabiliyor, ama İbrahim ‘siz de

			benim dediğimi yapmıyorsunuz’ diyor.” (Dördüncü aile baba)
Sırtını Büyüğe Yaslama	Karşılanmayan talepleri başka otorite figürüne taşıma	Anneanne, babaanneye ve dedeye yönelme	“Ben yok deyince hemen babaannelerine koşuyorlar.” (Üçüncü aile anne)
Duygusal Manipülasyon	Duygusal tepkilerle kararları etkileme	Ağlama, küsme, şirinlik, vicdana oynama	“Ağlayınca ben de kalbimi nasıl... vicdan yani...” (Birinci aile anne)

Tablo 10’da görüldüğü üzere, çocuklar aile içinde otoriteye karşı zaman zaman sınırları bilinçli olarak aşan tutumlar sergilemektedir. Kurallara doğrudan itiraz etme, taleplerini başka bir otorite figürüne yönlendirme ya da duygusal tepkilerle ebeveyn kararlarını etkileme bu davranışların en belirgin örnekleridir. Bu durum, çocukların otoriteyi yalnızca pasif biçimde kabul etmediklerini, aksine farklı yollarla müzakere ederek veya direnerek otorite ilişkilerini şekillendirdiklerini göstermektedir.

4.3.2.1. Kurallara Meydan Okuma

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden sınırları bilerek aşmanın ilk boyutu kurallara meydan okumadır. Araştırma bulguları, çocukların aile içindeki kuralları zaman zaman doğrudan sorguladıklarını ve bu kurallara uymayı reddettiklerini göstermektedir. Özellikle yaşı büyüyen çocukların ebeveynlerine karşı daha cesur ve açık bir şekilde “hayır” deme eğiliminde oldukları görülmektedir. Üçüncü ailenin annesi, “Bir şey sorunca sen bana bunu söyleyemezsin ya da yapamazsın gibi şeyler başlıyor artık büyüdükçe” diyerek, çocuğunun ebeveyn otoritesini sorgulayan yaklaşımını açıkça ortaya koymuştur.

Bazı durumlarda çocukların yalnızca kurallara uymayı reddetmekle kalmayıp, ebeveynlerin kararlarını eleştirdikleri de gözlemlenmiştir. Örneğin, üçüncü ailenin annesi, çocuğunun aile içindeki emeği adaletsiz bulduğunu ve buna itiraz ettiğini “Bu parayı kabul etmiyorum. Bütün işlere ben bakıyorum. Baban oturduğu yerden bu kadar para alıyor. Yağmur hiçbir şey yapmıyor” sözleriyle aktarmıştır. Bu tür söylemler, çocukların aile içindeki güç dağılımını ve sorumlulukları sorguladıklarını göstermektedir.

Kurallara meydan okuma davranışları bazı çocuklarda duygusal tepkilerle, bazılarında ise açıkça karşı koyma biçimleriyle kendini göstermektedir. İkinci ailenin annesi, “Kadir’de biz bu konuların sıkıntılarını çok yaşıyoruz. Yönergelere uymaz,

verilen cezalara uymaz. Söylenenin tam aksini yapar” diyerek bu durumu dile getirmiştir. Aynı şekilde, dördüncü ailenin babası, oğlu İbrahim’in “Siz de benim dediğimi yapmıyorsunuz, ben de sizin dediğinizi yapmıyorum” diyerek pazarlık yoluyla kuralları geçersiz kılmaya çalıştığını aktarmıştır.

Kurallara karşı gelme davranışları bazı durumlarda fiziksel tepkilere de dönüşmektedir. Birinci ailenin babası, “Emre hemen kapıları yumruklar, beni yumruklar. Eğer istediğini yapmazsan bana tokat atar” şeklinde yaşanan durumu betimlemiştir. Birinci ailenin annesi de benzer bir durumu “(Televizyonu) Zorla kapatıyorum işte kapattım mesela. Biraz şiddet de var mesela. Şiddet değil mesela sözel kural” sözleriyle dile getirmiştir.

Bazı ebeveynler, çocukların yönlendirmelerine uymadığında onların da kendi sorumluluklarını yerine getirmemesiyle karşılaştıklarını belirtmiştir. Dördüncü ailenin annesi, çocuğunun televizyon açılmadan çalışmayı reddettiğini “Sen diyor bana... Televizyonu açmasam ben çalışmam diyor. Niye diyor? Diyor ki önce televizyon sonra çalışma” sözleriyle ifade etmiştir. Bu tür pazarlık ve önkoşul koyma eğilimleri, çocukların kurallar karşısındaki aktif pozisyonlarını ortaya koymaktadır.

Bazı ailelerde çocukların aralarındaki dayanışma biçimleri de kurallara meydan okumanın dolaylı yollarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci ailenin annesi, “Aralarına girdiğim zaman bu sefer ikisi birlik olup beni suçluyorlar. Yani çoğu kez kavga etmişlerdir ve hiçbir şekilde karışmamışımıdır. Çünkü beş dakika sonra yan yana gelip hiçbir şey olmamış gibi devam ediyorlar” sözleriyle bu durumu özetlemiştir. Bu örnek, çocukların kardeşlik ilişkisini kullanarak ebeveyn müdahalesine karşı ortak pozisyon alabileceklerini göstermektedir.

4.3.2.2. Büyüklere Başvurma

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden sınırları bilerek aşmanın ikinci boyutu kurallara büyüklere başvurmadır. Araştırma bulguları, çocukların aile içinde istedikleri sonucu elde edemediklerinde bir üst otoriteye, yani büyüklere başvurduklarını göstermektedir. Bu başvuru genellikle annenin ya da babanın kararından hoşnut olunmadığında gerçekleşmekte ve çocuk, beklentisinin karşılanması için anneanne, babaanne ya da dede gibi daha üst konumda algılanan aile büyüklerine yönelmektedir. Üçüncü ailenin annesi bu durumu, “Ben yok deyince onlar babaanneye hemen koşuyorlar. Anneanneye, babaanneye koşuyorlar” sözleriyle ifade etmiştir.

Çocukların aile büyüklerini bir tür destek ya da arabulucu figür olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu durum yalnızca ebeveynlerle çocuklar arasında değil, aynı zamanda kardeşler arasında da yaşanabilmektedir. Beşinci ailenin annesi, kardeşinin kendi üzerinde otorite kurmaya çalıştığını, fakat buna babasının engel olduğunu belirterek “Abim de o da üstümüze belli bir otorite kurmaya kalkıştı ama buna babam izin vermedi” demiştir. Bu ifade, bireylerin yalnızca çocukluk döneminde değil, yetişkinlikte de bir üst otorite figürüne başvurarak mevcut otoriteye karşı destek arayabildiğini ortaya koymaktadır.

Bazı çocuklar ise taleplerini doğrudan aile büyüklerinden istemeyi tercih etmektedir. Bu tutum, hem daha kolay sonuca ulaşma isteğiyle hem de büyüklerin daha yumuşak ve esnek tavrıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim üçüncü ailenin annesi, “Zaten bunlar da istiyor her şeyi dedelerinden, babaannelerinden” diyerek bu eğilimin sıradanlaştığını vurgulamaktadır. Bu davranışlar, çocukların aile içindeki hiyerarşiyi tanıdıklarını ve bu yapıyı kendi lehlerine kullanabildiklerini göstermektedir.

4.3.2.3. Duygusal Manipülasyon

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden sınırları bilerek aşmanın üçüncü boyutu duygusal manipülasyondur. Araştırma bulguları, çocukların otorite karşısında duygusal ifadeleri bilinçli veya sezgisel bir ikna yöntemi olarak kullandıklarını göstermektedir. Katılımcılar, çocukların istediklerini elde etmek için ağlama, küsme, ters bakma, odasına çekilme, şirinlik yapma ve sevgi sözcükleri kullanma gibi çeşitli yollarla ebeveynleri etkilemeye çalıştığını ifade etmiştir. Birinci ailenin annesi, “Ağlayınca ben de kalbimi nasıl... vicdan yani...” sözleriyle bu etkileşimin duygusal gücüne dikkat çekerken, başka bir katılımcı “Yani ikisine de çok yüz vermedik o konuda... Kıyamıyoruz yani” diyerek bu stratejilerin nasıl karşılık bulduğunu dile getirmiştir.

Bazı çocukların daha yoğun ve kesintisiz ağlama davranışları gösterdiği, bu durumun özellikle yemek, dışarı çıkma ya da teknolojik araçlara erişim gibi konularda sıklaştığı belirtilmiştir. Birinci ailenin annesi, “Emre ağlıyor. Ağlamak, yani her şeye ağlayan ağlıyor” diyerek bu davranışın sürekliliğine işaret ederken; üçüncü ailenin annesi, “Yağmur da özellikle. İstemediği yemeği yemeyince ağlıyor” diyerek duygusal tepkilerin gündelik tercihlerle ilişkisini vurgulamıştır. Dördüncü ailenin babası ise, “Yani numaradan ağladığını çok iyi biliyor. Numaradan yaptığını çok iyi biliyor” sözleriyle, bazı ağlama davranışlarının bilinçli bir strateji olarak kullanıldığını ifade etmiştir.

Duygusal manipölasyon, bazen açık ağılama biçiminde bazen de dolaylı yollardan ifade edilen sitem ve geri çekilme davranışlarıyla gerçekleşmektedir. Birinci ailenin babası, “Küsüyor, ters ters bakıyor. Bana laf sokuyor. Odasına gidiyor” diyerek bu dolaylı stratejileri örneklendirmiştir. Bazı durumlarda ise çocuklar kardeş ilişkilerinde duygusal manipölasyonu kullanarak üstünlük sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin Barış, istemediğı bir durum olduğunda ağlamakta; kardeşler arasındaki sorunlarda ise babasının ifadesi ile “karşı tarafı mağdur etmeye meyilli” şekilde davranarak ebeveynin müdahalesini kendi lehine yönlendirmektedir.

Diğer yandan, çocukların sevgi sözcükleri ya da yapmacık olmayan yakınlık gösterileriyle ikna etmeye çalıştıkları da gözlemlenmiştir. İkinci ailenin annesi, “Anne ben seni çok seviyorum, neden sen bizi böyle buraya götürmüyorsun ya da böyle yapmıyorsun” diyerek çocuğunun duygu yüklü ifadelerle taleplerini ilettiğini belirtmiştir. Dördüncü ailenin babası, “Küçüğü de yeni yeni öğrenmiş. Lütfen lütfen şöyle ellerini birleştirip lütfen lütfen diye...” ifadesiyle çocukların bu davranışları oyunlaştırarak kullandıklarını aktarmıştır. Beşinci ailenin babası ise, “Şirinlikler yapar. Gelir, öper. Ondan sonra ısrar eder” sözleriyle, sevimlilik ve fiziksel yakınlığın otorite karşısında etkili bir ikna yöntemi hâline geldiğini belirtmiştir.

Genel olarak duygusal manipölasyon, çocukların otoriteye doğrudan karşı çıkmak yerine, ebeveynin duygusal sınırlarını zorlayan ve deneyimle şekillenmiş ikna biçimleriyle yönlendirme çabası olarak ortaya çıkmaktadır. Bu stratejiler, kimi zaman aile içi dengeyi kurarken, kimi zaman da sınırları esnetmeye hizmet eden etkili direniş araçlarına dönüşmektedir. Bu durum, çocukların aile içindeki güç ilişkilerini sezgisel biçimde okuyabildiklerini ve kendi lehlerine yönlendirebildiklerini ortaya koymaktadır.

4.3.3. Sulh İçinde Var Olma

Aşirete mensup ailelerde çocukların otorite ile ilişkisi ve direnme stratejilerinden üçüncüsü çocukların sessiz bir şekilde kabullenmesi ya da içe kapanmasıdır. Araştırma bulguları, bazı çocukların aile içi otoriteye karşı herhangi bir açık direnç göstermeksizin sessiz bir kabulleniş geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, çocukların ailedeki kurallar ve otorite figürleri karşısında sorgulamadan uyum sağladıkları, duygusal ya da davranışsal tepkilerini bastırarak içe yönelttikleri örneklerle kendini göstermektedir. Bu tür bir ilişki biçimi, kimi zaman ebeveynin otoritesine duyulan saygıdan, kimi zaman ise çatışmadan kaçınma arzusundan kaynaklanmakta; çocuklar, iç dünyalarında yaşadıkları

tepkileri dışı vurmaksızın sessiz bir şekilde süreci kabullenmektedir. “Vazgeçme” ve “İçe Kapanma” başlıkları altında toplanan bu bulgular, çocukların gündelik pratikler içinde otorite karşısında nasıl konumlandığını göstermekte; otoritenin açık müzakereye kapalı olduğu durumlarda çocukların sessiz bir uyumla aile düzenine entegre olduklarını ortaya koymaktadır. Bu sessizlik, yalnızca bir kabulleniş değil, aynı zamanda çocukların duygularını görünmez kılma pahasına kurulu düzene uyum sağlama çabasının bir ifadesidir. Sulh içinde var olmanın alt boyutlarının aile içerisindeki yansımaları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11
Sulh içinde var olmanın alt boyutları

Alt Başlık	Temel Odak	Belirti Biçimi	Örnek Alıntı
Vazgeçme	Kuralların ve otoritenin sorgulanmadan benimsenmesi	Sözlü kabul, meşruiyet atfı	“Babalarının bir bildiği vardır.” (Üçüncü aile baba)
İçe Kapanma	Otoriteye karşılık açık bir itiraz sunmama	Sessizlik, ortamı terk etme, hasta rolü	“Odasın gidiyor, bir şey söylemiyor” (Birinci aile baba)

Tablo 11’de görüldüğü gibi, bazı durumlarda çocuklar aile içindeki otoriteyi sorgulamadan kabul ederek ya da sessiz bir müzakere yoluna giderek ilişkileri dengede tutmayı tercih etmektedir. Bu davranışlar, kimi zaman doğrudan kabullenme şeklinde ortaya çıkarken, kimi zaman da açık çatışmadan kaçınarak içe kapanmaya yönelme biçiminde gözlemlenmiştir. Böylece çocukların, uyum ve sessizlik aracılığıyla aile içindeki huzuru korumaya yönelik stratejiler geliştirdikleri anlaşılmaktadır.

4.3.3.1. Vazgeçme

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden sulh içinde var olmanın ilk boyutu vazgeçmedir. Araştırma bulguları, aile içi otoritenin çocuklar tarafından çoğunlukla sorgulanmadan kabul edildiğini ve bu otoritenin baskıdan ziyade güven ilişkisi üzerinden sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır. Ebeveynin verdiği kararlar,

çocuklar tarafından çoğu zaman doğrudan itiraz edilmeden kabul edilmekte; çocuklar, bu kararlara uyum sağlamak ya da en fazla küçük çaplı tepkilerle sınırlı bir direniş sergilemektedir. Örneğin, dördüncü ailenin annesi, “Çikolata yemek istiyorum. Hayır, siz bunları yemekten sonra yersiniz. Ufak bir kriz yaşıyoruz... Bunu kabulleniyorlar ve yemekten sonra yiyorlar” sözleriyle bu sürecin çatışma yaratmadan çözümlendiğini göstermektedir.

Bazı çocuklar, kurallara yönelik ilk anda direnç gösterebilir de bu direnişin sürdürülebilir olmadığı ve zamanla otoriteyi içselleştirdikleri görülmektedir. İkinci ailenin annesinin “Genel olarak tepki verseler dahi uygulamak zorunda kalıyorlar” ifadesi, bu kabullenişin sessiz biçimde işlediğini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, ikinci ailenin babasının “Sert tepki göstermiyorlar yapmak istemediklerinde... Bu kural diyorum. Yani bunu sen yapman gerekiyor” ifadesi, ebeveynin kuralı açıklamasıyla birlikte çocuğun itirazsızca uyum sağladığını göstermektedir.

Vazgeçmenin bir diğer boyutu, çocukların ebeveynleriyle kurdukları güven ilişkisiyle bağlantılıdır. Üçüncü ailenin babası “Babayla pazarlığa hiçbir şekilde girmiyorlar. Çünkü babalarının... bir bildiği vardır” sözleriyle, çocukların otoriteyi sorgulamak yerine ona güvenmeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, dördüncü ailenin annesi “Öncelik bizim uyarmak. Uyardıktan sonra zaten Yasemin bunu genelde kabul eder. Neyin zararlı olup neyin zararlı olmadığını anlattığında kabul eden bir kız” ifadesiyle, çocukların bilinçli yönlendirmeler karşısında uyumlu davrandıklarını belirtmiştir.

Bazı ailelerde çocukların kararları sorgulamak yerine, sessiz bir uyum geliştirdiği anlaşılmaktadır. Beşinci ailenin babası “Beni bir şey yaptırmak için, benim yok diyebileceğim bir şey yaptırmak için başkasına söyleyip, tekrar gelip bana söyleyip hiç olmadı” diyerek, çocuğunun kararını dolaylı yollarla değiştirmeye çalışmadığını vurgulamaktadır. Benzer şekilde beşinci ailenin annesi “Çok nadir olmuştur sorun çıkardığı. Sorunu çıkardığı takdirde de dediğim gibi olay benden çıkmıştır. Babası da geçmiştir. Babasıyla halletmiştir. Ben de onay vermişimdir” şeklindeki ifade de çatışmanın büyümeden çözüldüğünü ve otoritenin korunduğunu göstermektedir.

Ebeveynlerin çocukluk dönemlerinden taşıdığı kuralların bugünkü aile düzenine etkisi de bu kabulleniş biçimini desteklemektedir. İkinci ailenin annesi “Ders çalışma zorunluluğu vardı bizde. Mecburduk hepimiz ders çalışmak zorundaydık. Kitap okumak zorundaydık. Bu tarz kurallarımız vardı. Çocuğun görevi okumak.” ifadesiyle, geçmişten

gelen kuralların çocuklara da benzer biçimde aktarıldığını belirtmektedir. Bu aktarım sonucunda, çocuklar da bu kuralları alışılmış ve tartışılmaz kabul etmektedir.

Bazı durumlarda çocukların bir ebeveynin koyduğu kurala karşı diğer ebeveyninden destek aradığı görülse de otorite figürleri arasında birlik sağlandığında bu girişimler sonuçsuz kalmaktadır. İkinci ailenin annesi “Önce tepki veriyorlar. Uyumamakta çok diretiyorlar... Ama baba bu konuda hani hayır annenizin söylediği gibi yapılacak şeklinde uyarılarda bulunuyor” ifadesiyle, çocukların itirazlarının ortak bir tutumla karşılandığında sona erdiğini ifade etmektedir.

4.3.3.2. İç Kapanma

Çocukların otorite ile kurdukları ilişkisi ve direnme stratejilerinden sulh içinde var olmanın ikinci boyutu iç kapanmadır. Araştırma bulguları, bazı çocukların ebeveyn otoritesine karşı doğrudan sesli itiraz geliştirmek yerine, sessizleşerek ve içine kapanarak tepki verdiklerini göstermektedir. Bu yaklaşım, çocukların duydukları rahatsızlığı açıkça dile getirmektense geri çekilme yoluyla ifade etmelerine işaret etmektedir. Bu durum, özellikle ebeveynin sözünün kesinleştiği anlarda belirginleşmektedir.

Üçüncü ailede gözlemlenen bir olayda, Elif kardeşi Yağmur’un boyama kalemlerini aldığını annesine söylemiştir. Annesi ise, “Kardeşin oynayabilir, sen büyüsun idare et” diyerek olaya müdahale etmiştir. Bunun üzerine Elif sessizleşmiş, mutsuz bir şekilde koltuğun kenarına oturmuş ve herhangi bir itiraz dile getirmemiştir. Bu örnek, çocuğun yaşadığı hayal kırıklığını ifade etmenin bir yolu olarak içine kapanmayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

Benzer bir durum birinci ailede de görülmüştür. Anne, kızının kendisine doğrudan karşı çıkmak yerine çoğu zaman “Melek odasına gidiyor, yok bir şey söylemiyor” diyerek sessizleştiğini aktarmıştır. Bu davranış, çocuğun otorite karşısında sözlü çatışmadan kaçındığını ve geri çekilerek tepki verdiğini göstermektedir.

Dördüncü ailede gözlemlenen bir durum, çocukların otorite karşısında sessizleşerek geri çekilme eğilimini göstermektedir. İbrahim buzdolabını açarak çikolata almak istemiştir; ancak annesi, “Yemek yemeden çikolata yiyemezsin” diyerek onu uyarmıştır. Bu uyarı karşısında İbrahim herhangi bir itirazda bulunmamış, üzgün bir şekilde içine kapanarak sessiz kalmıştır. Bu davranış, çocuğun ebeveyn kararına karşı tepki göstermediğini fakat duygusal geri çekilme yoluyla otoriteye sessizce karşılık verdiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, ie kapanmanın bazı çocuklar için ebeveyn otoritesine karşı geliştirilmiş sessiz bir direniş biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Sessizleşme, ocukların çatışmaya girmeden tepkilerini ortaya koymalarını sağlarken, aynı zamanda ebeveyn otoritesinin görünürde sorgulanmadan sürdürülmesine de katkıda bulunmaktadır. Böylece içe kapanma, çocukların kendilerini koruma ve aile içinde var olma stratejisi olarak değerlendirilebilmektedir.

BÖLÜM V

TARTIşMA VE YORUM

Aile içi otorite ilişkilerinin işleyişi, büyük ölçüde geleneksel yapılar ve kültürel normlarla belirlenmektedir. Ebeveynlerin otoritesi, kuşaklar arası aktarılan değerler, toplumsal beklentiler ve aşiret bağlarının sağladığı meşruiyet aracılığıyla sürdürülmektedir. Baba figürü, ailede otoritenin merkezinde yer alarak karar alma süreçlerinde belirleyici olurken, anne günlük düzenin ve çocukların davranışlarının yönlendirilmesinde etkin rol üstlenmektedir. Otorite, gündelik yaşamda söz, kurallar ve rol dağılımı üzerinden görünür hâle gelmekte; saygı ve uyum beklentisi aile içindeki hiyerarşiyi pekiştirmektedir. Bu durum, ailede otoritenin yalnızca bireyler arası etkileşimlerle değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal yapıların srekliiliğiyle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen veriler ayrıca, çocukların aile içi otoriteye verdikleri tepkilerin tek biçimli olmadığını ortaya koymaktadır. Bazı durumlarda çocuklar otoriteyi sorgulamadan kabul etmekte, bazı durumlarda ise kendi taleplerini ne çıkararak müzakere yolları aramaktadır. Pazarlık yapma, ödün isteme, sessiz tepkiler verme ya da büyüklere başvurma gibi davranışlar, çocukların ailede pasif değil, aksine aktif bir özne olarak yer aldıklarını göstermektedir. Böylece ocuklar, hem otoriteye uyum sağlayarak düzenin sürmesine katkıda bulunmakta hem de kendi iradelerini ortaya koyarak otoritenin sınırlarını yeniden tanımlamaktadır. Bu genel çerçevenin ardından, tartışma bölümü üç başlık altında ele alınacak ve bulgular alan yazın ışığında değerlendirilecektir.

5.1. Bir Aşirete Mensup Olmanın Aile İçi Otorite İlişkilerini Şekillendirme Rolüne Dair Tartışma

Aile ile yürütülen veri toplama sürecinde tahakküm kuramına göre aşirete mensup olmanın etkisi teması belirlenmiş ve bu temaya bağlı olarak “*Otoriteyi Taşıyan Yatkinlıklar, Gelenekle Gelen Rıza ve Otoriteyi Güçlendiren Kaynaklar*” şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Aşirete mensup olma ile bireylerin itaat, otorite, kurallar, kimlik ve değer kazandırma, tahakküm, sosyal ve ekonomik sermaye şeklinde etkilerin olduğu belirlenmiştir. Bourdieu'ye (2022a; 2023) göre, güç ilişkileri genellikle bilinçsiz bir şekilde, toplumsal normlar ve değerler aracılığıyla bireylere dayatılmaktadır. Bu bağlamda, "saygı" ve "kurallar" kavramları, aile içindeki sosyal yapının ve bireylerin bu yapıya uyum sağlama süreçlerinin bir yansımasıdır. Örneğin, babanın aile içindeki söz hakkının belirleyici olduğu “Üç kelime konuşuyorsam, onlar da üç kelime konuşur” ifadesi, belirli davranış biçimlerinin, ailenin alışkanlıkları ve içselleştirdiği normlar doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, aşirete mensup olmanın, aile içi otorite ilişkilerinde belirli kurallar ve normlar aracılığıyla güçlenmiş bir model sunduğunu ve bireyleri bu kurallara uyma yönünde zorladığını ortaya koymaktadır.

Nitekim aile içerisindeki otorite ilişkileri bir sembolik şiddet unsurunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda Hembrom (2016) tarafından yapılan tanımlamada sembolik güç, kendisine tabi olduğunu kabul etmeyen ya da iktidar kullandığını fark etmeyenlerin ortaklığıyla işleyen görünmez bir güç şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca le Grand (2018) tarafından yapılan araştırmada kültürel özellikler ile toplumdaki ya da kabiledaki statüler arasında bir ilişki olduğu, bu durumun sınıf ayrımı ve eşitsizlik gibi sorunlara yol açtığı belirtilmiştir. Kabile ve aşiret türü yapılarda ritüelleşmiş etkileşimin yalnızca duygusal bağlar ve grup dayanışması yaratmadığı, aynı zamanda hiyerarşilere, çatışmalara ve sembolik sınırlara da yol açtığı da görülmektedir (Collins, 2004).

Aşiret kültürü bağlamında bireylerin belirli bir “şahsiyet” kazanması, çoğu zaman toplumsal düzenin korunması için önemli bir unsur olarak görülse de bu durum aynı zamanda bireyler üzerinde sınırlandırıcı bir etki yaratmaktadır. Bourdieu'nün tahakküm kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, “Büyük ailem aynen büyük ailem” ve “Evin büyüğü babamdı” gibi ifadeler, aile içinde belirli bir hiyerarşik düzenin ve otoritenin içselleştirildiğini göstermektedir. Ancak bu içselleştirme, otoritenin sorgulanmasını engelleyen sembolik şiddet biçiminde işleyerek bireylerin özerklik alanlarını daraltmaktadır. Aile bireylerinin birbirlerine karşı “saygılı olma” ve “kurallara uyma”

gibi normlara tabi olmaları, ilk bakışta sosyal sermaye ile ilişkilendirilebilse de bu sermayenin eşit şekilde dağılmadığı ve özellikle kadınlar ile çocuklar açısından çoğunlukla bir denetim mekanizması işlevi görmektedir.

Ebeveynlerin çocuklarına toplumsal cinsiyet rollerini öğretmeleri, sadece kültürel bir aktarım değil, aynı zamanda ataerkil tahakkümün yeniden üretildiği bir süreçtir. Bourdieu (2001a), cinsiyetler arası iş bölümünün bedensel şemalar ve toplumsal algılarla kurulduğunu vurgular. Bu bağlamda erkek çocuklardan daha fazla hareket alanına sahip olmaları ve teknik alanlara yönelmeleri beklenirken, kız çocuklarının bakım ve itaat odaklı rollere yönlendirilmesi, bireysel tercihlerin değil, kolektif bir ataerkil düzenin sonucudur (Arpacı, 2020). Kadınların kamusal alandaki deneyimlerine ilişkin araştırmalar da bu tabloyu desteklemektedir. Örneğin, Özbay Özen (2020) evli ve çocuk sahibi kadınların mesleki yükümlülüklerini yerine getirmekte toplumsal cinsiyet rollerinin ciddi engeller oluşturduğunu belirtmiştir. Benzer biçimde, Acosta ve Carpenter (2011) ile Koca (2018), kadınların eril merkezli iş bölümünde geri plana itildiklerini ve mesleki alanda sınırlı hareket edebildiklerini göstermektedir. Bu durum, aşiret kültürünün kadınların toplumsal konumunu desteklemekten çok, mevcut eşitsizlikleri yeniden üretme işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Ökten'in (2006) bulguları aşiretin günümüzde hâlâ işlevsel bir örgütlenme biçimi olarak varlığını sürdürdüğünü, ancak bu işlevselliğin özellikle kadınlar ve çocuklar açısından çoğu zaman sınırlayıcı, denetleyici ve eşitsizlikleri pekiştirici biçimde ortaya çıktığını göstermektedir.

Aşiret bağlamındaki evlilik ve boşanma süreçleri de eleştirel bir gözle değerlendirildiğinde, bireysel tercihlerin sınırlandığı, kolektif düzenin sürdürülmesi adına kadınların özellikle baskı altında tutulduğu görülmektedir. Çiçekli'nin (2025) araştırması, boşanma süreçlerinde kadınların statü kaybı, ekonomik sıkıntılar ve sosyal dışlanma gibi sorunlarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Bu durum, aşiretin yalnızca dayanışma sağlayan bir yapı olmadığını, aynı zamanda bireylerin hareket alanını daraltan bir mekanizma olduğunu göstermektedir. Ökten'in (2006) bulguları da aşiretin günümüzde hâlâ işlevsel bir örgütlenme biçimi olarak varlığını sürdürdüğünü ortaya koysa da, bu işlevsellik özellikle kadınlar ve çocuklar açısından çoğu zaman sınırlayıcı, denetleyici ve eşitsizlikleri pekiştirici biçimde işlemektedir.

Dolayısıyla aşiret yapısı, yalnızca güvenlik ve dayanışmayı sağlayan bir organizasyon biçimi olarak değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten, bireysel özerklikleri sınırlayan ve özellikle kadınlar ile çocukların hayatlarını denetim altına alan bir toplumsal düzen olarak da görülmelidir (Aktaş, 2015; Çiçekli, 2025). Bu

eleştirel bakış açısı, aşiret kültürünün karmaşık doğasını anlamak için gereklidir; çünkü görünürde olumlu işlevlerin ardında, toplumsal yapının sürekliliğini sağlamak adına bireyler üzerinde baskı kuran tahakküm mekanizmaları işlemektedir.

Bourdieu'nün sosyal sermaye, habitus ve tahakküm kavramları ışığında değerlendirildiğinde, aşiret yapılarının yalnızca dayanışma ve güvenlik sağlayan bir örgütlenme biçimi değil, aynı zamanda bireylerin erken yaşlardan itibaren belirli normları ve hiyerarşileri içselleştirdikleri sosyal mekanizmalar olduğu görülmektedir (Bourdieu, 1986; 1991; 1993; 2023). Bu yapıların en belirgin özelliği, bireylerin gündelik yaşamlarını şekillendiren kuralların ve otorite biçimlerinin sorgulanmadan kabul edilmesi ve “doğal” bir düzen olarak algılanmasıdır. Bourdieu'nün (1998) vurguladığı üzere, tahakküm yalnızca açık zorlamalarla değil, toplumsal yapıların bireyler tarafından içselleştirilmesiyle sürdürülmektedir. Raman Aşireti bağlamında da çocuklar, ailede ve topluluk içinde maruz kaldıkları pratikler aracılığıyla bu hiyerarşik düzeni erken yaşlarda öğrenmekte, böylece otoriteye uyum neredeyse otomatik bir refleks haline gelmektedir.

Alanen'in (1992) aileyi yalnızca biyolojik bir birliktelik değil, toplumsal sermayenin aktarıldığı ve yeniden üretildiği temel bir alan olarak tanımlaması, aşiret yapılarında daha görünür bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak burada aktarılan sermaye, bireylere eşit hareket alanı açmaktan çok, mevcut güç ilişkilerini koruyan ve pekiştiren bir nitelik taşımaktadır. Kadınlar ve çocuklar açısından düşünüldüğünde, sosyal sermaye çoğu zaman bir destek mekanizması değil, denetim ve sınırlamanın aracı olarak işlev görmektedir. Aile ve aşiret üyelerinin birbirine “saygılı olma” ve “kurallara uyma” yükümlülüğü, toplumsal uyumu sağlayan normlar olarak sunulsa da gerçekte bu normlar bireylerin özerklik alanlarını daraltmakta ve otoritenin sorgulanmadan yeniden üretilmesine yol açmaktadır.

Aktaş'ın (2015) kan davası ve namus cinayetleri üzerine yaptığı araştırma da aşiret bağlarının devletin meşru otoritesine alternatif bir düzen kurmaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada gösterildiği üzere, akrabalık ilişkilerinin hâkim olduğu feodal topluluklarda bireyler, yalnızca “onurlarını korumak” için değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal güçlerini sürdürmek için geleneksel cinayetlere başvurumaktadırlar. Bu bulgu, aşiret yapısının güvenlik ve adalet gibi işlevlerinin aslında şiddet ve baskı mekanizmalarıyla da iç içe geçtiğini göstermektedir. Geleneksel pratikler, bireylerin özgürlüklerini savunan değil, çoğu durumda onları topluluk adına kontrol eden ve bireysel hakları bastıran araçlara dönüşmektedir.

Kadınların aşiret içindeki konumunu ele alan araştırmalar da benzer bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Çiçekli'nin (2025) çalışması, evlilik ve boşanma süreçlerinde kadınların yaşadığı statü kaybı, ekonomik bağımlılık ve sosyal dışlanmayı ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur. Bu bulgular, aşiret bağlamında kadınların karar alma süreçlerinde özne olmaktan çok, toplumsal düzenin sürdürülmesi için kontrol edilen nesneler haline getirildiğini göstermektedir. Boşanma gibi bireysel bir karar, aşiret düzeninin devamlılığına tehdit olarak algılandığından, kadınlar üzerinde ekonomik ve kültürel baskılar yoğunlaştırılmaktadır. Böylece aşiret, yalnızca dayanışma sağlayan bir topluluk olarak değil, kadınların hareket alanlarını sınırlayan ve eşitsizlikleri yeniden üreten bir tahakküm mekanizması olarak işlev görmektedir.

Fırat'ın (2024) araştırması, aşiret yapılanmasının “alan” kavramıyla ilişkili olduğunu, sosyal ağlar, ekonomik ilişkiler, normlar ve güven gibi çeşitli dinamikler üzerinden işlediğini göstermektedir. Ancak bu alanın işlevi yalnızca dayanışma sağlamak değildir; aynı zamanda hiyerarşileri korumak, belirli aileleri ya da bireyleri avantajlı konumda tutmak ve eşitsizlikleri pekiştirmektir. Nitel görüşmelerde aşiretçiliğin eski gücünü kaybettiği dile getirilse de saha gözlemleri bu yapının hâlâ toplumsal pratiklerde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Biçim'in (2018) bulguları da ekonomik sermayenin aşiret içindeki otoritenin sürdürülebilirliğinde kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Aşiret reisleri, ekonomik kaynakları kontrol ederek hem aile üyeleri üzerinde hem de geniş toplumsal ilişkilerde otorite kurmakta ve bu gücü tahakkümün etkili aracı haline getirmektedir.

Bourdieu'nün tahakküm kuramı, Raman Aşireti'nde gözlemlenen bu ilişkilerin yalnızca açık otorite uygulamalarından ibaret olmadığını, bireylerin habitus aracılığıyla içselleştirdikleri norm ve kuralların da bu düzeni sürdürdüğünü açıklar (Bourdieu, 1998). Walby'nin (1989) patriyarka kavramı ile düşünüldüğünde, aşiret yapısı ataerkil tahakkümün hem yapısal hem de sembolik düzeyde nasıl işlediğini göstermektedir. Walby'nin çok boyutlu patriyarka yaklaşımı, kadınların emek, beden ve kamusal alandaki varlıklarının sistematik olarak sınırlandırıldığını ortaya koyarken, Bourdieu'nün sembolik tahakküm kavramı, bu eşitsizliklerin neden sorgulanmadan yeniden üretildiğini açıklamaktadır. Bu birleşim, aşiretin görünürde dayanışmacı yönünün ardında, bireylerin özgürlüklerini sınırlandıran ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini pekiştiren güçlü bir baskı mekanizmasının işlediğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Raman Aşireti bağlamında otorite ilişkileri, yalnızca toplumsal normların uyum ve dayanışma sağladığı süreçler olarak değil, aynı zamanda bireylerin

özerkliklerini sınırlayan ve eşitsizlikleri yeniden üreten mekanizmalar olarak değerlendirilmelidir. Çocukların ve kadınların deneyimleri, bu yapının görünürdeki işlevsel boyutunun ötesinde, gündelik yaşamda nasıl baskı ve sınırlandırma ürettiğini göstermektedir. Bu nedenle aşiretçilik, sosyolojik açıdan hem dayanışmanın kaynağı hem de tahakkümün en güçlü biçimlerinden biri olarak, eleştirel bir perspektifle analiz edilmelidir.

5.2. Çocuklar ve Ebeveynler Arasında Otoritenin Uygulanmasına İlişkin Tartışma

Aile ile yapılan görüşmede ebeveyn ve çocuk arasındaki otorite ilişkisi teması ortaya çıkmış ve bu temaya bağlı olarak “*Gündelik İlişkilerle Kurulan Otorite*” ve “*Doğal Sanılan Kabulleniş*” şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Tema kapsamında ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkilerin sınırlı esneklik, kurallar, model olma, kimlik ve değer kazandırma, iletişim ve cinsiyet rolleri ile ilgili boyutlar taşıdığı belirlenmiştir. Çocuklar ve ebeveynler arasındaki otorite ilişkileri incelendiğinde, sosyal ve kültürel normlar, sosyal sermaye, sembolik şiddet, görünmeyen tahakküm ve ekonomik sermaye gibi unsurların belirleyici olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, sadece bireysel tercihler değil, aynı zamanda içinde bulundukları toplumsal yapının yeniden üretim mekanizmaları olarak değerlendirilmelidir. Raman Aşireti bağlamında yapılan saha çalışması, otoritenin uygulanış biçimlerinin ataeril yapı, toplumsal iş bölümü ve kültürel sermaye ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşmelerde, çocukların babalarının otoritesine daha fazla riayet ettikleri, toplumun beklentilerine ve aile içindeki güç dinamiklerine uygun davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Özellikle babanın, çocuğu üzerindeki otoritesinin kayınvalidesi veya geniş aile üyeleri tarafından sınırlandırılmayacağını vurgulaması, bireysel otoritenin sınırlarını belirleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Otoritenin uygulanışı, ebeveynlerin çocuklarına yükledikleri sorumluluklar ve bu sorumlulukların toplumsal cinsiyet, ekonomik durum ve kültürel sermaye aracılığıyla meşrulaştırılmasıyla şekillenmektedir. Babanın erkek çocuğuna yönelik “Arkamdan gelebilecek tek erkek evladım sensin” ifadesi, erkek çocuklara ailede özel bir statü atfedildiğini açıkça göstermektedir. Bu durum, otoritenin yalnızca bireysel ilişkiler üzerinden değil, aynı zamanda patriyarkal yapılarla desteklenen kolektif normlar üzerinden yeniden üretildiğini ortaya koyar. Benzer şekilde, “Bazı kurallar sadece el yıkama, yüz yıkama değil. Bu şahsiyetlere de dayatılması gereken kurallar vardır” ifadesi, çocukların karakter oluşumunun bile belirli kalıplara göre biçimlendirildiğini ve bunun

bir tür normatif baskı aracı olduğunu işaret etmektedir. Alanen'in (1992) aileyi sosyal sermayenin yeniden üretildiği temel alanlardan biri olarak tanımlaması, bu bağlamda önemlidir. Ancak burada aktarılan sosyal sermayenin eşitlikçi değil, daha çok otorite ilişkilerini pekiştiren ve erkek çocukların gelecekteki rollerini güçlendiren bir içerikte olduğu açıktır.

Bourdieu'nün tahakküm kuramı çerçevesinde, Raman Aşireti'nde otorite ilişkilerinin büyük ölçüde sembolik şiddet yoluyla işlediği görülmektedir. Babaların çocuklarına toplum içinde özgürlük tanınmasına karşın ev içinde daha katı kurallar dayatması, bu sembolik şiddetin tipik bir örneğidir. Çocuklara toplumda "saygın" bir kişilik kazandırma hedefi, sosyal sermaye kavramı ile ilişkilendirilebilecek bir yön taşır; ancak bu süreçte saygınlık, bireylerin kendi özerklikleriyle değil, otorite figürlerinin onlara biçtiği rollerle elde edilmektedir. Fırat'ın (2024) Bewrar Aşireti üzerine yaptığı araştırma da kültürel sermaye aktarımının bireylerin toplumsal konumlarını dönüştürmede işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, eğitim yoluyla elde edilen bu kültürel sermaye, bireylerin özgürleşmesini sağlayabileceği kadar, geleneksel yapının tahakküm biçimlerini sürdürmek için de kullanılabilir. Dolayısıyla, eğitim pratikleri modernleşme adına olumlu bir dönüşüm yaratırken, aynı zamanda otoriteyi yeniden üretmenin de bir aracı haline gelebilir.

Ekonomik sermaye de aile içi otorite ilişkilerinin belirlenmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Annenin "Bir parça tek alma hakkın var" ifadesi, sadece bir ekonomik sınır koyma eylemi değil; aynı zamanda çocukların toplumsal konumlarını belirleyen bir normatif çerçeve oluşturur. Biçim'in (2018) bulguları, Raman Aşireti'nde otoritenin ekonomik kaynakların kontrolüyle sürdürüldüğünü göstermektedir. Aşiret reisleri, ekonomik gücü ellerinde tutarak yalnızca aile içinde değil, aşiret düzeyinde de otorite kurmaktadır. Bu bağlamda ekonomik sermaye, bireylere hareket alanı sağlayan değil, çoğu zaman sınırlandıran bir unsur olarak işlev görmektedir; çocuklar, toplumsal konumlarını ebeveynlerin belirlediği ekonomik sınırlar içinde öğrenmektedirler.

Aile içindeki otorite yalnızca katı kurallarla değil, aynı zamanda esneklik ve pazarlık mekanizmalarıyla da sürdürülmektedir. Kuralların misafirlik gibi bağlama göre değişmesi, çocuklara toplumsal durumlara uyum sağlamayı öğretmektedir. Bourdieu'nün habitus kavramı bu bağlamda önem kazanmaktadır; bireyler, toplumsal bağlamdan öğrendikleri davranışları içselleştirerek yaşamlarının bir parçası haline getirirler. Ancak bu esnekliğin sınırları otorite figürleri tarafından belirlenmekte, çocukların kendi

deneyimlerinden çıkan özerk davranış biçimlerinin gelişmesine sınırlı alan bırakılmaktadır.

Sembolik şiddet kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, ebeveynlerin çocuklarına normları doğrudan baskı ile değil, görünmez ve içselleştirilmiş pratiklerle aktardıkları görülmektedir (Souza & Silvino, 2018). Alanen (1992) de aile içindeki normların görünmez tahakküm biçimleriyle aktarıldığını, bu nedenle bireylerin sorgulamadan benimsediğini belirtmektedir. Dağlı'nın (2017) çalışması, fiziksel cezaların çocuklarda yalnızca bedensel değil, psikolojik ve sosyal sorunlar yarattığını ortaya koyarken; Kaplan ve Yardımcıoğlu'nun (2020) araştırması, Bourdieu'nün sembolik şiddet kavramını güç dinamiklerinin en derin ve görünmez boyutunu açıklamak için kullandığını göstermektedir. Huang'ın (2019) vurguladığı üzere, sembolik şiddetin temel özelliği bireylerin egemen yapıların doğallığını sorgulamadan kabul etmesidir. Bu da Raman Aşireti'nde otorite ilişkilerinin yalnızca görünür yaptırımlarla değil, içselleştirilmiş ve sorgulanmayan düzenlerle sürdürüldüğünü göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ise otoritenin uygulanış biçimini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Aileler, çoğu zaman kız ve erkek çocukları arasında ayırım yapmadıklarını dile getirse de erkek çocukların gelecekte ailenin devamlılığını sağlayan bireyler olarak konumlandırılması, cinsiyet temelli iş bölümünün örtük şekilde varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Bourdieu, cinsiyetler arası iş bölümünün toplumsal yapı tarafından erken yaşlardan itibaren bedensel ve davranışsal düzeyde içselleştirildiğini vurgular (Arpacı, 2020). Bu bağlamda, Raman Aşireti'nde erkek çocuklara atfedilen “devamlılık” rolü ve kız çocukların bakım odaklı konumlandırılması, patriyarkal tahakkümün aile içinde yeniden üretildiğini açıkça göstermektedir.

Sonuç olarak, ebeveynler ile çocuklar arasındaki otorite ilişkileri, sadece kültürel ve ekonomik sermayenin aktarımıyla değil, aynı zamanda sembolik şiddetin görünmez mekanizmaları ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimiyle şekillenmektedir. Bourdieu'nün tahakküm kuramına göre, toplumsal yapı bireylerin farkında olmadan içselleştirdikleri kurallar aracılığıyla yeniden üretilir (Bourdieu, 1998). Raman Aşireti örneğinde de bu süreç, otoritenin hem açık kurallar hem de görünmez baskı biçimleri aracılığıyla sürdürüldüğünü, çocukların ve kadınların öznelığının sınırlandığını ve toplumsal eşitsizliklerin pekiştirildiğini göstermektedir.

5.3. Aile İçerisinde Çocukların Otoriteyle Baş Etme ve Otoriteye Karşı Direnme Stratejilerine İlişkin Tartışma

Aile ile yapılan görüşmede çocukların otoriteye karşı kullandıkları direnme stratejileri teması ortaya çıkmış ve bu temaya bağlı olarak “*Rutini Esnetme, Sınırları Bilerek Aşma, Sulh İçinde Var Olma*” şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Çocukların kullandıkları direnme stratejileri kuralların revizyonu, rolleri esnetme, otoriteyi yeniden dağıtma, kurallara meydan okuma, büyüklere başvurma, duygusal manipülasyon, otoriteyi kabul etme ve tepkisiz kalma şeklindedir. Bourdieu’nün tahakküm kuramı çerçevesinde çocukların toplumsal yapının sınırlarını nasıl zorladığını anlamak açısından otoriteye karşı geliştirilen direnme stratejileri önemlidir. Alanen (1992), çocukların ve gençlerin aile içinde öğrendikleri kurallara karşı pasif veya aktif direniş biçimleri geliştirdiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, Raman Aşireti’nde yürütülen saha araştırması, çocukların ebeveyn otoritesine karşı geliştirdiği stratejilerin çoğunlukla dolaylı ve örtük biçimlerde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (Biçim, 2018).

Çocukların otoriteyle kurdukları ilişki, ev içindeki kurallar karşısında pazarlık yapma, ödün talep etme ve sessiz direniş gösterme gibi çeşitli stratejilerle şekillenmektedir. “Ben bunu yiyeceksen bana telefonu vereceksin” gibi ifadeler, kurallara uyumun koşullu bir biçimde gerçekleştiğini ve çocukların otoriteyi yalnızca pasif biçimde kabul etmediğini, aksine kendi taleplerini meşrulaştırmak için müzakere araçları geliştirdiklerini göstermektedir. Bu noktada çocukların otoriteye karşı geliştirdikleri stratejiler, aile içinde gözle görünmeyen bir pazarlık alanı yaratmakta, böylece çocuklar hem otoriteye uyum sağlamakta hem de kendi çıkarlarını korumaya çalışmaktadırlar.

Bourdieu’nün habitus kavramı, çocukların bu stratejileri nasıl geliştirdiğini anlamada kritik bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Çocuklar, gözlemleri ve deneyimleri doğrultusunda edindikleri habitus aracılığıyla ailedeki güç dengelerini anlamlandırmakta ve buna göre stratejiler üretmektedirler. “Ben anne ve babama bakarım, nasıl anne baba olunmaz onu öğrendim” ifadesi, çocukların otoriteyi yalnızca bir itaat ilişkisi olarak görmediklerini, aynı zamanda bu ilişkiden ders çıkararak kendi pratiklerini oluşturduklarını göstermektedir. Yükselbaba’nın (2017) Milgram deneyine dayalı araştırması, otoriteden uzaklaşıldıkça uyumun azaldığını göstermektedir. Bu bulgu, otoritenin bireylerin davranışlarını yalnızca kurallar aracılığıyla değil, aynı zamanda içinde bulundukları sosyal çevre ve habitus aracılığıyla belirlediğini ortaya koymaktadır. Raman Aşireti bağlamında çocukların, anne-babalarıyla çatışmaya doğrudan girmek

yerine “mide bulantısı” gibi sembolik tepkiler vermesi, habitus temelli dolaylı direniş biçimlerinin tipik bir örneğidir.

Weber’in otorite anlayışı, bulguları farklı bir perspektiften anlamlandırmayı mümkün kılmaktadır. Weber’e göre otoritenin meşruiyeti, bireylerin gönüllü rızasına dayanır ve bu rıza, kimi zaman koşullu ya da pazarlığa açık bir biçimde gerçekleşebilir (Weber, 1978). Çocukların yemek, oyun veya teknoloji kullanımı gibi gündelik pratiklerde “uyarım ama karşılığında şu olacak” şeklindeki müzakereleri, Weber’in otoriteyi yalnızca dikte edilen bir güç değil, aynı zamanda karşılıklı kabul ve sadakat ilişkisi olarak tanımlamasıyla örtüşmektedir. Geleneksel otoritenin aile içinde babaya ya da ebeveyne atfedilen konum üzerinden meşrulaşması, çocukların pazarlık ve direniş stratejilerinde otoriteyi tümünden reddetmek yerine, onun sınırlarını yeniden tanımlamalarıyla görünür hale gelmektedir. Bu bağlamda Hood-Williams’ın (1990) vurguladığı üzere, çocukluk modern toplumsal değişimlere rağmen hâlen “dışlayıcı bir statü” olmayı sürdürmekte ve çocuklar Weber’in ataerkil otorite kavramının çağrıştırdığı hiyerarşik ilişkilere tabi olmaktadır (Chisholm, 1990, s. 118-120). İtaat ve saygı talebi yeni biçimlere bürünse de çocukların ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerde hâlen dolaysız emir ve itaat kalıpları güçlü bir şekilde varlığını korumaktadır. Böylece Weber’in patriyarkal otoriteye ilişkin kavramsallaştırması, çocukların itaat ile direnme arasında geliştirdikleri ara stratejileri açıklamada Bourdieu’nün tahakküm kuramını tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

Choi’nin (2017) araştırması, Bourdieu’nün habitus kavramını Gibson’ın affordans yaklaşımıyla birleştirerek, çocukların boş zamanlarının ebeveynlerin sosyal konumları tarafından nasıl şekillendirildiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, Raman Aşireti bağlamında da geçerlidir; zira çocukların teknoloji kullanımı, oyuncaklarla ilişkileri ve ev içi düzenleri, ebeveynlerin sahip oldukları ekonomik ve kültürel sermayeler doğrultusunda biçimlenmektedir. Orta sınıf ebeveynlerin çocuklarına sunduğu çeşitlilik ve özgürlük, alt sınıf çocuklarda daha sınırlı kalmakta; böylece çocukların boş zamanları ve öğrenme fırsatları eşitsiz biçimde yeniden üretilmektedir. Bu, çocukların yalnızca aile içindeki otoriteye değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin yarattığı yapısal sınırlamalara karşı da stratejiler geliştirmek zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Cinsiyet temelli farklılıklar da çocukların direniş stratejilerinde belirleyici olmaktadır. Erkek çocuklara daha fazla hareket alanı tanınırken, kız çocuklarının çoğunlukla sessiz ve dolaylı stratejilerle otoriteyi aşmaya çalıştıkları görülmektedir. Biçim’in (2018) bulguları, aşiret yapılarında kız çocuklarının otoriteye karşı

direnışlerinin sembolik yollarla gerekleştiiğini ortaya koyarken, Alanen (1992) ocuklara cinsiyete dayalı rollerin aktarımının sosyal sermayenin yeniden üretiminde önemli bir işlev gördüğünü vurgulamaktadır. Bu durum, Raman Aşıreti bağlamında da geçerlidir; kız çocuklarının ev içinde sessizce sınırları aşma biçimleri, patriyarkal tahakkümün görünmez baskılarıyla şekillenen bir strateji olarak değerlendirilebilir.

Çocukların oyunlar ve anlatılar yoluyla benimsedikleri roller de otoriteyle baş etme biçimlerini anlamlandırmada önemli ipuçları sunmaktadır. Tomanović'in (2004) aile habitusu üzerine yaptığı araştırma, çocukların gündelik pratikler aracılığıyla toplumsal yapıyla uyumlu ya da ona karşıt roller geliştirdiklerini göstermektedir. Raman Aşıreti'ndeki oyun ve hikâyeler de benzer biçimde çocukların ailedeki hiyerarşileri deneyimleyerek, bu hiyerarşilere uygun ya da onları sorgulayan pratikler geliştirmelerine aracılık etmektedir. Shayan'ın (2022) çalışması, ocuk kültürünün yetişkinler tarafından "olgunlaşmamış" ya da "düzeltilmesi gereken" bir kültür olarak görülmesi nedeniyle çocukların direniş stratejilerinin meşru kabul edilmediğini vurgulamaktadır. Bu durum, çocukların yalnızca aile içinde değil, daha geniş toplumsal bağlamlarda da kültürel sermayelerini tanımlamakta zorluk yaşadıklarını göstermektedir.

Arpacı ve Bakioğlu'nun (2023) Bakhtin'in karnaval teorisine dayalı yorumları, çocukların mizah, parodi ve eğlence aracılığıyla otoriteye karşı geliştirdikleri stratejilerin tarihsel bir devamlılığı olduğunu ortaya koymaktadır. Orta Çağ'daki karnaval kültürü, köylülerin resmi otoriteye karşı kendi kültürlerini görünür kılmalarına olanak tanırken; günümüzde çocukların şaka, oyun ve mizah aracılığıyla aile içindeki otoriteyi sorgulamaları benzer bir işlev görmektedir. Bu bağlamda çocukların direniş pratikleri, yalnızca bireysel tepkiler değil; aynı zamanda toplumsal yapının sınırlarını zorlayan kültürel eylemler olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, Raman Aşıreti bağlamında çocukların otoriteye karşı geliştirdikleri stratejiler, sadece aile içi ilişkilerin ürünü değil, aynı zamanda toplumsal yapıların, cinsiyet rollerinin ve eşitsizliklerin şekillendirdiği pratiklerdir. Pazarlık, ödün talebi, sessiz direniş ve sembolik eylemler aracılığıyla çocuklar, otoriteye bütünüyle teslim olmayan, aksine kendi ajanslarını kullanan aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, Bourdieu'nün tahakküm kuramı çocukların gündelik pratiklerde geliştirdikleri direniş biçimlerini anlamada kritik bir kavramsal çerçeve sunarken; Weber'in otorite tipolojisi, bu stratejilerin aile içindeki meşruiyet ilişkileri ve geleneksel otorite kalıplarıyla nasıl kesiştiğini açıklamada tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Arştırma sonuçları, aile içinde aktarılan habitusun çocukların cinsiyet rollerini içselleştirmelerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Erkek çocuklara daha fazla söz hakkı tanınması veya kız çocukların sessizlikle otoriteye uyum sağlaması gibi durumlar, toplumsal cinsiyetle ilişkili pratiklerin aile habitusu aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Çocuğun habitusu ise, aile içinde sürekli tekrar eden kurallara, normlara ve davranış kalıplarına maruz kalmasıyla şekillenmekte ve bu süreç, onların aileye benzer yatkınlıklar geliştirmelerine yol açmaktadır.

"Belirli bir şahsiyet" kazanma, özellikle aşiret kültüründe çok önemli bir kavramdır. Çocuklar, aile içindeki kurallar ve normlarla şekillenen bir kimlik geliştirirler.

Aşirete mensup olmanın aile içindeki otorite ilişkileri üzerindeki etkisi, sosyal sermaye kavramıyla ilişkilidir. Aşiret kültüründe belirli normlar ve kurallar, aile üyeleri arasında dayanışmayı ve düzeni sağlamak için içselleştirilmiştir. Ailedeki sosyal sermaye, bireylerin toplumsal yapıya uyum sağlamaları ve aile içindeki ilişkilerdeki dengeyi korumaları açısından önemli görülmüştür.

Kültürel sermayenin aktarımı, aile içindeki otorite ilişkilerinin meşruiyet kazanmasında temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Yemek düzeninden düğün pratiklerine kadar gündelik yaşamı düzenleyen normlar, çocukların davranışlarını biçimlendirirken aynı zamanda hangi davranışların “doğru” ve “yanlış” olarak kabul edileceğini de belirlemektedir. Böylece kültürel sermaye, otoritenin görünmez dayanaklarını oluşturarak çocukların aile içindeki konumlarını şekillendirmektedir.

Tahakküm, özellikle aşiret kültüründe belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir. Ailedeki güç ilişkileri, toplumsal normlarla içselleştirilmiş ve buna göre davranışlar şekillenmiştir. "Büyük ailenin aynen büyük aile olması" ve "evin büyüğü babamdır" gibi ifadeler, bu içselleştirilmiş normları yansıtmaktadır.

Ekonomik sermaye, ailedeki otorite ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Annenin, çocuğuna yönelik ekonomik sınırlamalarla ilgili söyledikleri, yalnızca maddi sınırları değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel sınırları da belirler. Bu ekonomik sınırların farkında olan çocuklar, toplumsal konumlarını erken yaşlardan itibaren algırlar.

Elde edilen sonuçlar, otorite ilişkilerinin kuşaklar boyunca benzer biçimlerde yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin kendi çocukluklarında deneyimledikleri kurallar ve otorite anlayışları, bilinçli ya da bilinçsiz biçimde çocuklarına aktarılmaktadır. Bu aktarım, yalnızca davranış kalıplarının sürdürülmesine değil, aynı zamanda otoriteye gösterilen rızanın doğal kabul edilmesine yol açmaktadır.

Sembolik şiddet, güç ilişkilerinin görünmeyen ancak etkili biçimde çocukları şekillendiren bir formudur. Baba, dışarıda çocuğuna özgürlük tanırken, ev içinde belirli "doğru" davranışları dayatmakta ve çocuğu, bu doğrulara göre davranmaya zorlamaktadır. Bu durum, sembolik bir güç mücadelesinin yansımasıdır.

Çocukların otoriteye karşı geliştirdikleri direniş stratejilerinin de içinde bulundukları habitus tarafından şekillendirildiği görülmektedir. Kuralları esnetme, büyüklere başvurma ya da sessizlik yoluyla direnme gibi davranışlar, aile ortamında öğrenilen eğilimlerin bir yansımasıdır. Bu durum, çocuk habitusunun yalnızca otoriteye boyun eğmeyi değil, aynı zamanda otoriteye karşı geliştirilen alternatif stratejileri ile çocukların bu yapı içerisinde konumlanması ve kendine alan açma çabasıdır.

6.2. Öneriler

Araştırma sonuçları, otoritenin aile içinde farklı toplumsal ve kültürel boyutlarla inşa edildiğini ortaya koymuştur. Bu durum, aile içi otoriteyi anlamaya yönelik çalışmaların yalnızca içerik açısından değil, yöntemsel açıdan da dikkatli bir şekilde kurgulanması gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara yönelik öneriler sunulmaktadır. Araştırmacılara yönelik öneriler, çalışmanın metodolojik deneyimlerinden beslenmektedir.

Saha sürecinde yaşanan sınırlılıkların gelecekteki çalışmalarda aşılabilmesi için bazı hususlar önemlidir. Öncelikle, katılımcıların mahremiyet algılarından kaynaklanan çekingenliklerin azaltılması için, güven ilişkisini güçlendiren uzun süreli ön görüşmeler ve aile ortamına daha kademeli giriş stratejileri tercih edilebilir. Araştırmacının varlığının gözlem verilerini etkilemesini en aza indirmek amacıyla, ailelere yapılan ziyaret sayının

arttırılması ve araştırmacının gündelik yaşama doğal biçimde dâhil olması önerilmektedir. Görsel ve işitsel kayıtların sınırlı katkı sağladığı deneyimler göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların kendilerini daha rahat ifade edebileceği alternatif yöntemlere yönelmesi verimliliği artıracaktır. Ayrıca araştırmacıların kendi kültürel ve sosyal sermayelerinin saha ilişkilerine etkisini göz önünde bulundurmaları ve bu etkiyi minimize edecek biçimde giyim, dil ve tutumlarını sadeleştirmeleri, sahadaki etkileşimleri güçlendirecektir.

Aşiret gibi kapalı toplumsal yapılarda saha araştırmalarının güçlükleri dikkate alındığında, gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı yaş gruplarının ve toplumsal aktörlerin incelenmesi önem taşımaktadır. Çocukların direniş stratejilerinin gelişimini daha geniş bağlamlarda anlamak için etnografik uzun süreli gözlemler ve çocuk merkezli katılımcı yöntemlerin (örneğin oyun temelli teknikler, görsel materyaller) daha fazla tercih edilmesi verilerin niteliğini artıracaktır. Ayrıca okul ve aileyi birlikte inceleyen, paralel veri toplama süreçlerine dayalı araştırmaların yürütülmesi, çocukların otoriteyle ilişkilerinin farklı sosyal alanlarda nasıl kurulduğunu anlamada derinleştirici katkılar sağlayacaktır. Araştırmacıların kendi kültürel konumlarının saha etkileşimlerine olan etkisini sürekli gözden geçirmeleri de çalışmalara metodolojik açıdan güç kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, E. (2019). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devlet aşiret ilişkisine bir örnek: Beritan aşireti. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aktaş, A. (2019). Bir aidiyet aracı olarak kolektif kimliğin oluşumunda aşiretin rolü ve etkileri. S. Parin (Ed.) İçinde, Türkiye'de Aşiret Tartışmaları (s. 49-57). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Aktaş, E. (2015). Kan davası ve namus cinayeti törelerini uygulayan topluluklarda otorite algılaması. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(3), 35-56.
- Aktaş, G. (2015). Türkiye'de aile sosyolojisi çalışmalarına genel bir bakış. İstanbul Journal of Sociological Studies, 2(52), 419. doi:10.18368/IU/sk.53365
- Alanen, L. (1992). Modern childhood? Exploring the 'child question' in sociology. Institute for Educational Research. <https://eric.ed.gov/?id=ED354070>
- Alanen, L. (2011). Capitalizing of family: Habitus and belonging. L. Alanen, & M. Siisiäinen (Eds.) İçinde, Fields and capitals. Constructing local life. University of Jyväskylä.
- Alanen, L. (2018). Moving towards a relational sociology of childhood. A. James, & A. Prout (Eds.) İçinde, Constructing and reconstructing childhood (s. 159-176). Routledge.
- Anderson, J. (1987). Commentary on qualitative research and mediated communication in the family. T. Lindlof (Ed.) İçinde, Natural audiences: Qualitative research on media uses and effects (s. 161-174). New Jersey: Ablex Press.
- Annet, K. A. (2025). Intergenerational relationships: Learning from the past. Research Invention Journal of Research in Education, 5(1), 8-14. doi:doi.org/10.59298/rijre/2025/51814
- Arpacı, M. (2020). Pierre Bourdieu'nun sosyolojisinde beden, cinsiyet ve cinsellik. İmgelem, 4(6), 245-263.
- Arpacı, M., & Bakioğlu, A. (2023). Madunların kültürel eylem ve beden politikası: Taktik, karnaval ve ihlal. FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi(35), 63-85.

- Aslan, K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2).
- Ayan, D. (2013). Aile tarihinden belgeler / Documents related to family history. Ankara: Doğan Tanıtım Basımevi.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. doi:doi.org/10.2307/1126611
- Biçim, H. (2018). Aşiretlerin kente eklemelenme tarzı: Batman örneği. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. G. Richardson (Ed.) İçinde, *Handbook of theory and research for the sociology of education* (s. 241-258). New York: Greenwood.
- Bourdieu, P. (1990). *In other words*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. (J. B. Thompson, Dü.) Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1992). *Les règles de l'art: Genèse et structure du champ littéraire*. Editions du Seuil.
- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production*. Polity Press.
- Bourdieu, P. (1994). Structures, habitus, power: Basis for a theory of symbolic power. B. Dirks, G. Eley, & S. B. Ortner (Ed.) İçinde, *Culture/Power/History: A reader in contemporary social theory* (s. 155-199). Princeton: Princeton University Press. doi:10.1515/9780691228006-007
- Bourdieu, P. (1996). On the family as a realized category. *Theory, culture & Society*, 13(3). doi:10.1177/0263276960130030
- Bourdieu, P. (2001a). *Eril Tahakküm*. (N. Sirmen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2001b). *Masculine domination*. (R. Nice, Çev.) Redwood City: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (2018). *Bir pratik teorisi için taslak: Kabiliye üzerine üç etnoloji çalışması*. (N. Ökten, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2019). *Akademik aklın eleştirisi: Pascalca düşünme çabaları*. (P. B. Yalım, Çev.) İstanbul: Metis.
- Bourdieu, P. (2021). *Genel sosyoloji: College de France dersleri (1981-1983)*. (Z. Emirosmanoğlu, Çev.) İstanbul: İletişim.

- Bourdieu, P. (2022a). Pratik nedenler: Eylem kuramı üzerine. (H. U. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Hill.
- Bourdieu, P. (2022b). Seçilmiş metinler. (L. Ünsaldı, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P. (2022c). Sosyoloji meseleleri. (F. Öztürk, B. Uçar, M. Gültekin, & A. Sümer, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P. (2023). Bekarlar balosu: Fransa kırsalında köylü toplumun krizi. (Ç. Eroğlu, Çev.) İstanbul: Dergah.
- Bourdieu, P. (2024). Bilimin bilimi ve düşünömsellik: College de France dersleri 2000-2001. (L. Ünsaldı, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P., & Chartier, R. (2010). Sosyolog ve tarihçi. (Z. Emirosmanoğlu, Çev.) İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (1977). Reproduction in education. London: Sage.
- Bourdieu, P., & Passeron, J.C. (2019). Yeniden üretim. (A. Sümer, L. Ünsaldı, & Ö. Akkaya, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (2022). Varisler: Öğrenciler ve kültür. (L. Ünsaldı, & A. Sümer, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2021). Düşünömsel sosyolojiye davet. (N. Ökten, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Bourdieu, P., Accardo, A., Balazs, G., Beaud, S., Bonvin, F., Bourdieu, E., . . . Soulie. (2022). Dünyanın sefaleti. (L. Ünsaldı, Dü., & L. Ünsaldı, Çev.) Ankara: Heretik.
- Bruinessen, M. V., & Yalkut, B. (2003). Ağa, şeyh, devlet. İstanbul: İletişim.
- Büchner, P., & Brake, A. (Eds.). (2006). Bildungsort Familie. Transmission von Bildung und Kultur im Alltag von Mehrgenerationenfamilien. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissen-schaften.
- Calhoun, C. (2016). Bourdieu sosyolojisinin ana hatları. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan (Eds.) İçinde, Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi (G. Çeğin, Çev., s. 77-127). İstanbul: İletişim.
- Charmaz, K. (2014). Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis (2 b.). London: Sage.
- Chisholm, L. (1990). Childhood, Youth and Social Change: A Comparative Perspective. London: Falmer Press.
- Choi, K. W. (2016). Habitus, affordances, and family leisure: Cultural reproduction through children's leisure activities. *Ethnography*, 18(4), 427-449.
- Collins, R. (2004). Interaction ritual chains. Princeton: Princeton University.

- Corsaro, W. A. (2015). *The sociology of childhood* (4 b.). London: Sage.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2 b.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (4 b.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2 b.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Curl, A. L. (2013). The “ongoing culture shock” of upward mobility: Cultural capital, symbolic violence and implications for family relationships. (Yayınlanmış Doctoral dissertation, University of Kentucky). ProQuest Dissertations Publishing.
- Çimen, L. K. (2012). Bir faktör olarak eğitimin kadının aile içi kararlara katılımı üzerine etkisi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1(2), 78-90.
- Dağlı, F. Ş. (2017). Fiziksel ceza ve çocuk üzerine etkileri. *Turkish Journal of Pediatric Disease*, 11(2).
- Engelhardt, H. T. (2007). The family in transition and in authority. S. C. Lee (Ed.) İçinde, *The Family, medical decision-making, and biotechnology* (s. 27-45). Dordrecht: Springer.
- Erman, T. (2013). *Kent sosyolojisi ve toplumsal yapı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eruslu, E. (2023). *Parents’ capitals and children’s academic achievement: The role of parent involvement*. (Doctoral dissertation, University of Minnesota). ProQuest Dissertations Publishing.
- Fırat, H. (2024). *Aşiret yaşamında gündelik pratikler ve kültürel sermaye: Bewrar Aşiretine ilişkisel bir yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Flick, U. (2007). A focus on process and transparency. *Managing Quality in Qualitative Research* (s. 131-140). İçinde London: Sage. doi:doi.org/10.4135/9781849209441
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977*. New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1982). The subject and power. H. L. Dreyfus, & P. Rabinow (Dü) İçinde, *Michel Foucault: Beyond structuralism and hermeneutics* (s. 208-226). London: The University of Chicago Press.

- Friedman, M. (1990). *The power of choice: Political and market liberalism in modern societies*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gadamer, H. G. (1977). *Philosophical hermeneutics*. Berkeley: University of California Press.
- Gerring, J. (2007). *Case study research: Principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Giroux, H. A., & McLaren, P. (2014). *Between borders: Pedagogy and the politics of cultural studies*. London: Routledge.
- Glendon, M. A. (1975). Power and authority in the family: New legal patterns as reflections of changing ideologies. *American Journal of Comparative Law*, 23(1).
- Glesne, C. (2015). Nitel araştırmaya giriş. (A. Ersoy, & P. Yalçınoglu, Çev.) Ankara: Anı.
- Grand, E. I. (2018). Rethinking neo-tribes: Ritual, social differentiation and symbolic boundaries in 'alternative' food practice. A. Hardy, A. Bennett, & B. Robards (Dü) İçinde, *Neo-Tribes: Consumption, Leisure and Tourism* (s. 17-31). Cham: Palgrave Macmillan.
- Gruber, S., & Szołtysek, M. (2016). The patriarchy index: A comparative study of power relations across historical Europe. *The History of the Family*, 21(2), 133-174. doi:<https://doi.org/10.1080/1081602X.2015.1006651>
- Gül, E. (2024). Geleneksel toplumdan modern topluma ailenin dönüşümü. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Gürsu, O. (2015). Değişen dünyada ailevi ve psikolojik problemler. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(1), 99-130.
- Hart, H. L., & Green, L. (2012). *The concept of law*. (P. A. Bulloch, & J. Raz, Dü) Oxford: Oxford University Press.
- Hembrom, G. B. (2016). Symbolic power, nation-state and indigenous language: A sociological analysis of tribes in Central India. G. N. Devy, G. V. Davis, & K. K. Chakravarty (Dü) İçinde, *The Language Loss of the Indigenous* (s. 7-19). New York: Routledge.
- Hood-Williams, J. (1990). Weber and patriarchal authority. *Childhood, youth and social change: A comparative perspective* (s. 118-129). İçinde London: Falmer Press.
- Huang, X. (2019). Understanding Bourdieu - Cultural capital and habitus. *Review of European Studies*, 11(3), 45-49. doi:[10.5539/res.v11n3p45](https://doi.org/10.5539/res.v11n3p45)
- Jæger, M. M., & Breen, R. (2016). A dynamic model of cultural reproduction. *American Journal of Sociology*, 121(4), 1079-1115. doi:<https://doi.org/10.1086/684012>

- James, A., & Prout, A. (1997). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood* (2 b.). Falmer Press.
- Johnson, L. (2006). Valuing the arts: Theorising and realising cultural capital in an Australian city. *Geographical Research*, 44(3), 296-309.
- Jourdain, A., & Naulin, S. (2020). Pierre Bourdieu'nün kuramı ve sosyolojik kullanımları. (Ö. Elitez, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Kaplan, M., & Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, habitus ve sermaye kavramlarıyla Pierre Bourdieu. *Habitus Toplumbilim Dergisi*(1), 23-37.
- Kapur, R. (2022). Understanding the concept of family dynamics. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 10(2), 240-246.
- Karadeniz, S. (2012). Aşiret sisteminde dönüşüm: Aşiretin kentte aldığı yeni şekiller - Batman örneği. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kaser, K. (2002). Güç ve miras: Doğu Avrupa'da erkek egemenliği, mülkiyet ve aile. *Ailenin Tarihi*, 7(3), 375-395.
- Kelly, D., & Nicholson, A. (2022). Ancestral leadership: Place-based intergenerational leadership. *Leadership*, 18(1), 140-161.
- Keyder, Ç., & Yenal, Z. (2013). *Toplumsal değişim ve aile yapısı*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Kızılcıkelik, S. (2003). Küreselleşme, beden ve şizofreni. *CÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 89-94.
- Koca, C. (2018). *Sporda toplumsal cinsiyet eşitliği harita ve izleme çalışması*. Ankara: Ceid Yayınları.
- Kohlberg, L. (1969). Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization. D. A. Goslin (Ed.) *İçinde, Handbook of socialization theory and research* (s. 347-480). Rand McNally.
- Lareau, A. (2018). Unequal childhoods: Class, race, and family life. D. B. Grusky, & J. Hill (Dü) *İçinde, Inequality in the 21st Century* (s. 444-451). New York: Routledge.
- Laupa, M. (1994). "Who's in charge?" Preschool children's concepts of authority. *Early Childhood Research Quarterly*, 9(1), 1-17.
- Layder, D. (1998). *Sociological practice: Linking theory and social research*. London: Sage.
- Lenoir, R. (1991). Politique familiale et construction sociale de la famille. *Revue Française de science politique*, 41(6), 781-807.

- Longhurst, R. (2016). Semi-structured interviews and focus groups. N. Clifford, M. Cope, S. Gillespie, & S. French (Dü) İçinde, *Key methods in geography* (s. 143-156). London: Sage.
- Lull, J. (1985). Ethnographic studies of broadcast media audiences. J. Dominick, & J. Fletcher (Dü) İçinde, *Broadcasting research methods* (s. 80-87). Boston: Allyn & Bacon.
- Mayall, B. (2002a). *Towards a sociology for childhood: Thinking from children's lives*. Open University Press.
- Mayall, B. (2002b). Understanding childhoods: A London Study. L. Alanen, & B. Mayall (Dü) İçinde, *Conseptualising Child-Adult Relations* (s. 128-142). London: Routledge.
- Mercan, Z., & Şahin, F. T. (2017). Babalık rolü ve babalık rolü algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 1-10.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Application in Education*. Revised and Expanded from *Case Study Research in Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., & Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis* (2 b.). London: Sage.
- Naidoo, R. (2004). Fields and institutional strategy: Bourdieu on the relationship between higher education, inequality and society. *British journal of sociology of education*, 25(4), 457-471.
- Omer, H., Steinmetz, S. G., Carthy, T., & Schlippe, A. (2013). The anchoring function: Parental authority and the parent-child bond. *Family Process*, 52(2), 193-206.
- Oyman, N. (2016). *Türk yükseköğretim kurumlarındaki güç ilişkilerinin alan kuramı ve dramaturjik yaklaşım bağlamında incelenmesi*. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ökten, A. (2006). GAP bölgesinin sosyo-kültürel ve yapısal özelliklerinin aile yapısına etkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 251-269.
- Ökten, Ş. (2010). İktidarın sosyolojik kimliği: Aşiretlerde iktidarın biçimi ve kaynakları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 182-215.

- Özbay, N. Ö. (2020). Türkiye'de kadın antrenör olmak: Kadın antrenörlerin perspektifinden karşılaştıkları sorun ve engellerin araştırılması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Palmer, P. (1986). *The lively audience*. Sydney: Allen and Unwin Ltd.
- Paskalieva, R. (2022). The question of parental authority. *Diogenes*, 30(1), 86-98. doi:doi.org/10.54664/PJBN9657
- Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research and evaluation methods (3 b.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pehlivan, B. (2017). Aile tanımı ve ilişkilerinin toplumsal olarak inşası. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child*. Harcourt: Brace.
- Pimlott-Wilson, H. (2011). The role of familial habitus in shaping children's views of their future employment. *Children's Geographies*, 9(1), 111-118. doi:https://doi.org/10.1080/14733285.2011.540442
- Raz, J. (1990). *The morality of freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Saldana, J. (2021). *The coding manual for qualitative researchers (4 b.)*. London: Sage.
- Shayan, T. (2022). The culture of childhood in (and) spaces of resistance. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 23(2), 122-138.
- Souza, D. F., & Silvino, Z. R. (2018). The Sociology of Pierre Bourdieu: theoretical potential for the subfield of nursing. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 71(4), 2055-2059.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stake, R. E. (2000). *Case Study Methods in Educational Research: Seeking Sweet Water*. R. M. Jaeger (Ed.) İçinde, *Complementary Methods for Research in Education* (s. 253-300). Washington DC: American Educational Research Association.
- Stake, R. E. (2006). *Multiple case study analysis*. New York: Guilford Press.
- Sunkar, S., & Tonbul, Z. (2011). *Batman'da sanayi ve ekonomik dönüşüm*. Batman: Batman Üniversitesi Yayınları.
- Swartz, D. (2018). *Kültür ve iktidar: Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi*. (E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim.

- Taylan, H. H. (2009). Türkiye'de köy ailesinde aile içi ilişkiler. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi(22), 117-138.
- Tomanovic, S. (2004). Family habitus as the cultural context for childhood. *Childhood*, 11(3), 339-360. doi:<https://doi.org/10.1177/0907568204044887>
- Türk, E. (2016). Hızlı kentleşme sürecinin toplumsal yapıya etkileri: Batman örneği. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- Uhlmann, A. J. (2006). Family, gender and kinship in Australia. The social and cultural logic of practice and subjectivity. Burlington: Ashgate.
- Uluç, A. V. (2010). Kürtler'de sosyal ve siyasal örgütlenme: Aşiret. *Mukaddime*, 2(2), 35-52.
- Vetere, A., & Gale, A. (1987). Ecological studies of family life. New York: Wiley.
- Vives-Cases, C., Gil-Gonzalez, D., & Carrasco-Portino, M. (2009). Sözlü evlilik çatışması ve ailede erkek egemenliği, yakın partner şiddetinin risk faktörleri olarak. *Travma, Şiddet ve İstismar*, 10(2), 171-180.
- Walby, S. (1989). Theorising patriarchy. *Sociology*, 23(2), 213-234.
- Webb, J., Schirato, T., & Danaher, G. (2022). Understanding Bourdieu. New York: Routledge.
- Weber, M. (1947a). Legitimate authority and bureaucracy. The theory of social and economic organisation, 1, 328-340.
- Weber, M. (1947b). The theory of social and economic organization. Glencoe: The Free Press.
- Weber, M. (1958). The Protestant ethic and the spirit of capitalism. New York: Scribners.
- Weber, M. (1978). Economy and society: An outline of interpretive sociology. (G. Roth, & C. Wittich, Dü) Berkeley: University of California Press.
- Weber, M. (1995). Sosyoloji yazıları. (T. Parla, Çev.) İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Wood, R. (2013). Habitus, childrearing approach and early child development in Scotland. (Doctoral dissertation, University of Stirling). ProQuest Dissertations Publishing.
- Yaffe, Y. (2020). Parental authority: A contemporary integrative theoretical conceptualization. *Children and Youth Services Review*, 118. doi:<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105398>
- Yarım, H. (2019). Güç ilişkilerine ve tahakküm alanlarına farklı bir bakış açısı: Pierre Bourdieu düşünümüllüğü. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

- Yaşar, M. (2018). Nitel araştırmalarda nitelik sorunu. MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 55-70.
- Yin, R. K. (2003). Case study research: design and methods. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yin, R. K. (2012). Applications of case study research. California: Sage.
- Yin, R. K. (2014). Case study research: Design and method (5 b.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: Design and methods. Thousand Oaks: Sage.
- Yordam, S. (2018). Dijital oyun, çocuk ve tahakküm: Clash of Clans oyunu üzerine bir inceleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(67), 1054-1070. doi:<https://doi.org/10.17755/esosder.356029>
- Yükselbaba, Ü. (2017). Milgram experiment about authority and obedience. Journal of Istanbul University Law Faculty, 75(1), 227-270.

EKLER**EK 1. Etik kurul raporu****ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ALANINDA
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU**

Toplantı Tarihi: 10.12.2024

Toplantı Yeri: Çevrimiçi-Microsoft Teams Sohbet

KARAR NO: 14

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 04/12/2024-E. 1171505 tarih-sayılı yazısı ekinde Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna Doç. Dr. Mustafa YAŞAR doktora öğrencisi Hazal KARAKUŞ tarafından gönderilen "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ailelerindeki Otorite İlişkilerinin Sosyolojik Bir Bakışla İncelenmesi: Batman İli Örneği" başlıklı çalışma kurumumuzca incelenmiş ve araştırmanın etik ilkelere uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

EK 2. Anne ve baba ile yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılan görüşme soruları

- Aile içerisinde herkes tarafından uyulması beklenen en belirgin kurallar nelerdir?
- Aile içi kurallar nasıl belirlenir?
- Aile içi kuralların belirlenmesinde en etkili olan aile üyesi kimdir? Neden?
- Aile içi kuralların belirlenmesinde çocuklar nasıl bir rol oynar?
- Çocuğunuz istemediğiniz bir şeyi yaptığında nasıl tepki verirsiniz?
- Aile içi kurallara diğer aile üyeleri uymadığında nasıl tepki verirsiniz?
- Çocuğunuz size istediği bir şeyi yaptırmak için neler yapar?
- Çocuklar arasında bir sorun yaşandığında bu sorun nasıl çözülür?
- Kurallara yönelik tutumunuzda hangi durumlarda esneklik oluyor?
- Çocuklar yapmak istemedikleri yönergelerinize karşı nasıl tepki verir?
- Çocuğunuzun istediği fakat sizin istemediğiniz bir durum ortaya çıktığında çocuğunuz nasıl tepki verir?

EK 3. Doğum günü öyküsü

Uygulayıcı ve çocuğun birlikte oynadığı bir oyundur. Uygulayıcı, materyal olarak aile üyelerini temsil eden bebekler, oyuncak masa ve sandalyeler (resim1) kullanır. Çocuğa, bir doğum günü masası hazırlandığını ve aile üyelerinin katılacağı bir kutlama yapılacağını söyler. Daha sonra çocuktan hikâyeyi tamamlaması ve materyalleri kullanarak canlandırması istenir.

Bu süreçte çocuğa aşağıdaki sorular yöneltilir:

- "Pastanı kim yaptı?"
- "Masayı kim hazırladı?"
- "Doğum gününe kimleri davet ettiniz?"
- "Davet edilecek aile üyelerine kim karar verdi?"
- "Masada kim nereye, kimin yanına oturacak?"
- "Bulaşıkları kim yıkayacak?"
- "Masadan kalktıktan sonra kimler hangi odada oturacak ve neler yapacak?"

Bu sorular, aile içindeki görev paylaşımı ve sosyal dinamiklerin ortaya çıkmasını sağlamayı hedefler.

EK 4. Bloklarla ev inşası

Uygulayıcı ve çocuğun oynadığı bir diğer oyundur. Bu oyunda, materyal olarak tahta bloklar ve aile üyelerini temsil eden bebekler (resim 2) kullanılır. Uygulayıcı çocuğa, birlikte bir ev inşa etmek istediğini söyleyerek oyuna başlar. Çocuğa rehberlik edilerek evin farklı alanları (ör. salon, yatak odası) oluşturulur. Daha sonra aile üyelerini temsil eden bebekler oyuna dahil edilir ve çocuğun bu bebekleri ev içine yerleştirmesi istenir.

Oyunun ilerleyen aşamalarında şu tür sorularla sohbet sürdürülür:

- "Sabah olmuş, önce kim uyanacak?"
- "Kahvaltıyı kim hazırlayacak?"
- "Seni kim uyandıracak?"
- "Annen burada ne yapıyor?"
- "Sen hangi odadasın?"
- "Evde en çok olmayı sevdiğin mekan neresi?"
- "Ev içerisinde kimlerle nasıl vakit geçirirsin?"

Bu sorularla, çocuğun ev içindeki rutinleri ve aile içindeki görev dağılımları anlaşılmaya çalışılır.

EK 5. Ailece resim çizme

Bu etkinlik, tüm aile üyelerinin katılımıyla gerçekleşir. Aile üyelerinden bir masa etrafında toplanmaları istenir. Masaya A3 boyutunda bir resim kağıdı ve renkli kuru kalem yerleştirilir. Herkesin, bulunduğu konumdan kağıdın bir köşesine resim çizmeye başlaması istenir.

- Üç dakika sonunda, aile üyeleri saat yönünde dönerek bir diğerrinin resmine devam eder.
- Her turda süre 15 saniye kısaltılarak devam edilir ve süre 15 saniyeye düştüğünde etkinlik sona erer.

Etkinlik sonunda, aile üyelerinden kendi başladıkları köşeye geçmeleri istenir ve resim üzerinde sohbet edilir. Bu yöntemle aile üyeleri arasındaki etkileşim ve iş birliği gözlemlenir.

EK 6. Korsan oyunu

Bu oyun, tüm aile üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilir. Oyunun temel senaryosu şu şekildedir:

Bir korsan çetesi, zorlu bir günün ardından ellerindeki 30 altını beş korsan arasında paylaşmak istemektedir. Korsanlar arasında bir hiyerarşi vardır (A lider, E en alt düzey üye). Ancak, ganimet dağılımı için demokratik kurallar uygulanmaktadır:

1. A, altınların nasıl dağıtılacağını teklif eder. Tüm korsanlar (A dahil) bu teklife oy verir.
2. Eğer teklif çoğunluk tarafından kabul edilirse altınlar dağıtılır, aksi halde A okyanusa atılır ve teklif sırası B'ye geçer.
3. Süreç aynı kurallar çerçevesinde B, C, D ve E için devam eder.

Oyun sırasında altın yerine 30 adet madeni 1 TL kullanılmıştır. Uygulayıcı oyunun kurallarını açıklar ve sürece rehberlik eder. Oyun, aile üyelerinin stratejik karar alma ve etkileşim süreçlerini anlamayı hedefler.

EK 7. Pikniğe gitme planı

Bu etkinlik, tüm aile üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilir. Uygulayıcı, aile üyelerinden havanın güzel olduğu bir hafta sonu gününü hayal etmelerini ve birlikte mesire alanına pikniğe gideceklerini varsaymalarını ister. Piknik planının canlandırılması sırasında aile üyelerinin görev paylaşımı ve etkileşimleri gözlemlenir.

EK 8. Aydınlatılmış onam

**“Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ailelerindeki Otorite İlişkilerinin Sosyolojik
Bir Bakışla İncelenmesi: Batman İli Örneği” Başlıklı Tez İçin
Aydınlatılmış Onam**

Değerli Katılımcı; Batman Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktayım. Sizinle doktora tezim ile ilgili çalışmam dolayısıyla iletişim kurmaktayım. Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktora tezi olarak yürütülmektedir. Aile içindeki bireyler arasındaki otorite ilişkilerini anlamak için yapılmaktadır. Çalışma Batman merkezde yaşayan, Raman Aşireti’ne mensup, çekirdek aile olma özelliği taşıyan, okul öncesi eğitim döneminde en az bir çocuğa sahip (3-6 yaş) aileler katılabilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlere aile içi otorite ilişkileri ile ilgili sorular sorulacaktır. Araştırmacı tarafından yapılacak aile ziyaretlerindeki etkinliklerde ses kaydı alınacak ve sizlerden belirli zamanlarda aile fotoğrafları çekmeniz istenecektir. Görüşme sorularına vereceğiniz tüm cevaplar, fotoğraflar, kaydedilen sesler en güvenli şekilde korunacak ve tez danışmanı hariç hiç kimse ile paylaşılmayacaktır. İsminiz araştırmanın hiçbir yerinde kullanılmayacaktır. Tüm paylaşımlarınız ve ifadeleriniz bir kod isim verilerek değerlendirilecektir.

Araştırmaya katılım tamamıyla gönüllülük temelli olup istediğiniz takdirde araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan çekilebilirsiniz. Araştırmaya devam etmeniz hususunda herhangi bir zorlama olmayacağı gibi araştırmadan çekilmenizin size olumsuz bir yansıması olmayacaktır.

Çalışma ile ilgili tüm konularda Hazal KARAKUŞ (Araştırmacı) veya Mustafa YAŞAR (Danışman) ile iletişime geçebilir, sorular sorabilir veya dilediğiniz zaman araştırma ile ilgili fikirlerinizi paylaşabilirsiniz. İletişim bilgilerini sayfanın sonunda bulabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorsanız lütfen aşağıya adınızı yazıp formu imzalayınız. Bu bilimsel çalışmaya katılarak destek verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Adınız ve Soyadınız:.....

İmzanız:..... Tarih_/_/_/20__

Öğr. Gör. Hazal KARAKUŞ (Araştırmacı) Tlf:

E-mail: r

Doç. Dr. Mustafa YAŞAR (Danışman) Tlf:

E-mail:

EK 9. Ebeveyn onayı

**“Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ailelerindeki Otorite İlişkilerinin Sosyolojik
Bir Bakışla İncelenmesi: Batman İli Örneği” Başlıklı Tez İçin
Ebeveyn Onayı**

Değerli Katılımcı; Batman Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktayım. Sizinle doktora tezim ile ilgili çalışmam dolayısıyla iletişim kurmaktayım. Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktora tezi olarak yürütülmektedir. Aile içindeki bireyler arasındaki otorite ilişkilerini anlamak için yapılmaktadır. Çalışma Batman merkezde yaşayan, Raman Aşireti’ne mensup, çekirdek aile ile yaşayan, okul öncesi eğitim döneminde en az bir çocuğa sahip (3-6 yaş) aileler katılabilir.

Araştırmaya katılan çocukların aile içi otorite ilişkilerindeki konumunu belirlemek ve diğer aile üyelerine bakış açılarını anlamak amacıyla bazı etkinlikler yapılacaktır. Araştırmacı tarafından yapılacak aile ziyaretlerindeki etkinliklerde ses kaydı alınacak ve sizlerden belirli zamanlarda aile fotoğrafları çekmeniz istenecektir. Bu fotoğraflar ve ses kayıtları en güvenli şekilde korunacak ve tez danışmanı hariç hiç kimse ile paylaşılmayacaktır. Çocukların isimleri araştırmanın hiçbir yerinde kullanılmayacaktır. Tüm paylaşımlar ve kayıtlar bir kod isim verilerek değerlendirilecektir.

Araştırmaya katılım tamamıyla gönüllülük temelli olup istediğiniz takdirde araştırmanın herhangi bir aşamasında araştırmadan çekilebilirsiniz. Araştırmaya devam etmeniz hususunda herhangi bir zorlama olmayacağı gibi araştırmadan çekilmenizin size olumsuz bir yansıması olmayacaktır.

Çalışma ile ilgili tüm konularda Hazal KARAKUŞ (Araştırmacı) veya Mustafa YAŞAR (Danışman) ile iletişime geçebilirsiniz, sorular sorabilir veya dilediğiniz zaman araştırma ile ilgili fikirlerinizi paylaşabilirsiniz. İletişim bilgilerini sayfanın sonunda bulabilirsiniz.

Araştırmaya çocuğunuzun katılmasını onaylıyor ve gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorsanız lütfen aşağıya adınızı ve çocuğunuzun adını yazıp formu imzalayınız. Bu bilimsel çalışmaya katılarak destek verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Adınız ve Soyadınız:.....

Çocuğunuzun Adı ve Soyadı:.....

İmzanız:..... Tarih_ / _ /20_ _

Öğr. Gör. Hazal KARAKUŞ (Araştırmacı) Tlf:

E-mail: .

Doç. Dr. Mustafa YAŞAR (Danışman) Tlf:

E-mail:

EK 10. Bloklarla ev inşası etkinliğinin uygulama örnekleri

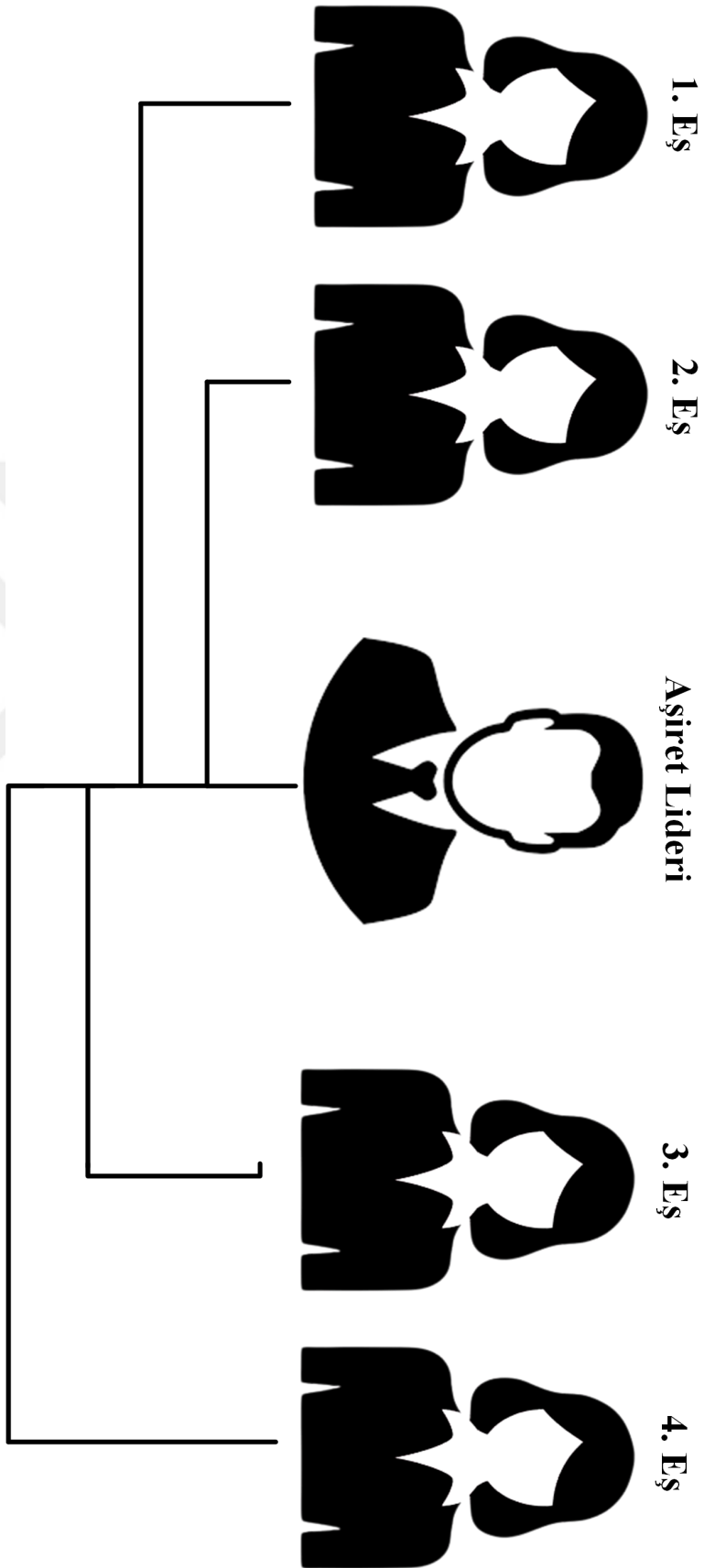

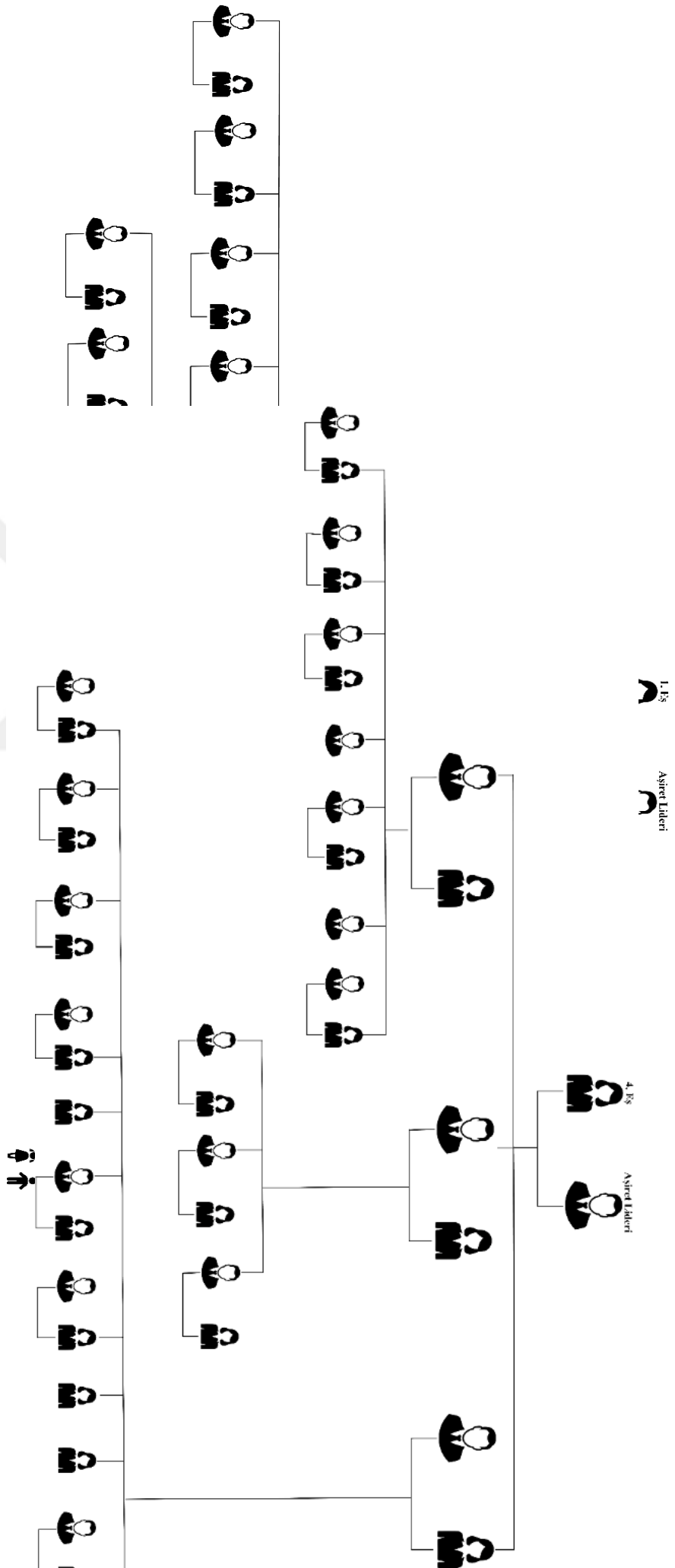

EK 11. Ailece resim çizme etkinliğinin uygulama örnekleri

EK 12. Korsan oyunun uygulama örnekleri

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hazal KARAKUŞ

EĞİTİM

Derece	Adı, İl	Bitirme Yılı
Lisans	Mersin Üniversitesi/ Eğitim Fakültesi/ Okul Öncesi Öğrenenliği	2012
Yüksek Lisans	Mersin Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	2019
Doktora	Çukurova Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Okul Öncesi Eğitimi	2025

AKADEMİK GÖREV

Yıl	Kurum	Görevi
2021	Batman Üniversitesi/ Sason Meslek Yüksekokulu	Öğretim Görevlisi